

סיכומים

בשאלה הלאומית

לאור המאדכסיזם-לניניזם

מאת

משה סנה

סיכומים
בשאלה הלאומית
לאור המארכסיזם-לניניזם

מ א ת

משה סנה

МОШЕ СНЭ

ВЫВОДЫ ПО НАЦИОНАЛЬНОМУ ВОПРОСУ
В СВЕТЕ МАРКСИЗМА—ЛЕНИНИЗМА

Одобрены Центральным Комитетом
Партии Левых Социалистов Израиля
АВГУСТ 1954

MOSHE SNEH

ON THE NATIONAL QUESTION
CONCLUSIONS IN THE LIGHT OF
MARXISM-LENINISM

Approved by the Central Committee
of the Left Socialist Party of Israel
August 1954

סיכומים
בשאלה הלאומית
לאור המארכסיזם-לניניזם

הוגשו לוועד-המרכזי של מפלגת השמאל הסוציאליסטי בישראל

ע"י המזכיר הכללי

הח' משה סנה

ואושרו בישיבת המליאה בימי 14—13 באוגוסט 1954

כל הזכויות שמורות
Copyright reserved

דפוס י. שלומי, תל-אביב
נדפס בישראל - 1954

תוכן העניינים :

7—8

דברי הקדמה

9—19

פרק ראשון :

החזיון הלאומי בתמורותיו ההיסטוריות

- 9 א. תולדת, שבט, איגוד־שבטים בימי העדה הקמאית
10 ב. העם בימי העבדות
11 ג. העם בימי הפיאודאליזם
12 ד. האומה הבורגנית
16 ה. האומה הסוציאליסטית
17 ו. מיווג האומות בעתיד הקומוניסטי
18 ז. נצח לאומים כזב

20—26

פרק שני :

המהות המעמדית של הבעייה הלאומית

- 20 א. הדיכוי הלאומי — שורשו בניצול מעמדי
21 ב. שלוש תקופות של הבעייה הלאומית
24 ג. המאבק לשחרור לאומי — מאבק נגד האימפריאליזם

27—61

פרק שלישי :

יחס הפרולטריון לבעייה הלאומית

- 27 א. אבן־הבוחן — היחס לאימפריאליזם
29 ב. גישה היסטורית-קונקרטית
30 ג. שלילת הדיכוי הלאומי
33 ד. התוכנית לפתרון שאלות לאומיות
37 ה. כפיפות הבעייה הלאומית לבעייה המעמדית
42 ו. הפרולטריון מול הבורגנות בשאלה הלאומית
49 ז. הפרולטריון — והגנת המולדת
53 ח. תרבות לאומית וייחוד לאומי

62—84

פרק רביעי :

העם היהודי והשאלה היהודית

בראייה היסטורית-קונקרטית

- 62 א. תמורות הגורל עם חילופי המשטרים
72 ב. „אומה כל־עולמית אכס־טריטוריאליית” — הבל הבלים
77 ג. סבל שאינו „נצחי” ובעייה שאינה „כל־עולמית”

הציונות — מכשיר הבורגנות היהודית.
הישראלית והאימפריאליסטית

- 85 א. הציונות תמיד עם האימפריאליזם
- 89 (1) קשרים עם האימפריאליזם העותומאני
- 93 (2) קשרים עם האימפריאליזם הצרפתי
- 98 (3) קשרים עם האימפריאליזם הגרמני
- 104 (4) קשרים עם הממשלה של רוסיה הצארית
- 108 (5) קשרים עם האימפריאליזם הבריטי
- 117 (6) קשרים עם האימפריאליזם האמריקני
- 123 ב. הנאציונאליזם הציוני והקוסמופוליטיזם הציוני
- 133 ג. עלייה, התיישבות, בטחון, עצמאות — לא זאת הציונות
- 133 (1) שאלת העלייה
- 137 (2) שאלת התיישבות ובניין הארץ
- 140 (3) שאלת הבטחון
- 142 (4) המאבק לעצמאות

דגלנו — האינטרנאציונאליזם הפרולטארי
והפאטריוטיזם הישראלי

הזדהות השמאל הסוציאליסטי
עם המפלגה הקומוניסטית הישראלית

דברי הקדמה

השמאל הסוציאליסטי בישראל קם בסימן הנאמנות לאינטר-נאציונאליזם הפרולטארי, בסימן ההתנגשות עם הנאציונאליזם הבורגני. אין תימה, איפוא, כי על חקר השאלה הלאומית הושם הדגש בפעולתנו הרעיונית. אף לאחר ניסוחו ואישורו של מצע-המפלגה, המשכנו בבירורה ובליבוּנה של השאלה הלאומית בכלל ושל השאלה היהודית בפרט — הן בכתב מעל דפי העתון „שמאל“, והן בעל-פה בסמינריונים ובימי-עיון של המפלגה; הן בהעמקת הידיעה של תורת מארכס-אנגלס-לינין-סטאלין, הן בלימוד הפירסומים של המפלגה הקומוניסטית הישראלית והן בוויכוח עם מרְפֵי המארכסיוֹם-לניניזם. עתה הגיע הזמן לסכם את עבודתנו בשטח עיוני זה, ואכן מובאים הסיכומים בדפים אלה, והם מובאים כאן בצורה תמציתית ובקווים יסודיים בלבד.

הסיכומים מחולקים לשני חלקים. שלושת הפרקים הראשונים דנים בשאלה הלאומית בכללה, ותכליתם היא לברר וללבן את החוקים והעקרונות הכלליים, החלים על כל העמים ועל כל הארצות, ואלו ארבעת הפרקים האחרונים דנים בשאלה הלאומית היהודית והישראלית לאור אותם חוקים ועקרונות כלליים. נסיון הלימוד המפלגתי הוכיח לנו, כי חוסר ביסוס מוקדם של ידיעת החוקים הכלליים מקשה עד מאוד על הרצאת העניינים הלאומיים המיוחדים שלנו בדפוסי הסוציאליזם המדעי. לפי נסיון זה קבענו את הסדר והחלוקה של החומר. הכרת החזיון הלאומי הכללי בתמורותיו ההיסטוריות תעזור לראות גם את העם היהודי בתמורותיו ההיסטוריות ותשחרר ראייה זו מן הערפל האידיאליסטי והמיתאפיזי של ההשקפה הדתית והלאומנית. הכרת המהות המעמדית של כל בעייה לאומית תעזור גם לעקירת

מושגי-הסלף על „הנצחיות“ ועל „הכלל-עולמיות“ של הבעייה היהודית. הפרת היחס של הפרולטריון לבעייה הלאומית בכלל ה, כמוגד ליחס של הבורגנות לבעייה זו, תעזור גם להבנת מהותה הבורגנית, הריאקציונית של האידיאולוגיה הציונית מצד אחד, ומצד שני להבנת זיקתנו למולדת כפאטריוטים ישראלים, כנאמני העצמאות הלאומית — זיקה הנובעת מן האינטרנאציונאליזם הפרולטארי שלנו.

החזיון הלאומי בתמורותיו ההיסטוריות

א. תולדת, שבט, איגוד-שבטים
בימי העדה הקמאית

בתקופה הקדומה של העדה הקמאית היו האנשים מחולקים לפי שייכותם לתולדת (*) אשר הקיפה את הצאצאים וצאצאי-הצאצאים של אם אחת או של אב אחד שניהלו משק משותף. עם התפתחות כוחות הייצור של החברה התאחדו תולדות — לשבט, ושבטים — לאיגוד-שבטים.

„כמה נהדר הוא משטר זה של תולדת בכל פשטותו הילדותית! בלי חיילים, נוטרים ושוטרים, בלי אצולה, מלכים, נציבים, מושלים, שופטים, בלי בתי-סוהר, בלי משפטים — הכל הולך לו בדרך הטבע, את כל הסכסוכים והמריבות מכריע הפלל של אלה הנוגעים בדבר: התולדת או השבט, או התולדות בינן לבין עצמן... פוסקים המעונן-יינים, וברוב המקרים כבר פסק המינהג העתיק הכל מראש. לא ייתכן שיהיו עניים ואביונים — המשק הקומוניסטי והתולדת יודעים את חובותיהם כלפי זקנים, חולים ופצועי-מלחמה. פולס שווים ובני-חורין, גם הנשים. אין כאן עדיין מקום לעבדים, ובדרך כלל אין גם מקום לשעבוד שבטים זרים“.

(אנגלס: „מוצא המשפחה, הקניין הפרטי והמדינה“).

כך חיו בתקופה הקמאית היוונים, הרומאים, הגרמנים, הסלאבים; כך חיו האינדיאנים בומן גילוי אמריקה ע"י האירופאים, וכך חיים עד היום הזה שבטים נחשלים בפינות נידחות של פדור-הארץ.

(*) בלאטינית — gens, ברוסית — род, בפולנית —ród, כאנגלית — clan, kinship.

„זהו צד אחד. אולם בל נשכח, כי אירגון זה היה נדון לכליון. הוא לא חרג מחוץ למסגרת השבט; איגוד־שבטים כבר היווה ראשית התערערותו של האירגון הזה... כל מה שהיה מחוץ לשבט, היה מחוץ לחוק... התפתחות חלשה מאוד של הייצור, ובכך אוכלוסיה זעומה עד למאוד התופסת שטח עצום, ושליטה גמורה כמעט של הטבע האופף, הזר והבלתי־מובן, על האדם...“

„איגודי שבטים מקורבים היו קמים אי־פה אי־שם במקרה של צורך דחוף והתפוררו אחרי שהצורך חלף. אולם בסביבות מסוימות התלכדו שוב השבטים המקורבים־בעבר אחרי התפוררותם לאיגודי־קבע, וזוהו האופן עשו צעד ראשון להיווי עמים“.

(אנגלס, שם)

ב. העם בימי העבדות

בעקבות התהוות הקניין הפרטי ואי־השוויון המעמדי, התמוטט משטר העדה הקמאית, השבטים התערבבו והתבוללו בתוך איגוד־שבטים, האנשים החלו להתלכד ולהתחלק לא עוד לפי הקירבה של התולדת או השבט, אלא לפי סימן־ההיפר הטריטוריאלי במדינה. השבטים ואיגודי־שבטים, בהתערבבותם ובהתמזגותם זה עם זה, נתנו את היסוד להיווצרות העם * (או העמם). העם, שנוצר במעבר מתקופת העדה הקמאית לתקופת העבדות, מצטיין — איפוא — בכך, שאין הוא עוד סתם איגוד של שבטים נפרדים, אלא צירוף כזה של שבטים, הגורם לעירובם ולאבדן ייחודם, להצטרפות כל אדמותיהם לשטח אחד, לביטול כל מוסדותיהם המיוחדים ולהתאחדות כל האוכלוסיה אשר על השטח כולו תחת שלטון מרכזי אחד של המדינה. העם קם, איפוא, עם התהוות המעמדות, עם התהוות המדינה. העם קם בהתאם לאינטרס המעמדי של המעמד השליט, שהיה מעוניין להקיף בשלטונו לא רק את בני השבט שלו או את בני השבטים המקורבים, אלא את

* ברוסית — народ, בפולנית — lud, בגרמנית — Volk, באנגלית — people.

כל תושבי השטח שלו, לרבות שבויי-המלחמה מבני שבטים נכריים, שנעשו לעבדיו.

למשל, החוקה הקשורה בשמו של תיזיאוס, במדינת-אתונה העתיקה, קבעה חוק אחד ושלטון מרכזי אחד לכל התושבים, בין אם הם בני השבטים המקומיים, ובין אם בני שבטים זרים. צעד שני היתה חלוקת האוכלוסייה, בלי הבדל תולדת ושבת, למעמדות — למעמד המיוחס של ה„אריסטוקראטים“, למעמד החקלאים ה„גיאומטרים“, ולמעמד עובדי-העם ה„דמיאורגים“:

„במקום איחוד פשוט של שבטים שכנים באה התמוזגותם לעם אחד. כך קם החוק של אתונה לעם כולו, אשר גבר על המינהגים המשפטיים של התולדות והשבטים. אורח של אתונה בתור שכזה קיבל זכויות מסוימות וחסות משפטית חדשה גם בטריוטוריה, אשר בה הוא היה נכרי. אך באופן כזה נעשה צעד ראשון למיגור משטר התולדת... לבסוף החלוקה הזאת (למעמדות) מכריזה על סתירה בלתי-מתיישבת בין החברה של התולדת ובין המדינה; הנסיון הראשון להקים מדינה הריהו טורף את התולדות ע"י חלוקת בני תולדת אחת למיוחסים ולמקופחים, ואת אלה האחזונים שוב לשני מעמדות של אנשים, בהתאם לסוג העבודה, וע"י העמדתם בזה האופן איש כנגד רעהו“.

(אנגלס, שם).

ההתהוות הראשונה של עם בימי-קדם היתה, איפוא, תוצאה של התפתחות מעמדית. העם הקדמון קם בראשית התצורה החברתית-הכלכלית של העבדות, ודמותו עוצבה בהתאם לאינטרס המעמדי של בעלי-האדמות, של אדוני-העבדים, של המעמד השליט דאז.

ג. העם בימי הפיאודאליזם

עם נפילת משטר העבדות — עם התמוטטות האימפריה הרומאית, למשל, ופלישת הבארבארים לתוכה — הקיץ ממילא הקץ על העמים של ימי העבדות. העמים בתקופת הפיאודאליזם, אי-אפשר לזהותם בשום-פנים-ואופן עם העמים מתקופת העבדות — לא מבחינה גזעית,

לא מבחינה אטנוגרפית, ולא משום בחינה אחרת. העם בימי הפיאודאליזם היה שסוע וקרוע לגזרים, כאשר הטריטוריה שלו היתה מפוצלת וקרועה לגזרים, באשר כזה ולא אחר היה האינטרס המעמדי של האדונים הפיאודאליים, של המעמד השליט דאז: האינטרס של הנסיך או הרון לשלוט שלטון פוליטי, כלכלי, רוחני, ואף צבאי על כל האוכלוסיה המאכלסת את שטח־האדמה, שהוא קניינו, גרם בדרך־כלל להחלשת השלטון המרכזי של המלך, להסתגרות כל נסיכות או רזנות בפני שכנותיה, למצב מפוצל ומפורק של העם. העם של גרמניה, למשל, היה מפוצל בין 300 מדינות קטנות נפרדות, דוגמה אחרת: ברוסיה של ימי־הביניים „קשרי התולדת כבר לא היו קיימים, ז.א. המדינה נשענה על איגודים, לחלוטין לא לפי התולדת, אלא לפי השטח... אף־על־פירכך, על קשרים לאומיים, במובן הנכון של המלה, ספק אם אפשר לדבר באותו זמן: המדינה התפצלה ל„חבלי־ארץ“ נפרדים, ובחלקה אף לנסיכויות, שבהן נשתמרו עקבות חיות של האוטונומיה הקודמת, תכונות מיוחדות במינהן, לעתים צבא נפרד עצמי (האדונים המקומיים יצאו למלחמה עם גדודים עצמיים משלהם), גבולות־מכס נפרדים, וכו’.

(לנין, כתבים, הוצאה רוסית רביעית, כ, ג, ע' 137).

„בתקופת הפיאודאליזם הארצות היו מפוצלות לנסיכויות עצמאיות נפרדות, אשר לא־זורבלד שלא היו קשורות בקשרים לאומיים, אלא אף שללו את ההכרח בקשרים כאלה“ (סטאלין, כתבים, כ' 11, ע' 336). ובכן, העם בתקופת הפיאודאליזם היה מפוצל ומפורד לחלקים נפרדים, שהקשרים הלאומיים ביניהם היו רופפים עד למאור.

ד. האומה הבורגנית

עם נפילת הפיאודאליזם והקמת הקאפיטאליזם הגיע התור של התפתחות לאומית נמרצת. המעמד השליט החדש, הבורגנות התעשייתית והמסחרית, בניגוד למעמד השליט הקודם, היה מעוניין לא בהסתגרות לפי הבעלות על הקרקע, אלא בהתרחבות השוק למקח־

וממכר שלו על פני הארץ כולה, לא בפיצול זעיר-לאומי אלא באיחוד כלל-לאומי:

„פיתוח נרחב ומהיר של כוחות-הייצור ע"י הקאפיטאליזם דורש שטחים נרחבים, מחוברים ומאוחדים במדינה, שעליהם יוכל להתאחד — בהפילו את כל המחיצות הישנות, מימיה-הביניים, הכיתתיות, הקרתניות, הזעיר-לאומיות, הדתיות וכיו"ב — מעמד-הבורגנות, ויחד אתו גם הקצה-שכנגד ההכרחי — מעמד הפרולטאריס“.

(לנין, כ' 20, ע' 29).

„... בשביל נצחון גמור של הייצור הסחורתי, הכרחי לכבוש את השוק הפנימי ע"י הבורגנות, הכרחי איחוד מדינתי של שטחים בעלי אוכלוסיה דוברת שפה אחת, וכן סילוק כל מה שעומד למכשול להתפתחות שפה זו ולייצובה בספרות. השפה היא האמצעי החשוב ביותר במגע בין אנשים; אחדות השפה והתפתחותה הבלתי-כבולה היא אחד התנאים החשובים ביותר למחזור מסחרי באמת חפשי ונרחב, התואם את הקאפיטאליזם בן-זמננו, להיערכות חפשית ונרחבת של האוכלוסיה לפי המעמדות הנפרדים, ולבסוף היא תנאי לקשר הדוק של השוק עם כל בעל-עסק גדול או קטן יותר, עם כל מוכר וקונה.“

(לנין, כ' 20, ע' 368).

כך היתה באופן היסטורי האומה, * כתוצאה משותפות טריטוריאלי-אלית, לשונית, כלכלית ותרבותית של ציבור-אנשים קבוע; כתוצאה מן ההתפתחות הקאפיטאליסטית, כתוצאה מן האינטרס המעמדי של הבורגנות לשלוט בשוק הפנימי שלה:

„האומה היא ציבור-אנשים קבוע, אשר עוצב היסטורית והתהווה על בסיס שותפות הלשון, הטריטוריה, החיים הכלכליים והמעריך הנפשי, המתגלה בשותפות התרבות.“

(סטאלין, כתבים, הוצ' רוסית 1949 כ' 2 ע' 296).

האומה איננה ציבור-אנשים, שהתהווה על בסיס שותפות הגזע או המוצא האטנוגראפי (השבט). האומה האיטלקית דהאידינא התהוותה

* ברוסית — *Нация*, בטולנית — *naród*, בגרמנית — *Nation*, באנגלית — *nation*.

מדומאים, גרמנים, אטרוסקים, יוונים, ערבים וכו'. האומה הצרפתית
התהוותה מגאלים, רומאים, בריטטים, גרמנים וכו'. הוא הדין בנוגע
לאומה האנגלית, הגרמנית ואומות אחרות, שקמו מבני גזעים ושבטים
שונים. הגזעים והשבטים מתערבבים במהלך ההיסטוריה, ולכן אין
גזעים ושבטים "טהורים". כמו־כן אין גזעים "עליונים" ו"נחותים".
התכונות הגזעיות הביולוגיות (צבע העור, השער וכיו"ב), הנובעות
מתנאי־טבע שונים בחלקי־עולם שונים, אין להן שום חשיבות
חברתית. לא התכונות הגזעיות קובעות את התפתחות החברה וגורל
העמים. להיפך, ההתפתחות החברתית, היא אשר קובעת גם את גורל
הגזעים, השבטים והעמים.

אין לזהות את המושגים אומה ומדינה. ישנן מדינות המקיפות
במסגרתן אומות רבות, ויש שאומה אחת בתוקף נסיבות היסטוריות
נמצאת מחולקת בין מדינות אחדות סמוכות. אומה משועבדת, שאין לה
מדינה משלה, אינה חולה להיות אומה.

בתקופה הטרם־קאפיטאליסטית, אמנם, התקיימו סימני־היכר של
אומות, אבל הם נמצאו כאילו במצב של עובר, ורק עם התפתחות
הקאפיטאליזם, עם איחוד השוק, עם קשירת הקשרים (הבורגניים)
בין השטחים השונים של אותה ארץ, עם הקמת מרכזי משק ותרבות
קאפיטאליסטיים, התהוותה בפועל־ממש השותפות הלשונית. הטריטור־
ריאלית, הכלכלית והתרבותית, שהיוותה את מהות האומה. רק אם כל
ארבעת סימני־ההיכר מופיעים אצל ציבור מסוים בצוותא, אפשר
לקרוא לו בשם אומה. אם חסר אצל ציבור מסוים סימן־היכר אחד,
שוב אין לראות בו אומה! אין זאת תביעה, אשר הגדרת־האומה מציגה
למציאות, אלא להיפך, זאת היא תביעה אשר המציאות מציגה לדיוק
ההגדרה.

הקאנאדים אינם מהווים אומה אחת, מפני שאין שותפות של
לשון בין דוברי אנגלית ובין דוברי צרפתית בקאנאדה. דוברי צרפתית
בקאנאדה ודוברי צרפתית בצרפת אינם אומה אחת, כשם שאינם אומה
אחת כל דוברי אנגלית שבקאנאדה ובבריטניה, ובאוסטרליה ובדרום־
אפריקה ובארצות־הברית של אמריקה, מפני שאין לכל דוברי־אנגלית

אלה טריטוריה משותפת וחיים כלכליים משותפים. הגרוזינים, אם־כי
היו יושבים על טריטוריה אחת, מדברים בשפה אחת, ומשותפים
בתרבות אחת, לא היו אומה, כל־עוד היו מפוצלים לנסיכויות
יריבות, ולא היו חיים כלכליים משותפים (עד המחצית השנייה של
המאה ה־19).

המערך הנפשי, המתגלה בתרבות, איננו אלא סך־הכל מגובש של
רשמים, אשר בני־אדם סופגים וקולטים מתנאי־חיהם החומריים,
וגם בכך נבדלת כל אומה מרעותה. מובן, שאין לזהות את המערך
הנפשי של האומה, המתבטא בתרבותה, והמשתנה עקב שינוי תנאי
חיה החומריים, — עם המושגים המיסטיים, כגון „הטבע הנצחי“,
„הרוח הנצחית“ של האומה, או עם המושגים הגזעניים, כגון „הדם
של הגזע“, „היעוד של הגזע“, וכיו״ב.

תהליך ההתהוות של האומות עדיין לא נסתיים. בארצות קולוניא־
ליות ונחשלות, מקום־שם הקאפיטאליזם מפותח רק בדרגה נמוכה,
והיחסים הפיאודאליים ואף שרידי העבדות נשארו בתוקפם, מקום־שם
האימפריאליזם מעכב את התקדמות הייצור התעשייתי המקומי, —
מתמהמה אמנם ומתאחר התהליך של גיבוש העמים לאומות, אבל
אין הוא נפסק בהתקדמותו.

האומה המתהווה במעבר מפיאודליזם לקאפיטאליזם היא אומה
בורגנית, באשר ליכדה ואיחדה אותה הבורגנות, באשר הקשרים
הכלכליים והתרבותיים, שעליהם הושתתה האומה, הם קשרים
בורגניים, ובאשר הבורגנות היא המעמד המעצב והמדריך את האומה
הזאת, המטביע עליה את חותמו:

„הבורגנות ומפלגותיה הנאציונאליסטיות היו ונשארות באחתה
תקופה הכוח המכוון העיקר של אומות כאלה. שלוש־בית מעמדי בתוך
האומה למען „אחדות־האומה“; הרחבת הטריטוריה של האומה בדרך
כיבוש שטחים לאומיים זרים; אי־אמון ואיבה לאומות זרות; דיכוי
המיעוטים הלאומיים; חזית מאוחדת עם האימפריאליזם — כזה הוא
המיטען הרעיוני והסוציאלי־פוליטי של אומות אלה. אומות כאלה יש
להגדיר כאומות בורגניות.“

(סטאלין, כ' 11, ע' 338).

האומה הבורגנית היא מפורדת למעמדות נוגודיים*.) והיא קיימת
בסימן מאבק מעמדי בלתי-פוסק בין הבורגנות ובין הפרולטריון. אולם
המאבק המעמדי, ויהא אף החריף ביותר, אינו מבטל את קיומה של
האומה כציבור-אנשים קבוע המאוחד בקשרי כלכלה משותפת, שהרי
בעצם קיומו של הייצור תלוי ומעוניין גם מעמד-הבורגנות וגם מעמד-
הפועלים.

ה. האומה הסוציאליסטית

עם מיגורו המהפכני של הקאפיטאליזם, מתפרקות ונהרסות גם
האומות הבורגניות. על הריסותיה של האומה הבורגנית מוליד הסוציא-
ליזם אומה חדשה לגמרי, את האומה הסוציאליסטית:

„מעמד-הפועלים ומפלגתו האינטרנאציונאליסטית הם הכוח,
המאחד את האומות החדשות הללו ומדריך אותן. ברית מעמד-
הפועלים עם האיפרות העובדת בתוך האומה למען חיסול שרידי
הקאפיטאליזם בשם נצחון בניית הסוציאליזם; עקירת שיירי הדיכוי
הלאומי בשם שוויון-הזכויות וההתפתחות החפשית של האומות והמיעו-
טים הלאומיים; עקירת שיירי הנאציונאליזם בשם ייצוב הידידות
בין האומות וביצור האינטרנאציונאליזם; חזית מאוחדת עם כל
האומות המדוכאות והמקופחות-בזכויותיהן במאבק נגד מדיניות
הכיבושים ומלחמות-הכיבוש, במאבק נגד האימפריאליזם — כזאת היא
הדמות הרוחנית והסוציאלית-פוליטית של אומות אלו. אומות כאלה
יש להגדיר כאומות סוציאליסטיות“.

(סטאלין, כ' 11, ע' 339.)

כשם שלתקופת הקאפיטאליזם אופיינית היא האומה הבורגנית,
כן לתקופת הסוציאליזם אופיינית היא האומה הסוציאליסטית. בניגוד
לאומה הבורגנית, מצטיינת האומה הסוציאליסטית בליכוד ובאחדות
מוסרית-פוליטית, באשר אין בה מעמדות נוגודיים, אלא שיתוף-

* נוגודי — אנטאגוניסטי.

פעולה ועזרה הדדית בין מעמדה הפועלים המשוחרר מניצול לבין מעמדה האיכרים המשוחרר מניצול והאינטליגנציה החדשה, העממית, הסוציאליסטית. תקופת הסוציאליזם היא תקופת פריחתן של האומות, כפי שהוכיח הנסיון בברית-המועצות. כשם שהאנושות יכולה להגיע לביטול המעמדות אך-ורק דרך דיקטטורה מעמדית של הפרולטריון, ולביטול המדינות דרך חזוקן של המדינות הסוציאליסטיות וריבוי מדינות סוציאליסטיות בעולם כולו, — כן תוכל האנושות להגיע להתמזגות האומות והשפות הלאומיות אך-ורק דרך שחרור כל האומות מדיכוי, דרך תחייתן הלאומית, התפתחותן, פריחתן ושגשוגן.

האומות הסוציאליסטיות תתקיימנה ותתפתחנה לא-רק כל-עוד הסוציאליזם ניצח בארץ אחת או בארצות אחדות בלבד, אלא גם זמן ממושך אחרי נצחון הסוציאליזם בקנה-מידה עולמי:

„... ההבדלים האלה (בין עמים וארצות) יחזיקו מעמד עוד זמן ארוך מאוד-מאוד אף אחרי הגשמת הדיקטטורה של הפרולטריון בקנה-מידה עולמי...“.

(לנין, כ' 31, ע' 72).

תהא זו שגיאה לחשוב, כי השלב הראשון בתקופת הדיקטטורה העולמית של הפרולטריון יהיה ראשית גוויעתן של אומות ושפות לאומיות, ראשית התהוותה של שפה אחת משותפת. להיפך, השלב הראשון, שבו יחוסל סופית הדיכוי הלאומי — יהיה שלב התפתחות ופריחה של האומות והשפות הלאומיות שדולא מקודם, שלב של כינון שוניין-הזכויות לאומות, שלב של חיסול אי-האמון ההדדי בין האומות, שלב האירגון והחזוק של הקשרים הבינלאומיים בין האומות.“

(סטאלין, כ' 11, ע' 348).

ו. מיזוג האומות בעתיד הקומוניסטי

בשלב השני של הדיקטטורה הפרולטארית העולמית, כאשר הקשרים הכלכליים, התרבותיים והפוליטיים בין האומות יתהדקו עד מאוד, ייווצר הצורך ותיווצר ההתחלה של מעין שפה בינלאומית משותפת בצד השפות הלאומיות, וייתכן שבהתחלה יקומו מרכוים

כלכליים אזוריים אחדים עם שפה אזורית משותפת לכל אזור ואזור, ורק אחרי-כן מרכזים אלה יתאחדו למרכז עולמי משותף של המשק הסוציאליסטי עם שפה בינלאומית אחת לכל האומות.

בשלב המאוחר יותר, כאשר המשק הסוציאליסטי העולמי יתבצר במידה מספיקה והסוציאליזם יחדור לעומק ההווייה של האומות, "כאשר האומות תיווכחנה בעדיפות השפה המשותפת על השפות הלאומיות — כי-אז ההבדלים והשפות הלאומיים יתחילו לגווע ויפנו את המקום לשפה עולמית משותפת לכולם." (סטאלין, כ' 11, ע' 349).

ז. נצח לאומים — כזב

ובכן, "האומה, ככל תופעה היסטורית, כפופה לחוק ההשתנות, יש לה היסטוריה משלה, התחלה וקץ". (סטאלין, כתבים, כ'2, ע' 297). ולא רק האומה, אלא כל היחידות הגזעיות, האטנוגראפיות, הלאומיות השתנו במהלך ההיסטוריה ועברו גלגולים שונים, בהתאם לתנאים אשר שררו בתקופה ההיסטורית הנתונה, בתצורה החברתית-הכלכלית הנתונה:

לחברת העדה הקמאית אופיינית התולדת, ואחר-כך השבט ואיחוד-השבטים; אין בה עדיין עמים ועממים, כשם שאין בה קניין פרטי, מעמדות ומדינות;

לחברת העבדות אופייני העם, אשר קם לא על יסוד קירבת התולדת או השבט, אלא על יסוד הימצאות בטריטוריה אחת, על יסוד כפיפות לשלטון מרפזי אחד, בהתאם לאינטרס של המעמד השליט, בעל הקרקעות ואדון העבדים;

לחברה הפיאודאלית אופייני פיצול העם והיעדר קשרים לאומיים ממשיים, בהתאם לאינטרס של מעמד הפיאודלים, ששאף לרכז מאכסימום שליטה — כל פיאודאל על השטח המוגבל שלו;

לחברה הקאפיטאליסטית אופיינית האומה הבורגנית, שהתלכדה והתאחדה עם עלות הבורגנות לשלטון ועם איחוד השוק הפנימי, בהתאם לאינטרס המעמדי שלה;

לחברה הסוציאליסטית אופיינית האומה הסוציאליסטית, המצטיינת

באחדות מוסרית-פוליטית, בחופש לאומי ובאחוות-עמים, הבונה את המשק והתרבות הסוציאליסטיים, והמעפילה אל השלב העליון של הקומוניזם — בהתאם לאינטרס של המעמדות העמלים ובראשם מעמד-הפועלים ;

בחברה הקומוניסטית, לכשתקום בהיקף כל-עולמי, עתידות האומות הסוציאליסטיות להתמזג, ועתידה להתהוות שפה בינלאומית אחת, משותפת לאנושות כולה.

הננו נמצאים למדים, ראשית, כי הרעיונות בדבר נצח לאומים בכלל או נצח אומה מסויימת בפרט הם רעיונות כוזבים, מיתאפיזיים, אנטי-מדעיים, שהרי כל חטיבה לאומית היא תופעה היסטורית, וממילא תופעה חולפת. שנית, אנו נמצאים למדים, כי אין לזהות את האומות בנות-זמננו עם החטיבות הגזעיות, האטנוגראפיות והלאומיות שקדמו להן בהתפתחות ההיסטורית, שהרי החטיבות הללו לא נשתמרו, אלא התפרקו והתערבבו עם זולתן, ונשתנו בתכלית השינוי עם התמורות הפבירות שעברו עליהן במהלך ההיסטוריה. שלישית, הננו נמצאים למדים, כי חזיונות כגון עם, לאום, אומה, מופיעים היסטורית, מעצבים דמותם, משתנים ונעלמים לא „סתם“ לפי המקרה, ולא לפי ה„ייחוד“ או לפי ה„ייעוד“, אלא כתוצאה מן ההתפתחות הכלכלית-החברתית ובהתאם לה ; כי עצם קיומם של העם, הלאום, האומה אינו אלא פועל-יוצא מן ההתפתחות המעמדית של החברה האנושית.

המהות המעמדית של הבעייה הלאומית

א. הדיכוי הלאומי — שורשו בניצול מעמדי

לא רק עצם הקיום של עם, לאום, * אומה, בשורשיו הסיבתיים נעוץ — בהתפתחות המעמדית של החברה, אלא גם בעיותיהם הלאומיות של חטיבות אלו נעוצות בה. לשורש המעמדי אנו נגיע בנקל, אם נבחון כהלכה את מהותה של הבעייה הלאומית, את מהותו של חזיון הדיכוי הלאומי, את מהותה של תנועת השחרור הלאומי.

הדיאלקטיקה תובעת בדיקה כל-צדדית של התופעה החברתית הנחונה בהתפתחותה ואת הבאת המומנטים החיצוניים, המדומים עד לכוחות המניעים היסודיים, עד להתפתחות כוחות-הייצור ועד למאבק המעמדי.

(לנין, כ' 21, ע' 194—195).

... בתקופות שונות, הנשאלה הלאומית משרתת אינטרסים שונים, מקבלת גוונים שונים, וזה תלוי בכך, איזה מעמד מציג אותה ומתי.

(סטאלין, כ' 1, ע' 32).

ראיית הבעייה הלאומית לאור מניעה המעמדיים, וניתוחה המעמדי ע"י לנין וסטאלין, תואמים את הנחת-האב של המאטריאליזם ההיסטורי, שהונחה ע"י מארכס ואנגלס בפתח "המאניפסט הקומוניסטי": "ההיסטוריה של כל חברה ער-פה היא היסטוריה של מאבקים מעמדיים".

* ברוסית — Национальность, בפולנית — narodowosc
בגרמנית — Nationalität, באנגלית — nationality.
(הכונה — לציבור בעל תכונות לאומיות מטיימות, שאיננו אומה)

ובהמשך „המאניפסט“ הגדירו מארכס ואנגלס את מהותה של
הבעייה הלאומית הגדרה תמציתית וממצה :
„ככל שיבוטל ניצול האדם ע״י אדם, פן יבוטל ניצול עם אחד
ע״י זולתו“.

„יחד עם היעלמו של ניגוד המעמדות בפניס העם, תיעלם האיבה
ההדדית בין העמים“.

ובכן, הדיכוי הלאומי הריהו גילוי של הניצול המעמדי, ועניין
השחרור הלאומי הריהו חלק מהעניין של שחרור סוציאלי. כל מהלך
התפתחותה של השאלה הלאומית מאשר מושכלות אלה של המאטריא-
ליזם הדיאלקטי וההיסטורי.

ב. שלוש תקופות של הבעייה הלאומית

השאלה הלאומית התעוררה עם המעבר מפיאודאליזם לקאפיטא-
ליזם. היא התעוררה תחילה באירופה המזרחית. ההתפתחות בחלק
המזרחי של אירופה היה שונה מזה במערבה. באירופה המערבית
התהוו מדינות ריכוזיות באותו זמן, שבו התהוו גם האומות —
בתקופת הקאפיטאליזם העולה — ולכן חפפו המדינות את האומות.
היו אלו מדינות חד-לאומיות, כגון צרפת, בריטניה, איטליה, וכד'.
בחלק המערבי של יבשת אירופה נמשכה תקופה זו של מהפכות
בורגניות-דמוקרטיות משנת 1789 עד שנת 1871. חוץ מאירלאנד
שנכללה במדינה הבריטית, חוץ מיוצאים-מן-הכלל, לא היה או שעבוד
לאומי במערב-אירופה, וממילא לא התעוררו שם בעיות לאומיות.
שונה לחלוטין היה המצב במזרח-אירופה. בארצות אלו (רוסיה, הונגריה,
אוסטריה) הוליד הצורך להתגונן בפני מסעי-הכיבוש של הטורקים,
המונגולים וכו' את התהוותן של מדינות ריכוזיות עוד לפני התפתחות
מלאה של הקאפיטאליזם, לפני חיסול הפיצול הפיאודאלי, לפני התהוות
האומות. ובמדינות ריכוזיות אלו של מזרח-אירופה היתה או אוכלוסיה
רבת-לאומים. אחר-כך, עם בוא הקאפיטאליזם, עם התפתחות הלאומים
והעמים הפיאודאליים לאומות, נוצרו בכל אחת ממדינות ריכוזיות
אלו אומות רבות. ובראש כל אחת ממדינות אלו עמדה אומה אחת.

המפותחת ביותר (וליתר דיוק: מעמדותיה השליטים), בעוד ששאר האומות נמצאו כפופות לה. כך החל הדיכוי הלאומי מצד הרוסים כלפי שאר האומות ברוסיה, ומצד הגרמנים והמאדיארים כלפי שאר האומות באוסטרו-הונגריה. בתוך אומות מדופאות אלו קמו תנועות שחרור לאומי, ששאפו להקמת מדינות לאומיות נפרדות. זאת היתה התקופה הראשונה של תנועות השחרור הלאומי. בתקופה זו המארגנים העיקריים של הדיכוי הלאומי הם חוגי המלוכה הפיאודאלית, האצולה בעלת האחוזות הגדולות, והבורגנות של האומה השלטת. הבורגנות של האומה המדופאת לוחמת למען השתלט על השוק הלאומי „שלה“. השוק הוא בית-הספר הראשון, שם לומדת הבורגנות את הנאציונאליזם. אולם אין המאבק מתמצה במאבק בין המעמדות הבורגניים על השוק. המעמדות המנצלים של האומה השלטת מרחיבים את הדיכוי על השטח הפוליטי והתרבותי. הגבלות ואיסורים בשטח החינוך, הלשון, הדת, הזכויות האזרחיות (זכות-בחירה, רשות-מגורים וכד'), וכן שיסוי עם בעם, אירגון פרעות ושחיתות — אלה הם גילויי הדיכוי הלאומי באותה תקופה. אופי היחסים המעמדיים ואופי השלטון במונארכיות הללו הוא אשר קבע את אופי הדיכוי הלאומי ואת גילוייו, — ואופי הדיכוי הלאומי הוא אשר קבע את אופי התנועה לשחרור לאומי בכל מדינה ומדינה. הבורגנות של האומה המדופאת פנתה אז למעמדות העמלים בשם האינטרסים של האומה כולה, וקראה להם להיאבק במשותף נגד האומה המדפאת. ומכיוון שהדיכוי הלאומי פגע בכל אכזריותו בהמוני הפועלים והאיכרים, נכנסים מעמדות אלה לתנועה הלאומית, אולם הם לא היו אז עדיין מסוגלים לשמש כוח מדריך ומנהיג בתנועות הלאומיות; ההנהגה היתה בידי הבורגנות, והתנועה נשאה אופי בורגני. ככל שהבורגנות של אומה מדופאת הצליחה להגיע לשלטון בארץ „שלה“, היא עברה תיכף ללחץ ולדיכוי, לגבי אומות אחרות והמיעוטים הלאומיים בפנים. בתקופה זו מופנות תנועות השחרור הלאומי בעיקר נגד המלוכה הפיאודאלית, והן מהוות עלי-כן חלק מן המהפכות הבורגניות והבורגניות-דמוקרטיות, המכוונות לחיסול הפיאודאליזם והעריצות, לדמוקרטיזציה של המשטר.

עם התפתחות הקאפיטאליזם לשלבו המונופוליסטי, לאימפריאליזם, החלה התקופה השנייה בשאלה הלאומית. בתקופה זו, המדינות הלאומיות במערב — כגון: אנגליה, צרפת, איטליה, ארה"ב של אמריקה — שהטילו את שלטונן על העמים הקולוניאליים, על מרבית תושבי העולם, נהפכו למדינות רבות-לאומים קולוניאליות. הדיכוי הלאומי בתקופה זו הוא אחת הצורות של הניצול מצד ההון הפינאנסי, החורג מתחומיו הלאומיים, השואף לכיבוש שווקים נוספים, מקורות גלם-ודלק נוספים, מטרות נוספות להשקעות-הון ולמתן-הלוואות (יצוא הון), כוח-עבודה זול, עורקי תחבורה, וכיו"ב. ומכיוון שהרוב המכריע של העמים הקולוניאליים הם האיפרים, הרי שבתקופת האימפריאליזם המהות המעמדית של הבעייה הלאומית-הקולוניאלית היא בעיקר בעיית האיכרות, בעיית שחרור המוני האיכרים (בתמיכת הפרולטריון) מעול האימפריאליסטים הזרים והפיאודאלים המקומיים. מובן מאליו, שמחויף לשאלה המעמדית העיקרית של האיפרות, כרוכות בתנועת השחרור הלאומי גם שאלות פוליטיות של זכויות הלשון והתרבות הלאומית, של הזכות למדינה עצמאית.

בתקופה שנייה זו החריף גם המאבק של האומות המדוכאות במזרח-אירופה, ובעקבות מלחמת-העולם הראשונה הגיעו להתמוטטות המדינות הבורגניות רבות-הלאומים, והוקמה שורה של מדינות בורגניות לאומיות (פולין, צ'כיה, ארצות הבלטיות, וכו') שנקלעו לתלות במעצמות-המערב האימפריאליסטיות.

תקופה שנייה זו נבדלת מן התקופה הראשונה בכך, שהשאלה הלאומית חרגה מתחומיה הצרים של שאלה פנימית בתוך מדינות אירופיות אחדות, ונעשתה לשאלה אשר בין מדינות-העולם, לשאלת מלחמה בין המעצמות האימפריאליסטיות לבין עצמן על שליטה בארצות נוספות ועל ניצול עמים נוספים. אולם הצד השווה בין שתי התקופות הללו הוא, שהדיכוי הלאומי נשאר בתוקפו, המאבק לשחרור לאומי נמשך, השאלה הלאומית נשארת בלתי נפתרת.

התקופה השלישית החלה עם נצחונה של המהפכה האוקטוברית הסוציאליסטית הגדולה. מהפכה זו גרמה לביטול הדיכוי הלאומי בכל

השטח של האימפריה הרוסית לשעבר, היא גרמה לשחרור המלא של העמים הקולוניאליים שהיו משועבדים בתוכה; היא גרמה להיווי אומות חדשות, סוציאליסטיות, המתאחדות ביניהן מרצונן החפשי, ולחיסול אי-השוויון ביניהן להלכה ולמעשה; היא גרמה לפתרון גמור של הבעייה הלאומית על יסודות של שוויון ואחווה.

המופת של ברית-המועצות בפתרון השאלה הלאומית עודד והלהיב את העמים הקולוניאליים והתלויים. התנועות לשחרור לאומי נהפכו לחלק מן המהפכה הפרולטארית נגד האימפריאליזם, לבעל-ברית, לרזרבה גדולה של הפרולטריון המהפכני העולמי. נפתחה תקופה של מלחמות-שחרור לאומיות-קולוניאליות בהנהגת מעמד-הפועלים. זוהי התקופה הסובייטית, הסוציאליסטית, בתנועות השחרור הלאומי. הבעייה הלאומית, שהיתה מקודם חלק מן המהפכה הבורגנית-דמוקרטית, היא כעת חלק מן המהפכה הפרולטארית הסוציאליסטית.

ג. המאבק לשחרור לאומי — מאבק אנטי-אימפריאליסטי

בתקופה זו נוכחו העמים לדעת, כי בתנאי המשטר הקאפיטאליסטי אין להשיג שחרור לאומי מלא, וכי רק בדרך הסוציאליזם אפשר להשיג את השחרור הלאומי במלואו. על דרך זו עלו אחרי מלחמת-העולם השנייה עמים רבים באירופה ובאסיה — והעם הסיני הגדול בכללם — אשר שוחררו בעזרת הצבא הסובייטי מעול האימפריאליזם ההיטלריסטי והיאפאני, והקימו בארצותיהם משטר של דמוקרטיה עממית.

מצד שני גובר הדיכוי הלאומי ולובש צורות אכזריות — בתחום שליטתו של האימפריאליזם. בהתאם לחוק הכלכלי היסודי של הקאפיטאליזם בימינו, החמיר ההון האימפריאליסטי — ברודפו אחרי רווחים עליונים — את הניצול והעושק בארצות הקולוניאליות והתלויות, הוא משעבד מדינות עצמאיות והופך אותן לתלויות, הוא מוליך למיליטאריזציה כללית, והוא מצית מוקדים של מלחמה עולמית חדשה. בייחוד מצטיין בניצול ודיכוי העמים — האימפריאליזם האמריקני, האימפריאליזם היחיד שיצא מחוק מהמלחמה העולמית השנייה, והשוואף פעת כקודמו — האימפריאליזם הגרמני (ההיטלריזם)

— להשתלטות עולמית. הבורגנות והמנהיגים הסוציאלי-דימוקרטיים הימניים בשורה של ארצות מוכרים בסיטונאות את העצמאות הלאומית ואת ריבונות מדינותיהם למונופולים האמריקניים, והופכים את ארצותיהם לבסיסים כלכליים וצבאיים של ההון הפינאנסי האמריקני. בארצות הללו עומדת המפלגה הקומוניסטית בראש כל הכוחות הפאטריוטיים והדמוקראטיים, הנאבקים לעצמאות לאומית, לריבונות מדינתית, לשלום. מאבק לאומי דמוקראטי זה, אף הוא חלק מן המאבק הכולל לסוציאליזם, למיגור האימפריאליזם.

לנין בגאזניותו חזה מראש, לפני ארבעים שנה כמעט, את התפרעותו של האימפריאליזם בכלל, ושל האימפריאליזם האמריקני בפרט:

„בניין-העל הפוליטי של הכלכלה החדשה, של הקאפיטאליזם המונופוליסטי (האימפריאליזם זהו הקאפיטאליזם המונופוליסטי) מהווה מיפנה מן הדמוקראטיה אל הריאקציה הפוליטית. להתחרות החפשית מתאימה דמוקראטיה, למונופול מתאימה ריאקציה פוליטית“.

„הטרנסטים האמריקניים הם הביטוי העליון לכלכלה של האימפריאליזם, או הקאפיטאליזם המונופוליסטי. במאבק לסילוק המתחרה אין הטרנסטים מצמצמים לאמצעים כלכליים, אלא הם נזקקים לאמצעים פוליטיים, ואף לפוליטיים“.

„ההון הפינאנסי הגדול של ארץ אחת יכול לקנות את המתחרים גם בארץ זרה, עצמאית מבחינה פוליטית... הסיפוח הכלכלי הוא לגמרי, אפשרי לביצוע בלי סיפוח פוליטי... הגדרה עצמית של האומות משמע עצמאותן המדינית. האימפריאליזם שואף להפר אותה — מכיוון שסיפוח פוליטי עושה תכופות את הסיפוח הכלכלי ליותר נוח, ליותר זול...“

השעבוד הכלכלי והפוליטי, שהאימפריאליזם האמריקני מטיל כעת או מאיים להטיל על ארצות העולם הקאפיטאליסטי, מאשר לחלוטין את דברי לנין משנת 1916, ואת ניתוחו, כי המניע לשעבוד העמים הוא אינטרס המונופול והשאיפה לסילוק מתחרים. בימינו לא ייתכן מאבק לעצמאות לאומית, שלא יהיה מופנה נגד האויב העיקרי

של עצמאות העמים, נגד האימפריאליזם האמריקני, כלומר, נגד ההון המונופוליסטי של ארצות־הברית. בימינו המאבק לשחרור לאומי מהווה קטע מן המאבק הפולל נגד שלטון־ההון, מן המאבק לסוציאליזם. המלחמה האימפריאליסטית הוכיחה, והפראקטיקה המהפכנית

של השנים האחרונות עוד פעם אישרה, כי:

(1) הבעייה הלאומית והקולוניאלית קשורה קשר לא־ינותק עם בעיית השחרור משלטון ההון;

(2) האימפריאליזם (הצורה העליונה של הקאפיטאליזם) אינו יכול להתקיים בלי שעבוד פוליטי וכלכלי של העמים והמושבות המקופחים־בזכויותיהם;

(3) העמים והמושבות המקופחים־בזכויותיהם אינם יכולים להיות משוחררים בלי הפלת שלטון ההון;

(4) נצחון הפרולטריון לא יכול להיות יציב בלי שחרור העמים והמושבות המקופחים־בזכויותיהם מעול דיכוי האימפריאליזם" (סטאלין, כ' 5, ע' 56—57).

הננו נמצאים למדים, איפוא, כי הדיכוי הלאומי הוא במהותו מכשיר של ניצול בידי מעמדות מנצלים שונים בזמנים שונים — המלוכה הפיאודאלית והאצולה בעלת האחוזות הגדולות, הבורגנות של האומה השלטת, בעלי ההון הפינאנסי. הננו נמצאים למדים, שנית, כי השחרור הלאומי אף הוא נושא אופי מעמדי, אף בו טבוע חותמם של מעמדות מקופחים שונים בזמנים שונים — הבורגנות של האומה המדופאת, האיכרות, הפרולטריון. ובהתאם לכך תופסת גם את מקומה הבעייה הלאומית: תחילה כחלק מן המהפכה הבורגנית הדמוקראטית, — ועתה כחלק מן המהפכה הפרולטארית הסוציאליסטית.

יחס הפרולטריון לבעייה הלאומית

א. אבן-הבוחן — היחס לאימפריאליזם

הבחינה ההיסטורית של השאלה הלאומית הוכיחה לנו, כי השאלה הלאומית אינה שאלה נבדלת בפני עצמה, אלא שהיא חלק מן השאלה החברתית הכללית, וכי עם מעבר המהפכה החברתית משלב לשלב, נשתנה גם מקומה של השאלה הלאומית מחלק של המהפכה הבורגנית-דמוקראטית לחלק של המהפכה הפרולטארית הסוציאליסטית. מכאן נובעות מסקנות חשובות לגבי הגישה המדעית לשאלה הלאומית: (א) מכיוון שהיא חלק מהמהפכה החברתית, הרי היא כפופה לה, כשם שכל חלק כפוף לשלם. — ועל-כן היחס הנכון לשאלה הלאומית חייב להיקבע מנקודת-מבט השלם, כלומר, מנקודת-מבט המהפכה החברתית; (ב) מכיוון שמהותה של השאלה הלאומית הריהי שונה ומשתנה בזמנים שונים, בחלקי-תבל שונים ובתנאי משטר שונים, על-כן היחס הנכון לשאלה הלאומית חייב להיות היסטורי, קונקרטי, משתנה בהתאם לתנאים.

אכן, כזה הוא היחס של הפרולטריון, המודרך ע"י המארכסיזם-לניניזם, אל הבעייה הלאומית. הפוך מזה הוא היחס של הבורגנות לשאלה הלאומית, המוצגת על-ידה בכל ארץ וארץ כשאלה נפרדת ונבדלת ועומדת בפני עצמה, כשאלה אבסולוטית של זכויות ושאיפות „נצחיות“, כביכול. אין זה מקרה, שהגישה המדעית הולמת את האינטרס המעמדי של הפרולטריון, בעוד שהגישה האנטי-מדעית הולמת את האינטרס המעמדי של הבורגנות: האינטרס המעמדי של הפרולטריון זהה עם ההתפתחות הפרוגרסיבית של החברה, בעוד שאינטרס הבורגנות הוא לעכב, לבלום ולהפריע את ההתפתחות

החוקית של החברה אל הקידמה. האינטרס של המעמדות המנצלים הוא ללבות ניגודים לאומיים, לייצב את הדיכוי הלאומי, כדי להבטיח לעצמם רווחים מניצול הארצות והעמים המשועבדים, וכדי למנוע את הליכוד הבינלאומי של העמלים למאבק נגד הניצול ונגד המנצלים, — בעוד שהאינטרס של הפרולטריון הוא בחיסול גמור של הדיכוי הלאומי, מפני שמעמד זה, המתקדם ביותר בתולדות החברה האנושית, לוחם נגד כל צורה של ניצול ודיכוי, ומפני שמעמד זה מעוניין בליכוד בינלאומי של כל העמלים למען המאבק המהפכני המשותף למיגור שלטון ההון.

אכן, כך הורו אבות הסוציאליזם המדעי: עד מלחמת-העולם הראשונה, עד פרוץ המשבר הפללי של הקאפיטאליזם — להתייחס לכל שאלה ושאלה לאומית, לפי משמעותה של אותה שאלה בשביל המאבק המהפכני הכללי לדמוקרטיה, נגד שרידי הפיאודאליזם, נגד הקאבסוליטיזם; ומאז מלחמת-העולם הראשונה, מאז פרוץ המשבר הפללי של הקאפיטאליזם — להתייחס לכל שאלה ושאלה לאומית-קולוניאלית, לפי משמעותה של אותה שאלה בשביל המאבק המהפכני הכללי לסוציאליזם, נגד האימפריאליזם. הלקח בשבילנו מכאן הוא פשוט מאוד:

להיות בעד תנועה לאומית מסויימת, תביעה לאומית מסויימת, זכות לאומית מסויימת, אם היא עשוייה לסייע לפרולטריון הבינלאומי במאבקו הכל-עולמי להפלת האימפריאליזם, — ולהיות נגד כל תנועה או תביעה לאומית, המסייעת לאימפריאליזם במערכה העולמית בינו לבין המהפכה הפרולטארית הסוציאליסטית. זאת היא תורה כולה על רגל אחת. זאת היא התמצית של מישנת לנין וסטאלין, אשר גם בשאלה הלאומית נשענו על מישנת מארכס ואנגלס, אלא שפיתהו והתאימו אותה לתנאים החדשים, לתקופה החדשה — תקופת האימפריאליזם והמהפכה הפרולטארית.

ב. גישה היסטורית-קונקרטי

על חובת הגישה הקונקרטית, לפי תנאי הזמן והמקום, אמר לנין :
„תביעתה המחלטת של התיאוריה המארכסיסטית בניתוח איזור
מסויימת, ואחרי-כן, אם המדובר בארץ אחת (למשל, בפרוגרמה
לשאלה הלאומית בשביל הארץ הנתונה), להביא בחשבון את התכונות
הקונקרטיות, המבדילות ארץ זו מאחרות בתחומי אותה תקופה
היסטורית“.
(לנין, כ' 20 ע' 373)

ועל האבחנה בין תקופת המהפכה הבורגנית-דמוקראטית לבין
תקופת המהפכה הפרולטארית הסוציאליסטית אימר לנין :

„מכאן נובע שינוי קונקרטי בשימוש באותם עקרונות
סוציאליסטיים : אז קודם-כל כנגד הצאריזם (ונגד תנועות מסוימות
אנטי-דמוקראטיות זעיר-לאומיות שנוצלו על-ידו), ובעד העמים
הלאומיים-הגדולים המהפכניים של המערב. עכשיו נגד החזית
המאוחדת המיושרת של המדינות האימפריאליסטיות, נגד הבורגנות
האימפריאליסטית והסוציאל-אימפריאליסטים, ובעד שימוש בכל
התנועות הלאומיות נגד האימפריאליזם למטרות המהפכה הסוצי-
אליסטית“.
(לנין, כ' 22 ע' 328—327)

אותה הדגשה על הגישה ההיסטורית הקונקרטית לבעייה הלאומית
אנו מוצאים אצל סטאלין :

„הבעייה הלאומית איננה משהו עומד בפני עצמו, נתון אחת
לתמיד. בהיותה רק חלק מן הבעייה הכללית של שינוי המשטר הקיים,
הרי מוגדרת השאלה הלאומית לחלוטין ע"י סכום התנאים
הסוציאליים, ע"י אופי השלטון בארץ ובכלל ע"י מהלך ההתפתחות
החברתית פולו“.

(סטאלין, כ' 4 ע' 155).

„המארכסיסטים הרוסיים יצאו תמיד מן ההנחה, כי הבעייה
הלאומית היא חלק מן הבעייה הכללית של התפתחות המהפכה, כי
בשלבים שונים של המהפכה יש לבעייה הלאומית תפקידים שונים,

המתאימים לאופי המהפכה בכל שעה היסטורית קונקרטית, וכי בהתאם לכך משתנה גם מדיניות המפלגה בבעייה הלאומית.

„בתקופה מלפני מלחמת-העולם הראשונה, כאשר ההיסטוריה הציגה כתפקיד השעה את המהפכה הבורגנית-דמוקרטית ברוסיה, קשרו המארכסיסטים הרוסיים את פתרון הבעייה הלאומית עם גורל המהפך הדמוקראטי ברוסיה. מפלגתנו סבורה היתה, כי מיגור הצאריזם, חיסול שרידי הפיאודליזם ודמוקראטיזציה גמורה של הארץ — הם הפתרון הטוב ביותר של הבעייה הלאומית, הניתן במסגרת הקאפיטליזם.“ — — —

„בתקופה שמאחר-לכן, בתקופת מלחמת-העולם הראשונה... כאשר לתפקיד-השעה נעשתה המהפכה הסוציאליסטית — לא יכלו עוד המארכסיסטים הרוסיים להסתפק במדיניות התקופה הקודמת והכירו כהכרח בקשירת פתרון הבעייה הלאומית-קולוניאלית עם גורל המהפך הסוציאליסטי.

„המפלגה סבורה היתה, כי מיגור שלטון ההין ואירגון הדיקטאטוריה של הפרולטריון, גירוש הצבאות האימפריאליסטיים מגבולות הארצות הקולוניאליות והתלויות ואירגון מדינות לאומיות משלהן, חיסול האיבה הלאומית והנאציונאליזם וכן ייצוב קשרים אינטרנציונאליסטיים בין העמים, אירגון משק לאומי סוציאליסטי אחד, ועל יסודו אירגון שיתוף-פעולה באחוזה בין העמים — הם הפתרון הטוב ביותר של הבעייה הלאומית-קולוניאלית בתנאים הנתונים.

„כזאת היא מדיניות המפלגה בתקופה זו.

„תקופה זו לא השיגה עדיין כלל-וכלל את בשלותה המלאה, שהרי היא אך החלה, אולם היא ללא-ספק עוד תאמר, את דברה המכריע...“

(ססאליג, כי 11, ע' 252—350).

ג. שלילת הדיכוי הלאומי

אבות הסוציאליזם המדעי הורו למעמד-הפועלים את האינטרס נאציונאליזם, את ההכרה כי הדיכוי הלאומי הוא לא-רק לרעת העם המדוכא אלא גם לרעת העמלים של האומה המדכאה.

מארכס ואנגלס קבעו את הנחת היסוד של האינטרנאציונאליזם
הפרולטארי במימרתם הידועה:
„לא יכול להיות חפשי עם, המדכא עמים אחרים“.

(מארכס ואנגלס, כתבים, הוצ' רוסית, כ' 15, ע' 223).

מארכס הגשים עקרון אינטרנאציונאליסטי זה הלכה למעשה
במדיניותו המעשית האקטואלית. הוא תבע את שחרור העמים
המדוכאים קודם-כל מארץ-מולדתו, מגרמניה, שסיפחה ושיעבדה בזמנו
את פולין, את חלקה המערבי:

„פולין נעשתה לחלק המהפכני של רוסיה, אוסטריה ופרוסיה...
כל-עוד אנחנו (הגרמנים) עוזרים לדכא את פולין, כל-עוד אנחנו
מרתקים חלק של פולין לגרמניה — הרי אנחנו נשארים בעצמנו
מרותקים לרוסיה (הצארתית) ולמדינות הרוסיות, ואין אנו יכולים גם
אצלנו בבית להשתחרר עד-תום מן האבסולוטיזם הפאטריארכאלי-
פיאודאלי. הייסוד של פולין דמוקראטית הוא תנאי ראשון לייסוד
גרמניה דמוקראטית“.

(מארכס ואנגלס, כתבים, כ' 6, ע' 411—382).

מארכס השתדל בכל כוחותיו להשפיע גם על פועלי אנגליה
שיפגינו למען זכותה של אירלאנד להיפרד מאנגליה (שם, כ' 23,
ע' 488), „ולו-גם יגיע אחרי הניתוק לפדראציה“; מארכס נימק
תביעה זאת לא מנקודת-מבט „הצדק כלפי אירלאנד“, אלא מנקודת-
מבט האינטרס שיש למאבק המהפכני של הפרולטריון האנגלי, למעמד-
הפועלים של האומה המדכאת. (שם, כ' 23, ע' 464, 359, 355).

אנגלס, שנאבק יחד עם מארכס לעקרונות האינטרנאציונאליסטיים
בשאלה הלאומית אמר:

„על דוגמת ההיסטוריה של אירלאנד אפשר להיווכח, איזה אסון
הוא בשביל עם לשעבד עם אחר. כל החזיריות האנגליות, התחלתן
היא באזור האירלאנדי“.

(מכתב מיום 24.10.1869).

אנגלס חזה מראש את המדיניות של מתן זכות-היפרדות לכל
אומה, ושל שחרור לאומי מלא, אשר הגשים הפרולטריון המנצח אחרי
מהפכת-אוקטובר, בכותבו:

„הפרולטריון המנצח אינו יכול לנקוט בכפייה לגבי שום אומה זרה כדי לעשותה מאושרת, בלי שיחתור בכך תחת נצחוננו שלו גופא“.
(מכתב מיום 12.9.1982).

לנין, יוצר התיאוריה והפרקטיקה של מעמד-הפועלים בשאלה הלאומית והקולוניאלית בתקופת התפשטותה והתרחפתה הכל-עולמית, הלך בעקבות מארכס ואנגלס, בהניחו את העקרון הבא:
„לא להשלים עם שום זכויות-יתר לאומיות ועם שום אי-שוויון לאומי בזכויות“.

(לנין, כ' 20, ע' 27).

„האימפריאליזם זוהי תקופה של דיכוי גובר לגבי אומות העולם כולו וע"י קומץ של מעצמות, גדולות ולכן המאבק להפכה סוציאליסטית בינלאומית נגד האימפריאליזם הוא בלתי-אפשרי בלי הכרה בזכות האומות להגדרה עצמית... לא יכול להיות סוציאליסטי פרו-לטריון, המשלים עם האלימות הקטנה ביותר, הנעשית בידי האומה, שלוי כלפי אומות אחרות“...

(לנין, כ' 21, ע' 287).

בעקבות מארכס ואנגלס, יצא לנין בראש-ובראשונה נגד השוביניזם של עמו הוא, והדגיש כי האומה הרוסית לא תוכל להגיע לדמוקרטיה ולא תשתחרר מעריצות הצאריזם, אם לא יעקר הנציונאליזם הרוסי (שם, כ' 19, ע' 386)..

סטאלין, הממשיך הגדול של מפעל לנין בהלכה ובמעשה, קבע כי בניגוד לקאפיטאליזם, אין הסוציאליזם יכול לדור בכפייה אחת עם דיכוי לאומי:

„כשם שלא יתואר קיומו של הקאפיטאליזם בלי דיכוי לאומי, כן לא יתואר קיום הסוציאליזם בלי שחרור האומות המדוכאות, בלי חופש לאומי. אי-אפשר להימנע ולהישמר מן השוביניזם והמאבק הלאומי, כל-עוד האזרחות (והזעיר-בורגנות בכלל), המלאה דעות קדומות נאציונאליסטיות, הולכת אחרי הבורגנות, ולהיפך — אפשר לחשוב כמובטחים את השלום הלאומי והחופש הלאומי, אם האיכרות הולכת אחרי הפרולטריון, ז. א. אם מובטחת הדיקטטורה של הפרולטריון.“

לפיכך נצחון הסובייטים וכינון הדיקטאטורה של הפרולטריון הוא תנאי עקרוני לביטול הדיכוי הלאומי להגשמת השוויון הלאומי להבטחת הזכויות למיעוטים הלאומיים.

(סטאלין, כ' 5, ע' 19).

ד. התוכנית לפתרון שאלות לאומיות

מתוך שלילת כל צורה וכל גילוי של דיכוי לאומי, מתוך מגמה להסיר כל מחיצה של אי-אמון לאומי בין פועל לפועל, ערך לנין הרבה שנים לפני המהפכה האוקטוברית את התוכנית לפתרון הבעייה הלאומית, אשר יצאה בנצחון מוחלט ממבחן המהפכה: תוכנית אינטרנאציונאליסטית-פרולטארית זו סייעה לגיוס העמלים מכל הלאומים סביב דגל המהפכה הסוציאליסטית, סייעה לנצחון המהפכה, ואחרי נצחון המהפכה הגשים השלטון הסובייטי את התוכנית בשאלה הלאומית הלכה למעשה, לנין סיכם את תוכניתו במלים ספורות דלקמן: „שוויון-זכויות מלא לאומות; זכות האומות להגדרה עצמית; ליכוד הפועלים מכל האומות — הנה התוכנית בבעייה הלאומית, אשר מלמד את הפועלים המארכסיזם, מלמד הנסיון בעולם כולו והנסיון של רוסיה“.

(לנין, כ' 20, ע' 423).

סטאלין המחיש את הנחות לנין, בסכמו את העמדה לגבי הבעייה הלאומית בארבעת הסעיפים הבאים:

(א) הכרה בזכויות האומות להיפרדות;

(ב) בשביל האומות, הנשארות בגבולות המדינה הנתונה — אוטו־נומיה טריטוריאלית;

(ג) בשביל המיעוטים הלאומיים — חוקים מיוחדים המבטיחים להם התפתחות חפשית;

(ד) בשביל הפרולטארים מכל הלאומים של המדינה הנתונה — קולקטיב פרולטארי אחד בל-ייפרד, מפלגה אחת.

¹ (סטאלין, כ' 3, ע' 65).

ההתפתחות הקאפיטאליסטית מוליכה לשתי מגמות סותרות אהדדי בשאלה הלאומית: מצד אחד היא הולידה את התהוות האומות, את

התנועות לשחרור לאומי, את השאיפה למדינות לאומיות עצמאיות. ומצד שני היא שוברת — בתוקף קשריו הבינלאומיים של ההון — את המחיצות הלאומיות, ומגבירה את הזיקה בין האומות. בעליית הקאפיטליזם היתה המגמה הראשונה עדיפה, ובשקיעתו עדיפה המגמה השנייה. סתירה זו אין האימפריאליזם מסוגל לפתור, — אדרבה, הוא מחמיר ומחריף אותה: הוא כובל ואוסר את מגמת ההתקרבות בין האומות, ואין הוא מסוגל להגשים את מגמת ההתקרבות בין האומות, את החוקתן במסגרת אחת, אלא בדרך של השתלטות, של דיכוי, של ניצול, של פשייה. האימפריאליזם מחמיר ומחריף, איפוא, את הניגודים הלאומיים, את האיבה הלאומית, את ההתנגשויות הלאומיות.

לעומת זאת פותרת התוכנית הלאומית של הלניניזם את הסתירה בין שתי המגמות הנ"ל: תוכנית זו מקנה לכל אומה ואומה את הזכות להיפרדות, והיא יוצרת בשבילן את התנאים לאיחוד מתוך רצון חפשי. אלה הם למעשה שני צדדים של מטבע אחד: היפרדות לשם השתחררות מעול האימפריאליזם ואיחוד מרצון חפשי על יסוד שוויון ואחוות-עמים לשם בניין הסוציאליזם והקומוניזם. תוכנית זו מטילה על הפרולטריון של האומה המדפאת לתמוך בזכות ההיפרדות של האומות המדוכאות, והיא מטילה על הפרולטריון של האומה המדוכאת להיאבק על כך שהשימוש בזכות הזאת לא ייקלע לתוך ניגוד עם הצורך העליון לאחד את העמלים מכל הלאומים למערכה משותפת נגד האימפריאליזם, בעד הסוציאליזם. פתרון לניני זה הוכיח את עצמו עם הוא המהפכה הסוציאליסטית ברוסיה. השלטון הסובייטי העניק לכל אומה את הזכות להיפרדות (כידוע, תמכו הבולשביקים בזכות פינלאנד להיפרדות, בניגוד לממשלת המנשביקים והס"ר"ים, ואכן נפרדה פינלאנד מרוסיה); הבורגנות ועושי-דברה באומות המדוכאות של רוסיה הצארית לשעבר, אמנם התקשרו עם המעצמות האימפריאליסטיות, כדי להילחם נגד השלטון הסובייטי ברוסיה ונגד התנועה המהפכנית של הסובייטים (פועלים ואיכרים) בארצותיהם הם; אבל התנועות המהפכניות של הפועלים והאיכרים באומות אלו לחמו יחד עם השלטון הסובייטי ברוסיה נגד האינטרוונציה האימפריאליסטית ונגד הבורגנות "שלהן"

למען המשטר הסובייטי, הן ברוסיה, והן בארצותיהן הן. תודות לעקרון הלניני בדבר ההכרה בזכות כל אומה להיפרדות ובדבר השימוש בזכות זו, ניצחה המהפכה הסוציאליסטית ברחבי האימפריה הרוסית לשעבר, נוסדה ברית הרפובליקות הסובייטיות הסוציאליסטיות, נוצרה אחווה בין כל האומות והלאומים של המדינה הסובייטית, שחגגה את נצחונה הן בשדה־הקרב של מלחמת־המולדת האנטי־פאשיסטית, והן בבנייה הענקית של הסוציאליזם ובהתקדמות לקראת הקומוניזם. בברית־המועצות חוסל לא רק אי־השוויון החוקי, אלא גם אי־השוויון העובדתי של הלאומים המדוכאים, שנגרם ע"י משטר־הדיכוי של הצאָרִים: עמים, שחיו עוד חיי שבטים נודדים וקיימו בתוכם משטר פאָטריאַר־כאלי, עשו קפיצה ממצבם המפגר הזה עד לסוציאליזם, ודלגו על תקופת הקאפיטאליזם בהתפתחותם. הגמישות בצורות השונות של האוטונומיה הסובייטית שניתנה ל־60 האומות, הקיבוצים הלאומיים והלאומים של ברית־המועצות, היא שאיפשרה לגשר על פני ההבדלים העצומים ברמת התפתחותם הכלכלית, הפוליטית והתרבותית של היחידות הלאומיות השונות, עד שהן מהוות כיום משפחה אחת של עמים שווים וחפשיים, הצועדים בצוותא אל האושר הקומוניסטי.

בהשראת המופת של סס"ר, פותרת כעת הרפובליקה העממית של סין את בעייתה הלאומית. סין בת ה־600 מיליון נפש הריהי מורפכת מ־60 לאומים ומעלה. בהתאם לעקרונות המדיניות הלנינית־סטאלינית בשאלה הלאומית, מקימה הממשלה העממית הסינית המרכזית את מוסדות האוטונומיה הטריטוריאלית בארצות ובמחוזות של סין רבתי, שוקדת על ביצור האחדות בין הלאומים ובתוך הלאומים, על עקירת הנאצי־ונאליזם בקרב עם הרוב (האָן) מזה, ובקרב המיעוטים הלאומיים מזה, שהוא נחלת הדיכוי והפירוד הלאומי אשר נזרעו בעבר ע"י האימפריאליזם הזר. (לפי השבועון "לשלום יציב, לדמוקרטיה עממית", מיום 14.5.54).

גם בארצות הדמוקרטיה העממית שבאירופה נפתרה השאלה הלאומית בהתאם לעקרונות הלניניים־סטאליניים הנ"ל, וחוסלה בהן האיבה הלאומנית ע"י מתן שוויון מלא, חוקי וממשי, למיעוטים

הלאומיים. הגבולות בין ארצות אלו, אשר שימשו מאות בשנים עילה למריבות ולמלחמות בלתי-פוסקות, הם כיום גבולות שלום מופרים ע"י העמים השכנים משני הצדדים, למשל: הגבול בין הרפובליקות של פולין העממית וגרמניה הדמוקראטית; או הגבול בין רומניה העממית לבין הונגריה העממית, וכו'.

לנין וסטאלין פללו בתוך התוכנית הפרולטארית לפתרון השאלה הלאומית גם את העקרון של אירגון בינלאומי טריטוריאלי משותף — מפלגה, איגוד מקצועי, קואופרציה, מוסדות-תרבות — בשביל פועלים מכל הלאומים באותה ארץ. אירגון לאומי נבדל של פועלים, אירגון פדראטיבי של חטיבות לאומיות, מחנך את הפועלים לראות את העיקר בשייכות הלאומית המפרידה ביניהם, ולא בשייכות המעמדית המאחדת אותם. על-כן מוזק הוא אירגון פועלים על יסוד לאומי, מוזק לפרולטריון, אך עוזר לבורגנות ולאימפריאליזם בוריעת זרות, אי-אמון ופירוד בין פועלי ארץ אחת. לעומת-זאת אירגון טריטוריאלי בינלאומי מחנך יום-יום את הפועלים ברוח האינטרנאציונאליזם הפרולטרי, מעמיק בהם את ההכרה והתחושה, כי הם כולם בני משפחה מעמדית אחת, היילי צבא אחד של הסוציאליזם.

הלניניזם שולל גם את הסיסמה הנאציונאליסטית-בורגנית של "אוטונומיה תרבותית", פרסונאלית אפס-טריטוריאלית, — ומציג כנגדה את עקרון האוטונומיה הטריטוריאלית בשביל אומות שהעדיפו להישאר בתחומי מדינה אחת ובשביל מיעוטים לאומיים המרוכזים בשטחים מסויימים של המדינה. סיסמת "האוטונומיה התרבותית" (של ה"אוסטרו-מארכסיסטים", ה"בונד" וזרמים נאציונאליסטיים אחרים) מוליכה לפירוד בין פועלי אותה ארץ ולברית מעמדית של פועלים ובורגנים בני אותו לאום בשם "התרבות הלאומית" המשותפת, כלומר, בשם התרבות הבורגנית בתוכנה והלאומית בצורתה. מכאן ברור, כי "האוטונומיה התרבותית" היא אמצאה בורגנית-נאציונאליסטית, שמקומה לא יפירנה בתיאוריה ובפראקטיקה של מעמד-הפועלים.

התוכנית של הפרולטריון לפתרון בעיות לאומיות, ונסיון הגשמתה של תוכנית זו בסטס"ר ובארצות הדימוקראטיה העממית, מוכיחים לנו

כי — כדבריו של לנין — „הפרולטריון הוא היחיד המגן כיום על החופש האמיתי של האומות ועל אחדות הפועלים של כל הלאומים“ ; „שום זכות־יתר לשום אומה, לשום שפה! שום דיכוי, אף לא הקטן ביותר, שום אי־צדק, אף לא הקטן ביותר, כלפי מיעוט לאומי! — אלה הם העקרונות של הדמוקרטיה הפועלית“... „כנגד העולם הישן, עולם הדיכוי הלאומי, המריבות הלאומיות או ההסתגרות הלאומית, מציגים הפועלים עולם חדש של אחדות אנשי העמל מכל האומות, שאין בו מקום לשום זכות יתר, ואף לא לדיכוי הקטן ביותר של אדם בידי אדם“.

(לנין, כ' 19, ע' 72—71).

ה. כפיפות הבעייה הלאומית לבעייה המעמדית

הקאפיטאליזם המונופוליסטי, האימפריאליזם, המזנע ע"י החוק הכלכלי היסודי שלו, חוק הרדיפה אחרי רוחים מאכסימאליים, הוא המנצל את העמלים, והוא גם המדכא את העמים הקולוניאליים והתלויים. ומכיוון שמשותף הוא מקור הניצול המעמדי והדיכוי הלאומי, הרי משותף הוא גם המאבק נגדו. אולם לא הניצול המעמדי הוא תוצאה מן הדיכוי הלאומי, אלא להיפך, ובכך לא הניצול המעמדי הוא חלק מן הדיכוי הלאומי, אלא להיפך; מכאן גם שהיחס בין השאלה הלאומית ובין המהפכה הפרולטארית הסוציאליסטית איננו יחס של שני יסודות שווים, נפרדים או מקבילים, אלא שאחד כלול בשני, כלומר, השאלה הלאומית כלולה בשאלת המהפכה הפרולטארית הסוציאליסטית. ומכיוון שזהו יחס של חלק אל השלם, הרי זה יחס של כפיפות החלק לשלם, כלומר, כפיפות השאלה הלאומית ופתרונה לשאלה הכוללת של המהפכה הפרולטארית הסוציאליסטית.

לנין מציג את העניין, כדלקמן:

„השאלה הלאומית — קודם־כל, הפרולטארית — אחרי־כן, אומרים הנאצינאליסטים הבורגנים... ואילו אנחנו אומרים: השאלה הפרולטארית קודם־כל, באשר היא ערובה לא־דק לאינטרסים רחוקי־ההיקף והיסודיים של העבודה ולא־ינטרסים של

האנושות, אלא גם לאינטרסים של הדמוקראטיה, ובלי דמוקראטיה לא תתואר גם, לא אוקראינה אוטונומית, ולא עצמאית".
(לנין, כ' 20, ע' 16)

בעמדתו זו מסתמך לנין על מארכס :

"בשביל מארכס אין שום ספק, כי לעומת, השאלה הפועלית יש לשאלה הלאומית חשיבות נחותת-מעלה, מזלזול בתנועות לאומיות רחוקה תיאוריה זו, כרחוק שמייס מן הארץ".
(לנין, כ' 20, ע' 406)

כפי שהסביר לנין לעיל (על דוגמת אוקראינה), לא רק שאין כאן לזלזול בשאלה הלאומית, אלא להיפך, רק בכפיפותה של השאלה הלאומית ל"שאלה הפרולטארית" צפונה הערובה לפתרון השאלה הלאומית!

אין זו הכפיפות היחידה :

"...את האינטרסים של הדמוקראטיה של ארץ אחת יש לכפות לאינטרסים של הדמוקראטיה של ארצות אחדות ושל כולל".
(לנין, כ' 22, ע' 330).

כפיפות זו חלה על כל האינטרסים הדמוקראטיים, כגון אינטרס לאומי מסויים, או אינטרס החלפת משטר מלוכני ברפובליקני, לפי הדוגמה שנותן לנין. הלאה : כל התביעות הדמוקראטיות ביחד כפופות לאינטרס הסוציאליזם :

"כל תביעה דמוקראטית (ובכן גם ההגדרה העצמית) הריהי בשביל פועלים בעלי-הכרה כפופה לאינטרסים העליונים של הסוציאליזם".
(לנין, כ' 23, ע' 45).

ברם, אף אינטרס הסוציאליזם בארץ מסויימת אינו אלא כפוף לאינטרס הסוציאליזם הבינלאומי :

"האינטרנציונאליזם הפרולטארי תובע, ראשית את כפיפות האינטרסים של המאבק הפרולטארי בארץ אחת לאינטרסים של מאבק זה בקנה-מידה כל-עולמי".

(לנין, כ' 31, ע' 126).

חוק זה של כפיפות לאינטרס הסוציאליזם בהיקפו הבינלאומי חל — לפי לנין בהמשך דבריו — גם על אומה אשר השתחררה כבר

מעול הקאפיטאליזם, כי ממנה נדרש, שתהא „מסוגלת ונכונה לקרבנות הגדולים ביותר למען הדברת ההון הבינלאומי“. (לנין, שם)

גאון הדיאלקטיקה ראה והורה לנו לראות תמיד את הבעיות החלקיות בקשר שלהן עם היקף־הבעיות השלם, המלא, הכולל: הבעיה הלאומית היא אחת הבעיות הדמוקראטיות, כל בעיות הדמוקראטיה בארץ אחת כפופות לאינטרס הדמוקראטיה בארצות כולן, כל בעיות הדמוקראטיה בארצות כולן כפופות לאינטרס העליון של הסוציאליזם, והמאבק לסוציאליזם בארץ אחת כפוף למאבק למען הסוציאליזם בעולם כולו. כך ולא אחרת יש לראות כל שאלה ושאלה לאומית, משנתעוררה בזמן מן הזמנים או בארץ מן הארצות. כך רואה לנין את עקרוננו שלו, את סיסמתו שלו בדבר זכות ההגדרה העצמית עד להיפרדות ועד בכלל, הוא רואה אותה מנקודת־ראות האינטרס המהפכני של הפרולטריון:

„כדי שנוכל לבצע מהפכה סוציאליסטית ולהפיל את הבורגנות, צריכים הפועלים להתלכד בייתר־שאת, והנה את הליכוד הזה, החזק הזה משרתת המערכה למען הגדרה עצמית, כלומר, המערכה נגד סיפוחים“.

(לנין, כ' 22, ע' 322—321).

גם כאן מסתמך לנין על מארכס ואנגלס, שהבחינו בשעתם (בתקופת 1848) בין תנועות לאומיות פרוגרסיביות של „עמים מהפכניים“ (פולנים, הונגרים) ובין תנועות לאומיות ריאקציוניות של „עמים ריאקציוניים“ (צ'כים, סלאבים דרומיים):

„...בשנת 1848 היו קיימים יסודות היסטוריים ופוליטיים להבדלה בין עמים, ריאקציוניים ובין מהפכניים־דמוקראטיים. מארכס צדק כאשר גינה את הראשונים והגן על השניים. הזכות להגדרה עצמית היא אחת מתביעות הדמוקראטיה, החייבת, לפי טבע הדבר, להיות כפופה לאינטרסים הכלליים של הדמוקראטיה. בשנת 1848 ובשנים שאחריה אינטרסים כלליים אלה, משמעותם היתה קודס־כל מאבק נגד הצאריזם“.

(לנין, כ' 22, ע' 139).

וכידוע, היו אז הצ'כים והסלאבים הדרומיים חילות־חלוף של מדיניות רוסיה הצארית באירופה. עמדתם של מארכס ואנגלס היתה

לטובת העמים הצ'כי והדרום־סלאביים, אשר במרוצת־הזמן השינו את שחרורם בעזרת הכוח הכלל־מהפכני מיסודם של מארכס ולנין. מעמדתו של מארכס לגבי השאלה הלאומית במאה ה־19 למד לנין, איך לקבוע עמדה לגבי הבעיות הלאומיות של המאה ה־20:

„בשום־פנים־ואופן איננו צריכים לדחות את דוגמאות הטאקטיקה של מארכס — זה היה אומר לדגול במארכסיזם בדיבורים, ובעובדה לנטוש אותו — אלא שאנו צריכים מניתוחן הקונקרטי להסיק מסקנות יקרות־ערך לגבי העתיד. התביעות הנפרדות של הדמוקראטיה, ובתוכן תביעת ההגדרה העצמית, אינן דבר אבסולוטי, כ־אם פרודה מן התנועה העולמית הכלל־דמוקראטית (כיום: הכלל־סוציאליסטית). ייתכן, שבמקרים קונקרטיים נפרדים סותרת הפרודה את השלימות, או יש פרודה כזאת להשליך“.

(לנין, כ' 22, ע' 326).

כשם שהיחס השלילי לתנועה הצ'כית היה מוכתב ע"י יחסה של תנועה זו לעניין הדמוקראטיה באירופה, וכשם שהיחס הזה נשתנה, כאשר עניין עצמאותה של צ'כיה קיבל משמעות כללית אחרת, — כן נשתנה גם מחיוב לשלילה היחס לעצמאותה המיידית של פולין ע"י ניתוקה מרוסיה, כאשר בראשית המאה ה־20 נהפכה התנועה המהפכנית הפולגית לחלק מהתנועה המהפכנית הכלל־רוסית. מחיר יקר מאוד שילמה פולין על שבשנת 1918 ניתקה את עצמה — בהנהגת הבורגנות והסוציאל־שוביניסטים של פפ"ס — מן המהפכה הפרולטארית, והתייצב בה נגדה. היה זה מחיר של 20 שנות שעבוד לאימפריאליזם במסווה של עצמאות מדומה (1918—1939); היה זה מחיר של בגידת השלטון שהפקיר את פולין לידי ההיטלריזם (1939), היה זה מחיר הדמים של שנות הכיבוש הנאצי (1939—1944), עד אשר שחרורה של פולין בא לה בעזרת הצבא הסובייטי, בעזרת התנועה המהפכנית הכללית שנושאי דגלה הם מארכס—אנגלס—לנין—סטאלין. דוגמה מאלפת זו מוכיחה, כי שינוי היחס מצד הפרולטריון ומפלגתו הקומוניסטית לתנועה או לתביעה לאומית מסוימת בזמן מסויים ובתנאים מסויימים הוא הכרחי, כדי שלא לשנות את היחס הנאמן, הקבוע והעומד, למהפכה

הסוציאליסטית, וכי בחשבון היסטורי יחס זה על כל תמורותיו הוא תמיד לטובתו של כל עם ועם, שהרי טובתו של כל עם ועם דורשת את נצחון הסוציאליזם, ועם נצחון הסוציאליזם באים על סיפוקם האינטרסים הלאומיים של העמים.

ביטוי עליון לאינטרס הפרולטריון, שיש לו רק מטרה אחת — מעמדית, ואשר למענה ואליה, אך־ורק למענה ואליה, הוא הולך בשאלה הלאומית בכל הדרכים האפשריות, נתן לנין במלים אלו:

„אנו נאבקים על יסוד המדינה הנתונה, אנו מאחדים את הפועלים מכל האומות של המדינה הנתונה, איננו יכולים לערוב לדרך זו או אחרת של התפתחות לאומית. הננו־צועדים בכל הדרכים האפשריות אל המטרה שלנו המעמדית“.

(לנין, כ' 20, ע' 385—384).

ללכת בכל הדרכים האפשריות, משמע להעלות בפרוגרמה ובתעמולה: תמיכה בהיפרדות האומה מזה (זכות ולא חובה!) — ותמיכה באיחוד האומות מזה; שום הפרעה למיעוט לאומי להשתמש בלשונו ולפתחה. — אך גם שום הפרעה לבני אותו מיעוט להתמזג מזיגה לישונית ותרבותית עם האומה־הרוב, ובכך חופש גמור למיעוט להישמר או להתמזג מבחינה לאומית, ללא כל כפייה, ללא כל לחץ, ללא כל הפלייה, ללא כל זכות־ייתר או קיפוח־של־זכות. וכל זה על שום מה? — על שום שהמטרה היא לאחד את העמלים מכל הלאומים למאבק המשותף למען הסוציאליזם, להסיר כל מכשול של מתיחות ואי־אמון בין פועלים מלאומים שונים מן הדרך לאחדותם למען הפלת האימפריאליזם והקמת הסוציאליזם, אשר בו ורק בו ייתכן גם השחרור הלאומי המלא. כפיפות השאלה הלאומית ל„שאלה המעמדית“ איננה, איפוא, „לרעת“ השאלה הלאומית, אלא „לטובתה“. כך עומד העניין ואינו יכול לעמוד אחרת, מפני שבמציאות, בעובדה כלולה השאלה הלאומית בתוך שאלת המהפכה החברתית, והמארכסיסטים נוהגים רק בהתאם לחוקים האובייקטיביים של התפתחות החברה, כשהם דנים את השאלה הלאומית כחלק משאלת המפכה הסוציאליסטית ובכפיפות לה. הנה־כי־כן, המארכסיזם־לניניזם לא־רק שהוא מגלה

ומבטא את חוקי ההתפתחות של החברה (והטבע), אלא שהוא גם מביא את האסטרטגיה והטאקטיקה של מעמדי הפועלים להתאמה עם חוקים אובייקטיביים אלה.

ו. הפרולטריון מול הבורגנות בשאלה הלאומית

בעוד שבשביל הפרולטריון נקודת-המוצא היא טובת המהפכה הסוציאליסטית, ולאור זה הוא נוקט עמדה בשאלה הלאומית במטרה לקרב ולאחד את הפועלים בני כל הלאומים (אינטרנאציונאליזם). — הרי שבשביל הבורגנות נקודת-המוצא הן זכויות-הייתר ה"לאומיות" שלה, למען להבטיח לעצמה אפשרויות של דיכוי לאומי וניצול מעמדי, ולזרוע פירוד ואיבה בין העמלים מלאומים שונים (נאציונאליזם).

„המארכסיזם אינו ניתן להשלמה עם הנאציונאליזם, אף אם יהיה זה הנאציונאליזם ה"צודק" ביותר, ה"טהור" ביותר, העדין והמתרובת ביותר. המארכסיזם מעמיד במקום כל נאציונאליזם שהוא — את האינטרנאציונאליזם..."

(לנין, כ' 20, ע' 17).

לנין מזהיר, שלא לחרוג מחוץ לתחום מערכתו של הפרולטריון נגד כל דיכוי לאומי, — מערכה שהיא „בהחלט לפי האינטרס של המאבק המעמדי הפרולטארי, אשר מריבות לאומיות מאפילות עליו ובולמות אותו"; יען כי חריגה מחוץ לתחום זה, הנתון במסגרתו ההיסטורית המסויימת, פירושה „בגידה בפרולטריון ומעבר לצד הבורגנות"; „קיים כאן גבול, לעתים דק מאוד", שאסור לעבור עליו (שם ע' 18). אילו החלו המארכסיסטים לשלול את זכות האומות המדוכאות להגדרה עצמית, זו א. להיפרדות, או:

„אילו החלו לתמוך בכל התביעות הלאומיות של בורגנות האומות המדוכאות, כ־אז היתה זו הסתלקות מתפקידי המדיניות הפרולטארית, וכניעת הפועלים למדיניות הבורגנית... התמיכה הקלה ביותר מצד הפרולטריון של אומה איזושהי בזכויות-הייתר של הבורגנות הלאומית „שלו" תעורר בהכרח אי-אמון אצל הפרולטריון של אומה אחרת,

תחליש את הסולידאריות הבינלאומית המעמדית של הפועלים, תפלג את אחדותם להנאתה של הבורגנות" (שם, ע' 395). שלילת הזכות מאת אומה מדוכאת להיפרדות ולמדינה עצמאית היא סיוע לנאציזם ליום הבורגני של האומה השלטת, כשם שתמיכה ללא הבחנה בכל תביעה לאומית של בורגנות הלאום המדוכא, "העושה תמיד מסיסמאות השחרור הלאומי מכשיר לרמות את הפועלים", היא סיוע לנאציזם הבורגני של הלאום המדוכא. (לנין, כ' 22, ע' 137—136).

לנין אומר, כי "המסקנה מכל ההערות הביקורתיות של מארכס היא ברורה: למעמד הפועלים אסור ליצור לעצמו מהבעייה הלאומית אליל..." (כ' 20, ע' 407).

בניגוד לבורגנות, המציגה תדיר תביעות לאומיות "מעשיות", בלי להתחשב בכך אם הגשמתן לא תיצור זכויות יתר על-חשבון לאום אחר, — מנהל הפרולטריון בשאלה הלאומית (כבכל שאר השאלות) מדיניות של עקרונות, והוא תומך בתביעות לאומיות שי הבורגנות רק במידה שהן עולות בקנה אחד עם עקרון שוויון-הזכויות, עם אינטרס התנאים הטובים ביותר למאבק המעמדי.

הבורגנות מעלה תמיד את תביעותיה הלאומיות למקום הראשון. היא מעמידה אותן באופן מוחלט. בשביל הפרולטריון, תפקידים אלה הריהם כפופים לאינטרסים של המאבק המעמדי... לפיכך מצטמצם הפרולטריון לתביעה השלילית, נגיד, על הכרה בזכות להגדרה עצמית, בלי לערוב לשום אומה, בלי להתחייב לתת לשום אומה משהו על-חשבון אומה אחרת... יהא זה, בלתי-מעשי, אך במציאות זוהי הערובה הבטוחה ביותר לפתרון הדמוקרטי ביותר מכל הפתרונות האפשריים; לפרולטריון נחוצות רק ערובות אלה, בעוד שלבורגנות בכל אומה נחוצות ערובות לטובת-הנאה שלה בלי שיס-לב למצב (ולהפסדים האפשריים) של אומות אחרות"

(לנין, כ' 20, ע' 382).

במידה שבורגנות האומה המדוכאת נאבקת עם הבורגנות המדכאת, בה במידה תמיד ובכל מקרה ובהחלטיות יותר מכולם הננו בעד, באשר אנחנו הננו האי-ביס האמיצים ביותר והעקביים

ביותר של דיכוי. במידה שבורגנות האומה המדוכאת מופיע בשם הנאצינאליזם הבורגני שלה עצמה, הננו נגד. מערכה נגד זכויות הייתן והאלימות של האומה המדוכאת ושום פייסנות לגבי התביעות לזכויות ייתר מצד האומה המדוכאת". (שם, ע' 383).

הננו נמצאים למדים, איפוא, כי מדיניות הפרולטריון, אף אם היא תומכת בתביעה לאומית מסוימת של בורגנות עם מדוכא, לעולם אינה מזדהית עם מדיניותה של בורגנות זו:

"הנאצינאליזם הבורגני והאינטרנאצינאליזם הפרולטרני, הנה שתי סיסמאות עוינות זו את זו ללא־פשרה, המתאימות לשני מחנות מעמדיים גדולים של כל העולם הקאפיטאליסטי, והמבטאות שתי פוליטיקות (יתירה מזו: שתי השקפות־עולם) בשאלה הלאומית".
(לנין, כ' 20, ע' 10).

סטאלין, אשר פיתח והגשים את תורת הלניניזם בשאלה הלאומית, מוכיח כי "פרולטריון בעל־הכרה אינו יכול להתייבב תחת הדגל הלאומי של הבורגנות", כי הפרולטריון מעוניין לשים קץ למדיניות של דיכוי לאומי, לעשותה לבלתי־אפשרית, ובכך לערער מיסודה את האיבה הלאומית, להקהות אותה, לשכך אותה, — בעוד שמדיניות הבורגנות משתדלת להעמיק וללבות את המאבק הלאומי, להאריך ולהחריף את התנועה הלאומית" (סטאלין, כ' 2 ע' 306, 307, 311).

סטאלין היתווה את הקו, שהפרולטריון תומך בתנועה לאומית, במידה שזוהי תנועה אנטי־אימפריאליסטית, כדי להפעיל תנועות שחרור לאומיות כאלו לרזרבה ולבעל־ברית של הפרולטריון המהפכני: "מכאן ההכרח לתמוך תמיכה מוחלטת ופעילה מצד הפרולטריון בתנועה הלאומית־משחררת של העמים המדוכאים והתלויים.

.. "אין זאת אומרת, כמובן, כי הפרולטריון חייב לתמוך בכל תנועה לאומית, בכל מקום ותמיד, בכל מקרה נפרד מסויים. המדובר כאן בתמיכה לתנועות לאומיות כאלה, המוליכות להחלשת האימפריאליזם, למיגורו, ולא לחיזוקו ולשמירתו. קורים מקרים, שתנועות לאומיות של ארצות מדוכאות מסוימות נוגדות את האינטרסים של התפתחות

התנועה הפרולטארית, מובן מאליו, שבמקרים כאלה אפילו אין מה לדבר על תמיכה בהן. בעיית הזכויות של האומות אינה בעייה נבדלת ועומדת בפני עצמה, אלא חלק מן הבעייה הכללית של המהפכה הפרולטארית, הכפוף לשלימות, והמחייב דיון מנקודת ראות השלימות".

(סטאלין, כ' 6, ע' 142).

אם כך רואים את התנועה הלאומית, לא באופן מבודד ולא מבחינת "צירקתה" הסובייקטיבית או מבחילת הדמוקראטיה הפורמאלית, אלא מבחינת המערכה העולמית בין הסוציאליזם ובין האימפריאליזם, הרי יובן האופי המהפכני של תנועה לאומית בארץ קולוניאלית או תלויה נגד המעצמה האימפריאליסטית הזרה השלטת באותה ארץ, אף אם בראש תנועה זו עומדים — בהתחלתה — יסודות בורגניים.

הקאפיטאליזם המתפתח, אמנם לאט, בארצות הקולוניאליות אינו משהרר את האיפרות מעול הניצול והשעבוד הפיאודאלי, ואף מגביר את הריסתה. דלדול האיכרים מצמצם את השוק הפנימי וכובל את ידי הבורגנות הלאומית המקומית, המעוניינת מצד אחד בריפורמה אנרארית למען הרחבת השוק שלה, והמפחדת מצד שני מפני התוצאות ההברתיות הפוליטיות של ריפורמה אנרארית. המעצמה האימפריאליסטית השלטת בארץ הקולוניאלית אינה נותנת לפתח בה את התעשייה המקומית, חוץ מהפקת גלמים ומעיבודם הראשוני וחוץ מענפי-תעשייה מסויימים. הנחוצים למונופולים של ה"מטרופולין", אולם היא בולמת את הפיתוח של תעשיות, העשויות להצר את היקף היבוא של סחורות מוגמרות מן ה"מטרופולין". על רקע זה נדחפת בארצות כאלו הבורגנות הלאומית (לא הקומפראדורית, הקשורה בהון האימפריאליסטי הזר) להצטרף לתנועת השחרור המהפכנית נגד האימפריאליזם, ואף להתייצב בראשה.

אילם כבר בשנת 1920 הזהיר לנין :

"בין הבורגנות של הארצות המנצלות ושל הקולוניאליות התחוללה התקרבות ידועה, כך עלעתיים תכופות מאוד — מסתמא, אף ברוב המקרים — הבורגנות של הארצות המדוכאות, הגם שהיא תומכת בתנועות הלאומיות, הריהי באותו זמן בהסכם עם הבורגנות האימפריא-

ליטיטית, ז.א. ביחד איתה, נאבקת נגד כל התנועות המהפכניות והמעמדות המהפכניים, — ולפיכך :

„אנחנו, כקומוניסטים, רק באותם המקרים חייבים לתמוך ונתמוך בתנועות שחרור בורגניות בארצות הקולוניאליות, כאשר תנועות אלו הן באמת מהפכניות, כאשר נציגיהן לא יפריעו לנו לחנך ולארגן ברוח מהפכנית את האיכרות והמוני-המנוצלים הרחבים. אם תנאים אלה אינם בנמצא, הרי חייבים הקומוניסטים בארצות אלו להיאבק נגד הבורגנות הצייתנית, אשר אליה שייכים גם גיבורי האינטרנאציונאל השני“.

(לנין, כ' 31, ע' 217).

ובכן, אין הפרולטריון צריך להיטמע ולהתמוג בתנועת שחרור לאומית אחת עם הבורגנות, אלא לנהל בה מדיניות מעמדית מהפכנית עצמאית משלו, והעיקר, רק אז להיכנס בשותפות עם הבורגנות, אם וכל-עוד היא מנהלת מדיניות באמת מהפכנית נגד האימפריאליזם הזר. בהתאם להנחות אלו של לנין, ניתח סטאלין על דוגמת סין את שלושת השלבים הבאים במהפכה של ארצות קולוניאליות וקולוניאליות-למחצה: א) השלב הראשון הוא שלב החזית הכלל-לאומית המאוחדת, המכוונת את המהפכה בעיקר נגד האימפריאליזם הזר; בשלב זה לא הספיקה עדיין להתעצם תנועה המונית של פועלים ואיכרים; בשלב זה הולכת הבורגנות הלאומית (לא הקומפראדורית) עם המהפכה; „אין זאת אומרת, — אומר סטאלין — כי לא היתה סתירה בין המהפכה ובין הבורגנות הלאומית. זאת אומרת רק, כי הבורגנות הלאומית, בתומכה במהפכה, השתדלה להשתמש בה למטרותיה היא, ואגב, לכוון אותה בעיקר לקור של כיבושים טריטוריאליים, ולהגביל את תנופתה“; ב) השלב השני מתחיל עם בגידת הבורגנות (בשנת 1927, בהנהגת צ'יאן-קיי-שק והימין של הגומינדאן). עם מעבר הבורגנות למחנה הנגד-מהפכני עם המיפנה מחזית כלל-לאומית מאוחדת למהפכת המוני פועלים ואיכרים, למהפכה אגרא-רית, המרחיבה ומגבירה את המאבק נגד המדכאים האימפריאליסטיים הזרים, נגד הפיאודאליים בעלי-האחוזות, נגד הצמרת המיליטאריסטית ונגד הבורגנות הבורגנית; אולם גם שלב זה אינו מביא לגירוש

האימפריאליזם, הוא מביא אך להנעת המונים יותר רחבים לתנועה
 מהפכנית יותר נמרצת; ג) השלב השלישי הוא השלב ה"סובייטי",
 הסוציאליסטי, שלב נטילת ההנהגה של המהפכה ע"י הפרולטריון
 הגומר את המהפכה בנצחון. (סטאלין, כ"י 10, ע' 26—25, 14).

לעומת בגידתה של הבורגנות בתנועת השחרור הלאומי ברוב
 הארצות הקולוניאליות והתלויות, עולה קרנו של מעמד-הפועלים
 בארצות אלו. אחד הקווים האופייניים למצב שלאחר מלחמת-העולם
 השנייה הוא, שהתפקיד המדריך עבר בעולם הקולוניאלי למעמד-
 הפועלים. שהתפתחה והתבצרה תנועתו המקצועית, שמתהדקת הברית
 בין הפרולטריון והאיכרות, שמופיעות מפלגות קומוניסטיות, אשר
 רכשו לעצמן השפעה בקרב ההמונים ונטלו לידן את הנהגתם
 הפוליטית (שבועון "לשלום יציב, לדמוקרטיה עממית", 15.10.48).

בשביל רוב הארצות התלויות והקולוניאליות, ניתוק גמור ממערכת
 האימפריאליזם הריהו אפשרי רק על יסוד נצחון העקרונות של הדמו-
 קרטיה העממית. פירושו של דבר הוא, כי עצמאות לאומית ממשית
 של ארצות קולוניאליות ותלויות בעבר יכולה להיות מובטחת רק ע"י
 העברת השלטון לידי השכבות העממיות בהנהגת הפרולטריון. הנסיון
 מוכיח, כי צמצום תנועת השחרור הלאומי למסגרת הצרה של דמוקרא-
 טיה בורגנית פורמאלית בפנים הארץ מוליך לביצור השליטה
 האימפריאליסטית מבחוץ. הסיבה לכך לעוצה בבוגדנות של הבורגנות
 ומשרתיה מהימין הסוציאליסטי, הכובלים ובולמים את הפעילות
 המהפכנית האנטי-אימפריאליסטית והדמוקרטית של המוני-העם,
 והנכנסים הם בעצמם לקנוניה עם האימפריאליזם נגד העצמאות
 הלאומית של ארצם. "זה מקבל את אישורו ע"י המהלך האחר-מלחמתי
 של ההתפתחות בארצות קולוניאליות ותלויות רבות, הן במזרח הרחוק,
 והן במזרח הקרוב". העצמאות הממלכתית הפורמאלית בארצות ממין
 זה איננה אלא מסווה לניצול קולוניאלי אכזרי, מכיוון שמהותו של
 הניצול הקולוניאלי נשארת בתוקפה: עיכוב מלאכותי של פיתוח משק
 הארץ ותעשייתה, החזקתה כחוספת חקלאית-גלמית למטרופולין. (לפי
 "משבר השיטה הקולוניאלית", הוצאת האקדמיה למדעים של סס"ר,

1949, ע' 21—20). בארצות כאלו, העצמאיות-לכאורה, קושר האימפרי-אליזם את הניצול הקולוניאלי עם השעבוד הפוליטי, עם המיליטארי-זציה, עם הרתימה לתוכניותיו המלחמתיות התוקפניות. בארצות כאלו מתייצבות המפלגות הקומוניסטיות בראש המוני-העם למאבק בעד השלום, העצמאות הלאומית, הדמוקרטיה והגנת העם העובד. למען מאבק זה יחמות ומארגנות המפלגות הקומוניסטיות בכל ארץ חזית עממית פאטריוטית — אנטי-אימפריאליסטית, אנטי-פיאודאלית, אנטי-פאשיסטית.

בזמננו התרחבה התפתחות זו מן הארצות הקולוניאליות והתלויות גם על רוב הארצות הקאפיטאליסטיות המפותחות, שהודברו ע"י ההון הפינאנסי של ארצות-הברית ונהפכו למושבות-למחצה של האימפריא-ליזם האמריקני. גם בארצות אלו בגדה הבורגנות הגדולה בעצמאות המולדת, התמכרה בעד דולארים לשליטי ארצות-הברית והסגירה את הארץ כבסיס כלכלי, פוליטי וצבאי של מציתי-המלחמה האמריקניים, המתערבים בגלוי ובחוצפה בעניינים הפנימיים של הארצות המקבלות מהם "סיוע". הסוציאל-דמוקראטיה הימנית אינה מסתפקת עוד בתקופה זו בתפקיד של סוכנות הבורגנות הלאומית בקרב מעמד-הפועלים, אלא קיבלה על עצמה את התפקיד הנוסף של סוכנות האימפריאליזם האמריקני מכי"ה-המלחמה, הבורגנות ומשרתיה מן הימין הסוציאליסטי עוטפים את בגידתם הלאומית בתיאוריות קוסמופוליטיות שונות, המבטלות את ערך הריבונות והעצמאות הלאומית כחזיון ש"זמנו עבר", המשפילות את הערכים ההיסטוריים של התרבות הלאומית, והמטיפות לעליונות של "אורת-החיים" האמריקני, ולהנהגה הכל-עולמית של שליטי ארצות-הברית. כנגד קוסמופוליטיזם בורגני זה (המהווה צד שני של מטבע הנאציונאליזם הבורגני) בשרות האימפריאליזם האמרי-קני, — מרימות המפלגות הקומוניסטיות את דגל הפאטריוטיזם (הזהה עם האינטרנאציונאליזם הפרולטרי), את דגל הריבונות והעצמאות הלאומית, והן מרכוזות סביב דגל זה — כדבר צוואתו של סטאלין — את מרבית העם, נגד האימפריאליזם, נגד הבורגנות הגדולה הבוגדנית, ונגד סוכניהם בקרב העמלים.

בוה האופן, ההגמיניה בתנועת השחרור הלאומי עברה בתקופתנו לידי הפרולטריון בכל חלקי העולם, הן בארצות התלויות הנחשלות, והן בארצות הקאפיטאליסטיות המפותחות, הנתונות כולן בסכנה בעיקר מצד האימפריאליזם האמריקני, מדלדל הארצות, משעבד העמים ומבעיר המלחמות. תנועת השחרור הלאומי בהיקפה העולמי נכנסה כברית עם הפרולטריון המהפכני, היא מתנהלת בהנהגתו, ורק בהנהגתו היא מנצחת. אכן, היתה תנועת השחרור הלאומי לחלק מן המהפכה הפרולטארית הסוציאליסטית.

מכאן יש להסיק על טיב הקשר של תנועות השחרור הלאומי עם ברית-המועצות, המהווה מסד המהפכה הסוציאליסטית העולמית, כי זה חייב להיות קשר של "ברית הדוקה ביותר" (לנין, כ' 31, ע' 124). ואכן, רואים האנשים המתקדמים בכל אתר ואתר, הנאמנים לאינטרנאציונאליזם הפרולטארי את תמיכתם הבלתי-מסוייגת והבלתי-מותנית בברית-המועצות כתמיכה בעניין הכל-עולמי של השלום והסו-ציאליזם. בנאומו בוועידה ה-19 של המפלגה הקומוניסטית של ברית-המועצות הדגיש סטאלין, כי תמיכת הפרולטריון של איזושהי ארץ בברית-המועצות, היא קודם-כל תמיכה בעניין השלום של אותה ארץ. ברית-המועצות היא גם המיבצר העולמי של עצמאות ושוויון לכל העמים. עליכן נעשה היחס אל ברית-המועצות לאבן-בוחן של נאמנות העמלים בכל ארץ לענייני האומה שלהם ולעניין הבינלאומי של העמלים. בסולידאריות העמלים של כל הארצות עם ברית-המועצות מקופלים יחד האינטרנאציונאליזם והפאטריוטיזם שלהם.

ז. הפרולטריון והגנת המולדת

המלחמה איננה חזיון נצחי אף היא, אלא חזיון חברתי-היסטורי, שהופיע בשלב מסויים של ההתפתחות החברתית, ובשלב מסויים הוא ייעלם. היו זמנים שלא היו מלחמות, ויבואו זמנים שלא תהיינה מל-חמות. המלחמה היא תופעת-לוואי של החברה המעמדית הניגודית. חברת העדה הקמאית לא ידעה מלחמות במובן הנוכחי — כמאבק מזו-יין בשם איזו-שהן מטרות פוליטיות, ולא ידעה כוחות מזויינים נפ-

דדים. התנגשויות-הדמים בין תולדות ושבתים על מקום צייד ביער או על שטח מירעה — לא נבעו מיחסי-הייצור בחברה הקמאית ולא התנהלו למען מטרות פוליטיות מסויימות, ולכן לא היו אלו מלחמות במובן המדוייק של המלה. המלחמה הופיעה עם המעבר למשטר העבד-דות, כשמטרתה היתה להעשיר את בעלי-הקניין, לקחת לשבי עבדים, לחזק את שליטת אדוני-העבדים. במשטר הפיאודאלי המלחמה שירתה את בעלי-האחוזות הגדולות, את האדונים הפיאודאליים. כי היא הרחיבה את בעלותם על קרקעות נוספות, והפכה שליטי ארץ פיאודאלית אחת (המנוצחת) לוואסאלים משלמי-מס לארץ פיאודאלית שנייה (המנצחת). בשביל הקאפיטאליזם המלחמה היא תופעה «כה חיונית יכה חוקית, כמו ניצול מעד-הפועלים» (ההיסטוריה של ווק"פ(ב) — הקורס הקצר), כי היא משמשת את אינטרס הניצול ע"י כיבוש שווקים, מקור-רוח-גלם, כוח עבודה זול וכו'. נמצא, המלחמה היא המשך המדיניות של מעמד זה או אחר, המתנהל באמצעי אלימות.

על-כן אין להעריך נכוחה את מהותה של מלחמה, אלא בדרך ניתוח המדיניות הטרם-מלחמתית של המעמד המנהל את המלחמה. מדינה שמדיניותה היא אימפריאליסטית, הרי גם מלחמתה — המשך מדיניותה — היא אימפריאליסטית. עם שמדיניותו היא שחרור לאימי, הרי גם מלחמתו היא לאומית משחררת. מעמד-הפועלים, שמדיניותו היא הפלת שלטון הבורגנות והקמת שלטון הפרולטריון, הרי גם מלחמתו במלחמת-אזרחים היא משחררת מכבלי ההון המנצל. לכן אין להעריך שום מלחמה, לפי זה «מי פתח הראשון ביריות», או לפי הלבוש האיריאולוגי שהצד הלוחם נותן למלחמתו, אלא אך-ורק לפי מהותה המעמדית, לפי המטרות הפוליטיות שהיא משרתת.

בחברה הקומוניסטית העתידה-לקום בעולם כולו, שוב לא יהיה ניצול ודיכוי, לא תהיה מדיניות של ניצול ודיכוי, וממילא לא תהיינה מלחמות. שיתוף-הפעולה הידידותי ואחוות-העמים בין ארצות-הסו-ציאליזם כיום הזה — זוהי עדות ניצחת, כי עם נצחון הסוציאליזם בהיקף עולמי תחדלנה מלחמות לחלוטין.

אולם כל-עוד קיים האימפריאליזם, המלחמות הן בלתי-נמנעות.

יען־כי ההתפתחות הבלתי שווה של הארצות האימפריאליסטיות מוליכה אותן לנסיון לחלק מחדש את העולם המחולק־כבר, כדי לזכות בגלם, בשווקים, בעורק־יתחבורה, בכוח־עבודה זול, וכד'. נסיון זה בא לידי התנגשות עם אינטרס אותן מדינות אימפריאליסטיות המעוניינות לש־מור על חלוקת־העולם הקיימת, וההתנגשות עוברת למלחמה. על־כן אי־אפשר לחסל את המלחמות, בלי להפיל ולמגר את האימפריאליזם. הפרולטריון הלוחם למיגור האימפריאליזם, הריהו לוחם ממילא לחי־סול גמור של המלחמות, להבטחת השלום המתמיד לאנושות כולה.

תנועת־השלום העולמית, כתנועה דמוקראטית כללית, אינה מע־מידה לעצמה כמטרה את הפלת האימפריאליזם, ולכן אין היא יכולה — כפי שלימד סטאלין — לחסל את המלחמות לחלוטין, היא יכולה רק למנוע או לדחות מלחמה מסויימת, היא יכולה לגרום בלחצה שממשלה שואפת קרבות תוחלף בממשלה הנוטה יותר להסדר של שלום. מעמד־הפועלים מעוניין באופן חיוני למנוע מלחמה אימפריאליסטית חדשה, ולכן הוא תופס את המקום הראשון במאבק למען השלום. הקומוניס־טים בכל הארצות רואים את השתתפותם הפעילה בתנועת השלום כח־בה ראשונה־למעלה, אינטרנאציונאליסטית ופאטריוטית כאחד. שבי־הת־הנשק בקוריאה, הסדר־השלום בהודו־סין שהושג בוועידת־ז'ניבה, הפגת־מה במתיחות הבינלאומית ובידוד מצית־המלחמה — בשנה ה־אחרונה 1953־4 — אלה הן הוכחות, כי בתנאים הקיימים יש לתנועת־השלום סיכויים אדירים למניעת מלחמות. אם העמים יקחו את הגנת השלום לידם ויגנו עליו עד תום, הלניניזם מלמד, כי כל־עוד קיימות מלחמות, יש להבחין בין מלחמות צודקות ובלתי־צודקות, לפי המעמד־המנהל את המלחמה ולפי המטרות שהוא מציג לעצמו בתוכה. מעמד־הפועלים תומך רק במלחמות צודקות, אך הוא מתנגד בכל תוקף למל־חמה בלתי־צודקת, למלחמה אימפריאליסטית. ויש לדעת, כי מלחמה אימפריאליסטית היא לא רק מלחמה המתנהלת בין מדינות אימפריא־ליסטיות לבין עצמן על חלוקת השלל והעבדים, אלא גם מלחמה בין מדינות תלויות, המודרכות ע"י מעצמות אימפריאליסטיות, ע"י מדיניות אימפריאליסטית, ע"י שאיפות אימפריאליסטיות של המעצמות

ש"מאחורי הקלעים" הלניניזם לימד את הפרולטריון שלא להתפס במלחמות כאלה לסיסמאות-הרמייה של הבורגנות והסוציאל-שובי-ניסטים בדבר "הגנת המולדת":

"הגנת המולדת היא שקר במלחמה אימפריאליסטית, אך לגמרי איננה שקר במלחמה דמוקרטית ומהפכנית".

(לנין, כ' 22, ע' 10)

"אם את המלחמה מנהל מעמד של מנצלים במטרת ביצור; שליטתו כמעמד, הרי זאת — מלחמה נפשעת וקשירת כתר ה"התגוננות" למלחמה כזאת זוהי נבלה ובגידה בסוציאליזם".

(לנין, כ' 27, ע' 299)

לדוגמה: במלחמת-העולם הראשונה — במלחמה האימפריאליסטית — שלל לנין את הצידוק ל"הגנת המולדת" גם מהסוציאליסטים של בלגיה, אם כי ארץ זו הותקפה הראשונה ע"י הצבא הגרמני. כמובן, בליט-ברירה מוכרחים גם הסוציאליסטים לצאת למלחמה, אבל השאלה אינה, אם הם יצייתו לצו של הרוב הבורגני, אלא שהם חייבים גם במלחמה לנהל תעמולה נגד המלחמה האימפריאליסטית ובעד המהפכה בבלגיה. "בעד נאים כזה — כתב אז לנין — חבר-פארלמנט היה יושב בבית-הסוהר ולא בכורסה מיניסטריאלית, אבל היה נשאר סוציאליסט, ולא בוגד..." (לנין, כ' 21, ע' 103). "אכן, מדיניות מסוג זה אינה ניתנת על-פירוב להתאמה עם חוקים על עבירות נגד המדינה..." (שם, ע' 266).

לארצות העולם האימפריאליסטי נשקפת סכנה ממשית מצד אילי ההון הפינאנסי האמריקני והבריטי, השואפים לשעבדן ולהופכן לבסיס תוקפנות במלחמה עולמית שלישית. ההתנגדות להשתלטות זו, להקמת בסיסים מלחמתיים זרים, המאבק לעצמאות לאומית ולשלום, המתנהל בראשותו של מעמד-הפועלים, — זוהי הגנת-המולדת הנכונה והאמיתית ביותר. בהגנת המולדת נגד החמסנות והתוקפנות האימפריאליסטית טוב מקופלים יחד התפקיד הפאטריוטי והאינטרנאציונאליסטי של הפרולטריון.

ה. תרבות לאומית וייחוד לאומי

תרבות, במובן הרחב של המושג, זהו סך־הכל הערכים החומריים והרוחניים, שנוצרו ע"י האנושות בתהליך התפתחותה החברתית־היסטורית. במובן המצומצם והמקובל של המושג, תרבות זהו סך־הכל התופעות של החיים הרוחניים של החברה, אשר הופיעו ואשר מתפתחות על יסוד אופן־הייצור של הנכסים החומריים. רמת־התפתחות של המדע, הספרות, האמנות, הפילוסופיה, המוסר, החינוך וכו', ושל המוסדות המתאימים להם, היא קנה־מידה להערכת התרבות הנתונה.

אופן־הייצור של הנכסים החומריים הוא הקובע את כל תהליכי החיים החברתיים, הפוליטיים והרוחניים. עם התמורה באופן־הייצור, עם התהוותם של יחסי־ייצור חדשים, עם הקמת משטר חדש. משתנה על בסיס זה גם בניין־העל הרוחני שלו, התרבות שלו. חוקי התפתחות התרבות הם, איפוא, חוקים אובייקטיביים. בחברה מעמדית התוכן של התרבות הוא מעמדי. עם הופעת האומות והתפתחותן, החלה גם התרבות מתפתחת בצורה לאומית. הצורה הלאומית של התרבות (להבדיל מן התוכן המעמדי) נקבעת ע"י השפה הלאומית, ע"י המערך הנפשי של האומה (האופי הלאומי), המסורת הלאומית, ההווי הלאומי, וכדומה.

בחברה קאפיטאליסטית לוחם הפרולטריון נגד התוכן הבורגני של התרבות הלאומית, ולא נגד צורתה הלאומית. הפרולטריון נאבק לתוכן פרולטארי, סוציאליסטי של התרבות הלאומית, היא מרים על נס את היסודות הדמוקראטיים והפרוגרסיביים בתרבויות של עמו הוא ושל עמים אחרים, הוא נושא את דגל התרבות האינטרנאציונאלית לפי התוכן, והלאומית לפי הצורה. בעוד שבתרבות הלאומית של חברה בורגנית שליט התוכן הבורגני הנאציונאליסטי, הקלריקאלי, הריאקציוני, ואילו הערכים הדמוקראטיים והפרוגרסיביים הם בחינת יסודות בודדים, — הרי שבחברה סוציאליסטית התוכן השליט בתרבות הלאומית הוא תוכן פרולטארי, סוציאליסטי, אינטרנאציונאליסטי. הנסיון

של ברית-המועצות הוכיח, כי התוכן הסוציאליסטי, האינטרנאציונאליסטי של התרבות הלאומית לא-זו-בלבד שאינו פוגע בצורתה הלאומית, אלא אדרבה, הוא גורם לפריחתה ושגשוגה.

את סיסמת התרבות האינטרנאציונאלית מול סיסמת התרבות הלאומית בתנאים של חברה בורגנית מסביר לנין במלים אלו:

„כך, תרבות בינלאומית אינה בלתי-לאומית... איש לא אמר זאת. איש לא הכריז על תרבות „טהורה“ — בלתי-פולנית, בלתי-יהודית, בלתי-רוסית, וכו'... בכל תרבות לאומית ישנם, אף אם לא מפותחים, יסודות של תרבות דמוקרטית וסוציאליסטית, מפני שבכל אומה ישנם המונים עמלים ומנוצלים, שתנאי חייהם מולידים בהכרח אידוי-אולוגיה דמוקרטית וסוציאליסטית. בכל אומה קיימת גם תרבות בורגנית (על-פי רוב גם בנוסח המאה-השחורה וקלריקאלית) — וזאת לא בצורת „יסודות“ בלבד, כי-אם בצורת התרבות השלטת. לפיכך „תרבות לאומית“ סתם — הריהי תרבותם של בעלי-האחוזות, הכמרים, הבורגנות...“

„בהעלותנו את סיסמת התרבות הבינלאומית של הדמוקראטיזם ותנועת-הפועלים העולמית, הננו לוקחים מכל תרבות לאומית רק את יסודותיה הדמוקראטיים והסוציאליסטיים, הננו לוקחים אותם רק ובהחלט כמשקל-שפנגד לתרבות הבורגנית, לנאציונאליזם הבורגני של כל אומה.“

(לנין, כי 20, ע' 8.)
על השינוי המהותי, שחל במושג התרבות הלאומית אחרי מהפכת-איקטובר, אמר סטאלין:

„פרולטארית לפי התוכן, לאומית לפי הצורה — כזאת היא התרבות הכלל-אנושית, אשר לקראתה צועד הסוציאליזם. התרבות הפרולטארית אינה מבטלת את התרבות הלאומית, אלא היא נותנת לה תוכן. ואהדדי, התרבות הלאומית אינה מבטלת את התרבות הפרולטארית, אלא היא נותנת לה צורה. סיסמת התרבות הלאומית היתה טיסמה בורגנית, כל-עוד ליד הגה השלטון עמדה הבורגנות, וההתלפדות של האומות התחוללה בראשותו של משטר בורגני. סיסמת התרבות הלאומית נעשתה לטיסמה פרולטארית, עת בשלטון ניצח הפרולטריון, וההתלפדות

הלאומית החלה להתחולל בראשותו של שלטון טובייתי. מי שלא הבין את ההבדל העקרוני הזה בין שני מצבים שונים, זה לעולם לא יבין את הלניניזם, ולא את מהות השאלה הלאומית“.

(סטאלין, כ' 7, ע' 138).

במקביל לקוו הכללי של הלניניזם בשאלה הלאומית, כי הוא מסתפק בשלילת כל דיכוי לאומי, כל הגבלה, כל הפלייה, וכל זכות-ייתר בין העמים, עובר גם הקוו בנוגע לחופש הלשון ושאר הצורות הלאומיות של התרבות: שום כפייה, שום לחץ, שום אונס! על-כן פסולה מבחינת הלניניזם כל מדיניות אַסימילאַטורית, הטמעה, כלפי קיבוץ לאומי כלשהו. על-כן מקנה הלניניזם לכל אומה, לכל לאום, לכל מיעוט לאומי את הזכות (ובתנאים של שלטון סוציאליסטי גם את התנאים והאמצעים) לטפח את לשונו ותרבותו הלאומית כאוות-נפשו. אולם בהתאם לאותו עקרון של שלילת כל דיכוי ומניעת כל הגבלה בשטח הלאומי, אין הלניניזם יכול לקבל על עצמו את השימוש בכפייה, בלחץ, באונס, כדי לטנוע את ההתמזגות החפשית, את האסימילאציה הטבעית, מבחינת הלשון והתרבות, של בני יחידות לאומיות שונות. האסימילאציה-בכוח ומניעתה-בכוח הם שני צדדים של אותו מטבע — של הדיכוי הלאומי האכזרי. מתן הזכות החפשית והאפשרות לכל קיבוץ לאומי לשמירה ולטיפוח של לשונו ותרבותו הלאומית, והיעדר כל לחץ שימנע ממנו את הזכות והאפשרות לוותר על נבדלותו הלאומית ולהתמזג עם סביבתו השונה מבחינה לאומית, אף הם שני צדדים של מטבע אחד — של החירות המלאה בשטח הלאומי.

לגין דחה בחימה שפוכה את עלילת-ה"אַסימילאַטוריות" שהעליל עליו איש ה"בונד":

„הוא לא יכול היה לדבר כאן על אלימות לגבי עמים, על זכויות-ייתר, של אחת האומות, מכיוון שהמלה, אַסימילאַטוריות, היא לגמרי בלתי-מתאימה כאן; מכיוון שכל המארכסיסטים, הן כל אחד לחוד והן ככלל מלוכד רשמי, גינו באופן המפורש ביותר ושאינו-משתמע-לשתי-פנים את הכפייה הלאומית, ולוּיגס הקטנה ביותר, את חוסר השוויון בזכויות“.

(לנין, כ' 20, ע' 11)

מי שאינו מגן על שוויון הלאומים והשפות, אינו מארכסיסט ואף אינו דמוקראט — אומר לנין — אבל גם מי שמתקומם בשצף־קצף על התמזגות לשונית ולאומית, הנובעת בדרך־הטבע מן ההתפתחות החברתית האובייקטיבית, הריהו נאציונאליסט בורגני קרתני צר־מוח. את התנגדותו לכל הטמעה לשונית ולאומית ביטא לנין גם בשלילתו את הצורך ב„שפת־מדינה“ אחת ויחידה, כי זו תהיה זכות־ייתר לשפה הרוסית ולאומה הרוסית:

„איננו רוצים רק דבר אחד: את גורם הפפייה... הננו סבורים, כי לשפה הרוסית הגדולה והאדירה אין זה נחוש, שמישהו ילמד אותה תחת איום האלה“.

(שם, ע' 56—55).

בתהליך הבנייה של התרבות הסוציאליסטית בארצות הסוציאליסטיות פורחות ומשגשגות: כידוע, התרבויות הלאומיות והן מחנכות את העמים ברוח האינטרנאציונאליזם ומסייעות להתקדמות החברה אל הסוציאליזם ומן הסוציאליזם אל הקומוניזם. בתהליך זה יש גם אפשרות של חזיון ההתמזגות (אסימילאציה) החלקית אצל לאומים מסויימים:

„אין ספק, כי לאומים מסויימים יכולים להיות נתונים, ומסתמא בוודאי יהיו נתונים לתהליך האסימילאציה. תהליכים כאלה התחוללו גם בעבר. אולם העניין הוא בכך, שתהליך האסימילאציה של לאומים מסויימים אינו סותר, אלא מניח את התהליך הנגדי של חזוק והתפתחות אצל שורה שלמה של אומות חיות ומשגשגות, מכיוון שהתהליך החלקי של אסימילאציה של לאומים בודדים הוא תוצאה מן התהליך הכללי של שגשוג האומות“.

(סטאלין, כי 7, ע' 140).

סטאלין מבחין, כמובן, אף הוא בין התמזגות לאומית אסימילאציה, כתהליך טבעי, ובין מדיניות של אסימילאציה, של הטמעה: „לשאוף למיזוג אומות בדרך הוצאת צוים מלמעלה, בדרך כפייה — משמע לסייע בידי האימפריאליסטים, להפקיר את עניין שחרור האומות, לקבור את עניין אירגון שיתוף־הפעולה והאחווה בין האומות.“

מדיניות כזאת היתה זהה עם מדיניות של אסימילאציה. והרי אתם יודעים, כי המדיניות של אסימילאציה מוצאת מבית-הנשק של המארכסיזם-לניניזם, כמדיניות אנטי-עממית, נגד מהפכנית, כמדיניות של אבדון".

(סטאלין, כ' 11, ע' 347).

הדרך למיזוג השפות והאומות היא אחרת לגמרי:

"יש לתת לתרבויות הלאומיות להתפתח ולפרוח, לגלות את כל אפשרויותיהן, כדי ליצור תנאים להתמזגותן לתרבות אחת משותפת עם שפה משותפת אחת. שגשוג התרבויות הלאומיות לפי צורתן והסוציאליסטיות לפי תוכנן, בתנאי דיקטאטורה של הפרולטריון בארץ אחת, בנוטרה להתמזגותן לתרבות משותפת אחת סוציאליסטית (הן לפי הצורה והן לפי התוכן) עם שפה משותפת אחת, לכשינצח הפרולטריון בעולם כולו ולכשיחדור הסוציאליזם לחיי יוסי-יום — הנה על זה מיוסדת הדיאלקטיות של התפיסה הליניניסטית את בעיית התרבות הלאומית".

(סטאלין, כ' 12, ע' 369).

לעומת פריחת הצורות הלאומיות והתוכן הסוציאליסטי האינטר-נאציונאליסטי של התרבות הסובייטית, וכן של התרבות בארצות הדמוקראטיה העממית, שוקעת התרבות של הבורגנות האימפריאליסטית ומידרדרת במדרון הריאקציה. תפקידה של "תרבות" זו הוא לעצור בעד התפתחות החברה, לבלום באיורח מלאכותי את מהלך ההיסטוריה אל הסוציאליזם, אל הקומוניזם. סימני-ההיכר של התרבות הבורגנית בת-זמננו הם: אופי אנטי-עממי מובהק; התנכרות לערכי התרבות הפרוגרסיביים שנוצרו בעבר ע"י הבורגנות בזמן היותה עדיין מעמד מתקדם, בשלב עליתו של הקאפיטאליזם; שלילת היסודות הדמוקראטיים המצויים בתוך התרבות הלאומית והתנגדות להם; גיהיליזם לאומי; וויתור על ריבונות לאומית; ספיגת כל הרע ונות הריאקציו-ניים והיצירות הריאקציוניות מן המדע, הפילוסופיה, הספרות והאמנות של האימפריאליזם (בייחוד האמריקני) והפצתם ב"שוק הלאומי"; הטלת חרם על הישגי המדע, ההגות, הספרות והאמנות של ברית-

המועצות ושאר ארצות-הסוציאליזם, וכן של יוצרים פרוגרסיביים בארצות אחרות, לבל יושפעו מהם ההמונים; הטפה קוסמופוליטית לעליונות ה"תרבות" ו"אורח-החיים" האמריקניים, התבטלות לאומית בפני ה"רוח" וה"יכולת" של "אנשי-העל" האמריקניים, הצפות הארץ ביבוא תוצרת אמריקנית של ספרות פורנוגרפית, סרטים קרימינולוגיים, מוסיקה מטמטמת וכיו"ב.

מאבקו של הפרולטריון להגנת הערכים הדמוקראטיים והפרוגרסיביים של התרבות הלאומית בפני ההשתלטות המנוונת של התרבות האימפריאליסטית האמריקנית, לטיפוח הערכים המתקדמים שבמסורת הלאומית, לקשרי תרבות עם ברית-המועצות, עם הדמוקראטיית העממיות ועם כל מקורות התרבות המתקדמת בעולם כולו — הריהו חלק מן המאבק הכולל לעצמאות לאומית ולשלום, לדמוקראטיה וסוציאליזם, המתנהל ע"י הפרולטריון תחת דגל האינטרנאציונאליזם והפאטריוטיות.

טיפוח הסגולות הלאומיות המיוחדות לאיזו-בלבד, שאינו נוגד את האינטרנאציונאליזם, אלא אדרבה, הוא מהווה את תרומתו של כל לאום לאוצר התרבות הכלל-אנושית. לעקרון זה נתן סטאלין ביטוי נמרץ בדברו לנציגי העם הפיני:

"האנשים הסובייטיים סבורים, כי לכל אומה — כגדולה כקטנה — ישנן סגולות מיוחדות משלה, ייחוד משלה, האופייני רק לה והחסר לאומות אחרות. סגולות אלו מהוות את תרומתה של כל אומה לאוצר הכללי של התרבות העולמית, משלימות ומעשירות אווה. במובן זה נמצאות כל האומות, כקטנות כגדולות, במצב שווה, וכל אומה היא שוות-חשיבות עם איזו-שהיא אומה אחרת".

(כתבהעת "בולשביק", מוסקבה, 1948, חס' 7 ע' 2)

זה ערכו זה תחמו של "הייחוד הלאומי" בשדה התרבות, וכך מעריך אותו, כך גם תוחם אותו הפרולטריון בעל-ההפכה. אולם הנאציונאליסטים הבורגניים למיניהם מנפחים את "הייחוד הלאומי" לדרגת "אבסולוט" המצדיק — כביכול — התנשאות לאומנית על עמים אחרים. התבדלות והסתגרות לאומית, והמקל בעצם את שעבודן של האימות

הקטנות, המסוכסכות בינן לבין עצמן והמבודדות בשם „הייחוד הלאומי“, את לכידתן לרשת האימפריאליזם האמריקני בעל „הייחוד הלאומי“ המיוחד-ביותר, המיעד אותו ל„שליטה כל-עולמית“.

אולם עניין „הייחוד הלאומי“ אינו מצטמצם לשדה התרבות הלאומית בלבד, הוא מופיע לגבי הבעייה הלאומית ופתרונה בכלל. המארכסיוס-לניניזם, היוצא תמיד מחקר המציאות, מכיר בתנאים הנייחודיים השוררים בכל ארץ וארץ, בצדדים המיוחדים של כל שאלה ושאלה לאומית, והוא מביא אותם בחשבון בקביעת הפתרון לבעייה הלאומית בכל ארץ וארץ. אולם הייחוד הלאומי הקיים במציאות אינו מבטל כמלוא-הנימה את תחולתם של החוקים הכלליים של ההתפתחות החברתית על כל הארצות ועל כל הלאומים. — הייחוד הלאומי גורם לכל-היותר שוני מסויים בהתגלות אותם חוקים כלל-עולמיים, הוא מחייב מידה מסויימת של גמישות אגב השימוש בחוקים כלל-עולמיים אלה. הצגת „הייחוד הלאומי“ מול החוקים הכלליים של התפתחות החברה — זהו זיוף אי-מדעי, הנעשה ע"י הנאציאונאליסטים הבורגניים לשם ליבוי הניגודים הלאומיים, לשם מניעת האחדות הבינלאומית של העמלים, לשם חיזוק האימפריאליזם.

סטאלין מלמד (על דוגמת התכונות המיוחדות של הקאפיטאליזם האמריקני והשפעתן על מדיניות הקומוניסטים בארה"ב), כי היתה זו שגיאה אילו המפלגה הקומוניסטית לא היתה מביאה בחשבון את הקווים המיוחדים המציינים את המצב בארצה, אולם —

„...אולם היה זה עוד יותר בלתי-נכון לבסס את פעילותה של המפלגה הקומוניסטית על הקווים המיוחדים האלה, באשר את היסוד לפעילות של כל מפלגה קומוניסטית, אשר עליו היא חייבת להתבסס, מהווים הקווים הכלליים של הקאפיטאליזם, העוים בעצם בשביל כל הארצות, ולא הקווים המיוחדים שלו בארץ הנתונה. על כך מושתת גם האינטרנאציאונאליזם של המפלגה הקומוניסטית. הקווים המיוחדים אינם אלא תוספת לקווים הכלליים.“

(כתבי-העת „בולשביק“, מוסקבה, 1930, ע' 8)

שוב — תחום מוגדר מאוד ל„הייחוד הלאומי“, שאינו מרשה לו

להסיג את גבולם של הקווים הכלליים, של החוקים הכלליים המקיפים בתחולתם את כל הארצות, את כל העמים. דוגמה קלאסית להתחשבות נכונה בייחוד הלאומי היא הגשמת האוטונומיה לעשרות היחידות הלאומיות בברית-המועצות: גמישות יוצאת-מן-הכלל, שלל של גוונים בהתאמת אותם העקרונות לארצות, מחוזות ושטחים שונים, אבל נאמנות מוחלטת לעקרונות הלניניים-סטאליניים בשאלה הלאומית, ללא חריגה מהן, ללא סטייה מהן.

לא כן הנאצינאליסטים הבורגניים — הם עושים את "הייחוד הלאומי" קרדום לחפור בו, לחפור בו ביר לקבורת חירותם ועצמאותם של העמים. באחת מהוצאות האקדמיה הסובייטית למדעים הננו קוראים:

"בראותם, כיצד גוברת התנועה ההמונית נגד האימפריאליזם, והיא מנוהלת ע"י מעמדה הפועלים והאוונגארד שלו — המפלגות הקומוניסטיות, מגייסים האימפריאליסטים בכל-תוקף את הנאצינאליזם הבורגני במטרה להכניס ערבוביה לתנועות השחרור הלאומי ולכונן בתנועה זו את ההגמוניה של הבורגנות.

"באינדונזיה, בהודו-סין, בהודו, בארץ-ישראל ובארצות אחרות משתדלים האימפריאליסטים בשקידה להעמיד לאומים שונים זה נגד זה במטרה להחליש את המאבק האנטי-אימפריאליסטי, לפלג את החזית המאוחדת המשחררת של העמים.

"הסוכנים הבורגניים-נאצינאליסטיים של האימפריאליזם שוללים את תחולת החוקים הכלליים של ההתפתחות החברתית, והם דורשים לנקוט, דרכים מיוחדות וחוקיות מיוחדות בשביל כל ארץ וארץ מתוך נקודת-המוצא של ייחודה.

"דרכים מיוחדות וחוקיות מיוחדות" אלו בהתפתחות ארצות, משמשות, כדי להעמיד את התנועות הלאומיות בכל ארץ וארץ כנגד המאבק הכללי האנטי-אימפריאליסטי של העמים, ולהרעיל את העמים בשוביניזם.

"ההפרזה בייחודיות של התפתחות כל ארץ וארץ מכוונת במישרין לנסייון של ניתוק הארצות הקולוניאליות והתלויות מן הכוחות הדמו-

קראטיים והאנטי-אימפריאליסטיים, שבראשם עומדת ברית-המועצות. „לפעמים לשם הסוואה מרימים הנאצינאליסטים הבורגנים את דעיון הנייטרליות או הקו האמצעי, הדרך האמצעית, כביכול, בין האימפריאליזם לבין הקומוניזם. אולם הפראקטיקה מפילה את התיאור ריה המזוייפת הזאת. מצדדי הנאצינאליזם הבורגני גומרים תדיר בהעמצה על ססס"ר, על הקומוניזם ובכך הם חושפים את פרצופם כסוכני האימפריאליזם.

„לנין וסאטלין מלמדים, כי באמת הכרחי הוא להתחשב בייחוד הלאומי, בסגולות המיוחדות של התפתחות כל ארץ וארץ, אבל אין זאת אומרת כלל-וכולל, שיש להעלות את הייחוד הזה לדרגת אבסולוט. „המפלגות הקומוניסטיות של הארצות הקולוניאליות והתלויות, בנהלן מאבק נגד גילויים שונים של אידאולוגיה העויינת את מעמור-הפועלים. מקדישות בצדק תשומת-לב יתרה לחשיפת פרצופו של הנאצינאליזם הבורגני (גאנדיזם, פאן-איסלאמיזם, ציונות, וכיו"ב). כי הן טבורות, שהאימפריאליסטים משתמשים בו כבנשק האידיאולוגי החשוב ביותר בעולם הקולוניאלי.

„נגד האחדות האינטרנאצינאלית של העמלים שואף האימפריאליזם לייסד לנפוט קורס לפירוד בין העמים. אולם הנסיון מראה, כי כאשר ההנהגה בתנועת העחרור עוברת בחזקה לידי מעמד-הפועלים, חדלונו המחיצות הלאומיות למלא תפקיד של גורם בולם בהתפתחות המאבק האנטי-אימפריאליסטי“.

(„משבר השיטה הקולוניאלית“, מוסקבה, 1949, ע' 19—18)

ובכן, לא התעלמות מן הייחוד הלאומי הקיים והמשפיע בתחומי המוגדר והמוגבל, אלא דחיית כל נסיון לנפח את „הייחוד הלאומי“, להעלותו לדרגת עקרון אבסולוטי, להציגו בניגוד או מעל לחוקים הכלל-עולמיים של ההתפתחות החברתית — זהו יחסו של הפרולטריון ליחוד הלאומי אשר לכל עם ועם. יחס זה ננקוט גם אנחנו, בבואנו כעת להתאים את החוקים הכלליים למציאות של עמנו שלנו.

העם היהודי והשאלה היהודית בראייה היסטורית קונקרטיית

א. תמורות הגורל עם חילופי המשטרים

ההיסטוריה היהודית היא, כמו היסטוריה של כל עם, היסטוריה של התצורות החברתיות-הכלכליות שעברו עליו בהתפתחותו.^{*)} כאשר לפני 3300 שנה בערך הגיעו השבטים העבריים הנידדים של רועי-צאן לארץ-כנען, כבשו אותה והתיישבו בה, היה המשטר שלהם משטר של תולדות בשלב של התפוררות. כפי שאנו לומדים אף מסיפורי התנ"ך, עברה על העברים הקדמונים כל אותה התפתחות הידועה לנו כמעבר מן העדה הקמאית לחברת העבדות. התולדות השבטים, איגוד השבטים הנפרדים, איחוד ועירבוב השבטים — עד אשר קמה המלוכה במאה ה-10 לפנה"ס, ובכך לפני 3000 שנה בקירוב, על יסודות משטר העבדות, כמובן; או על הטריטוריה של המדינה ותחת השלטון המרכזי של המלכות קט העם העברי הקדמון. המדינה התפלגה, כזכור, למלכות-ישראל ולמלכות-יהודה. בשתי המדינות התנהל מאבק מעמדי עז בין המעמד העליון, האריסטוקראטי של אדוני-העבדים, שרושש את האיכרים העצמיים החפשיים, הרס אותם במסים ובנשך והפך אותם לעבדים, — ובין דלת-העם העירונית והכפרית; הד למאבק מעמדי זה הננו מוצאים בספרים הנביאים. הניגודים המעמדיים החלישו את המלוכות של ישראל ויהודה. במאה ה-8 לפנה"ס נכבשה מלכות-ישראל על-ידי אשור, ותושביה («עשרת השבטים») הוגלו מן הארץ ונטמעו בין העמים של קידמת

^{*)} ראה: האנציקלופדיה הסובייטית הגדולה, כ' 15, ע' 379—371.

אסיה. במאה ה־6 לפנה"ס נכבשה מלכות־יהודה ע"י בבל, ותושביה הושמדו בחלקה, הוגלו בחלקם לבבל, ונמלטו בחלקם למצריים. רק מתי־מעט חזרו בימי עזרא ונחמיה לחדש את המלוכה.

בתקופת "הבית השני" עברה על יהודה שליטתן של פרס, מצריים, של השושלת היוונית־סורית; פרץ מרד השכבות העממיות בהנהגת החשמונאים ובא איחוד וחידוש המלוכה במאה ה־2 לפנה"ס תחת שלטון השושלת החשמונאית; במאה ה־1 לפנה"ס השתלטה רומא על יהודה, ושוב התייצבו המוני־העם, בניגוד לעשירים ולמיוחסים הבוגדניים, למלחמת־גבורה שנסתיימה בנפילת ירושלים בשנת 70 אחה"ס; אחרי־כן בא מרד ר' עקיבא ובר־כוכבא, אחת מהתקוממות־העבדים המפוארות של אותה תקופה. — וחיסול שרידי הממלכתיות היהודית בארץ־ישראל; היהודים הוגלו ופורו בכל ארצות האימפריה הרימאית — באסיה אפריקה ואירופה. 400 שנה אחרי נפילת ירושלים נפלה רומא. הקיץ הקץ על משטר־העבדות. הגיע תור הפיאודאליזם.

היהודים בארצות שונות נאלצו (בתוקף נסיבות ההתהוות של החברה הפיאודאלית) להתרכז בערים, ולעסוק בפרנסות עירוניות — במלאכה, במסחר, בעסקי־כספים. במידה שהיהודים הופיעו בכפר, הם הופיעו כרוכלים, כבעלי־מלאכה נודדים, כחוכרי בתי־המרוח, כמלווים־במשך, כמתווכים בין העיר ובין הכפר. בימי מסעי־הצלב החלו להתפתח החיים העירוניים והמסחריים בארצות אירופה, ובקרוב עמי אירופה קמה שכבה מעמדית, שנקלעה להתחרות עם היהודים שאחזו באותם המקצועות העירוניים. על רקע זה החלו הרדיפות והגירושים של היהודים באירופה. האדונים הפיאודאליים היו מעוניינים ללבות את יצרי ההמון של האיכרים ודלת־העם העירונית, נגד היהודים, כדי להטות לצד זה את זעמם על סבלם ועוניים. חוץ מזה היו הפיאודאלים השליטים מעוניינים להחרים את רכוש היהודים, שנצבר במשך תקופה ארוכה של סובלנות כלפיהם, ואגב זאת להשתחרר גם מן החובות. הכנסייה הניצרית, בייחוד הקאטולית, שהיוותה את המשענת האידיאולוגית של המשטר הפיאודאלי, סיפקה את הטעם האידיאולוגי, הקנאות

הדתית, לגירושי היהודים, לרדיפתם ולשחיתתם, בעוד שהסיבה האמיתית היתה כלכלית. מאותה סיבה נרדפו היהודים גם בארצות המזרח הקרוב והתיכון. במאה ה־13 גורשו היהודים מאנגליה, במאה ה־14 וה־15 — מצרפת, גרמניה, איטליה, ארצות־הבאלקאן, בסוף המאה ה־15 — מספרד ופורטוגאל.

היהודים בתקופת הפיאודאליזם היו מבחינת תפקידם הכלכלי־חברתי עדה סגורה, אשר צורת־חיה היה הגיטו (אף במקום שלא היה קיים גיטו להלכה, הוא היה קיים למעשה); אשר האידיאולוגיה השלטת בה היתה הדת עם המוסד המיוחד שלה, הקהילה. הקהילה מילאה גם תפקידים של גילדות וצאכים, — והסוחרים העשירים היו בה המושלים־בכיפה; אין תימה, שהקהילה היתה מכשיר בידי הבורגנות היהודית והרכנות לנצל את דלת־העם, לדכאה ולהכניעה.

קשרים לאומיים כמעט לא היו קיימים בימי הפיאודאליזם אצל העמים בכלל, ואצל היהודים בפרט. החיים הרוחניים של היהודים היו חיים דתיים, כשם שזה היה אצל כל שכבה מעמדית אחרת בחברה הפיאודאלית. הרי אף ההתנגדות של המעמדות המקופחים לשלטון הפיאודאליים באה או לידי ביטוי אידיאולוגי דתי, בסטיות ובריפורמיות השונות בתוך הדת הנוצרית נגד הקאטוליציזם. גם המלחמות שנבעו מסתירותיה של החברה הפיאודלית, קיבלו באיתה תקופה לבוש אידיאולוגי — דתי. כן הרדיפות נגד הדת היהודית ונגד בני הדת היהודית לא היו אלא מעשי מאבק מעמדי במעטה דתי.

הקאפיטאליזם בתקופת עלייתו הביא ליהודים בדרך־כלל אמצעי־ספיאציה, שוויון־זכויות חוקי, וכן התקדמות כלכלית ותרבותית סוערת, אגב עיצוב בורגנות יהודית חדישה. תהליך הענקת הזכויות ליהודים הלך בעקבות ההתפתחות של המהפכה הבורגנית. תחנותיו המוקדמות הן המהפכה הצרפתית משנת 1789 והמהפכות של שנות 49—1848, תחנותיו המאוחרות הן בשנות ה־60 וה־70 של המאה ה־19, בעיקר במזרח־אירופה, ותחנתו האחרונה היא בשנת 1878, עת הוענקו הזכויות ליהודי הבאלקאנים. הפלת שלטון הפיאודאליים, היתה

כרוכה גם בנפילת הדיכוי הפיאודאלי של היהודים. המעמד השליט הצעיר, הבורגנות, היה מעוניין בהרחבת השוק, בחופש המסחר, בעידוד הקשרים הכלכליים ובהריסת המחיצות, וממילא גם בהריסת חומות הגיטו, המבודדות את היהודים. עם זאת הביאה ההתפתחות הקאפיטאליסטית להתהוות האומות, והיהודים שווי-הזכויות נגרפו עם זרם החיים הלאומיים החדשים של האומות שבתוכם הם התגוררו. היהודים החלו לעלות בסולם החברה הקאפיטאליסטית החדשה של אירופה המערבית וצפון-אמריקה — בשדה הכלכלה, המדע, הספרות, העתונות, האמנות. בעוד שבארצות המערביות השתייך רוב היהודים לבורגנות הגדולה והבינונית ולאִינטליגנציה המקצועית, הרי בארצות אירופה המרכזית והמזרחית, מאחר שגם לשם הגיעה ההתפתחות הקאפיטאליסטית, נמנה רוב היהודים שמספרם הגיע למיליונים רבים על המעמדות העניים, ובחלקם אף על הפרולטריון התעשייתי.

בסוף שנות ה־70 של המאה ה־19 גרמה התפתחות כלכלית-חברתית חדשה שוב לשינוי במצב היהודים: (א) הקאפיטאליזם עבר לשלב של התחרות חפשית, אשר אותה תואמת הדמוקרטיה, לשלב של מונופולים, אשר אותם תואמת הריאקציה הפוליטית; (ב) התנועה המהפכנית של הפרולטריון החלה להתגבר, והיא הדריכה את מנוחת הבורגנות, שנוקקה לאמצעי של שיסוי לאומני לשם החדרת פירוד לתוך התנועה המהפכנית והססתה מכיוונה המעמדי, ולשם חינוק השליטה הבורגנית; (ג) התרוששות הבורגנות הבינונית והזעירה הגבירה את ההתחרות במקצועות שהיהודים תפסו בהם מקום נכבד. על רקע התמורות הללו הופיעה באירופה האנטישמיות, כחזיון חברתי, וכמונח שלא היה קיים עד סוף שנות ה־70 של המאה ה־19. כשם שהקאפיטאליזם העולה הביא שחרור ושוויון אזרחי ליהודים, כן הביא לנו הקאפיטאליזם השוקע, האימפריאליזם, דיכוי ורדיפות, פרעות וגירושים. בתקופה שעד מלחמת-העולם הראשונה היתה רוסיה הצארית הארץ של האנטישמיות האכזרית ביותר, שהתבטאה בפוגרוםים, בעלילות-דם, בהגבלות חוקיות ועובדתיות. בתקופה שבין שתי מלחמות-העולם, עד הופעת היטלר, היו ארצות אירופה המזרחית,

שהשיגו עצמאות מדומה ונעשו תלויות למעשה במעצמות-המערב
האימפריאליסטיות, למרכזי האנטישמיות, למרכזי הדיכוי הפוליטי,
הכלכלי, התרבותי והמוסרי של מיליוני יהודים (פולין, הונגריה,
רומניה, וכו'). מהופעת ההיטלריזם ועד למלחמת-העולם השנייה ועד
בכלל, עבר דגל האנטישמיות לאימפריאליזם הגרמני, אשר בשם
תורת-הגזענות הוציא את היהודים מחוץ לחוק, חידש את הגיטו,
והשמיד 6 מיליון מיהודי אירופה.

האנטישמיות הביאה בתקופת האימפריאליזם לתנועת הגירה גדולה
בקרב יהודי אירופה. הזרם הגדול ביותר של המהגרים היהודיים הלך
לארצות-הברית של אמריקה. מקום-שם התרכזו כ-70 השנים האחרונות
קיבוץ יהודי של 5 מיליון נפש ומעלה. שיעור ההגירה לארצות-הברית
לפי מספר האוכלוסין באירופה, היה אצל היהודים גדול פי 2 מאשר
אצל האנגלים והאיטלקים, פי 3 משל הפולנים, פי 4 משל הליטאים,
פי 5 משל ההונגרים, פי 10 משל הצי'כים, פי 17 משל הצרפתים, פי
40 משל האוקראינים. כן זרמה ההגירה היהודית לשאר ארצות אמריקה,
הצפונית והלאטינית, לאוסטרליה, לדרום-אפריקה, וכן מהקיסרות
הרוסית והאוסטרו-הונגרית לארצות אירופה המערבית.

עת התגברו הרדיפות של האימפריאליסטים על היהודים, החלו
מדינות-הכניסה הקאפיטאליסטיות לנעול את שעריהן בפני מהגרים
יהודיים, ובשעת שיא הלחץ ליציאה הגיעה גם נעילת-השערים לשיאה.
ביטוי ציני לקיפוח כפול זה נתנו שתי וועידות בינלאומיות של ארצות
העולם האימפריאליסטי בשאלת ההגירה היהודית — וועידת אוויאן
(1938) וכן וועידת ברמודה (1943), שהגיפו את השערים בפני היהודים
אשר החרב החדה של הנאציזם היתה מונחת על צווארם. עם סתימת
האפיק לארצות הכניסה ההמונית, ניפלג מזרם ההגירה היהודית פלג
דק וקבע לו אפיק בכיוון לארץ-ישראל. בתנאים שהיו קיימים בארץ-
ישראל גרמה ההתפתחות הקאפיטאליסטית של היישוב היהודי החדש
להתהוות אומה בורגנית, שהשיגה את עצמאותה הפורמאלית בשנת
1948 (על נושא זה נרחיב את הדיבור להלן). מדינת-ישראל קיבלה חלק
ניכר של ההגירה היהודית מאירופה, מצפון-אפריקה ומהמזרח-התיכון

בשנים 1951—1948. בשלוש השנים האחרונות (1954—1951) הצטמצם מאוד היקף ההגירה היהודית. ובמידה שהיא נמשכת, הריהי פוסחת על ישראל. הטבלה הבאה משקפת את כיוון ההגירה היהודית מאירופה במאה השנים 1840—1942:

לשאר הארצות		לארץ-ישראל		לארצות-הברית		התקופה
האחוז	המספר	האחוז	המספר	האחוז	המספר	
7,8%	75.000	3,7%	35.000	88,5%	875.000	1840—1900
16,0%	340.000	3,6%	76.000	80,4%	1.703.000	1901—1925
39,5%	321.000	33,0%	268.000	28,5%	224.000	1926—1942

אחרי מלחמת-העולם השנייה גברה השאיפה להשתלטות עולמית אצל האימפריאליזם האמריקני, המרכז הראשי של ההון הפינאנסי העולמי, ובאותו זמן גם המרכז של ההכנות למלחמה עולמית שלישית, של הפאשיזציה, של הריאקציה, של הפלייה גזעית, בייחוד אנטי-כושית ואנטישמית. בארצות-הברית של אמריקה יש תפקידים במנגנון-המדינה הסגורים בשביל יהודים; יש "גומרוס קלאוזוס" בבת-הספר גביהים מסויימים ובמקצועות מסויימים; יש שכונות, בתי-מלון, בתי-מרגוע, מועדונים וכו' שהכניסה אליהם סגורה "בשביל יהודים יכלבים"; יש עשרות אירגונים המנהלים תעמולה אנטישמית בגלוי ובסתר; יש מקרים של חילול בתי-קברות, של הטלת פצצות בבתי-כנסת, של התפרעות כלפי יהודים, וכו'. ההסתה הפאשיסטית האנטי-קומוניסטית, המתנהלת בראשותו של מק-קארה, מהווה כשלעצמה סכנה לבטחון הקיבוץ היהודי באמריקה, מלבד זאת היא מעוררת בעקבותיה ימגבירה את האנטישמיות.

תנועות אנטישמיות חזקות קיימות בארצות אחדות של אמריקה הלאטינית, בדרום-אפריקה — ארץ הגזענות ה"לבנה", — ואף בארץ כשבדיה קיים מרכז היטלריסטי פעיל; אירגונים אנטישמיים פעילים גם בבריטניה, בצרפת, וכו'. להפצת הגזענות והאנטישמיות מסייעים בהרבה הפישעים הנאציים, שנמלטו מפני משפט מגרמניה, וכן המהגרים הפאשיסטיים שערקו מארצות הדמיקראטיה העממית; הם כולם

מרעילים את האווירה בהטפתם המאיצה למלחמה חדשה, בהיסטוריה האנטי-קומוניסטית שלהם ובאיבתם העיוורת ל"יהודים-הבולשביקים". הסכנה החמורה ביותר צפונה וודאי בהחייאת המיליטאריזם והפאשיזם הגרמני במערב-גרמניה, אשר — אף לדברי העתונות השמרנית הבריטית — ההיטלריזם מתפשט בה שוב בקצב ובהיקף מבהיל.

מיפנה איכותי שורשי חל במצב היהודים בעקבות המהפכה הסוציאליסטית ברוסיה, היא מהפכת-אוקטובר 1917. ברוסיה הצארית, "בית-הכלא של העמים", היו היהודים מוחזקים בצינוק. היהודים לא היו רשאים להתגורר אלא ב"תחום-מושב" סגור, שריכוז 92% מהאוכלוסיה היהודית, ורק בעלי-הון יהודים ואנשי-אינטליגנציה מסויימים היו רשאים לגור בשאר חלקי רוסיה. אף בתוך "תחום-המושב" היו המחוזות הכפריים סגורים בשביל 97% מהיהודים. מכאן נבע המיבנה הסוציאלי של האוכלוסיה היהודית: 80% מהם היו סוהרים וזעירים, בעלי-מלאכה, פועלים בלתי-מקצועיים, רמת-החיים היתה נמוכה מאוד, שיעור התמותה גבוה מאוד. בבתי-ספר תיכוניים וגבוהים היה "שיעור-אחוזים" מוגבל בשביל תלמידים יהודים: 5% בפטרבורג ובמוסקבה, 10% בתחום-המושב, התעמילה האנטישמית וההסתה לפוגרומים התנהלה בתמיכת השלטונות. פרעות, שחיטת-גזירות, עלילות (משפט-בייליס) פקדו תכופות את הקיבוץ היהודי ברוסיה. בזה האופן ביקשו המעמדות המנצלים ושלטינות-הצאר להרעיל את נפש ההמונים של רוסיה באיבה לאימנית ודתית, ולהסיח את דעתם מן התנועה המהפכנית. בתוך תחום-המושב שלטה הבורגנות היהודית, שניצלה את העמלים היהודיים, והפרידה אתם אף היא משאר העמלים של רוסיה ומהמאבק המשותף אתם, בעזרת האידיאולוגיה הדתית והנאציונאליסטית, היהודית.

"הפועלים היהודים — כתב לנין — סובלים לא רק מן הלחץ הכללי, הכלכלי והפוליטי, הלחץ אותם, אלא גם מן הלחץ השולל מהם את הזכויות האזרחיות הראשוניות".

(לנין, כ" 8, ע' 461)

„בייחוד אחדות מלאה של הפרולטריון היהודי והבלתי־יהודי הכרחית — כתב לנין בהצעתו לוועידת המפלגה בשנת 1903 — גם בשביל הצלחת המאבק נגד האנטישמיות, זו ההפחה המתועבת של בידול גזעי ואיבה לאומית, המנוהלת ע"י הממשלה והמעמדות המנצלים“.

(שם, כ' 6, ע' 426)

אחד המעשים הראשונים של השלטון הסובייטי אחרי המהפכה האוקטוברית היה ביטול כל זכויות־היתר וכל ההגבלות הלאומיות, ובכלל זה הענקת שוויון גמור ליהודים. הריאקציה הנגד־מהפכנית השתמשה בשנות מלחמת־האזרחים והאינטרוונציה האימפריאליסטית בתעמולה אנטישמית ובפרוגרומים איומים על יהודים, כדי להציג את המהפכה הסוציאליסטית כעניין יהודי בעיני אותן שכבות שהינכו מזה דורות בריח השנאה ליהודים. לנין נשא אז נאום גדול נגד האנטי־שמיות והפוגרומים, שהוקלט בתקליטים והושמע בכל רחבי רוסיה:

זא היהודים הם אויבי העמלים. בקרב היהודים יש פועלים, עמלים, הם הרוב, הם אחים שלנו לפי דיכויים ע"י ההון, הם חברים שלנו. מאבק בעד הסוציאליזם... הקאפיטאליסטים מתאמצים לזרוע וללבוש איבה בין פועלים בני דת שונה, אומה שונה, גזע שונה... היהודים העשירים, כמו העשירים הרוסיים, כמו עשירי כל הארצות, בברית עם אלה, מדכאים, לוחצים, עושקים, מפלגים את הפועלים. הקולון לצאריזם הארור, אשר עינה ורדף את היהודים. הקולון לאלה, הזורעים איבה ליהודים, לאלה הזורעים שנאה לאומות אחרות. יחיי אמון האתים והברית הלוחמת של פועלי כל הלאומים במאבק למיגור ההון“.

(לנין, כ' 29, ע' 8—227)

הצבא האדום, שהגן על המהפכה הסוציאליסטית, הגן באותו זמן על היהודים מפני הפורעים של „הגווארדיה הלבנה“. עם נצחון המהפכה היגשמה המדיניות הלאומית הלנינית־סטאלינית גם כלפי היהודים, הלכה למעשה. האנטישמיות הועמדה מחוץ לחוק, כפשע פלילי, והפושעים פשע זה צפויים לעונש־מוות:

„האנטישמיות, כצורה קיצונית על שובניזם גזעי, הריהו השריד המסוכן ביותר של הקאנביבלזם... האנטישמיות היא מסוכנת בשביל העמלים, כשביל מטעה, המסיר אתם מהדרך הישר והמוליך אותם לדזינגל. לפיכך הקומוניסטים, כאינטרנאציונאליסטים עקביים, אינם יכולים שלא להיות אלא אויבים בלתי־מתפשרים ומושבעים של האנטי־שמיות. בסטס"ר רודפים בכל חומרת הדין את האנטישמיות, כתופעה עוינת בכל־עומקה את המשטר הסובייטי“.

(סטאלין, ראיון עם סופר סט"א, 12.1.1931)

ביטול כל ההגבלות פתח ליהודים בברית־המועצות את הכניסה לכל ענפי המשק, המדע, התרבות ומינהל־המדינה. נשתנה מיסודו המיבנה הסוציאלי של האוכלוסיה היהודית. בשנת 1939 עבדו כפועלים בתעשייה הגדולה ובכנייה בלבד — 700,000 יהודים. וכחקלאים בקולחוזים — 250,000 יהודים; 50% מכלל היהודים בברית־המועצות היו אותה שנה מועסקים במקצועות, שהיו סגורים בפניהם בימי המשטר הקודם. בחיים הפוליטיים והתרבותיים של ברית־המועצות משתתפים היהודים במידה ניכרת מאיד (לפי הביולטין של החברה לידידות בריטית־סובייטית, לונדון, פברואר 1953, היו בין מקבלי פרס סטאלין בעד הצטיינות במדע יבאמנית 7% יהודים, אסכי באוכלוסיה מהווים היהודים רק 1%), בכל שטחי החיים משתתפים היהודים יחד עם כל עמי סטס"ר בבניין הקימיניזם.

אולם לא רק כאזרחים השיגו היהודים ייזיון גמור, הלכה למעשה, אלא גם כחטיבה לאומית. בשנת 1930 הוקם מהו איטניבי יהודי בבירובידוואן, ובשנת 1934 העניקה לו הממשלה הסובייטית מעמד של „שטח אוטונומי יהודי“. ליהודים ניתנה, איפוא, האפשרות להקים יחידה טריטוריאלית משלהם. השטח האיטניבי היהודי מיוצג ככל הלאומים במועצת־הלאומים — אחד משני בתי הסובייט העליון, — וכן בסובייט של הרפובליקה הפדרטיבית הסובייטית הרוסית, הגדולה שב־רפובליקות הסובייטיות.

ברפובליקות הסובייטיות, שבהן מהווים היהודים מיעוט לאומי, הקים בשבילם השלטון הסובייטי מראשית קיומו — בתי־ספר, עתונות,

תיאטרונים ומוסדות-תרבות אחרים בשפת יידיש, וניתנו להם התנאים והאפשרות להתפתחות מלאה. כל-עוד נזקקו היהודים ברפובליקת ההן למוסדות תרבותיים בשפת יידיש.

המדיניות הלניגנית-סטאלינית כלפי היהודים של ברית-המועצות היפתה גלים גם מחוץ לגבולותיה. המדינות החדשות העצמאיות-כביכול, שהוקמו באירופה המרכזית והמזרחית אחרי מלחמת-העולם הראשונה, חוייבו להעניק ליהודים שוויון-זכויות אזרחי ולאומי. אולם התחייבות זו נשארה על הנייר, נרמסה ברגל גאווה ע"י השלטונות הריאקציוניים של מדינות אלו. שהיו כפופים למעצמות האימפריאליס-טיות הגדולות.

בימי מלחמת-העולם השנייה היתה ברית-המועצות המדינה היחידה שפתחה שעריה לרווחה לפליטים יהודים שנאלטו משטחי-הכיבוש הנאציים, ואף הבטיחה להם זכות-בכורה בפינוי לעומק ססס"ר עם התקדמות הפליטה ההיטלריסטית. נצחוננו המפואר של הצבא הסובייטי, שהכריע את ההיטלריזם, הציל את העם היהודי מגורל השמדה טוטאלית.

אחרי מלחמת-העולם השנייה, משהוצגה שאלת ארץ-ישראל באירגון האימות המאוחדות, התייצבה המשלחת הסובייטית לצד המאבק על יחרור הארץ משלטון קולוניאלי זר, על עצמאות לשני העמים, היהודי והערבי. בהתאם לעקרון הזכות להגדרה העצמאית עד להיפרדות תמכה ברית-המועצות בהקמת מדינה יהודית (בצד מדינה ערבית) בארץ-ישראל. מדינה דמוקראטית ועצמאית.

בארצות הדמוקראטיה העממית, לפי המופת הסובייטי, בוטלו כל ההגבלות של המשטר הקודם על היהודים, ניתנו ליהודים כל האפשרויות לפתח את תרבותם כמיעוט לאומי בשפת יידיש, והיהודים משתתפים שם בפועל בבניין הסוציאליזם.

כאלו היו, בקווים הכלליים ביותר, תמורות הגירל ההיסטורי של היהודים עם התמורות של התצורה החברתית-הכלכלית, עם חילופי המשטרים — החל בחברת העדה הקמאית המתפוררת, דרך משטרי

העבדות והפיאודאליזם, דרך שלבי הקאפיטאליזם העולה והשוקע, ועד המשטר הסוציאליסטי, עד סף הקומוניזם.

הננו נמצאים למדים, איפוא, כי החוקיות הכללית של ההיסטוריה, החוקים היסודיים של כל תצורה חברתית-כלכלית, לא-זו-בלבד שלא פסחו על היהודים, אלא שהם אשר קבעו את גורלם בכל תקופה ותקופה. „הייחוד הלאומי“ היהודי לא הוציא מן הכלל שום חוק מחוקי החברה. לא ביטל את תחולתו של שום חוק חברתי על היהודים. ולאור ההתפתחות ההיסטורית של העם היהודי, אנו יכולים להגדיר נכוחה את מהותו ואת זהותו של העם היהודי בימינו, וכן את מהותה וזהותה של „הבעייה היהודית“.

ב. „אומה כל-עולמית אכס-טריטוריאליט“ — הבל הבלים

כל דיבור על כלל היהודים בעולם בימינו, כעל אימה אחת, הוא לעג מר למציאות, לאמת, לשכל הישר. המאטריאליזם ההיסטורי הוכיח, כי רק צירוף של ארבע סימני-היכר משותפים, שהתהוו היסטורית אצל ציבור קבוע — טריטוריה, לשון, משק, תרבות — יוצר את האומה, ואם חסר לזירק אחד מהם, אין הציבור הנתון בהוגת אימה. במקרה שלנו, אם נדון על כלל היהודים בעולם כולה, נראה שלא סימן אחד חסר להם, אלא כל הארבעה חסרים. ואין להם אף סימן אחד מארבעת הסימנים ההכרחיים להיווי אימה.

לית מאן דפליג, שאין לכלל היהודים, לא טריטוריה, לא כלכלה, ולא שפה משותפת. אולם גם המערך הנפשי, המתבטא בתרבות, מאבד יותר ויותר את השרידים המשותפים עדיין לקיבוצים היהודיים בחלקי תבל שונים, בתנאי-משטר שונים. הנה, משותפת ליהודים הדת, אבל בשביל הרוב המכריע של היהודים שייכותם הדתית אינה אלא עניין פורמאלי בלבד, כי הם נטשו מכבר לא רק את האמונה הדתית, אלא גם את ההווי שהיה קשור בדת. כן משותף ליהודים המוצא מן העברים הקדמונים, שהתפורר עוד בימי העבדות על פני שלוש יבשות, אולם המוצא אינו יסוד לאומה; למדנו לדעת, כי האומה איננה מושג גועי,

ולא מושג אטנוגאָנאָטי, אלא היסטורי־חברתי. אגב, גם מבחינה גזעית אין לראות את כלל היהודים כחטיבה אחת, כפי שטענו וטוענים הגזענים ההיטלריסטיים והאחרים: הטיפוס האנטרופולוגי, הארמנואידי, שהיהודים ברובם נמנים עליו, מעיד על מוצאנו מקידמת־אסיה, אבל סימני הטיפוס הזה הם מטושטשים עד למאוד, בגלל העירבוב עם בני גזעים שונים, שבקרבם חיו חלקים שונים של העם היהודי בזמנים שונים ובחלקי־תבל שונים. ההתפתחות ההיסטורית בכל התקופות שאחרי נפילת מלכות־יהודה הפרידה בין הקיבוצים היהודיים בארצות שונות, ולא קירבה אותם, לא שיתפה אותם.

כמאה עדים תדמה לנו הודאתו של בעל־דין — של הסוציולוג

הציני והאנטי־קומוניסטי הקיצוני, יעקב לשצ'ינסקי:

„המחיצות התרבותיות והלשוניות, החוצצות בין הקיבוצים היהודיים השונים, כוחן גדול מכוח האחדות הדתית. השואה שיפעה בכל גנות הללו עשויה להופכם לאברים מדולדלים של העם היהודי. אין אין בה, לצערנו, לחזור ולמזגם לחטיבה תרבותית ולעשות ציבור בעל הכרה לאומית“.

בין הקיבוצים היהודיים, המפוזרים עתה על פני 90 ארצות,

עתידי לקום מחיצות לשוניות ותרבותיות גבוהות כל כך, עתידות להיפטר תהומות עמוקות כל־כך של אורח־חיים והווי, עד שיהיו לנו עשרות מיני יהדות, שונים ומשונים זה מזה. ייתכן שבשום מקום לא ייטענו היהודים טמיעה גמורה ולא ייבלעו בעם של אותה ארץ עד שלא יוודע כי באו אל קרבו — אולם אין זו אלא נחמה־פורתה. לא יהיה כאן מקור־יניקה ליצירה לאומית משותפת, לשאיפות לאומיות משותפות“.

„הדאצנטראליזציה של ההגירה היהודית, פיזורה על פני כל

היבשות והימים, מחמירה את בעיית המחיצות הלשוניות והתרבותיות, ואם לא יופיע גורם חדש, שימלא במידת־מה את מקומה של הדת ויצור קשרי־תרבות וקשרי־אמונה חדשים בין תשעים הישובים היהודיים בעולם, לא תהא זיקתו של כל קיבוץ יהודי למשנהו אלא זיקה של מעשי־צדקה ואזכרת־נשמות לחללי הפרעות. אכן, מעשים

הראויים לשבת, אך אין בהם כדי לקיים אומה וליצור ערכי-תרבות לאומיים".

(„נדודי ישראל“, הוצאת „עם עובד“, ירושלים, תש"ה ע' 26—21)

הסוציולוג הציוני האנטי-מארכסיסטי מאשר בעצם את הנחתנו היסודית, כי 90 הקיבוצים היהודיים בעולם אינם בשיח-פנים-ואופן אומה אחת, ואין להם אף שום יסוד ליצור ערכי-תרבות לאומיים. בלשונו הציונית נהפכים 90 הקיבוצים היהודיים בארצות-תבל ל„אברים מדולדלים“, והוא מחפש בשבילם „גורם חדש שימלא במידת-מה את מקומה של הדת“ ויקשור אותם ל„אומה אחת“, ואין היא מוצא אותו. כידוע, יושבים גם המוסדות הציוניים בשנים האחרונות על מדוכה זו, ואינם מוצאים פתרון לשאלה הסכולאסטית, איך להקנות תרבות משותפת לציבורים שונים שאין להם שום יסוד מאטריאלי-משותף, לא טריטוריאלי ולא כלכלי, ואם אף תרבות מבוזפת אין. — היאך להגדיר את יהודי כל העולם כולו כאומה אחת?!

לא נותר, איפוא, אף סימן אחד של אומה כלל-יהודים. המונח „אומה אַנסטריטוריאלי“, כדי בכל-זאת לכנות את היהודים בכללם כ„אומה“, הריהו אבסורד מאין כמוהו. ראשית, מונח זה מושג האומה בטרטוריה, שהרי רק על טריטוריה אחת יכלה להתהוות האומה, וממילא אין שום טעם ושום תוכן למונח „אומה אַנסטריטוריאלי“. כשם שחסר-טעם-ותוכן היה, למשל, אילו גרם מישהו: „הצבי הוא עוף חסר-כנפיים“... שנית, הכלל היהודי אינו רק חסר טריטוריה משותפת, אלא גם חסר לשון משותפת. חסר כלכלה משותפת וחסר תרבות משותפת; על-כן, אלה הגורסים את היהודים כאומה, בעצם מתכוונים לאומה חסרת שטח משותף, חסרת משק משותף. חסרת לשון משותפת, חסרת תרבות משותפת הם גורסים דבר והיפוכו *contradictio in adiecto*.

הגורס את כלל היהודים כאומה מתעלם לא רק מתכונותיה של האומה, אלא גם מאופן התהוותה. התפתחות הסאפיטאליזם בארץ מסוימת, היא היוצרת את האומה. כך החלה להתהוות גם האומה היהודית בישראל בשנות הארבעים של המאה ה-20. אולם היכן ומתי

עברו כל היהודים ביחד את ההתפתחות הקאפיטאליסטית, אשר עשתה אותם לאומה? אכן, מתחלקים 90 הקיבוצים היהודיים ברחבי תבל לסוגים מסוגים שונים; א) בישראל מתהווה אומה בורגנית יהודית-ישראלית; ב) בשטח האוטונומי היהודי שבסס"ר קיים לאום יהודי, שניתנו לו כל האפשרויות לגדול ולהתפתח עד היווי אומה סוציאליסטית; ג) כל השאר הם בחזקת מיעוטים, שוב מטיפוס שונה. במידה שיהודים באיזו ארץ שהיא שומרים על שפה נפרדת (יידיש, למשל) והווי נפרד, הריהם מהווים מיעוט לאומי; במידה שהם סיגלו לעצמם את השפה וההווי של האומה העיקרית בארץ-מושבם, אבל הם שומרים ומקימים את דתם היהודית, הריהם מהווים מיעוט דתי; במידה שהם אינם נברלים מן האומה העיקרית בארץ-מושבם מבחינת השפה, ההווי וכד', ואף זיקתם לדת היהודית התרופפה ואיבדה את חשיבותה, אבל הם עדיין לא התמזגו מזיגה מלאה עם האומה העיקרית בארץ-מושבם, הריהם מהווים לכל-היותר מיעוט אטנוגאנטי. ויש ואנו מוצאים בתוך קיבוץ יהודי בארץ אחת את כל שלושת הסוגים זה ליד זה — מיעוט לאומי, דתי ואטנוגאנטי, מכיוון שקצב ההתמזגות עם האימה הסובבת הוא שונה, הוא מהיר אצל הבורגנות הגדולה ואצל הפרילטריון היהודי, אך הוא איטי אצל הזעיר-בורגנות. אולם בכך אין המיון של המיעוטים היהודיים מסתיים. שהרי נמצאים הם בארצות בעלות משטרים שונים; יש מיעוטים יהודיים בארצות, שהמעבר מפיאור-דאליזם לקאפיטאליזם עדיין לא התחולל בהן או לא הסתיים בהן; יש מיעוטים יהודיים בארצות קאפיטאליסטיות מפותחות; יש מיעוטים יהודיים ברפובליקות דמוקרטיות-עממיות, הבינות את הסוציאליזם; ויש מיעוט יהודי בברית-המועצות, הצועדת אל הקימוניזם.

ובכן, מי שמבקש לתת לכל השלל הזה של מונים כה שונים ואף מנוגדים מכנה משותף אחד; אומה, הרי הוא לא יינקה מאחת מן השתיים — מבורות או מרמאות.

מגוחכת היא הטענה, כי שלילת ההגדרה של כלל היהודים בעולם כאימה אחת, יש בה משום „עלבון“ או „פחיתות-כבוד“ ליהודים. כלום

יעלה על דעתו של אירי באמריקה לראות עלבון בכך, שמבחינת המדע
החברתי אין המיעוטים האיריים שמחוץ לאירלנד נמנים עם האומה
האירית, הקיימת באירלנד בלבד? האם ייעלבו האוסטראלים יוצאי
בריטניה על שאין הם כלולים במושג האומה הבריטית? כלום יטענו
דוברי הצרפתית בשווייץ או בקנדה, שהם חלק מן האומה הצרפתית?
והרי הקשרים בין הציבורים הללו, שהבאנו לדוגמה, הם לאין-ערוך
יותר קרובים היסטורית וממשיים, מאשר הקשרים בין 90 הקיבוצים
היהודיים. מאימתי בקביעת אמת מדעית, כגון אי-שייכות אנשים
לאומה אחת, יש מעין פחיתות-כבוד? ומי זה פסק, כי אמירת האמת
המדעית על העם היהודי, שאיננו אומה אחת, היא „לרעת היהודים“,
ואלו לטובתם יש להפיץ את הכוזב האנטי-מדעי על „אימה כל-עולמית“,
שלא תתכן כלל, שלא היתה ולא נבראה מעולם?

צדקה, איפוא, הגישה הקומוניסטית המדעית לבעיות העם היהודי,
וחסרת-שחר היא הטענה כנגד התנועה הקומוניסטית העולמית והמפלגה
הקומוניסטית הישראלית על שהן „כופרות“ או על שהן „אינן מפירות“
בקיוב „האומה היהודית הכל-עולמית“. אין כאן בכלל שאלה של
„כפירה“ או „הכרה“, אלא של קביעת אמת מדעית, היסטורית. התנועה
הקומוניסטית „מפירה“ באומה המתהווה בישראל, כי היא מתהווה
וקיימת — ו„כופרת“ ב„אומה כל-עולמית“, כי כזאת איננה בנמצא;
„כל בר-דעת מוכרח להכיר בכך, כי אין למצוא בקרב הקיבוצים
היהודיים בעולם סימני-היכר אלה — לא בנפרד ולא במקובץ, בעוד
שקיומם נראה לעין בקיבוץ הלאומי היהודי בישראל, המופיע כאומה
בהתהוותה. על-כן חלה עליו זכות ההגדרה העצמית בהתאם לתורת
לנין-סטאלין, על-כן זכה לתמיכה עקרונית נאמנה מצד מחנה
השלום, הדמוקראטיה והסוציאליזם עם ברית-המועצות בראשו
בעניין הקמת מדינת-ישראל. מאידך, המיעוטים היהודיים בארצות
מגוריהם השונות, יותר משהם קשורים בינם לבין עצמם. קשורים הם
עם העמים שבתוכם הם חיים — על כל השוני שבניהם — מבחינה
כלכלית, פוליטית ותרבותית. מצב זה הוא פרי התפתחות היסטורית
של מאות בשנים...“

(מאמר ש. מיקוניס ב-10 הדרג, מכתב ה' 1957)

האומה היא, כאמור, תופעה היסטורית, חברתית, ולא גזעית, לא תנית, לא אֶטְנוֹגֵנֵאטִית, — והמונח „אומה” הוא מונח מדעי מדויק, התוכן שבמושג עם יהודי, אם עליו להקיף את כל הקיבוצים היהודיים בעולם כולו, מצטמצם למוצא משותף מן העם העברי הקדמון בארץ־ישראל, ובכך לעבר היסטורי משותף, לא־אלה סגולות של מערך נפשי (המתבטא בתרבות) ששרדו מן העבר המשותף, ולדת היהודית. בין מושג זה של עם יהודי ובין המושג של אומה אין ולא כלום.

ג. סבל שאינו „נצחי” ובעייה שאינה „כל-עולמית”

הריב בעד ונגד הגדרת יהודי כל העולם כאומה אחת איננו ריב טרמינולוגי כלל־ועיקר. הנאציונאליזם הבורגני היהודי, הגורס „אומה” כל־עולמית יהודית, זקוק לזיוף זה, כדי להסיק ממנו זיוף שני, כי אחד הוא גורלה של „האומה” היהודית הפזורה בכל חלקי העולם כולו, גורל אחד בכל הארצות, בכל המשטרים, בכל התצורות החברתיות־כלכליות, בכל התקופות ההיסטוריות — גורל של אומה בגולה, בנכר. לפי תפיסה זו, הרי „נצחי” הוא סבל היהודים „בגולה”, ו„כל-עולמית” היא הבעייה היהודית, בעיית „הפיוור” של „האומה”.

לא מניה ולא מקצתיה, הסבל היהודי איננו נצחי. אף בתנאי הפיאודאליזם היו זמנים שהיהודים היו נהנים מחסותם של האדונים הפיאודאליים ומחסותם של המלכים, כל־עוד מילא תפקידים כלכליים שהיה בהם עניין לשליטים, וכל־עוד הסתירות הפנימיות של המשטר הפיאודאלי לא הגיעו לכלל התלקחות. לעתים נהנו היהודים לא רק מחסות אלא אף מזכויות־ייתר. כן ידועות דיגמאית של ברית בין היהודים האמידים לבין האצולה הפיאודאלית נגד האיכרים הצמיחים. הרדיפות על היהודים החלו, כאשר האינטרס המעמדי של האצולה הפיאודאלית הניע אותה להפנית, בעזרת הפמורה הנוצרית, את זעם ההמונים המדוכאים לעבר היהודים, ויחד עם מעמדי־הסוחרים להגדיל את רכושם על־השבון היהודים המנושלים. — גם בתקיפת עלייתו של הקאפיטאליזם לא היה קיים סבל יהודי מיוחד, אדרבה, „ליהודים היתה אורה ושמחה”, — וחזיון האנטישמיות הופיע רק עם הופעת

השלב המונופוליסטי של הקאפיטאליזם, עם האימפריאליזם, עם ההתחרות שהחריפה בין היהודים ובין שכניהם באותם המקצועות של החיים הכלכליים, עם אינטרס ההון הגדול להטות את ההמונים החלפאים מן התנועה המהפכנית של האיבה הלאומנית («האנטישמיות היא הסוציאליזם של הטפשים» — אוגוסט בבל). אף ההיסטוריוגרָאפיה הציונית אינה יכולה להתעלם מן העובדה שהקאפיטאליזם בעלייתו העלה גם את מצבם של היהודים בכל המובנים :

...הלכו ונהרסו כל המחיצות, המבדילות בין העולם היהודי והנוצרי; מחיצות הלשון, המנהגים, צורות החיים, השאיפות התרבותיות והלאומיות... התהליכים והשאיפות הללו שינו את פני החיים היהודיים תכלית שינוי, הם הכניסו לתוכם את רוח אירופה, את תרבותה. הם הרחיבו את האפקים, פתחו לפני היהודים את שערי העולם הגדול, הגדילו וחיזקו את מרצם, את דרישותיהם מן החיים, את רגש הבטחון בכשרונותיהם וביכולתם. הם גירשו את ההתרפסות של ערמה, שמקורה בעבדות וברדיפות, באי־האפשרות להלחם מלחמת־הגנה גלויה. הם עוררו את האיש היהודי, את בן־האדם הגא שאינו רוצה בחיים של פלב מוכה ובזוי". (י. גרינבוים: «התנועה הציונית», כ' 1, ע' 15—14).

ובכן, לא "נצחיי" הוא הסבל היהודי. עם הקידמה החברתית הוא נעלם, עם הריאקציה החברתית והפוליטית הוא מופיע. בהיות הקאפיטאליזם הצעיר והעולה משטר פרוגרסיבי לעומת הפיאודאליזם, הוא חיסל את הסבל של היהודים ואת נחיתותם; עם ראשית שקיעתו של הקאפיטאליזם, עם היותו למשטר מפגר, הוא הוליד את האנטי־שמיות ואת דיכוי המיעוטים היהודיים והאחרים; עם ניוונו לפאשיזם, הוא הוליד את ההיטלריוזם, וגרם לטבח מיליוני יהודים ובני עמים אחרים. גורל הקיבוצים היהודיים בעולם אינו "סבל נצחיי" הנובע מהיותם ב"גולה ונכר", אלא הוא משתנה בהתאם לשינויים במשטר החברתי, ובסופו־של־חשבון — ביחסי־הייצור. בכל מקום ובכל זמן, שיחסי־הייצור תואמים את כוחות־הייצור ומעודדים את גידולם, שם המשטר החברתי הוא מתקדם, ומצב המיעוט היהודי הוא טוב. בכל ארץ ובכל תקופה, שיחסי־הייצור מפגרים אחרי כוחות־הייצור ובולמים

את גידולם, שם המשטר החברתי הוא ריאקציוני, ומצב המיעוט היהודי הוא בכי רע. ככל השאלות הלאומיות, גם השאלה היהודית היא בחשבון אחרון — שאלה חברתית, מעמדית. המהפכה הסוציאליסטית, המחסלת את המעמדות המנצלים, המחסלת את הסתירה בין יחסי-היצור ובין כוחות-הייצור, הריהי מחסלת גם את הקרקע המצמיחה את האנטי-שמיות, הריהי מחסלת כל דיכוי, אי-שוויון, הפלייה או נחיתות של המיעוט היהודי. בברית-המועצות נפתרה השאלה היהודית, והשוויון והחופש והבטחון הם נחלת היהודים, ללא כל סייג. גם בארצות הדמוקראטיה-העממית נפתרת השאלה היהודית בהתאם לעקרונות הלנינייבו-סטאליניים, ובהתאם למופת הסובייטי. הבעייה היהודית כבר איננה, איפוא, בעייה כל-עולמית, אלא בעייה הקיימת בתחומי שליטתו של האימפריאליזם בלבד, ושם היא מהווה חלק מן הבעייה של מיגור האימפריאליזם — אב הפאשיזם, הגזענות, השוביניזם והאנטישמיות, — חלק מבעיית המאבק לשלום, דמוקראטיה וסוציאליזם. ענן נצחון הסוציאליזם בכל ארץ וארץ ובעולם כולו יעלם הסבל היהודי, תיעלם השאלה היהודית, וייעשו היהודים בני-חורין במלוא מובן המלה. פזאת הבעייה וכזה פתרונה.

כך תפטה מתמיד את הבעייה ופתרונה — המפלגה הקומוניסטית הישראלית:

„האם האנטישמיות היא נצחית? — על שאלה זו עונים אנו בשלילה. האנטישמיות קיימת רק בארצות הקאפיטאליסטיות, ומכיוון שהקאפיטאליזם אינו נצחי, גם האנטישמיות אינה נצחית. סיבת האנטישמיות נטוצה במשטר הדיכוי המעמדי ובתקופה ההיסטורית החדשה — במשטר הקאפיטאליסטי... הנסיון של פתרון, הבעייה היהודית ע"י הסוציאליזם בבר"ה מוכיח כי אין האנטישמיות תופעה נצחית, אלא תוצאה של משטר הדיכוי הסוציאלי, המוליד באופן ורדיפות לאומיות (לא רק לגבי היהודים).

(הרצאת מ. ווילנר בוועידה ה'11 של המפלגה

הקומוניסטית הישראלית, ע' 36—38).

וכזאת היתה גם תפיסתו של השמאל הסוציאליסטי מראשיתו:

„הקאפיטאליזם בשקיעתו מצמיח ומעודד שוביניזם לאומני, גזעני, דתי, כדי להטות את עמלי העמים ממאבקם המעמדי נגד אויבם האמיתי — ההון. אחד הגילויים האכזריים ביותר של חזיון זה היא האנטישמיות... לעומת־זאת, בארצות הסוציאליזם מוקיע החוק את האנטישמיות כפשע פלילי, והמשטר הסוציאליסטי הוא ערובה לבטחונם ולשויונם של היהודים, ולהתפתחותם החפשית... שחרור העם היהודי בעולם כולו מסבלותיו ומסכנת־ההשמדה עולה, איפוא, בקנה אחד עם המאבק העולמי נגד־ האימפריאליזם, אב הפאשיזם והמלחמה, אב הגזענות והאנטישמיות.“

(מצע־היסוד של מפלגת השמאל הסוציאליסטי, סעיף 14)

יותר לנו עוד לסתור שתי טענות, המובאות כנגד תפיסה היסטורית־קונקרטית זו של הבעייה היהודית ופתרונה. הטענה הראשונה אומרת:

— אמנם נכון הדבר, כי נצחון הפרולטריון מבטיח ליהודים שוויון־זכויות גמור, אבל הנה ראינו, כי גם נצחון הבורגנות בשעתו היקנה ליהודים שוויון־זכויות, אך כעבור כמה עשרות בשנים החל הגלגל מסובב אחורה, ושוב הופיעו רדיפות ונגישות לגבי היהודים; על־כן אין ערובה, שגם המשטר הסוציאליסטי בהמשך התפתחותו לא יביא בעתיד לידי התפרצות אנטישמית.

ברי, זאת היא טענה חסרת־שחר. בעלי טענה זו אינם מבחינים בהבדל המכריע שבין המהפכה הפרולטארית הסוציאליסטית לבין כל המהפכות הסוציאליזיות הקודמות. בעוד שהמהפכות הקודמות אך הפילו מעמד מנצל אחד, אבל העלו לשלטון מעמד מנצל חדש, ולא חיסלו את עצם חזיון הניצול, וממילא גם את תופעות־הלוואי של הניצול, — הרי מחסתל המהפכה הפרולטארית הסוציאליסטית, יחד עם שלטון הבורגנות המנצלת, את הניצול גופא, והיא מקימה משטר שאין בו מעמדות ניגודיים לחלוטין, ובאין ניצול וניגודי־מעמדות, אין גם קרקע שתצמיח איבה לאומית, אנטישמיות. בעלי הטענה מתעלמים מחוקי ההתפתחות החברתית האובייקטיביים: כל משטר מעמדי ניגודי מתפתח מהיותו מתקדם (לעומת קודמו שמוגר באורח מהפכני) להיותו מפגר,

כי יחסי-הייצור שעודדו תחילה את גידול כוחות הייצור נהפכים לבלם, למעצור; אחר לגמרי הוא כיוון התפתחותו של המשטר הראשון בהיסטוריה שאינו ניגודי, המשטר הסוציאליסטי — באין מעמד מנצל, המעוניין לשמור על יחסי-הייצור הישנים, הרי מותאמים יחסי-הייצור באין מפריע לגידול הבלתי-פוסק של כוחות-הייצור, ועל יסוד התאמה גמורה זו של יחסי-הייצור לכוחות-הייצור מתקדמת החברה הסוציאליסטית אל השלב העליון של הקומוניזם; על יסוד התאמה זו נעשתה אפשרית ואמנם הושגה אחוות עמים נפלאה בתוך ברית-המועצות, וכן בין ברית-המועצות לבין סין העממית ושאר הארצות הדמוקראטיות-עממיות; השיתוף ויחסי-הגומלין בין כל חלקי העולם הסוציאליסטי ילכו ויתהדקו, עד אשר אחרי נצחון הסוציאליזם בהיקף כל-עולמי, בעתיד הקומוניסטי, תתמזגנה האומות והשפות הלאומיות. לכל משטר מעמדי-ניגודי יש תקופת עלייה ויש תקופת שקיעה — למשטר הסוציאליסטי יש רק קו יחיד של התפתחות, קו של עלייה בלתי-פוסקת. ומכאן גם המסקנה, כי האמאנסיפאציה הבורגנית של היהודים היתה חולפת. — והאמאנסיפאציה הסוציאליסטית של היהודים היא סופית.

הטענה השנייה אומרת, כי אמנם נפתרה בברית-המועצות על הצד הטוב ביותר שאלת היהודים כיחידים, כאזרחים, — אבל לא שאלת קיומם הלאומי. אף טענה זו חסרת-שחר היא. בפרקים הקודמים עמדנו על כך, כי הפרולטריון (ותורתו — המארכסיזם-לניניזם) אינו מבטיח מראש התפתחות לאומית כזאת או אחרת, הוא רק מבטיח ומקיים דבר אחד: שום דיכוי לאומי, שום הגבלה לאומית, שום הפליה לאומית. וזאת הוא קיים גם כלפי הקיבוץ היהודי בברית-המועצות. לקיבוץ היהודי ניתנו ע"י השלטון הסובייטי כל התנאים, כל האפשרויות לפתור את שאלתו הלאומית כבחירתו החפשית, כאוות-נפשו: אם רצה היהודי להתמזג עם האומה שבתוכה הוא חי, לא עמד שום מכשול בדרכו; אם רצה היהודי להישאר בקרב אומה סובייטית איזושהי, אך לשמור על שפת יידיש בחינוך ילדיו ובחייו התרבותיים, ניתנה לו גם אפשרות זאת ע"י השלטון הסובייטי ביד רחבה במשך עשרות

בשנים, כל-עוד נמצאו יהודים שרצו בכך; ואם רצה היהודי לבנות את חייו הסוציאליסטיים במסגרת לאומית יהודית, על טריטוריה יהודית, הרי גם אפשרות זו ניתנה לו ע"י השלטון הסובייטי, שהקים את השטח האוטונומי, היהודי, המשטר הסוציאליסטי קיים אפוא, לגבי היהודים — הן את עקרון שוויון-הזכויות האזרחי והלאומי למיעוט היהודי, והן את עקרון האוטונומיה הטריטוריאלית לכל אומה ולאום בתוך המדינה הסובייטית רבת-הלאומים הפכירה. אמנם, במרוצת השנים, עם התערותם של מאות אלפי יהודים בכל ענפי התעשייה למרכיזה השונים, עם התיישבותם באזורים שונים של המדינה הסובייטית, עם התקרבותם בכל המובנים אל בני העמים האחרים, שמהם הובדלו ע"י מדיניות-הדיכוי של הצאריזם וע"י האידיאולוגיה הנאציונאליסטית והקלריקאלית של הבורגנות היהודית, עם השתח"רות ההמונים היהודיים מהפלייה משפילה מזה, ומהתנשאות והתבדלות ברוח "אתה בחרתנו" מזה, — החל להתקדם תהליך ההתמזגות של היהודים עם האומות הסובייטיות, שבקרבתם הם חיים: יהודי ברית-המועצות חדלו לדבר ביניהם יידיש, לבקר תיאטרון בשפת יידיש, לשלוח את בניהם לבתי-ספר ביידיש. אילו היו אוסרים עליהם לשלוח את ילדיהם לבתי-ספר כללי ביילורוסי במינסק, או אוקראיני בחארקוב, כ"אז היה זה דיכוי לאומי לא פחות, מאשר אילו הוטל עליהם איסור ללמד את ילדיהם בבית-ספר יידיש, כאשר זה היה רצונם. המשטר הסוציאליסטי פוסל לחלוטין כל כפייה לאומית — הוא אינו כופה על קיבוץ לאומי שייטמע ויתמזג, והוא אינו כופה עליו שייבדל וישמר מבחינה לאומית. כפייה ממין ראשון היא גילוי של נאציונאליזם בורגני מצד עמ-הרוב, וכפייה ממין שני היא גילוי של נאציונאליזם בורגני מצד עמ-המיעוט. שניהם, לא יכירם מקומם בחברה סוציאליסטית. אם טוב להם, ליהודים, בשפתם ותרבותם היהודית, אין למנוע מהם זאת, אבל אם טוב להם בשפה אחת ובתרבות אחת עם כל בני אותה ארץ, הרי אף זאת אין למנוע מהם. אין אונס! מדיניות של אסימילאציה ומדיניות של איזולאציה, שתיהן

פסולות כמדיניות של פפייה לאומית, של דיכוי לאומי, של נאציונאליזם בורגני.

הוא הדין בנוגע לאוטונומיה הטריטוריאלית. בעלי הטענה אומרים: הנה, לבירו־בידו־אן הלכו מעטים... ובכן מה? הלכו מעטים, מפני שרק מעטים רצו ללכת לשם, ראו צורך ללכת לשם. אדרבה, אף כי מעטים היו במספר, ניתן להם מבוקשם. ואין אונסים את הרוב לעזוב את מוסקבה או את אודסה, כי גם לרוב ניתן מבוקשו: להישאר ולחיות חיי־חופש־שוויון במקומו. אילו הופעל לחץ כלשהו על היהודים, ולו־גם המעודן ביותר, שיעזבו את מקומות־מגוריהם וילכו לשטח האוטונומי היהודי שלהם, כי־אז משמעו בעצם היה גירוש מוסוה.

גם סברה אחרת, שמעטים הלכו לשטח האוטונומי, מפני ש־זה לא ארץ־ישראל, אינה עומדת בפני בחינת העובדות המציאותיות: לכלל היהודים בעולם כולו ניתנה להלכה־ולמעשה אפשרות לצאת מן ה־"פזורה" ולהצטרף לאחת משתי הטריטוריות היהודיות, ישראל או השטח האוטונומי היהודי שבס־ס־ר; והנה התברר, כי הרוב המכריע של היהודים (תשעים וכמה אחוזים) שבתחום הקאפיטאליזם מוותרים על האפשרות להצטרף לאומה הישראלית, והם אינם זויס מניו־יורק ויוהאנסבורג לתל־אביב; לא־כל־שכן, היהודים מארצות־הסוציאליזם, המשוחררים מבחינה לאומית וקוציאלית. היהודיים בעולם כולו אינם גורסים ברובם הגדול, כי יש להם צורך ממשי לחיות דווקא על טריטוריה אחת, ואם אין כופים עליהם, אין הם מהגרים. הרוב המכריע של היהודים גוהג בהתאם לחוק החברתי האובייקטיבי, הקובע כי מצבם תלוי במשטר ולא בגיאוגרפיה: לא "משנה מקום, משנה מזל", כי־אם "משנה משטר, משנה מזל".

דבר אחד הוא מתן אפשרות לבני־אדם למלא את מבוקשם, אבל דבר אחר לגמרי הוא הפיכת אנשים ל"חומר גלמי" בשביל הגשמת אידיאה או אידיאל, שאינם כלל לא האידיאה של האנשים האלה ולא האידיאל שלהם, והעיקר — שאינם תואמים את חוקי־החברה האובייקטיביים. ובכן, ברית־המועצות נתנה ליהודים את כל האפשרויות, את

כל התנאים, את כל הברירות, ז. א. שהיא נתנה להם לא-רק את החופש האינדיבידואלי, אלא גם את החופש הלאומי. לעומת-זאת לא נהגה ברית-המועצות להטיל על היהודים בעל-כורחם, לא עתון או בית-ספר יהודי, ולא יציאה לשטח האוטונומי היהודי, כשם שלא מנעה מהיהודים שרצו בכך (וכל-עוד רצו בכך) לא עתון או בית-ספר יהודי, ולא יציאה לשטח היהודי. הטלה באונס ומניעה באונס — הם שני צדדיו של מטבע הכפייה הלאומית, הדיכוי הלאומי. אי-הטלה ואי-מניעה באונס — הם שני צדדיו של החופש הלאומי.

בקיצור: 90 הקיבוצים היהודיים ברחבי העולם אינם מהווים אומה אחת; סבלם ב"גולה" אינו "נצחי"; בעייתם אינה "כלל-עולמית"; פתרונה איננו "קיבוץ-גלויות" או "ריכוז טריטוריאלי". הבעייה היהודית בימינו קיימת רק בארצות שליטתו של ההון המונופוליסטי, של האימפריאליזם; היא הופיעה תדיר כפועל-יוצא ממשטר של ניצול; פתרונה הוא בביטול הניצול, בהפלת שלטונו של ההון, במהפכה הסוציאליסטית. מתאמת, איפוא, עוד חוק חברתי כללי גם לגבי היהודים: בעיית המיעוטים היהודיים הסובלים מהפלייה, דיכוי או רדיפות, היא חלק מבעיית מיגור האימפריאליזם, חלק מבעיית המהפכה הפרולטארית.

הציונות — מכשיר הבורגנות היהודית. הישראלית והאימפריאליסטית

הציונות — האידיאולוגיה הלאומנית הריאקציונית העיקרית של הבורגנות היהודית בתקופת האימפריאליזם — היא האידיאולוגיה, המגשרת גישור מיתאפיזי על פני מרחקי זמן ומקום, וכביכול מקשרת את כל הקיבוצים היהודיים ברחב־תבל ל"אומה כל־עולמית" אחת, המזוהה עם ה"אומה" העברית הקדמונה, ועם ה"אומה" היהודית מימי־הביניים; היא האידיאולוגיה הפורכת את "נצח האומה" עם "נצח הסבל" היהודי ב"גלות", המטיפה לאחדות בין־מעמדית כלל־יהודית, והדוגלת (בשינויי נוסח) ב"קיבוץ־הגלויות" מכל הארצות ומכל המשטרים בארץ־ישראל, כפתרון לבעייה היהודית ה"נצחית" וה"כל־עולמית". הציונות היא, כאמור, המכשיר הרעיוני של הבורגנות היהודית בתקופת האימפריאליזם, כשם שהדת היהודית היתה המכשיר האידיאולוגי שלה בתקופת הפיאודאליזם, וכשם שהליבראליזם והאסימילאציה היו הדגל האידיאולוגי שלה בתקופת הקאפיטאליזם הצעיר, העולה. הקשר בין הציונות ובין האימפריאליזם הוא קשר אורגאני ומתמיד, כפי שמוכיחה זאת כל ההיסטוריה הציונית.

א. תמיד עם האימפריאליזם

עוד בטרם בשלה התפתחות הקאפיטאליזם לשלבו המונופוליסטי, לאימפריאליזם, ועוד בטרם היתה קיימת ציונות מאורגנת, נעשו נסיונות ע"י מעצמות גדולות לעורר בקרב היהודים את הרעיון "הציוני" של התרכוז בארץ־ישראל, וזאת כדי להצדיק את הכיבושים של מעצמות אלו במזרח הקרוב, וכדי להקל על הכיבושים האלה. בזכיר רק שתי דוגמאות, אחת מצד צרפת, ואחת מצד אנגליה.

במסעו על סוריה ומצרים הוציא נפוליאון בונאפארטה ביום
20.4.1799 קול-קורא אל יהודי העולם, „היורשים החוקיים של ארץ
ישראל“, כי יצטרפו אליו במסע השחרור של ארץ-אבותיהם, שתוחזר
להם אחרי שחרורה. והנה קטעים אחדים מקול-קורא זה :

„ישראל עם סגולה! העריצים הכובשים גזלו מכם את נחלת
אבותיכם — — — אתם הגולים, התעוררו נא בשמחה — — — עתה
כאשר נדמה שנסיבות הזמן אינן נוחות להשיב לכם את זכויותיכם
— — — זווקא בזמן זה — — — מציעים לכם את ארץ-האבות. יורשיה
החוקיים של הארץ! — — — חושף! הנה בא הרגע, אשר מי יודע אם
ישוב ישנה עוד אלפים בשנים, לתבוע את — — — זכות קיומכם
המדיני כאומה בין האומות, ואת הזכות הטבעית הבלתי מוגבלת לעבוד
את עבודת האלזהים לפי מצוות תורתכם לעיני כל העולם ובאמת
לעולמי עד.“ (ה„ציונות“, אוצר התעודות הפוליטיות,
ירושלים, תש״ד, תעודה מס' 35)

כתגובה על קול-קורא זה, הוציא הרב של ירושלים, ר' אהרון בן
לוי, בחודש ניסן תקנ״ט (1799), כרוז אל יהודי העולם, „אל הבנים
בשבייה בארצות בוא השמש וצאת השמש, הנגב והצפון“ בזה הלשון:
„אמנם שפתייך היא להוסיף על האיגרת, שהריץ לכם בחיר
ההשגחה בונאפארטה, המצביא העליון והנאור ביותר של צבאות
צרפת באפריקה ובאסיה, אבל — — —

היו קלים כנשרים וחזקים כאריות, כמו שהיו אבותינו בימי
נחמיה בן חכליה ועזרא בן שריה, לבנות חומות העיר השכולה
ולהקים את היכל ה' מעתה ועד עולם. קראו זאת בגויים באשר נפוץ
זרע ישראל, קדשו מלחמה, העירו הגבורים, יחלצו חמושים כל נושאי
נשק בישראל, וגם החלש יאמר: גיבור אני (יואל ד'), יברך אלוהי
אברהם, יצחק ויעקב את מעשה ידיכם ויקיים את דברו לאבותינו.
יזכור כל אשר עשה העם הגדול למעננו — — —

„חרב לה' ולבונאפארטה!“ (שם, תעודה מס' 36)
הדבר לא נסתייע. אולם האופייני הוא, כי תאוות-הכיבושים של
נאפוליאון קיסר צרפת היא אשר הולידה את התוכנית ה„ציונית“ לפני

150 שנה ומעלה, וההד ה"ציוני" ענה: "חרב לה' ולבונאפארטה!"... אחרי שנים ספורות (1805) נאם אותו "בחיר ההשגחה בונאפארטה" במעצת הקיסרות גאום אנטי־יהודי חריף והגביל את זכויותיהם בצרפת...

והנה, דוגמה שנייה. בשנת 1840 עלתה שאלת עתידה הפוליטי של סוריה על סדר־יומה של המדיניות האירופית, בעיקר באנגליה, מאחר שמצריים כבשה את סוריה (וארץ־ישראל הכלולה בה), הלורד אשלי (שאפסטבורי) פנה אז (25.9.1840) בתזכיר למיניסטר־החוץ הלורד פאלמרסטון בהצעה להכריז על ריכוז העם היהודי בארץ־ישראל, כ"אמצעי" ל"פתרון השאלה הסורית":

"אם נדון על שובם (של היהודים) לאור יישובה החדש של ארץ־ישראל, נראה שזוהי הדרך הזולה והבטוחה ביותר לספק את צרכי המחוזות האלה משוללי־האוכלוסין. היהודים ישובו על חשבונם הם וללא סיפון אלא לעצמם; הם יקבלו על עצמם את מרות הממשלה בצורתה הקיימת, הואיל ואין להם תיאוריות מוקדמות שיש לספקן, והואיל והם רגילים כמעט בכל מקום להיפגע לשלטון אוטוקראטי; — — בהיותם מנותקים מכל עמי הארץ, לא יבקשו כל סימפאטיות לאומיות או פוליטיות לעזרתם — — על התוכנית המוצעת כאן ממליץ הנימוק, שהיא מבטיחה תוצאות גדולות בהוצאות מעטות מאוד — — —"

(שם, תעודה מס' 47)

ובאותה שנת 1840 אמר הקונסול הבריטי בדמשק, צ'ארלס הנרי צ'רצ'יל:

"...מי יתן. והתרבות המערבית תקרב לבוא הנה ותביא לארץ־חמדה זו את שחר תחייתה, את תחילת חייה המדיניים; יהי רצון והעם העברי ישוב ויתפוס בקרב ממלכות העולם את עמדתו ואת מקום כבודו שהיו לו לפניו. בני בניהם של הומכבים לא יביישו את אבותיהם המהוללים".

(שם, תעודה מס' 48)

כך דיבר אותו צ'רצ'יל בנאום פומבי, אבל באיגרת למשה מונטיפיורי הוא גילה באופן ציני את האינטרס האימפריאלי בכך,

שהיהודים יקדימו את הפתרון המדיני של שאלת סוריה וארץ-
ישראל בהקמת תנועה "ציונית":

"איני יכול להעלים ממך את רצוני האדיר ביותר לראות את
אחיך היהודים, כשהם מתאמצים שוב לחדש את קיומם כעם. אני
רוצה את המטרה הזאת כדבר שאפשר להשיגו. אבל שניים הם
התנאים ההכרחיים. ראשית, שהיהודים עצמם יעודרו את העניין
בכל מקום ופהאחד. שנית, שהמעצמות האירופיות תעזרנה להם
בנידון זה. על היהודים לעשות את ההתחלה — — המאמץ הנוכחי
לחזק את הקיסרות העותומאנית אינו אלא כשלון עלוב — — מן
ההכרח הוא, שסוריה וארץ-ישראל תועברנה אל תחת חסות
אירופית — —"

וצ'רצ'יל ההוא מלמד את משה מונטיפיורי מה "צריכים
היהודים להיות מוכנים ונכונים להגיד", "בעת שיתחילו סוף-סוף
לדון בשאלה המזרחית"; צ'רצ'יל של המאה ה-19 מכתוב אפילו
את המליצה ה"ציונית", שבה צריכים להשתמש היהודים לתועלת
בריטניה, והוא מייצג ליהודים לומר כך:

"הנה אנו מחכים ולבנו בוער באש הרצון לשוב לארץ, שאתם
מבקשים להחיותה ולשנות צורתה... רגש זה התפשט בקרבנו והיה
חלק מהווייתנו, כי ארץ-ישראל תובעת את בניה שישובו אליה.
אנו מבקשים רק הזמנה מאת המעצמות, שבהן תלוי גורל המזרח,
כדי לגשת למפעל המפואר של הצלת ארצנו האהובה מההשפעה
הממיתה של שממון בן מאות בשנים, וכדי להכתיר מחדש את עמקיה
וראשי הריה בכל היופי והרעננות והשפע של גדולתה הקדמונית".
ולהלן מאיץ צ'רצ'יל במונטיפיורי, שיש לפעול מהר, ולא להחמיץ
"אמצעי" מצויין כזה, כמו רגשות של עם מעונה:

"יש הכרח לעשות את ההתחלה, יש הכרח לקבל החלטה, יש
הכרח לפתוח בתעמולה, ובמקום שעל כף-המאזניים נתונות, הארץ
והמולדת — היכן הוא הלב שלא יתפעם ולא יענה בהתלהבות לקול
הקריאה?... עד פקודה נוספת הנני הקצין — הרזידנט בדמשק".

(שם, תעודה מס' 50)

שוב לא נסתייע הדבר. באותה שנת 1840 „נדפס בעתון, אורינט“ כרוז נלהב בלי חתימת שם מחברו, הקורא ליהודים לקומם את הריסותיה של ארץ-ישראל... הכרוז הזה לא הלהיב את קוראי ה„אורינט“ ולא גרם לשום פעולות...“ (י. גרינבוים, „התנועה הציונית“, כ' א', ע' 27) מסתבר, בתקופה הטרם-אימפריאליסטית לא היתה הקרקע פשרה לרעיון הציוני בקרב המוני היהודים. הלורד שאפטסבורי לא זנח את הרעיון, ובשנת 1876 פירסם מאמר האומר: „סוריה וארץ-ישראל תיעשינה בקרוב חשובות מאוד... הארץ וקוקה להון ולאוכלוסיה. היהודים יכולים לספק את שני הצרכים. וכלום אין לאנגליה אינטרס מיוחד בעידוד תקומה כזאת? יהיה זה כשלון לאנגליה, אם אחד ממתחריה יחזיק את סוריה. האימפריה שלה, המשתרעת מקנדה במערב ועד פלפותרה ואוסטרליה בדרום-מזרח היתה מנותקת לשתיים. אנגליה אינה חומדת שום טריטוריות כאלו, אבל עליה להשגיח שהן לא תיפולנה לידי מעצמות מתחרות.“ (סוקלוב, ההיסטוריה של הציונות, הוצ' אנגלית, כ' 1, ע' 206)

שני הנסיגות שהבאנו שייכים לטרם-היסטוריה של הציונות, אבל הם כוללים כבר כמעט את כל המומנטים העיקריים של ההיסטוריה הציונית: האינטרס של אימפריה הוא המכוון, והמליצה הציונית היא המשרתת אותו, ע"י הפעלת יהודים לתועלתה של אותה אימפריה.

(1) קשרים עם האימפריאליזם העותומאני

כאשר קמה ההסתדרות הציונית (1897), היתה ארץ-ישראל חלק מן האימפריה העותומאנית, וממילא היתה האורינטציה הפוליטית של הציונות מכוונת בראש-ובראשונה להתחברות עם אימפריה זו. כזאת היתה האורינטציה הראשונה של הרצל — הראשונה, אך לא היחידה כלל-וכלל. ביום 17 במאי 1901 הצליח סוף-סוף הרצל להתקבל ע"י השולטן, עבד אל-חמיד השני, אמנם לא כמנהיג התנועה הציונית, אלא כאחד מעורכי „נייע פרייע פרעסע“ הווינאי, בלווייתם

של שני המנהיגים הציוניים וולפסון ומרמורק, שנחשבו כסוכני שני
בתי-באנק יהודיים אדירים, באנק רוטשילד ובאנק בלייכרדר :

„השיחה עם השולטן נמשכת יותר משעתיים. הרצל מצהיר, שהוא
מוכן לעזור לתורכיה לצאת מהתסבוכת הפינאנסית, שהיא נתונה בה...
אין הוא דורש שום דרישות עדיין, רצונו רק לקשור קשרי ידידות.
לתורכיה והיהודים צריכים להתקרב אלה לאלה ולהתיידד. על השולטן
לתת אות לכך... אות ברור, שהיהודים בכל העולם יבינו, שנכרתה
ברית ידידות בין תורכיה והיהודים. הוא, הרצל, יכין בינתיים את
תוכנית הבראת הפינאנסים של האימפריה התורכית וימצא את
האמצעים שיהיו דרושים להגשמתה“.

(„התנועה הציונית“ מאת י. גרינבוים, כ' 2, ע' 33)

בפברואר 1902 מופיע הרצל שוב בקושטא. נפגש עם מזכירי
השולטן. הם מוכנים להסכים לכניסת יהודים במפוזר לכל האימפריה
העותומאנית, חוץ מארץ-ישראל :

„הרצל דחה, כמובן, את ההצעה הזאת, אולם יחד עם זה השתדל
להמשיך במשא-ומתן. הוא מציע הצעות ותיקונים להצעות, מצמצם
את דרישותיו, כדי להתאימן להשגותיהם של השולטן והפמלייה
שלו. הוא מדגיש בכל פעם את נכונותו לעזור לממשלה התורכית...“
(שם, כ' ב', ע' 41)

הרצל מציע עזרה פינאנסית, ואף ערבון של 3 מיליון פראנק
להוכחת רצינות הצעתו, ומתחרה בכך עם קבוצה באנקאית צרפתית ;
הוא מציע להקים אוניברסיטה בירושלים שתקלוט סטודנטים יהודים
הגאלצים עדיכה להגר מרוסיה למערב-אירופה לקנות דעת, וכן
„תתן אפשרות לצעירי-התורכים, הלומדים באוניברסיטאות המערב
ויוצאים שם לתרבות מהפכנית, להישאר בתוך האימפריה התורכית
ולרכוש שם את השכלתם, מבלי שילכו שבי אחרי רעיונות מהפכניים“.
(שם, כ' ב', ע' 42).

בסוף יולי 1902 בא הרצל בפעם השלישית לקושטא, ואף בפעם
זו יצא בידיים ריקות. התברר לו, כי חצר השולטן השתמשה בו

ובהצעותיו, כדי ללחוץ על תנאים נוחים יותר מצד הקבוצה הפינאנסית הצרפתית, שאתה הגיע אמנם השולטן להסכם. על-אף אכזבותיו של הרצל, המשיכה המנהיגות הציונית באוריינטציה העותומאנית, אחרי מותו של הרצל, ואחרי מהפכת „התורכים הצעירים“. הנשיא השני של ההסתדרות הציונית העולמית, דוד וולפסון, אמר בנאומו מיום 26.12.1909:

„אין אנו מוצאים שום ניגוד בין האינטרסים העותומאניים לבין שאיפותינו הציוניות. אין להפריד בין המשתייכים זה לזה והמשלימים באופן הדדי זה את זה... אחדות המדינה העותומאנית, מקומה בעולם כמעצמה וטובתה, הגנתה, והתפתחות מוצלחת של מוסדה הכלליים, הם תנאי מוקדם המובן-מאליו לגבי כל פעולותינו אנו“.

(„הציונות“, תעודה מס' 112)

ד'בוטינסקי, שנודמן לקושטה יחד עם הד"ר יעקבסון, הנציג הציוני הרשמי בבירה זו, הסביר שם אף הוא, פי „ברור להם לציונים, שאי-אפשר יהיה להבטיח קיומו של מרכז יהודי בארץ-ישראל אלא בחסותה ובגבולותיה של ממלכה גדולה וחזקה, של הממלכה העותומאנית“, וכי בתורכיה החדשה וה„חפשית“ של „התורכים הצעירים“ אין לציונים צורך בשום ערובות מיוחדות, שהיו נחוצות להם רק כלפי המשטר הקודם העריץ („התנועה הציונית“, כ' ג', ע' 131).

הוועידה החמישית של ציוני רוסיה, שהתקיימה בדצמבר 1909, היתה מאוחדת בדעתה, כי „אחדותה וחוסנה והצלחתה של האימפריה העותומאנית הם יסוד מוסד לעבודה הציונית“ (שם, ע' 153-152). בקונגרס הציוני העולמי, שנתקיים באותו זמן, הכריז נורדאו בסיום נאומו: „אם תורכיה החדשה רוצה בנו כשותפים מסורים בעבודה למען התפתחותה — הרי אנו מציעים את עצמנו בשמחה...“ (שם, ע' 155). ומשפרצה מלחמה בין תורכיה לאיטליה בשל טריפוליטניה, „חיפשו במחנה הציוני אחרי צורה מתאימה לביטוי אהדתה של התנועה הציונית לתורכיה הנתקפת“, ואף חשבו על גיוס גדוד מתנדבים יהודים לעזרת תורכיה (שם, ע' 214).

הנאמנות הציונית לאימפריה העותומאנית השוקעת היתה גם
הסיבה שמנעה בפרוס מלחמת-העולם הראשונה הסכם עם הערבים,
ששאפו להשתחרר מעול האימפריה התורכית. כדאי להזכיר כאן
פרשה, אופיינית מאוד- לציונות בכל התקופות וביחס לכל האימפריות,
שהיתה קשורה בהן- במרוצת-העתים :

„ערבים בעלי זכיונות בארץ פנו אל הציונים והציעו להם לקנות
את זכיונותיהם או להשתתף בניצולם. — יש מקום לשער, שאחד
הגורמים לשיחות אלה היה רצונם של המנהיגים הערבים לבחון,
עד היכן מגיעה הנאמנות של הציונים לממלכה התורכית ולברר
לעצמם אם אפשר לסמוך על קבלת עזרתם במקרה של התקוממות
נגד תורכיה. בין מנהלי השיחות נמצאו חברים בעלי השפעה באגודות
ערביות מהפכניות שהתכוננו לפעולה לכשתפרוץ המלחמה. נציגי
הציונים, יעקבסון וסוקולוב, לא ידעו על כך וכשנתעורר בלבותיהם
חשד כלשהו בנוגע לכוונותיהם של נציגי הערבים, ניתקו את
הקשרים באדיבות אבל בהחלטיות. עקרון הלוויאליות כלפי הממשלה
התורכית נשאר אחד היסודות של המדיניות הציונית, כבחודשי
הדבש הראשונים לאחר נצחון המהפכה התורכית. הממשלה התורכית
והמפלגה השלטת לא הסתירו את יחסן השלילי לדרישותיהם של
הציונים ובייחוד לדרישתם העיקרית — התרכזות בארץ-ישראל;
ואילו הנציגות הציונית המשיכה במדיניותה מתוך תקווה, שיחס זה
ישתנה כשיגדל הכוח היהודי בארץ, ושלקטי תורכיה יבינו מה רבה
התועלת, שהתיישבות היהודים בא"י, מביאה לקיסרות העותומאנית“.

(שם, כ' ד' ע' 26-25)

ובכן, עוד לפני מלחמת-העולם הראשונה, לפני ארבעים שנה
ומעלה: העדפת הנאמנות לאימפריאליזם עויין מעל לברית עם עמי-
ערב למען שחרור במאוחד.

גם אחרי פרוץ מלחמת-העולם הראשונה הוסיפה האוריינטציה
התורכית לפעול בהנהגה הציונית. בחודש מאי 1915 נתפרסמה
הצהרת הוועד-הפועל הציוני המצומצם, בחתימתו של הד"ר שמריהו
לווין, ובה נאמר :

„המדיניות הציונית מתנהלת בהתאם לצורכי הקיום של האוכלוסים היהודים (בארץ־ישראל), שקשרו את גורלם בעתידה של תורכיה, והם סומכים באמונה שלימה על חיבת הממשלה העותומאנית ליהודים.“

(„הציונות“, תעודה מס' 137)
יהודי ארץ־ישראל חזו או מבשרם את „חיבת הממשלה העותומאנית“ אליהם. אולם ההצהרה הזאת באה להזים את הנסיונות של מנהיגים ציוניים, שפעלו אצל מעצמות „הברית“ לפי אוריינטציה נגדית, ולהבטיח לאוריינטציה העותומאנית את זכותה הבלעדית מצד ההנהגה הציונית.

אף אחרי פירסום הצהרת־באלפור בשם המשלה הבריטית (2 בנובמבר 1917) לא חדלה ההנהגה הציונית שבמעצמות „המרכזיות“ ובארצות נייטראליות מלפעול בכיוון האוריינטציה העותומאנית. בחודש מארס 1918 נתקבלה בהאג „תוכנית הפעולה הציונית“, שלפיה „ארץ־ישראל תתנהל בתור יחידת־מינהל בעלת שלטון עצמי בתחום הריבונות של תורכיה“ (שם, תעודה מס' 140). וביום 9 ביולי 1918 הגיש הנציג הציוני הרשמי, הד"ר יעקבסון, הצעת הצהרה שתפורסם בשם הממשלה התורכית, כנגד הצהרת־באלפור הבריטית, בדבר „יצירת מרכז דתי ולאומי של היהדות העולמית בארץ־ישראל“ „תחת חסותה הגבוהה“ של הממשלה העותומאנית (שם, תעודה מס' 139). האוריינטציה העותומאנית של התנועה הציונית חדלה אך עם חדלונה של האימפריה העותומאנית עצמה.

(2) קשרים עם האימפריאליזם הצרפתי

מראשית התהוות השלב המונופוליסטי של הקאפיטאליזם גילה ההון הצרפתי התעניינות במצריים, סוריה וארץ־ישראל — התעניינות מובנת־מאליה מאז החלה הגשמת התוכנית של יצירת תעלת־סואץ (1859). „מלחמת קרים, תעלת סואץ, ביחוד זו האחרונה, שחברה צרפתית התחילה בבניינה, עוררה שוב את שאלת ארץ־ישראל והזכירה את מציאותו של העם היהודי ואת תקוותיו.“ („התנועה הציונית“, כ' א', ע' 31) אכן, בשנת 1860 נוסדה בצרפת החברה „כל ישראל

חברים" (אליאנס איזראעליט אוניברסל). שהחלה להקים מוסדות-
חינוך צרפתיים בארצות המזרח הקרוב. וביניהם את בית-הספר
החקלאי "מקוה-ישראל" בארץ-ישראל (1870), ביוזמתו של המדינאי
הצרפתי הנודע, היהודי אדולף פרמייה. בשנת 1862 פירסם משה הס,
שהתיאש מכשלון המהפכה בגרמניה והיגר לפאריס, את ספרו "רומא
וירושלים", בו הוא מציע לחדש את המדינה והלאומיות היהודית
בארץ-ישראל, "ואין ספק כי צרפת תתן את ידה לנו", שהרי
המתיישבים היהודים יבטיחו שמירה מעולה על הסואץ...

בצד המעשי של הדבר טיפל משנות ה-80 הבאנקאי הפאריסאי,
הבארון אדמונד דה-רוטשילד ("הנדיב הידוע"), אשר "לקח תחת
חסותו כמעט את כל המושבות, שנוסדו ע"י עולי רוסיה, פולניה
ורומניה" ("התנועה הציונית", כ' א', ע' 49). "בארץ-ישראל פשט
הנדיב הידוע' והרחיב את ממשלתו על המושבות, שנכנסו אחת אחת
לרשותו. זו היתה ממשלת פקידים, שרובם לא האמינו בכלל במפעל
כזה, ששפכו על המושבות את הרוח הצרפתית... (שם, ע' 53).
...האדמיניסטרציה של רוטשילד ומושבותיה, שהיו דוגמאות
למשק-איכרים מפגר או משק פלאנטאטורי בניי על עבודת-פועלים
זולה, שמו לאל עד-מהרה כל שאיפה לצדק סוציאלי, ליצירת חיים
חדשים". (שם, ע' 10-11). אחרי-כן (1900) עברה האדמיניסטרציה
של המושבות לידי חברת יק"א (מיסודו של הבארון הירש, פינאנסיסט
אדיר, שקשריו הסתעפו מקושטא עד ניו-יורק, תמך בהתיישבות
יהודית בארגנטינה וקנדה, וכן בתנועות הריאקציוניות המלוכניות
בצרפת ובספרד), ומשנת 1923 לחברה מיוחדת פיק"א. המחזיקה
עד היום הזה רכוש קרקעי עצום בישראל ובקירבתה. ברור, שכל
החברות והפעולות הללו מטעם הפלוטוקראטיה היהודית של צרפת
שימשו צינורות להחדרת הון צרפתי והשפעה צרפתית לארץ-ישראל
ולמזרח הקרוב בכלל.

בימי מלחמת-העולם הראשונה התלקחה התחרות בין בעלות-
הברית, צרפת ואנגליה, מי מהן תהיה היורשת של תורכיה בארץ-
ישראל. בחודש מאי 1916 נחתם הסכם אנגלי-צרפתי ("חוזה סייקס-

פיקו"ג). שלפיו יקום בארץ-ישראל שלטון משותף של בעלות-הברית («קונדומיניום»), ורק נמלי עכו וחיפה יעברו לידי אנגליה. הצד האנגלי היה מעוניין להפר את ההסכם, ולשם כך ניצל את המנהיגות הציונית, שנמצאה באותו זמן בלונדון. ב־7 בפברואר 1917 נפגש סיר מארק סייקס, חבר המזכירות של קאבינט-המלחמה הבריטי, עם הנציגות הציונית בלונדון.

„סייקס פתח והדגיש, שהוא משתתף במסיבה כאדם פרטי. הוא מתייחס באהדה לרעיון של פלשתינה יהודית... צרפת מהווה את הקושי הרציני. הוא, סייקס, אינו יכול להבין את מדיניותם: הם דורשים את סוריה רבתי, ופירוש הדבר — גם את ארץ-ישראל. טעמים שונים לדרישתם: לאומיים, דתיים וגם גאווה הקולוניאלית, ואולי דואגים הם גם לקונצסיות של מסילות-הברזל. אולם הממשלה הבריטית לא הבטיחה להם דבר בארץ-ישראל... הוא הציע, שהציונים יבואו בדברים עם מר פיקו, נציג משרד-החוץ הצרפתי... סייקס גילה, שבקושי רב הצליחה אנגליה להשאיר את שאלת ארץ-ישראל פתוחה. הוא חזר והציע לבזזר באיש, שיוכל לשוחח עם פיקו. גיימס רוטשילד הציע את סוקולוב, שיוכל לדבר גם בשם יהודי רוסי. המסובים וסייקס הסכימו לכך והוחלט, שסייקס יציג את סוקולוב בפני פיקו למחרת היום.“

„מפרוטוקול זה על שיחתם הראשונה של נציגי הציונים עם סיר מארק סייקס אפשר לראות, שבחוגי הממשלה הבריטית לא הגיעו עדיין אותה שעה לידי דעה ברורה בדבר ארץ-ישראל והציונות; רק הרגישו, שיש להשתחרר מההתחייבויות שנתחייבו בעניין זה כלפי צרפת וחיפה-שו את הדרך, שתוביל לכך בלי להרגיז את צרפת.“

...לפי עדותו של לוי ג'ורג' בספרו, האמת על חזי השלוש, היה הסכם סייקס-פיקו למורת רוחו של סייקס. גם לוי ג'ורג' ראה בחלוקת ארץ-ישראל ובחזוה עם צרפת, כפי שנוסח, מכשול רב בהגשמת תוכניתו וביקש להסירו. דומה היה בעיניו של סייקס, כי הציונים, שכוון דאי יש להם קשרים גם בצרפת, יוכלו להשפיע על ממשלתה בכיוון נזח לבריטניה ולהס גס-יחד. איש מנציגי הציונים, פרט לסמיואל, לא ידע על חזוה סייקס-פיקו... משום כך, כנראה, הדגיש הרברט סמיואל פע-

מיים ושלוש את הסכנה הצפויה לתעלת-סואץ ולמצריים, אם תיאחז ב-
ארץ-ישראל מעצמה שתשלוט גם בסוריה. בחירתו של סוקולוב למשא-
ומתן עם פיקו באה, כנראה, גם היא כדי להסוות על התעניינותה של
בריטניה בביטול התחייבויותיה בנוגע לארץ-ישראל. אילו נשלח אזרח
בריטי, מייד היה מתעורר החשד, שמפיו מדברת הממשלה הבריטית.
מדברי סייקס על החיילים הבריטיים, שייכנסו לארץ-ישראל, אפשר
היה להסיק, שנתקבלה כבר התוכנית על כיבושה של ארץ-ישראל בידי
בריטניה לבדה, ועובדה זו חייבה עוד יותר להעלים את הכוונה האמיתית.
ובכלל, נשתדל סייקס לנהל את השיחה כאילו אין בריטניה מעוניינת
נת ביותר בהצעות הציונים בנוגע לארץ-ישראל, והניח לנציגי הציונים
ניס לשכנע אותו, עד כמה שליטתה של בריטניה בארץ-ישראל חשובה
לא רק ליהודים, שיתיישבו בה, אלא גם לבריטניה הגדולה.

(«התנועה הציונית», כ' ד' ע' 184-182)

כך מתאר היסטוריוגרף ומנהיג ציוני, כיצחק גרינבוים, את תפקיד
הסוכנות הבריטית, שמילאה המנהיגות הציונית, כנגד צרפת בהת-
חרות בין שתי המעצמות האימפריאליסטיות «בעלות-הברית» על של-
טה בארץ-ישראל.

למחרת היום, ב-8 בפברואר, נתקיימה השיחה בין סוקולוב ופיקו
בנוכחותו של סייקס... השיחה עברה לדרישות הציונות. פיקו שאל, כי-
צד מתארים להם הציונים את הדבר. סוקולוב ענה, כי רצונם שארץ-
ישראל תעבור למעצמה אירופית... על שאלת פיקו, באיזו מעצמה אי-
יופאית הם רוצים, ענה סוקולוב: בריטניה הגדולה, משום שהיא תמיד
התייחסה באהדה ליהודים ומשום שנסיונה ביישוב ארצות הוא הגדול
ביותר, והיא נוהגת להניח לעמים הקטנים לשלוט בעצמם. אמנם —
הוסיף — גם צרפת קנתה את לבותיהם של היהודים, שהרי היא שנתנה
לאירופה ולכל העולם את רעיון החופש והשוויון, אבל באשר לא"י הרי
היהודים רוצים בשלטון בריטי... פיקו הודיע, שצרפת לא תוכל לוותר
על תביעותיה לגבי ארץ-ישראל. תשעים וחמשה אחוזים מהצרפתים
הם בעד סיפוחה של ארץ-ישראל לצרפת, אבל הוא יעשה כל מה שב-
יכולתו, כדי להסביר דרישות הציונים לממשלתו.

„סייקס היה מרוצה מאוד מן השיחה הזאת: לצרפתים נודע מפי יהודי פולני, המדבר בשם יהודי פולין ורוסיה, שהציונים רוצים בשל-טון בריטי בארץ-ישראל ומתנגדים לביתורה של הארץ. היה לו, איפוא, לסייקס טעם מספיק להעתיר על סוקולוב מחמאות“. (שם, ע' 186-184) לסוקולוב היו עוד שיחות נוספות עם פיקו, והוא מסר עליהן דו"ח לפגישה עם סייקס ועם ווייצמן, „וסייקס הביע את שביעת-רצונו מתי צאותיהן“ (שם, ע' 187). במארכס 1917 נסע סוקולוב לפאריס וניהל שיתוף עם ממשלת ריבו. אולם הבריטים החלו לחשוש שמא סוקולוב יושפע מהצרפתים לטובתם: „עבודתו של סוקולוב בפאריס עוררה בלונדון חששות מסויימים. ווייצמן, שתלה תקוותיו באהדת הממשלה ודעתה-ציבור הבריטיות, הודיע לו במברק, שאין להמשיך במשא-ומתן עם צרפת, העלול לעורר בלונדון אירצון, מתוך שיראו בו סימן לנטיית הציונים להסכים לפתרון הצרפתי; הוא מציי, כי נסיעת סוקולוב לפאריס, בהסכמתו של סייקס, נועדה רק למטרת אינפורמציה על התנועה הציונית“. (שם, עמ' 191-190)

לא לנהל מדיניות עצמאית, אלא לעשות את שליחותו של סייקס. את השליחות הבריטית — ותו לא!

השמועות על הסכם סייקס-פיקו משנת 1916 הגיעו בינתיים לאוזני ווייצמן. הוא נפגש עם לורד באלפור (22.3.1917) לדין על הקשיים מצד צרפת ואיטליה להשתלטות בריטית בלעדית על ארץ-ישראל. בזמן היעדרו של באלפור מאנגליה, נפגש ווייצמן עם ממלא-מקומו, הרלד ססיל, כדי להסביר לו, מדוע אין להסכים לשליטה צרפתית בארץ-ישראל, לא מבחינה ציונית, ולא מבחינה בריטית.

הממשלה הצרפתית מינתה בינתיים את מר ג'ורג' פיקו לקומי-סאר בארץ-ישראל ובסוריה, לכשייכבשו ע"י בעלות-הברית. בהוראה שראש ממשלת צרפת, ריבו, נתן לפיקו (ביום 2.4.1917) נאמר, כי עליו להבטיח שבכל מקום שייכבש „יונפו מייד שני הדגלים הלאומיים, של צרפת ושל אנגליה“, וכן כי עליו להתנהג כך כלפי המושבות העבריות, שמדיניותו „תמצא הד עמוק לא רק בין בני-דתם היושבים בארצות

בעלות-הברית ובארצות הנייטראליות, אלא אף בין אלה היושבים ב־
ארצות-האויב" ("הציונות", תעודה מס' 122, מס' 160)

ווייצמן וסוקולוב, והעניין הציוני בכלל, שימשו בידי האימפרי-
אליזם הבריטי מכשיר לדחיקת רגלו של האימפריאליזם הצרפתי
מארץ-ישראל, עוד בטרם נכבשה מידי האימפריה העות'ומאית.
והאפילו למערכה דיפלומאטית זו בין שתי המעצמות היה בשנת
1920 במערכת-הדמים בין שני עמים, הערבי והיהודי — תל-חי!

(3) הקשרים עם האימפריאליזם הגרמני

עוד לפני קום ההסתדרות הציונית, פנה הרצל אל ביסמארק,
שיואיל להיות הפוסק, אם תוכניתו הכלולה בחוברת "מדינת-היהודים"
היא פשרה או לא. במכתב לביסמארק מיום 19 ביוני 1895, כותב הרצל:
"רק האדם, אשר במחטת-הברזל שלו פה איחה להפליא את גרמניה
השסועה, שאין עוד ניכרים בה הקרעים, — רק זה הוא די גדול, למען
הגד לי סופית, אם תוכניתי היא באמת רעיון גואל, או פרי דמיון
חרף..."

(הרצל, כתבים, הוצ' גרמנית בארץ-ישראל, 1934 — כ"ו || עמ' 134).

הרצל העמיד את הציונות לרשות ביסמארק, עוד בטרם נוסדה:
"אם תוכניתי היא מוקדמת מדי, כ־אז הנני מעמיד אותה לרשות
הממשלה הגרמנית. ייעשה שימוש בה, כאשר זה ייראה לנכון".
(שם, כ"ו ||, ע' 136).

נטייתו של הרצל היתה למונארכיה, ובלית-ברירה היה מוכן
להשלים עם היות מדינת-היהודים העתידה — רפובליקה אריסטו-
קראטית, באשר היה הרצל מתנגד עקרוני של הדמוקרטיה, ובמאבק
ההיסטורי שהתנהל אז בקנה-מידה כל-אירופי בעד ונגד הדמוקרטיה.
תפס הרצל עמדה ברורה ומוצהרת — נגד! בחוברתו "מדינת-היהודים"
הוא כותב:

"הנני ידיד משוכנע של סדרים מונארכיסטיים, כי הם מאפשרים
מדיניות יציבה ומייצגים בקשר להחזקת המדינה את האינטרס של

משפחה היסטורית מפורסמת, אשר נועדה וחונכה לשלוט. אולם ההיסטוריה שלנו נפסקה לזמן כה ארוך, שאין אנו יכולים עוד לשוב ולהמשיך את הסדרים הללו... העמים של זמננו אינם מסוגלים לדמוקרטיה בלתי-מוגבלת, וסבורני, שבעתיד הם ייעשו פחות ופחות מסוגלים לה... פוליטיקה יש לעשות מלמעלה למטה... על-כן אני מדמה בנפשי רפובליקה אריסטוקרטית”.

(שם, כ' א, ע' 94—93).

גם ביומנו מספר הרצל על שיחתו עם הקומונאר הפאריסאי היהודי
ליאו פרנקל:

„הסברתי לו, מדוע הנני נגד הדמוקראטיות... לשלוט אפשר רק באופן אריסטוקראטי... לעומת-זאת, אין העם מסוגל להבין את המדינה וצרכיה“...

לא היו, איפוא, למייסד ההסתדרות הציונית ומנהיגה, שום מעצורים בהתקשרות עם מרכזי הריאקציה באירופה.

האימפריאליזם הגרמני החל להתעניין ולנהל מדיניות אקטיבית של חדירה לגבי ארצות המזרח הקרוב וארץ-ישראל בתוכן — בסוף המאה ה-19 וראשית המאה ה-20. בניגוד לכל דעת-הקהל האירופית, שגינתה את השולטן העותומאני העריץ על הפרעות בארמנים, החליט ווילהלם השני קיסר גרמניה להפגין את ידידותו לשולטן ולערוך לו ביקור. היה זה קשור עם תוכניות החדירה הגרמנית לתחום שליטתו של האימפריאליזם העותומאני שהלך ונחלש.

הרצל התחיל תיכף אחרי הקונגרס הציוני הראשון לחתור לפגישה עם הקיסר ווילהלם, כי בו תלה או את מיטב תקוותיו:

„לפי תוכניתו (של הרצל) הרי לא היהודים בלבד עלולים היו להידיבק בגרמניה, אלא גם תורכיה עתידה היתה להבריא על-ידיהם. תוכנית זו עלולה היתה למסור לידי גרמניה את הדרכים להודו, להושיב מסביב להן עם, שיהא מחזיק טובה לגרמניה ולווילהלם קיסר על כל השיגיו. והיהודים — חשב הרצל בלבו ואף אמר בפיו — קרובים כל כך מבחינה תרבותית לגרמנים... גרמניה כשהיא לעצמה אינה יכולה להתבצר מסביב לדרכים המוליכות להודו, כי תעורר

מלואו נא מילוטו, גמחז מוללו אט מא גאז "טולזט גאג
לתחייה, אם הללו יתיישבו מסביב לאותן הדרכים בעזרתה של גרמניה
ובחסותה, לא יהא פתחון־פה למעצמות הגדולות להתנגד. היהודים
יגאלו, תורכיה תינצל, האנטישמיות תיעלם, גרמניה תיהפך לכוח
המכריע בעולם והשלום יתבסס. אלה היו הרעיונות והנימוקים שהביע
הרצל במכתביו ותזכיריו, ששלח לנציגי ממשלת גרמניה, ובשיחותיו
אתם.

(„התנועה הציונית“, כ' א' ע' 24)

אמנם, נתקבל הרצל לראיון אצל הקיסר ווילהלם בשעת ביקורו
בקושטא, בדרך מיפו לירושלים ליד מקוה־ישראל, ובירושלים גופא
(2 בנובמבר 1898). הרצל ביקש חסות גרמניה על „חברת קרקעות
יהודית לסוריה ולארץ־ישראל“, שתגשים את התוכנית הציונית
(„הציונות“, תעודה מס' 90). בתשובתו להרצל אמר הקיסר,
כי העניין טעון עוד בירור נוסף; „המושבות שראיתי, גם של הגרמנים
וגם של בני־עמו, יכולות לשמש מופת למה שאפשר לעשות מהארץ
הזאת; די מקום בארץ לכולם; יתן לה רק מים וצל; גם לתושבים
ילידי הארץ ישמשו עבודת־המושבות מופת מעורר; תנועתו, שידעתיה
היטב, מכילה רעיון בריא“ (שם, תעודה מס' 91).

תעודה שנתגלתה זה עתה (1954) בלונדון — מכתב מאת הרוזן
אויילנבורג, עוזרו של הקיסר — מוכיחה, כי הקיסר ווילהלם הסכים
לקבל את ההתיישבות היהודית בארץ־ישראל, לכשתקום, תחת חסות
גרמניה, וכי הוא הבטיח לדבר בעניין זה נמרצות עם השולטן התורכי.
פהסתעפות מחדירת האימפריאליזם הגרמני למזרח הקרוב
ומהתוכנית להקמת מסילת־ברזל ברלין־בגדאד דרך תורכיה וסוריה, יש
לראות את פעולות „חברת־העזרה של יהודי גרמניה“ („הילפס־
פעראיין דער דויטשען יודען“) בארץ־ישראל: בית־ספר למל בירושלים,
עשרות גני־ילדים ובתי־ספר לבנים ובנות, בתי־יתומים, ולבסוף
הטכניון בחיפה.

„יציאת האימפריה הגרמנית למרחב מבחינת היחסים הבינלאומיים
מצד אחד והשפעת הציונות מצד שני גרמו לכך, שאורגנה חברת־

העזרה של יהודי גרמניה, וביסוד פעולותיה הונחו עיקרם קרובים
לשאיפותיה של התנועה הציונית

(התנועה הציונית, כ' ג', ע' 69)

בשנת 1913 פרצה מלחמת-השפות בטכניון בחיפה. מאחר שאנשי
ה"הילפס-פּעראַיין" הכניסו את הגרמנית והסיגו את גבול העברית.
המורים והתלמידים התקוממו. הוטל חרם על כל בתי-הספר של
ה"הילפס-פּעראַיין", שאחד מראשיו, פאול נתן (שני מנהיגיו האחרים
היו מאכס ווארבורג ודזיימס סימון), השתמש כלפי המורים העבריים
במשטרה תורכית שנקראה ע"י הקונסול הגרמני בירושלים. פרצופם
של ה"נדיבים" היהודיים-גרמניים נתגלה לעיני הציבור:

„ההילפס-פּעראַיין" היה מתחזק במדיניותו, שהיתה מכוונת כנראה,
לטובת הממשלה הגרמנית, אף אם לא ניתן אמון בחשדנות, שמעשיו
היו שרות ישיר לאותה ממשלה, שחיפשה אז צינורות השפעה באימפריה
העותומאנית“.

אולם במרוצת הזמן:

„גבר החשד, שרק בודדים הגו אותו קודם-לכן, כי ראשי החברה
משמשים כלי-מכשיר בידי גרמניה, המתאמצת להגדיל את השפעתה
בתורכיה ובמזרח הקרוב“.

(שם, ע' 247)

בעוד שמאכס ווארבורג פעל בצמרת ה"הילפס-פּעראַיין", פעל
אוטו ווארבורג בצמרת ההסתדרות הציונית העולמית. כמומחה לחקלאות
טרופית, היה אוטו ווארבורג פעיל בהשקעות הון גרמני באפריקה; כן
השתתף בתוכניות המסילה ברלין-בגדאד, והיה ממייסדי „הוועד למען
המשק הקולוניאלי" — אחד המוסדות החשובים של האימפריאליזם
הגרמני. התוכנית ה"ציונית" של אוטו ווארבורג היחה ליישב יהודים
כמגדלי-פּותנה משני צידי המסילה לבגדאד (בסוריה). והוא ראה
בתוכניתו שלושה יתרונות: היא מחזקת את תורכיה (בעלת-ברית
של גרמניה), היא מגדילה את פדאיות המסילה הגרמנית לבגדאד, היא
מספקת את הגלם של כותנה בשביל יצוא לארצות התעשייתיות באירופה
(לפי „ספר ווארבורג", הוצ' ההסת' הציונית, עמ' 173).

ווייצמן, בעל האוריינטציה הבריטית המובהקת, לא סבל את
הוארבורגים, הנתנים, הסימונים, והוא כתב עליהם בהאלישנא :
„הם היו הטיפוס הרגיל של יהודי הקיסר, גרמניים יותר מהגר-
מנים, מתרפסים, ארכיפאטריוטים, להוטים להיענות לרצונותיהם
ולתוכניותיהם של שליטי גרמניה“.

(ווייצמן, „מסה ומעש“, הוצ' אנגלית, ע' 184—183).

הניגוד האנגלו-גרמני פרץ בתנועה הציונית סביב הצעת אוגאנדה,
שממשלת בריטניה הציעה ליישוב יהודים. בעלי האוריינטציה הגרמנית
בהנהגה הציונית דחו את התוכנית, כבריטית, וכנגדת את שאיפתם
לחדור לאימפריה העותומאנית. (מנהיגי ציוני רוסיה התנגדו לאוגאדה
מסיבה אחרת לגמרי : כנגד הזרם ההמוני של מהגרים לארצות-הברית
של אמריקה ולארצות אחרות, הם יכלו להציג לפני ההמונים צמאי-
היציאה את עליונותה ההיסטורית-הדתית-הלאומית של ארץ-ישראל,
אבל לא את עליונותה של איזו אוגאנדה.)

ראש-המדברים בשם ציוני-גרמניה נגד אוגאדה ונגד הרצל שתמך
בתוכנית היה הד"ר אלפרד נוסיג. הוא וחבריו הופיעו בקונגרס הציוני
השישי (אוגוסט 1903) בדעה „שדרכו של הרצל מוטעית היא, שצריך
להסכים לכל אפשרות, הניתנת להתישבות יהודית בגבולות תורכיה,
בארץ-ישראל, ובארצות השכנות, וכי אז לא יהיה צריך להרחיק לכת
עד לאוגאדה“ („התנועה הציונית“, כ' ב' ע' 65).

בקונגרס השביעי, הראשון אחרי מות הרצל, (אוגוסט 1905),
הראשון למתווכחים היה ד"ר נוסיג. הוא קרא בהתרגשות : „הדרך
למטרה הציונית אינה עוברת את אפריקה, אוסטרליה או פאטאגוניה —
מטרה זו תושג ע"י התקדמות שיטתית, כלכלית ומדינית, בארץ-
ישראל“ (שם, כ' ג', ע' 27). היה זה פאתוס מעושה ומזויף, כפי שזה
נתברר חישימהר.

נאמני גרמניה בצמרת הציונית היו „ציוני-ציון“ נלהבים נגד
אוגאדה, כל-עוד צריך היה להפיל את תוכנית-אוגאדה הבריטית, אולם
כאשר מנהיגי תורכיה החדשה החלו בשנת 1909 להזמין יהודים
להתיישב ברחבי האימפריה העותומאנית חוץ מארץ-ישראל, — הופיעו

אותם „ציוני-ציון“ כמסכימים ליישוב יהודים מחוץ לציון, ובלבד בתחומי תורכיה, מחוץ-חפצה של ההתפשטות הגרמנית. הד"ר נוסיג וחבריו יסדו אז חברת התיישבות יהודית כללית (איק"א), בלתי קשורה לארץ-ישראל, אך קשורה לתוכנית הגרמנית להתפשט בתחומים של האימפריה העותמאנית. (מעניין אולי לציון, מה היה בסופו של הד"ר אלפרד נוסיג. מנהיג ציוני זה היה סופר, פסל, מדינאי, ובמשרדו בברלין עבדו בשעתו אישים ציוניים, כד"ר ארתור רופין וד"ר יעקב טהון. הוא הגיע לשיבה, ובגיל 80 נידון למוות והוצא להורג בגיטו וורשה ע"י האירגון היהודי הלוחם, מאחר שהוכח כי הד"ר נוסיג, כסוכן ה"גיסטאפו", עוזר ומיעץ לשלטונות הנאציים בהגשמת תוכניותיהם להשמדת היהודים. הנה, עד היכן הגיעה ה"עקביות" בנאמנות לאימפריאליזם הגרמני מצד מנהיג ציוני חשוב...)

האוריינטציה הגרמנית של הנציגות הציונית הרשמית בקושטא (הד"ר יעקבסון) היתה כה בולטת, עד שגרמה עוד לפני מלחמת-העולם הראשונה להתנגשות עם מצדדי מעצמות-הברית. במושבי הוועד-הפועל הציוני, בנובמבר 1910 ובאפריל 1911, תקפו המנהיגים הציוניים קאן מהאג ומארמורק מפאריס את הד"ר יעקבסון על „שעורר את התנגדותן של מעצמות אירופה, בייחוד של בריטניה-הגדולה, לציונות, החשודה בעיניה כאחד הכיחות העוזרים לגרמניה במדיניות המזרחית שלה“ (שם, כ' ג', ע' 181).

באוגוסט 1911, בקונגרס הציוני העשירי, הודח וולפסון, יורשו של הרצל, מכס הנשיאות, ובעלי האוריינטציה הגרמנית עם הפרופ' אוטו ווארבורג בראש השתלטו על ההנהגה: „ההסתדרות הציונית נכנסה לתקופה חדשה — תקופת ברלין“ (שם, כ' ג', ע' 194). המחלוקת הממושכת בין שני האגפים בתנועה הציונית — „המדיניים“ ו„המעשיים“ — היתה במידה רבה השתקפות של שתי אוריינטציות על שני המחנות האימפריאליסטיים שהתגבשו לקראת המלחמה העולמית הראשונה: הראשונים על מעצמות-הברית, השניים על המעצמות המרכזיות. „המעשיים“, מצדדי גרמניה ותורכיה, דרשו הקמת עמדות כלכליות בארץ-ישראל כמו שהיתה, בעוד ש„המדיניים“

ציפו לשינוי במעמד הפוליטי בארץ-ישראל, ופזלו לעבר בריטניה. בשנת 1911 זכו "המעשיים" עם ווארבורג בראש לנצחון, ויד האורייני-טציה הגרמנית היתה על העליונה. מפלת תורכיה במלחמת הבאלקאנים, בסוף 1912, עוררה את "המדיניים" לפנות אל וועידת המעצמות שהתכנסה בלונדון לדון בגורלה של תורכיה, — ולשם כך קרא ראש "המדיניים", הד"ר נורדאו, כינוס המנהיגות הציונית לפאריס, על אפה ועל חמתה של ההנהלה הציונית הרשמית בברלין עם ווארבורג בראשה. סוקולוב היה איש-הביניים המקשר. במכתב ל"טיימס" הלונדוני הזים נורדאו את הדעה הרווחת, כי התנועה הציונית "מסייעת להגביר את השפעתה של גרמניה במזרח הקרוב" (שם, כ' ג', ע' 219).

בפרוץ מלחמת העולם הראשונה היה מושבה של ההנהלה הציונית העולמית בברלין, נשאר בה רק אורחי גרמניה, והקו של המדיניות הציונית הרשמית היה מיוסד על הוודאות שהמעצמות המרכזיות תנצחנה את מעצמות-הברית (שם, כ' ד', ע' 14, 29). אולם, כפי שראינו לעיל, קם בימי המלחמה העולמית הראשונה מרכז מדיני ציוני שני — בלונדון, שניהל מדיניות הפוכה, — לפי האוריינטציה על בעלות-הברית. הקו המבדיל, שחצה את המעצמות האימפריאליס-טיות לשני מחנות מנוגדים, חצה גם את התנועה הציונית לשני מחנות פרו-אימפריאליסטיים מנוגדים. וכאשר ז'בוטינסקי, תרומפלדור ורוטנברג ניגשו — בתמיכת ווייצמן — לאירגון הגדודים היהודיים לעזרת מעצמות-הברית, הם נתקלו בהתנגדות ובגינוי מצד ההנהלה הציונית הרשמית בקופנהאגן. (ווייצמן, "מסה ומעש", הוצ' אנגלית, ע' 216—213).

(4) הקשרים עם ממשלת רוסיה הצארית

הקשרים של התנועה הציונית עם המעצמות האימפריאליסטיות לא פסחו אף על רוסיה הצארית. הרצל החל לחפש דרך אל הצאר ניקולאי השני תיכף אחרי הקונגרס הראשון (שם, כ' ב', ע' 27), אבל הוא לא נענה, עד אשר התסיסה המהפכנית ברוסיה גברה במידה כזאת, שהממשלה הצארית מצאה עניין בשרותיה של התנועה הציונית.

ב־19 באפריל 1903 פרץ ביוזמת השלטונות הצאריים הפוגרום הנורא על יהודי קישיניוב, שזיעזע את כל העולם התרבותי ואת כל העם היהודי. ובאוגוסט 1903 מופיע הרצל בפטרבורג, ומתקבל לראיונות אצל מיניסטר־הפנים פלהוזה ומיניסטר־האוצר וויטה. אף לפי ההיסטוריו־גראפיה הציונית הרשמית, היה בביקור זה שרות ישיר לממשלה הצארית האחראית לפוגרום קישיניוב:

„באותו רגע היה ביקורו של הרצל בשביל פלהוזה, שהעתונות האירופית הטילה עליו את האחריות לדם היהודי שנשפך, הזדמנות שכדאי היה לנצלה. יחסה של דעת־הקהל באירופה ובאמריקה למאורעות קישיניוב הדהים את פלהוזה ועורר בו חששות. הוא חיפש אמצעים להחליש ולטשטש את הרושם, וביקורו של הרצל נראה לו כאחד האמצעים הטובים לכך” (שם, כ' ב', ע' 57).

פלהוזה אמר להרצל בגלוי, כי ממשלת הצאר מוכנה לתמוך בציונות ואף לעזור לה בקושטא, אם מטרתה היא להוציא יהודים מרוסיה, ויהא זה לארץ־ישראל, אבל הממשלה הצארית תתנגד לאירגון לאומי של יהודי רוסיה למען מאבק על זכויותיהם בתוך רוסיה. הוא קבל על השתתפותה הרבה של האינטליגנציה היהודית בתנועה המהפכנית, ועל השפעתה המהפכנית על המוני הרוסים — דבר שהממשלה לא תוכל לסבול אותו ותילחם בו. „אם ההגירה תפחית את מספרם של היהודים, כי־אז — הבטיח פלהוזה — יוטב מצבם של היהודים הנשארים ברוסיה, ואף ירחב תחום־המושב. עמדת פלהוזה נוסחה אח־כ במכתב להרצל מיום 12.8.1903. (הציונות”, תעודה מס' 106).

„הרצל העריך מאוד את התעודה הזאת, ובמסיבה שנערכה לכבודו בפטרבורג רמז עליה כעל הישג גדול והזהיר את הציונים שלא יטפלו בעניינים המדיניים של השעה ברוסיה, ובייחוד שלא ישתתפו בתנועה המהפכנית” (התנועה הציונית”, כ' ב', ע' 58).

ההסכם פלהוזה־הרצל פעל אף בימי המהפכה הבורגנית־דמוקראטית ברוסיה משנת 1905. הציבור היהודי נגרף כולו עם נחשול המהפכה, אך המנהיגות הציונית עשתה הכל שביכולתה, כדי לייאש

את היהודים מהמהפכה, להסיח דעתם ממנה. בזאת מודה ההיסטוריון גראפיה הציונית הרשמית:

„טבעי היה הדבר, שהציונות נדחתה, בתקופת־ההתלהבות הראשונה, לפינות עוזבות ונידחות — — — ויש להודות: לא היה להם לראשי הפובליציסטיקה העברית (קרי: הציונית) לומר אלא דברי ספיקות ופיקפוקים, ולבכות את המלה העברית שנאלמה. נימת הייאוש, המתינות והספקנות הסירו מהם את הלבבות. ההמונים פנו להם עורף, בתקופה הראשונה של המהפכה, והתרחקו אף מהציונות. ברחוב היהודי שלטו המפלגות הסוציאליסטיות — — — הבורגנות היהודית, גם היא ראתה במהפכה ישועה לישראל. אף המתונים שבהם, שפחדו מפניה פחד רב, בייחוד לאחר הפרעות, לא יכלו ללכת עם המתונים שבבורגנות הרוסית, שהסתפקו בהישגים הראשונים של המהפכה, שהרי זכויות היהודים נשארו מוגבלות כמקודם.“

(שם, כ' ג', ע' 42—41).

כנגד הלך־הרוח המהפכני, שהקיף את כל המיעוט היהודי ברוסיה, התייצבו אז מנהיגי הציונות ובראשם אחד־העם, שהיה בר־פולגתה של הרצל בהלכות הציונות אך לא בקונטר־רכולוציה:

„הנסינות, שעשו דברים אחדים, ובכללם אחד־העם, לעצור בעד הציבוריות היהודית מהתערבות. ישירה בשאלות־המשטר הכלליות, ולהצמצם בְּדְרִישוֹת יהודיות בלבד, לא הועילו, כי ברור היה ששיווי־הזכויות תלוי בהרחבת המהפכה ובהמשכתה.“ (שם).

אחרי כשלוש מהפכות, 1905, בימי הריאקציה הסטוליפינית השחור־רים ביותר, הוסיפה ההנהגה הציונית לשרת את המשטר הצארי נגד המהפכה. מלמטה, בהמונים היהודיים שנתפסו לאידיאולוגיה הציונית, ניכרת היתה השפעת התנועה המהפכנית, ותחת לחץ זה אימצה לעצמה ההסתדרות הציונית ברוסיה למראית־עין אי־אלה תביעות דמוקרטיות כלליות הנוגעות למצב היהודים ברוסיה גופא, ומפלגות ציוניות־סוציאליסטיות סיגלו לעצמן מן השפה אל החוץ מליצה „מהפכנית“, וכבר הסתגלות קלה זו להלך־הרוח של ההמונים הספיקה למשטרו של סטוליפין, כדי להגביל את חופש־פעולתה של ההסתדרות הציונית

ברוסיה. המנהיגים של ציוני רוסיה נבהלו, והנשיא של ההסתדרות הציונית העולמית, וולפסון, הודאג. „במארס 1908 הגיש (וולפסון) תזכיר מפורט לראש הממשלה הרוסית סטולפיץ, שבו הסביר, כי מטרת הציונות אינה אלא פתרון השאלה היהודית על-ידי עליית היהודים לארץ־ישראל...“ (שם, כ' ג', ע' 145). פירושו של דבר: הנשיא העולמי של הציונות הבטיח לסטולפיץ, כי ציוני רוסיה לא יתנו ידם לשום אפוזיציה נגד משטר העריצות הצארית, לשום פעולה למען הטבת מצבם של מיליוני היהודים ברוסיה! וההיסטוריוגרף הציוני גרינבוים מוסיף: „היה מקום לקוות להצלחה בנידון זה, כי גם הממשלה הרוסית לא רצתה להכביד את אוכפה על ההסתדרות הציונית ולאסור את פעולתה. היא הבינה שאיסור זה עלול רק להגביר את הפעולה המהפכנית ולהגדיל את כוחה בציבור היהודי.“ (שם, כ' ג', ע' 146).

וולפסון לא הסתפק בתזכיר לסטולפיץ. ביוני 1908 נסע וולפסון לפטרבורג ונתקבל ע"י ראש־הממשלה סטולפיץ, מיניסטר־החוץ איזוולסקי, וסגן־מיניסטר־הפנים לענייני משטרה ובולשת מאקארוב. „השיחה עם מאקארוב נמשכה למעלה משלוש שעות“ (שם). אחרי ביקור זה הוסיף וולפסון לשלוח תזכירים למאקארוב ולסטולפיץ (מאי 1909). נשיא ההסתדרות הציונית העולמית לא הבין — כותב גרינבוים — „איך אפשר לדרוש מממשלת הצאר הסכמה לפתרון הציוני בארץ־ישראל“, ובו בזמן לנהל מלחמה נגדה „בגלל הזכויות ברוסיה גופה“. ובכן, וויתר על זכויות היהודים ברוסיה גופה.

הציונות נקטה מלכתחילה עמדה עויינת גם כלפי מהפכת־אוקטובר הסוציאליסטית, בטרם היו לה נימוקים „ציוניים“ כלשהם לכך, והיא קראה ליהודים שינקטו עמדה קונטר־בולוציונית פעילה. גרינבוים רושם בהיסטוריה הציונית שלו לאמור:

„היהודים, והציונים בראשם, ואף המפלגות הסוציאליסטיות־היהודיות — כולם ראו בנצחון הבולשביקים שואה לרוסיה ולעצמם. המרכז הציוני החליט בישיבתו ב־9 בנובמבר, שהתנקשות הבולשביקים באסיפה המכוננת ערב כינוסה אינה אלא בגידה בהישגי המהפכה,

וקרא לוועדי ההסתדרות הציונית במקומותיהם לסייע בידי הכוחות המתנגדים לכך — —

(שם, כ' ד', ע' 130).

ובכן, ההסתדרות הציונית שעזרה לממשלה הצארית להביא את המוני היהודים מן התנועה המהפכנית, — קראה אחרי נצחון המהפכה את היהודים להצטרף לקונטר-רבולוציה.

(5) קשרים עם האימפריאליזם הבריטי

הרצל לא הזניח, כמובן, גם את הקשרים עם האימפריאליזם הבריטי, עד אשר קשרים אלה נעשו לעדיפים על כל שאר הקשרים המדיניים של התנועה הציונית. כבר בפתחת הקונגרס הציוני הרביעי (18.1900) משמיע הרצל את הדברים הבאים:

„אנגליה הגדולה, אנגליה החפשית, אנגליה הצופיה על פני כל הימים, היא תבין לנו ולשאיפתנו. מכאן עוד יתרומם ויתפשט הרעיון הציוני במעופו; בזאת נוכל להיות בטוחים.“ („הציונות“, תעודה מס' 96).

כאשר אנגליה עמדה לנעול את שעריה בפני המהגרים היהודים שזרמו אליה מאירופה המזרחית, נקבעה וועדה פרלמנטארית לחקר הבעייה, לשמיעת מומחים, וכו'. בהשתדלות ראשי הציונים באנגליה הוזמן הרצל להעיד לפני הוועדה, והוא גולל בעדותו את התפיסה הציונית, הוא נתקבל אז ע"י מיניסטר-המושבות, ג'וזף צ'מברליין, ובהמלצתו ע"י מיניסטר-החוץ הבריטי, הלורד לאנדסדון. הרצל ניסה לעורר את רצון הממשלה הבריטית לפצות את המהגרים היהודים על נעילת שערי המטרופולין בפתחת שערי ארץ אחרת, קולוניאלית, ולקשור את כניסת היהודים לאותה ארץ קולוניאלית באינטרס ההתפשטות של האימפריה הבריטית. לכן הציע הרצל לצ'מברליין שיואיל להקצות ליהודים את האי קפריסין. צ'מברליין דחה הצעה זו מתוך חשש להתנגדות היוונים תושבי האי, אך ביקש את הרצל „שיבחר לו איזו ארץ מתאימה אחרת מארצות האימפריה הבריטית“, והרצל בחר את אל-עריש (בחצי-האי סיני שבין ארץ-ישראל למצרים).

צ'מברליין היפנה את הרצל למיניסטר-החוץ הלורד לאנדסדון, והלה היתנה את הסכמתו בחוות-דעתו של הלורד קרומר, נציג האימפריה במצריים. («התנועה הציונית», כ' ב', ע' 45—44). הרצל יצא מלונדון מלא תקווה, וברכבת מלונדון לגמל פולקסטון שעל שפת התעלה הוא רשם ביומנו:

„בעולם נמצאים, אם להחמיר בחשבון, עשרה מיליונים של יהודים. לא בכל מקום ומקום יוכלו הללו להניף בגלוי דגל אנגליה, אולם בלבם תהיה אנגליה חרותה, אם תיהפך ע"י מעשה זה לכוח מגן על העם היהודי. בתנופה אחת תרכוש לה אנגליה עשרה מיליונים נתינים חשאיים, אבל נאמנים, הפעילים בכל מיני מקצועות בכל העולם כולו. „אנגליה תרכוש לה עשרה מיליונים סוכנים, שיפעלו לטובת גדולתה והשפעתה“.

(הרצל, יומנים, חלק 3, ע' 304—303, ברלין 1923).

קטעים אלה, הרשומים ביומנו, הכניס הרצל גם לתזכיר שנכתב בשביל מיניסטר-החוץ הבריטי, אלא שיועצי הרצל השמיטו אותם מחמת החשש של ניצול-לרע ע"י אויבים.

אחרי כשלון עניין אל-עריש, ואחרי הפוגרום בקישיניוב, הודיע צ'מברליין כי הוא מתייחס אמנם בחיבה לשאיפות הציוניות לגבי ארץ-ישראל, אבל באין ברירה יש לדון ברצינות בתוכנית ליישוב היהודים במזרח-אפריקה, והוא הציע את אוגאנדה. את הצעת אוגאנדה הגיש משרד-החוץ הבריטי במכתב להסתדרות הציונית מיום 14 באוגוסט 1903, כחתימת קלמנט היל בשמו של הלורד לאנדסדון. הסכסוך סביב עניין אוגאנדה זיעזע את התנועה הציונית; מתנגדי התוכנית הבריטית, בעלי האוריינטציה הגרמנית ובראשם הד"ר אלפרד נוסיג וכן מנהיגי הציונים ברוסיה ובראשם מנחם אוסישקין, תקפו את הרצל על הסכמתו לתוכנית אוגאנדה. מצד שני לחצו המתיישבים הבריטיים באוגאנדה גופה על הממשלה בלונדון, שתבטל את התוכנית, והיא אמנם בוטלה. אחרי מות הרצל, פרש הפלג הפרו-בריטי הקיצוני עם ישראל זאנגוויל בראש מהתנועה הציונית מתוך הסכמה לכל תוכנית ריטית בכל ארץ שהיא ומתוך וויתור על ארץ-ישראל («האירגון

הטריטוריאליסטי היהודי", והפלג הפרו־גרמני הקיצוני עם אלפרד נוסיג בראש התרחק מאחריות להסתדרות הציונית והקים את איק"א ליישוב יהודים בכל פינה של האימפריה העות'ומאנית. בהתאם לאינטרס ההתפשטות הגרמנית, — אף הוא מתוך וויתור על ארץ־ישראל. הקרע בין האוריינטציה הבריטית ובין הגרמנית — בין הסכמה לאוגאנדה ובין התנגדות לה; בין "המדיניים" שהעדיפו לחפות לתנאים מדיניים נוחים לעבודה בארץ־ישראל, ובין "המעשיים" שהעדיפו התיישבות מיידית בארץ־ישראל העות'ומאנית אף ללא שינוי התנאים המדיניים — העמיק בתוך התנועה הציונית לפני מלחמת־העולם הראשונה ובזמן המלחמה. בראש האוריינטציה הבריטית התייצב אז הד"ר חיים ווייצמן, מרצה לכימיה במאנצ'סטר, שעבד בשביל המאמץ המלחמתי הבריטי במעבדות האדמיראליות המלכותית.

בעזרתו של ג'. פ. סקוט, עורך "מאנצ'סטר גוארדיאן", הגיע ווייצמן בדצמבר 1914 לפגישה ראשונה עם חברי הקאבינט הבריטי: ללואיד ג'ורג' והרברט סמיואל. בשיחה זאת נודע לווייצמן, כי הרברט סמיואל כבר הגיש תזכיר לראש־הממשלה אסקוויט, כי אנגליה צריכה לכבוש את ארץ־ישראל, ליישב בה 4—3 מיליון יהודים, ולהקים בה מדינה יהודית. אחרי־כן נפגש ווייצמן עם הלורד באלפור, אף הוא חבר הקאבינט. ראש־הממשלה אסקוויט רשם ביומנו אחרי קריאת תזכירו של הרברט סמיואל, כי "המעניין בדבר הוא שלואיד ג'ורג', האיש שגורלם של היהודים בעבר או בעתיד אינו מעניין אותו כל־עיקר, תומך ברעיונו של סמיואל מתוך חשש, שמא יפלו המקומות הקדושים לידי צרפת האת'איסטית" ("התנועה הציונית", כ' ד', ע' 46). המשא־ומתן בין המנהיגות הציונית שבלונדון ובין הממשלה הבריטית החל ביום 7.2.1917 בדירתו של הרב גאָסטר. בנציגות הציונית השתתפו: ווייצמן, סוקולוב, הרוטשילדים, הארי סאקר, הרברט בנטוויץ', מצד הממשלה הבריטית היה סיר מארק סייקס. אופייני, כי עם הנציגים הציוניים נמנה עוד איש אחד: הרברט סמיואל, חבר הקאבינט הבריטי... מפרוטוקול השיחה מתברר, כי כוונת הממשלה הבריטית היתה למנוע את דריסת־רגלה של צרפת בארץ־ישראל

לאחר שחרורה משלטון התורכים, ולשם כך היא השתמשה בתירוץ הציוני, ושלחה את סוקולוב לפאריס. הרברט סמיואל היה בשיחה האישית, אשר הדגיש את החשיבות האסטרטגית של ארץ-ישראל בשביל בריטניה. "אם לא תימסר הארץ לידי בריטניה, אלא לידי מעצמה אחרת, כשמאחוריה תעמוד סוריה מפותחת על כל אפשרויותיה, היא תיהפך למחנה מזוין, שיאיים על מצריים ועל תעלת-סואץ. (שם, ע' 183).

בניגוד לסמיואל, "גשתדל סייקס לנהל את השיחה כאילו אין בריטניה מעוניינת ביותר בהצעות הציונים בנוגע לארץ-ישראל, והניח לנציגי הציונים לשכנע אותו, עד כמה שליטתה של בריטניה בארץ-ישראל חשובה לא רק ליהודים, שיתישבו בה, אלא גם לבריטניה הגדולה" (שם, ע' 184). הנציג הציוני, חבר הקאבינט הבריטי, הרברט סמיואל, "שיכנע" את חבר המזכירות של הקאבינט הבריטי, סיר מארק סייקס, כי השליטה בארץ-ישראל היא חשובה לבריטניה... גם בשיחה השנייה ביקר סייקס את הירחון הציוני "פלסטיין", על אשר הוא "מדגיש במידה רבה מדי וללא צורך את האינטרסים הבריטיים בארץ-ישראל" (שם, ע' 187). ממשלת בריטניה היתה מעוניינת באמתלה של שליחות לעזרת הציונות, כדי להסוות את האינטרסים הבריטיים האימפריאליסטיים בארץ-ישראל, והיא לא ראתה בעין יפה כשגילו את קלפיה. גם באלפור בשיחה עם ווייצמן (22.3.1917) העלה את האפשרות של שלטון אנגלו-צרפתי או אנגלו-אמריקני על ארץ-ישראל, והשאיר לווייצמן את התפקיד ללחוץ על שלטון בריטי טהור בארץ-ישראל "למען הציונות" (שם, ע' 196). בשיחה עם ממלא-מקומו של הלורד באלפור, עם הלורד ססיל (25.4.1917) יצא ווייצמן חוצץ נגד הסכם סייקס-פיקו, והדגיש כי חלוקה כזאת של סוריה וארץ-ישראל תיראה כסותרת את העקרונות המוכרזים ע"י מעצמות-הברית כמטרת המלחמה ותעורר בעולם צעקת מחאה וזעם, "ואילו ארץ-ישראל יהודית תחת חסות בריטית לא תעורר התנגדות כזו; כל העולם יראה בפתרון כזה מסירת ארץ-ישראל כפקדון לידי בריטניה עד שיישבוה היהודים" (שם, ע' 198). הלורד ססיל הואיל "להסכים" לדברי ווייצמן והזמין אצלו פעולה בקרב העם היהודי כולו למען שליטה בריטית

בארץ־ישראל: „עמדתה של בריטניה תתחזק, אם יהודי העולם כולו יביעו את דעתם בעד חסות בריטית“, — ובתשובתו „וויצמן הטעים שנית, כי לשם כך הוא מוכן לצאת לארץ־ישראל“ (שם, ע' 199—198). נסיעתו של וויצמן לארץ־ישראל ולמצריים, שם עמד להיפגש „עם מפקדת הצבא הבריטי ויועציה מתוך אנשי האינטליג'נס וסוכניו“ — לא יצאה אל הפועל, כי „עבודת מחקרו של וויצמן במשרד האדמיראליות מנעה בעד נסיעתו; כנגד זה היא לא מנעה מהממשלה לשלוח את וויצמן בשליחות סודית לגיבראַלטאַר“ (שם, ע' 199). הנסיעה לגיבראַלטאַר נתקיימה ביולי 1917. והנה, העובדות הקשורות בפרשה זו, כפי שנמסרו ע"י ההיסטוריוגרָאפים הציוניים.

בחודש מאי 1917 הודיע שר־החוץ לאַנסינג לנשיא ווילסון, כי לדעת מ־שהיו שגרירי ארצות־הברית בתורכיה, מורגנטאו ואלקום, אפשר להגיע את תורכיה לשלום נפרד עם מעצמות־הברית, אלא לשם כך צריך להסיר את האיום של שתי אניות־מלחמה גרמניות העוגנות לפני הבריה, ולשם הטבעתן יש להחזיר צוללות למיצר הדארדאנלים. הנרי מורגנטאו (האב) קיבל על עצמו לבצע את המשימה ע"י קשריו הקודמים עם מדינאים תורכיים, „אלא שצריך להסוות את השליחות לאירופה למטרה זו, וההסוואה הטובה ביותר תהיה בעיית־היהודים בארץ־ישראל“. „אכן, המשלחת תחקור באמת גם את הבעייה הזאת — הציע מורגנטאו — ומשום כך צריך לעניין בדבר את נציגי הציונים. שבראשם עומדים בראנדייס וסטיפן ווייז“; מורגנטאו הציע, שיצורף אליו פליכס פראנקפורטר, חבר המועצה הציונית. לדבריו של מורגנטאו היה משקל רב בוושניגטון, כי הוא היה מקורב לנשיא ווילסון בתוקף תפקידו כגזבר המפלגה הדמוקראטית, ובענייני תורכיה היה נחשב לימוחה, כמי שלמד את העניינים במקום כשגריר (שם, ע' 200).

בריטניה וצרפת לא היו מעוניינות בשלום נפרד עם תורכיה, אלא בחיסול האימפריה העותומאנית ובחלוקתה ביניהן. לעזרתן באו הציונים והארמנים בלונדון, שהגישו מחאה למשרד־החוץ הבריטי נגד שליחות מורגנטאו לגיבראַלטאַר. משרד־החוץ הבריטי העביר את המחאות לוושניגטון וביקש מווילסון לדחות את הפגישה בגיבראַלטאַר.

ווילסון לא הסכים לדחייה. בשמו יצאו שלושה יהודים לגיבראלטאר, ובראשם הנרי מורגנטאו. מטעם ממשלת בריטניה יצא הד"ר חיים ווייצמן. בשם צרפת — וויל, יהודי אף הוא. ההסוואה היתה חילופי ידיעות, ש"תשמשנה בסיס למניעת שחיתות ביהודי תורכיה" (שם, ע' 201). המנהיגים הציוניים ידעו כי זו סתם הסוואה, והסכימו למלא את השרות שהוטל עליהם. המנהיגים הארמניים לא האמינו לתירוץ "היהודי", והגישו מתאה גם בפני השגריר האמריקני.

ווייצמן הצליח בשליחותו: "דיברתי ודיברתי עם מורגנטאו עד שהבאתיו לכך שיסתלק מתוכניתו" — הוא רושם בזכרונותיו. תוכנית השלום הנפרד עם תורכיה סופלה. בחוגים הציוניים התרעמו על ווייצמן "שקיבל עליו שליחות זו — אפשר משום צער, שהפריע בעד שלום נפרד עם תורכיה. ואפשר משום זלוול בעצם השליחות, שלא נאה היה לו לטפל בה" ("התנועה הציונית", כ' ד', ע' 202). ובכן, גם בחוגים ציוניים ראו בשליחות-גיבראלטאר של ווייצמן שרות זר "לא נאה", "אולם עובדה זו משמשת הוכחה, שכבר בקיץ 1917 היתה ממשלתו של לורד ג'ורג' רואה במנהיגים הציוניים, ובייחוד בווייצמן, ידידים מסורים, שאפשר להטיל עליהם גם שליחויות מדיניות חשובות" (שם).

בתוך הקאבינט הבריטי היו גם מתנגדים להתקשרות עם הציונים. לורד ג'ורג' מביא בספרו תזכיר מאת הלורד קרוזן, המטיל ספק במעשיותן של התוכניות הציוניות לנוכח קיום אוכלוסיה ערבית גדולה בארץ-ישראל. "לא סתרו בישיבות הממשלה את הוכחותיו בדבר יכולת הקליטה של הארץ ואפשרויות התפתחותה, אלא שיכנעו אותו, שיש הכרח מדיני לקבוע עמדה חיובית לציונות" (שם, כ' ד', ע' 206). ובהתאם ל"הכרח המדיני" הזה של בריטניה, ניתנה ביום 2.11.1917 "הצהרת-באלפור" בדבר תמיכת בריטניה בהקמת "בית לאומי" יהודי בארץ-ישראל.

האינטרס האימפריאליסטי הבריטי לגבי ארץ-ישראל וסביבתה הוא אשר הצריך את ההסוואה הציונית, והמנהיגות הציונית סיפקה אותה ברצון. כבר בשנה הראשונה של מלחמת-העולם הראשונה פנה

ידידו של ווייצמן, עורך "מאנצ'סטר גוארדיאן", צ' פ. סקוט, אל לויד ג'ורג' במכתב (מיום 12.11.1914), המבסס את רעיון התמיכה הבריטית בעלייה יהודית מסוימת לארץ-ישראל — על האינטרס הבריטי בסואץ: להקים יישוב יהודי בארץ-ישראל, כדי שישמש "משמר יעיל ביותר על תעלת-סואץ". (ה"ציונות", תעודה מס' 155).

בממדים גדולים יותר, היה זה "חזונו" גם של ווינסטון צ'רצ'יל, אשר אמר בשנת 1920 בהיותו שר-המלחמה:

"אם במשך תקופת חיינו — מה שיכול באמת לקרות — תיווצר על גדות הירדן, תחת חסותו של הפתר הבריטי, מדינה יהודית, שתוכל להכיל 3 או 4 מיליון יהודים, הרי יהיה זה מאורע בדברי ימי העולם, שתאה בו תועלת מכל הבחינות, ובמיוחד יתאים מאורע זה לאינטרסים האמיתיים של האימפריה הבריטית". (שם, תעודה מס' 187).

ועשרים שנה אחרי מתן "הצהרת-באלפור" הגדיר ווינסטון צ'רצ'יל בבית-הנבחרים (21.7.1937) את המניעים שגרמו לה בזה הלשון:

"הצהרת-באלפור לא היתה פעולה הנובעת מפילאנטרופיה דון-קישוטית. זה היה אמצעי שנקטו בו בגלל הצורך המכריע לקרב את הנצחון של בעלות-הברית". (שם, תעודה מס' 200).

אחרי פירסום "הספר הלבן" הבריטי משנת 1939, יצא לויד ג'ורג' כנאום בראדיו נגד ההתפחשות של ממשלת נויל צ'מברליין ל"הצהרת-באלפור", והעיד כי היא ניתנה לא כחסד ליהודים אלא כתשלום בעד שרותים:

"הצהרת-באלפור המפורסמת, ששאפה להקים מולדת בשביל היהודים בארץ כנען, לא ניתנה על-ידינו מתוך שפע של חסדים. חשוב מאוד שיהיה ברור לנו, כי היה זה תשלום-גומלין בעד התנהגותם בעלת-הערך אתנו, בעד עזרתם הממשית של היהודים בכל העולם לבעלות-הברית... היהודים מילאו את התחייבויותיהם בכבוד, ואילו אנחנו מחפשים כעת דרך להתחמק ממילוי חלקנו אנו בה". (שם, תעודה מס' 201).

דוברי הממשלה; הבריטית נאלצו לא אחת תחת לחץ הוויכוח לגלות את הסיבה האמיתית של הצהרת באלפור והמאנדאט. הדוכס מסותרלאנד, למשל, הודה בשם הממשלה לפני בית הלורדים, (ביום 14.2.1922):

„המאנדאט אינו רק התחייבות לאומית; הוא התחייבות בינלאומית. הצהרת באלפור היתה הבסיס שעל יסודו קיבלנו מאת מעצמות הברית העיקריות את המעמד של ממונה על ארץ ישראל.“
(שם, תעודה מס' 339).

בוויכוח שהתנהל בבית הנבחרים אמר אורמסבי-גור, אז טגן שר-המושבות, את הדברים הבאים (ביום 4.7.1922):

„השיטנה נגד הצהרת באלפור ונגד המשטר של ממשלת ה. מ. בארץ ישראל הינה אנטי-בריטית, במידה שאינה אנטישמית. היא בניגוד לאינטרסים הבריטיים. יש בה, כנראה, רק כדי לגרום, שמעצמה אחרת תושם בארץ ישראל במקומה של בריטניה...“
(שם תעודה מס' 342).

המנהיגות הציונית בראשותו של ווייצמן העמידה את עצמה ואת העניין הציוני לשרותו של אותו אינטרס אימפריאליסטי בריטי, שראשי האימפריה נאלצו במרוצת-הזמן לגלות אותו בפומבי. בתזכיר שהגישה ההסתדרות הציונית לוועידת-השלום בפאריס (ביום 3.2.1919) נאמר בין השאר:

„הננו מבקשים, כי בתורת ממונה מטעם חבר-הלאומים על ארץ ישראל תמונה בריטניה הגדולה. בחילת בריטניה הגדולה בתורת מאנדאטור רצויה, משום שנתנה אחר קשבת למשאלות היהדות. חבר-הלאומים צריך להתחשב בזמן בחירת הממונה עד כמה שאפשר ברכונו הכללי של העם הנוגע בדבר. יחס האהדה של היהדות להנהלת שלטון בריטניה בארץ ישראל הוא בלי ספק תוצאה מהיחס המיוחד של אנגליה לשאלת ארץ ישראל היהודית.“

(שם, תעודה מס' 257)

כעבור שבועות מעטים (ביום 27.2.1919) הופיע הד"ר ווייצמן לפני ועידת-השלום בפאריס, והוסיף:

„אין ההסתדרות הציונית דורשת ממשלה יהודית עצמאית, אלא יצירת שלטון — לא דווקא יהודי — הכפוף למעצמה מאנדאטורית...“
(שם, תעודה מס' 261).

התנועה הציונית, שמראשית קיומה הציעה את עצמה כמכשיר למעצמות אימפריאליסטיות שונות, נעשתה בשלהי מלחמת-העולם הראשונה ואחריה למכשיר בידי האימפריאליזם הבריטי. תודות לציונות בוטל הסכם סייקס-פיקו, ובריטניה קיבלה לידיה את השלטון על ארץ-ישראל. תודות לציונות הצליחה בריטניה להאריך את משטר ה"מאנדאט" בארץ-ישראל לזמן רב אחרי ביטול המאנדאטים בארצות הסמוכות. תודות לציונות הפכה ארץ-ישראל לשוק בשביל יצוא הון בריטי וסחורות בריטיות. מהמוסדות הפינאנסיים הציוניים, שעוד הרצל רשמם בלונדון, סולקו המנהלים ממוצא גרמני. נוספה עליהם בשנת 1920 "קרן היסוד", אשר הסתנפה מבחינה פינאנסית יחד עם אנגלו-פלשתין-באנק (אפ"ק, כעת "בנק לאומי לישראל") ל"לויידס-באנק" בלונדון, אשר אחד מראשיה הוא הלורד סמיואל, הנציב העליון הבריטי הראשון בארץ-ישראל, מקורב למשפחת הלורד בירסטד מראשי חברת-הנפט האדירה "רויאל-דאטש-של". להשקעות-הון הוקם "המשרד הכלכלי לארץ-ישראל" בראשותו של הלורד מלצ'ט, מאילי התעשייה הכימית הבריטית. הטרוסט הכימי אי.סי.איי. בראשותו של הלורד נתן השתלט על השוק הישראלי. הזכויות לחברת-החשמל (סניף "ג'נרל אלקטריק" הבריטי), לחברת-האשלג (סניף אי.סי.איי. טאנאנט, אמאגאמייטד מאטאל קורפ'), לבתי-הזיקוק של נפט בחיפה (סניף אנגלו-איראניאן, רויאל-דאטש-של), צינור-הנפט מעיראק לחיפה ונמל חיפה גופא — אלה היו ההישגים העיקריים של המונופולים הבריטיים בארץ-ישראל, מלבד השוק לסחורות בריטיות שהלך והתרחב, אילי-ההון היהודיים בבריטניה נכנסו למוסדות ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית והשתלטו עליהם. בעלי החברה הענקית "מארכס את ספנסר", סיימון מארכס וישראל זיוו, ומקורביהם ("המשפחה") קבעו יותר בהנהלה הציונית מאשר חברה הנבחרים. בלעדיהם ובלעדי הנציגים של משרד-החוץ הבריטי, מרת דאגדייל ופרופ' ניימיר, שעבדו

במשרד הציוני המרכזי, לא עשה גשיא ההסתדרות הציונית, הד"ר ווייצמן, אף צעד אחד. התנועה הציונית והנהגתה התמזגו עם האימפריאליזם הבריטי מיזוג של כפיפות.

(6) הקשרים עם האימפריאליזם האמריקני

קשריה של התנועה הציונית עם האימפריאליזם האמריקני אף הם החלו עוד לפני מלחמת-העולם הראשונה, בחודש יוני 1914 מסר הד"ר וויקטור יעקבסון, נציג ההנהלה הציונית בקושטא, בדיון-וחשבון שלו: „היחסים עם מורגנטאו, ציר ארצות-הברית, טובים; הוא מבטיח את עזרתו, אף-על-פי שאיננו ציוני.“ („התנועה הציונית“, כ' ג', ע' 255). בארצות-הברית גופא עמדו בראש התנועה הציונית אישים המקורבים לבית-הלבן ואנשי-סודו של ווילסון, כגון: לואי בראנדייס, (שופט בית-הדין העליון), פליכס פראנקפורטר (באותו תפקיד אח"כ), וראביי סטיפן ווייז. גם מנהיגות ציונית זו העמידה את העניין הציוני לשרות ממשלתה, כשם שהמנהיגים הציוניים בלונדון העמידו את עצמם לפקודת הממשלה הבריטית, והמנהיגים הציוניים בברלין לרשות הממשלה הגרמנית. ההנהגה הציונית באמריקה שיגרה מתוכה את פראנקפורטר ולוויין-אפשתיין, כדי ללוות את מורגנטאו לגיבראלטאר בשליחותו, אם-כי ראו אותה כשליחות אנטי-ציונית. שר-החוץ לאַנסנינג הביע דעתו, כי לא רצוי שבזמן שליחות-מורגנטאו יתקיים הקונגרס היהודי האמריקני, שנועד לאותו זמן, שמא תישמע שם ביקורת על ממשלת תורכיה מחמת גירוש היהודים מיפו ותל-אביב; הנשיא ווילסון הסכים לדעתו, הזמין אליו את הד"ר סטיפן ווייז, והקונגרס נדחה „משום עניינים חשובים העומדים על הפרק“ (שם, כ' ד', ע' 201).

לפני פירסום הצהרת באלפור ביקש הלורד ססיל את הסכמתו של הנשיא ווילסון, והד"ר ווייצמן ביקש את תמיכת בראנדייס וחבריו בנציגות הציונית שבלונדון כנגד הנוטאבלים היהודים האנטי-ציונים. הקולונל האון, אשר בראשית 1917 כתב לסטיפן ווייז, כי „החלום שלנו“ עשוי בקרוב להתגשם, יעץ בספטמבר אותה שנה לנשיא

ווילסון, ששייב לבריטניה, כי עליה להוחר לבל תיכנס לעניין מסובך זה, כי בהצהרה האמורה כרוכות סכנות. ומכיוון שתשובת ווילסון לססיל התמהמהה, הרי שגם תמיכת בראנדייס בווייצמן נשתהתה. ביום 6 באוקטובר 1917 פנה ווייצמן שוב במברק לבראנדייס, כי לחץ המתנגדים גובר, וכי דרושה לו תמיכת הנשיא ווילסון לנוסח המרחיק-לכת של ההצהרה הבריטית ("ארץ-ישראל כבית לאומי" ו"הבטחת ההגשמה), וכן תמיכת המנהיגים של ציוני-אמריקה כנגד המנהיגים האנטי-ציוניים בלונדון. גם על מברק זה לא נתקבלה שום תשובה. שהרי ווילסון עדיין לא השיב — הכיצד ישיב בראנדייס? בינתיים נתקבל בקאבינט הבריטי הנוסח המצמצם את משמעות ההצהרה ("בית לאומי בארץ-ישראל" ו"הקלה" על ההגשמה), ורק ב־13 באוקטובר, ששה שבועות אחרי פנייתו הראשונה של הלורד ססיל, נתן ווילסון את הסכמתו לנוסח השני, המצמצם (שם, ע' 210—209). כנראה, הבינו משני הצדדים של האטלאנטיק, כי לא העניין הציוני הוא העיקר, אלא הצידוק וההסוואה לסיפוח ארץ-ישראל לאימפריה הבריטית. זה בולט אף מנוסח פנייתו של ווייצמן לבראנדייס:

....הואיל ולפי ראות-עיני לא תסכים בריטניה הגדולה לסיפוח פשוט של ארץ-ישראל, וללא ספק אין היא מעוניינת בהתפשטות טריטוריאלית, הרי בוודאי תתמוך ותגן על ארץ-ישראל יהודית. זו הסיבה, שבגללה כל-כך חשובה במצב זה של העניינים העזרה האמריקנית לתוכנית הזאת.

(„הציונות“, תעודה מס' 166).

לבריטניה העניין (התירוץ לסיפוח) היה דחוף, לאמריקה — לאו דווקא. על-כן: ססיל לחץ, ווילסון השהה. ובעקבותיהם: לחץ ווייצמן, השהה בראנדייס.

בוועידה הציונית העולמית, הראשונה אחרי מלחמת-העולם, אשר נתקיימה בלונדון בשנת 1920, פרץ בין ווייצמן לבין בראנדייס סכסוך, שנעשה לציר המרכזי של דיוני-הוועידה. לכאורה, היה זה וויכוח על צורות הפעולה הכלכלית ההתיישבותית בארץ-ישראל, אך למעשה היה זה ריב על תנאים שיבטיחו זכות-בכורה להון הבריטי או להון

האמריקני. נצחון הקו הבריטי של ווייצמן באותה וועידה הרחיק את בראנדייס עד סוף ימי חייו מהשתתפות פעילה בהנהגה הציונית. ואת מצדדיו של בראנדייס בהנהגת ציוני אמריקה הוא הרחיק למספר שנים מפעילות ומהשפעה. אולם כעבור שנים מספר נאלץ ווייצמן להיכנע לאילי-ההון האמריקניים, ולהבטיח לנציגיהם היהודיים השפעה ניכרת במוסדותיה של "הסוכנות היהודית לארץ-ישראל". ווייצמן, שהרחיק את בראנדייס, הוא שהעלה את ההצעה לקרב את קבוצתו של לואי מרשל (קבוצת "הוועד היהודי האמריקני" ו"הג'וינט") ולתת לקומץ הפלוטוקראטים היהודיים מארצות-הברית ייצוג שווה לכל ההסתדרות הציונית העולמית: הרחבת הסוכנות היהודית על יסוד פאריטטי. הצעה זו, שעוררה בשעתו וויכוחים סוערים בתנועה הציונית, נסתיימה בקבלת ההצעה של ווייצמן (בקונגרס הציוני ה-16, בשנת 1929). הרחבת הסוכנות היהודית מסמנת את ראשית התגברות ההשפעה האמריקנית בצד הבריטית על התנועה הציונית.

הממשלה של ארצות-הברית, אשר אחרי גמר מלחמת-העולם הראשונה, הסתלקה מהשתתפות בחבר-הלאומים, הבטיחה לעצמה בשנת 1921 זכות של חוות-דעת והתערבות בכל מה שנוגע למשטר של מאנדאטים בכלל, ולמשטר המאנדאט בארץ-ישראל בפרט (הסכם מיום 3.12.1924). כאשר עמד להתבטל בשנת 1932 המאנדאט הבריטי על עיראק, תבעה ממשלת ארה"ב, שבלעדיה לא ייעשה שום שינוי ("הציונות", תעודות מס' 776—775). וכאשר בשנת 1937 הגישה הוועדה המלכותית את הדו"ח שלה על ארץ-ישראל, פנה שגריר ארצות-הברית בלונדון, בינגהיים, לשר-החוץ אידן (איגרת מיום 6.7.1937), והזכיר לו את חובת ההתייעצות עם ממשלת ארצות-הברית "בנוגע לכל שינויים שהם בארץ-ישראל, שיוצצו אפשר עקב הדין-וחשבון של הוועדה המלכותית" (שם, תעודה מס' 777). בתשובתו לשגריר בינגהיים, פירש שר-החוץ אידן (איגרת מיום 7.7.1937) את ההסכם הנ"ל, ש"לא יהיה צורך בהסכמתה של ממשלת ארצות-הברית לאיזו שינוי שהוא במאנדאט הארצישראלי", אלא אם-כן הוא יפגע בזכויות האזרחים האמריקניים; הממשלה הבריטית מבטיחה לספק לממשלת

ארה"ב «ידיעות מלאות בנוגע לאיזו הצעות שהן», שהיא תציע לשינויי המאנדאט הארצישראלי (שם, תעודה מס' 778). על-כך חזר יועץ השגרירות האמריקנית, הרשל ג'ונסטון, וביקש «שההצעות הללו תימסרנה לממשלתו בעוד מועד» (שם, תעודה מס' 779). ובהודעה רשמית של סטייט-דיפארטמנט מיום 14.10.1938 נאמר: «מחלקת- החוץ של ממשלת ארה"ב עוקבת ותוסיף לעקוב מקרוב אחרי השתלשלות המצב, כדי לאחוז בכל האמצעים הדרושים לשמירת הזכויות והאינטרסים של אמריקה» (שם, תעודה מס' 781).

אכן, הבטחה זו של סטייט-דיפארטמנט קיימה במלואה: ממשלת ארצות-הברית שמרה על האינטרסים של אמריקה בארץ-ישראל... ושוב בעזרתה של — הציונות.

על-אף כל האכזבות שהשלטון הבריטי גרם למנהיגות הציונית, אשר כל כך עמלה וטרחה למען יוקם בארץ-ישראל שלטון בריטי; על-אף מדיניות «הספר הלבן» (1939—1948) של ממשלות השמרנים והליברליסטים (צ'מברליין-מקדונאלד, צ'רצ'יל-אטלי, אטלי-בווין); על-אף הדיכוי הנורא לגבי היישוב היהודי בארץ-ישראל וההתאכזרות בפליטים יהודים קרבנות-היטלר, — שמרה בכל-זאת ההנהגה של ההסתדרות הציונית העולמית אמונים לאימפריאליזם הבריטי בכל שינויי-העתים וחלופי-הזמנים. בראשית מלחמת-העולם השנייה הודיע הד"ר וויצמן לצ'מברליין בשם ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית: «נעמיד את עצמנו, בגדולות ובקטנות, תחת ההנהלה המתאמת של הממשלה הבריטית» (שם, תעודה מס' 732), אולם הבטחה זו לא פג תוקפה גם אחרי גמר המלחמה בהיטלר. ואף בימי המאבק המר ביותר של היישוב היהודי ושל המעפילים עם השלטונות הבריטיים, חתרה ההנהגה הציונית למטרה הנכספת של «חידוש הברית» עם האימפריאליזם הבריטי.

בימי מלחמת-העולם השנייה החלה גוברת ההתקשרות של התנועה הציונית עם האימפריאליזם המאמריקני, והיא הגיעה לשיאה אחרי קום מדינת-ישראל, עת שליטיה, מראשי ההנהגה הציונית, שיעבדו אותה מבחינה כלכלית, מדינית ובטחונית לשליטי ארצות-הברית.

ואף-על-פי שגם אימפריאליזם זה, האמריקני, גורם אכזבות למשרתיו הציוניים, ומעורר מורת-רוח בציבור הישראלי ובציבור היהודי ברחבי העולם, הרי נשארה המנהיגות הציונית נאמנה לו, והיא נדחקת למערכתו האסטרטגית התוקפנית. יחד עם זאת פונים מנהיגים ציוניים חשובים שוב לאימפריאליזם הבריטי בתקווה שהוא "יחדש כקדם" את ימי הברית האנגלו-ציונית, ואף הוקמה במדינת-ישראל, בשנה השביעית לקיומה, אגודה מיוחדת למען הפצת הרעיון של הכללת ישראל כדומיניון בריטי בחבר-העמים הבריטי תחת כתר המלכה אליזבת. ואם-כי ההון של המוגופולים האמריקניים השתלט בחמש השנים האחרונות על המשק הישראלי, על אוצרות הארץ, על סחר-החוץ הישראלי, ודחק בהרבה את רגלי ההון הבריטי, הרי נשאר עדיין להון המוגופולים הבריטיים עמדות חזקות למדי בזכויות ובחברות התעשייתיות והמסחריות הגדולות שבישראל.

בשנים האחרונות נתחדשו הקשרים בין ההנהגה הציונית ובין האימפריאליזם הגרמני, שהוקם לתחייה במערב-גרמניה. פצינור לחידוש הקשרים משמשים ה"שילומים", שבהסוואתם חודרים המוגופולים המערב-גרמניים לשוק הישראלי. לקשר ההדוק הקיים בין המוגופולים המערב-גרמניים ובין האמריקניים יש משמעות מיוחדת לגבי ישראל. הבאנקאים היהודים ממשפחות ווארבורג וסימון בגרמניה התקשרו עם הבאנקאים היהודים ממשפחות להמאן ובראנדייס בארצות-הברית, והקימו שם את הקורפורציה הענקית "קוהן-לב", אשר היתה עד שנת 1935 השנייה בגודלה אחרי בית-מורגאן, והיא תופסת כעת את המקום השלישי בהירארכיה הפינאנסית של ארצות-הברית, אחרי בית-מורגאן ובית-רוקפלר. מרבית המוסדות והצינורות הפינאנסיים שבין ארצות-הברית לישראל נמצאים בשליטתן של הקורפורציות האדירות הללו. בעיקר של הקורפורציה-הענק "קוהן-לב". ווארבורג, איש קורפורציה זו עומד בראש "המגבית היהודית המאוחדת", הכוללת בתוכה את "קרן-היסוד" ו"הקרן הקיימת לישראל", וכן את ה"ג'וינט" (שהוא, ווארבורג, נשיאה). בראש "מילוה-העצמאות" ו"מילוה" הפיתוח" עומד הנרי מורגנטאו (הבן של השגריר האמריקני בקושטא

מימי מלחמת-העולם הראשונה; שר-האוצר בימי נשיאותו של פ. ד. רובלט). „החברה הכלכלית הארצישראלית“ (כעת: הישראלית) בנוי יורק מנוהלת ע"י קבוצת-בראנדייס, כעת בראשותו של רוברט סולד, הקשורה גם-כן ל„קוהן-לב“. חברה ניו-יורקית זו משתפת כמעט בכל המפעלים הגדולים בישראל ושליטה בהם. אף החברה האמריקנית למימון מפעלי הסתדרות-העובדים בישראל „אמפל“ אינה אלא חברת-נכדה של „קוהן-לב“. ההשפעה של בית-רוקפלר על המוסדות הפינאנסיים-הציוניים מובטחת באמצעות „צייז ניישונל באנק“, המממנת אותם במידה ניכרת, ואשר נשיאה משתתף בוועד הנוצרי האמריקני למען הציונות. גם לטרוסטים של בית מורגאן, דיפון וכו' יש צינורות-חיבור למוסדות הציוניים הרשמיים והבלתי-רשמיים. מצד שני, מילאו מרכזי ההון הפינאנסי האמריקני האלה תפקיד מכריע בהחייאת המונופולים במערב-גרמניה, והשקיעו בהם השקעות מרובות. „חברת-השילומים“ היא, איפוא, צינור-החיבור בין המונופולים המערבי-גרמניים ובין חברות-ההון הגדולות הישראליות, בעוד שאלה ואלה אינם אלא הסתעפויות ממרכזי ההון הפינאנסי האמריקני. בשטח המדיני ממלא את תפקיד המקשר בין שלטונות-בון לבין שלטונות-ישראל, הכפופים שניהם לווישינגטון, — הד"ר נחום גולדמן, יושב-ראש ההנהלה הציונית העולמית בלונדון. כעת, עם האכזבה הגוברת בישראל מהאורינטציה האמריקנית, מעוררים חוגים מסויימים בהנהגה הציונית כאלטרנטיבה — לא רק את האורינטציה המחודשת על בריטניה, — אלא גם את האורינטציה על גרמניה המערבית הניאו-נאצית, וכך מסייעת הציונות לשליטי מערב-גרמניה לחדש את הנסיון להשתלט על המזרח-התיכון ולהגשים את החזון „ברלין-בגדאד“ דרך... ציון. המדיניות הציונית יודעת להתנועע ואף לתמרן, אבל תדיר בתוך המעגל של המעצמות האימפריאליסטיות — היא איננה קיימת והיא לא תתכן מחוץ למעגל האימפריאליזם.

ציונים רבים וכן תמימים, משמעו בעבר וכששומעים כעת הערכה זו על ההסתדרות הציונית כזרוע יהודית של האימפריאליזם — מפי התנועה הקומוניסטית בארץ ובחוץ-לארץ — הריהם הגיבו

ומגיבים ברוגז, בתרעומת, או בתמיהה: הכיצד תכתימו את מאוויינו הטהורים כשירות לאימפריאליזם?! — כמובן, לא ציונים פשוטים אלה ומאווייהם התמימים משרתים את האימפריאליזם, אבל הם מנוצלים, כפי שראינו זאת לעיל, ע"י ההסתדרות הציונית למען שרת את האימפריאליזם בכל הזמנים ובכל התנאים. ואילו זכותה הגדולה של התנועה הקומוניסטית הבינלאומית ושל המפלגה הקומוניסטית בארץ היא, שחשפה את מהותה האמיתית של הציונית מראשיתה כמכשיר בידי הבורגנות היהודית, הישראלית והאימפריאליסטית, והזהירה את ההמונים היהודיים מפני אורה המתעה, ובייחוד מפני ההבל והרמייה שב"ציונות הסוציאליסטית" לגוניה, הדוגלת ב"מזיגה" של השרות לאימפריאליזם (ציונות) עם המהפכה נגדו (סוציאליזם).

ב. הנאציונאליזם הציוני והקוסמופוליטיזם הציוני

הציונות, בהציגה את שאלת "האומה היהודית הכל-עולמית" כשאלת הפיזור בגלות ואת קיבוץ הגלויות כפתרונה, הריהי לא רק סותרת את האמת ההיסטורית ואת המדע החברתי, אלא זורעת גם נאציונאליזם וקוסמופוליטיזם בקרב המוני היהודים.

אם כן הוא הדבר, כפי שמציגה אותו הציונות, כי-או אף נצחון הסוציאליזם בעולם כולו לא יפתור את "השאלה היהודית הנצחית והכל-עולמית", באשר עובדת הפיזור לא תשתנה עם שינוי המשטר בעולם כולו. מתאוריה ציונית זו משתמע, כי אף בעולם שיהיה כולו סוציאליסטי, יהיה העם היהודי מקופח, כביכול, שהרי הפזורה תישאר, ומכאן המסקנה הנואלת וחסרת-השחר, כי בכלל ייתכן בסוציאליזם דיכוי או קיפוח לאומי איזה-שהוא, ומכאן גם מסקנה כוזבת נוספת, כי הדיכוי הלאומי איננו תוצאה מהניצול החברתי, שהרי במשטר ללא ניצול ייתכן — לפי הציונות — דיכוי לאומי. אותם הציונים, המבקשים להתאים את המארכסיזם לנאציונאליזם שלהם, מרחיקים-לכת בכזב זה וטוענים כי הסוציאליזם בברית-המועצות ובארצות הדמוקראטיה העממית פתר אמנם את כל הבעיות הלאומיות של כל הלאומים על הצד הטוב ביותר, אבל רק לעם אחד ויחיד, לעם היהודי, עושה הסוציאליזם

„עוול“ ונוקט כלפיו שיטה של „אסימילאציה אדומה“. בזה האופן מוליכה תורת „הפיזור והגלות“ בקווי ישר לאי-אמון, לזרות ואף לאיבה כלפי הסוציאליזם, כלפי המהפכה הפרולטארית, כלפי ברית-המועצות. „תורה“ זו אומרת לעמלים היהודים, כי סבלם לא ייפסק והסכנה לבטחונם לא תחלוף, כל-עוד יהיו „בנכר“, „בגולה“, אף אם בארץ-מגוריהם ה„נכרית“ ינצח הפרולטריון ויקים בה את הסוציאליזם ואת הקומוניזם, ועל-כן לא כדאי להם להטות שכם למאבק המהפכני הסוציאליסטי. ראינו לעיל, כיצד הממשלה הצארית ידעה להעריך את התפקיד הזה של הציונות — להטות את הפועלים ואנשי-העמל היהודים מן התנועה המהפכנית.

בהציגה כך את השאלה, מותחת הציונות את הקווי המבדיל והמפריד לא בין קאפיטאליסטים ובין פרולטארים, אלא בין יהודים ובין לא-יהודים, „גויים“. שהרי אם הפיזור ולא המשטר המנצל הוא מקור הסבל היהודי, הרי קווי-החזית אינו עובר בין המנצלים למנוצלים, אלא בין עמי-הרוב לבין עמי-המיעוט היהודי. שוב גורמת התפיסה הציונית להסתגרות יהודית, להתבדלות יהודית, להפרדת הפועלים היהודים מכלל מעמד-הפועלים בארץ-מגוריהם. אכן, התנגדו מפלגות-הפועלים הציוניות „סוציאליסטיות“ וכן מפלגת „הבונד“ (ציונות המפחדת מפני מחלת-הים) לאירגון-פועלים טריטוריאלי בינלאומי משותף באותה מדינה, ודגלו בבידוד ובפירוד לאומי של הפועלים היהודים בשם „הייחוד הלאומי“. כך עוזרת הציונות לבורגנות בנסיונה לשבור את אחדות העמלים בארץ הנתונה, ולפלג אותה לפי קווי לאומי.

לעומת זאת, מרימה הציונות את דגל הסולידאריות הבין-מעמדית היהודית: אם הפיזור הוא הבעיה, הרי כל היהודים הם אחים-לצרה, המיליונר והפועל מחוסר-העבודה, ואין להם לפועלים לנהל מאבק מעמדי נגד בעלי-ההון היהודיים, אלא יחד אתם להתארגן בהסתדרות הציונית לשם „קיבוץ-הגלויות“. ובעובדה, הלא מקיימים את „הקואופרציה הציונית“, את שיתוף-הפעולה הבין-מעמדי עם ווארבורג ומורנגטאו — אף ה„שמאליים“ ביותר שבמחנה הציוני „סוציאליסטי“.

לעמלים ולנוער היהודי בארצות „הגלות“ אומרים אנשי ה„סינתזיה“ של הציונות עם המארכסיזם: מלחמת-מעמדות לא כאן — אלא שם, בארץ-ישראל, שם יהיה לנו „בסיס אסטרטגי“, כאן אין לנו... ולעמלים בישראל הם אומרים: עכשיו אנו עומדים בשלב „הקואופרציה הציונית“; לכשיחלוף השלב הנוכחי, „החלוצי“, ויתקבצו כאן מיליוני יהודים, כִּי־אז יחל השלב „המהפכני“... הצד השווה הוא: מאבק מעמדי — לא! או „לא כאן“, או „לא כעת“, אבל בכל־אופן: לא.

ובכן, הציונות משרתת שרות מצויין את הבורגנות: היא מפלגת את אחדות־הפועלים, היא זורעת פירוד בין פועלים יהודים ללא־יהודים, היא מערערת בהם את האמון במשטר הסוציאליסטי, והיא מאחדת את הפועלים היהודים עם הבורגנות היהודית תחת דגל הבורגנות.

הציונות היא השקפה פסימית. זו השקפה האומרת לעשרת מיליוני היהודים בעולם אשר מחוץ לישראל, כי סבלם הוא „נצחי“, מפני שהם „בגלות, בנכר“, ואין להם שום תקווה לגאולה במקום הימצאם. זו השקפה הזורעת בקרבם יאוש, המביאה לרפיון־ידיים, לדמורצליזציה. ומה שנוגע לתקווה היחידה שמשאירה הציונות לעשרת מיליוני היהודים, כי יעלו כולם „מכל הארצות ומכל המשטרים“ לישראל (או „לארץ־ישראל השלימה והבלתי־מחולקת“), — הרי „קיבוץ־הגלויות“, ריכוז העם היהודי „כולו“ או „רוב מניינו“ אינו נראה להם בצדק כפתרון ממשי, מציאותי, ריאלי, והא־ראייה: אין הם נאחזים בו, לא עשרת המיליונים, ואף לא אחוז מיזער מהם. הציונות אינה מראה להמוני היהודים שום מוצא: היא מנסה ליטול מהם את טעם החיים והמאבק במקום הימצאם, ואילו מקום הגאולה „היחיד“, מקום „קיבוץ כל גלויותיהם“, מקום זה נשאר מהם והלאה. לא נותר, איפוא, ליהודים לפי תורת הציונות, אלא להרפין ראש, להשלים עם מר „גורלם היהודי“, ולשקוע בהזיות משיחיות.

הציונות פועלת נגד מעמדי־הפועלים והמוני־העם לא רק בארצות „הפזורה“. בישראל משמשת הציונות תירוץ ואמתלה להפרדה בין העמלים היהודים לבין הערבים. לא רק כל המפלגות הציוניות,

לרבות „הסוציאליסטיות“ אינן פתוחות לרווחה לפני העמלים הערבים, אלא אף בהסתדרות העובדים הכללית אין העמלים הערביים עדיין זכאים להיות חברים, שהרי „ערבי אינו יכול להיות ציוני“, ו„על מעמד-הפועלים היהודי למלא משימה ציונית“... שנית, מוליך הרציון של „קיבוץ-גלויות“ לרעיון של התפשטות טריטוריאלית על-חשבון העם הערבי בארץ-ישראל ובעבר-הירדן. לרעיון שלילת עצמאותו וזכותו למדינה משלו — רעיון שאינו רק נחלתם של הפאשיסטים הציונים, אלא גם של הציונים השמאליים ביותר, המבקשים. למזג, כביכול, את ציונותם עם המארכסיזם-לניניזם, שלישית מוליכה האידיאולוגיה הציונית לתביעת יציאתם של יהודי ברית-המועצות ושאר ארצות-הסוציאליזם ו„העלאתם“ לישראל — תביעה, המנוגדת לאינטרס אותם היהודים עצמם, והיוצרת באורח מלאכותי ניגוד, סכסוך בין ישראל לבין המדינות של מחנה השלום והסוציאליזם, לטובתם של מציתיה-המלחמה האימפריאליסטיים, המפיצים את הסיסמה של „שחרור“ העמים מ„פלא“ הקומוניזם... רביעית, משמשת הציונות אמתלה למניעת חזית-פועלים מאוחדת בישראל, למניעת מאבק מלוכד של כלל-העמלים ללחם ועבודה, לעצמאות, דמוקרטיה ושלום, שהרי „לא ייתכן“ כי פועלים ציונים ייאבקו ביחד עם פועלים בלתי-ציונים (מארכסיסטים, ערבים)...

כך בכל הדרכים, בכל האופנים משרתת הציונות בנאציאונאליזם שלה את הבורגנות היהודית, הישראלית, והאימפריאליסטית הזרה. אולם-הנאציאונאליזם הוא רק צד אחד של המטבע הרעיוני הבורגני — הצד השני של אותו מטבע הוא הקוֹסְמוֹפּוֹלִיטִיזְם. והציונות אינה נבדלת גם בכך משאר האידיאולוגיות הבורגניות. ההשפעה הקוסמופוליטית של הציונות על ההמונים היהודיים „בגלות“ מתבטאת בכך, שהיא מנתקת אותם מארץ-מולדתם, שהיא מערערת בהם את ההכרה בזכותם לאזרחות שווה בארץ-מולדתם, שהיא מעיררת בהם אדישות לגבי גורלה של ארץ-מולדתם, אם תהיה משועבדת להון האימפריאליסטי, או תהיה עצמאית, משוחררת מניצול ומדיכוי. כדיבור אחד, האידיאולוגיה הציונית תולשת את היהודים מן הקרקע

המציאותית, שעליה הם חיים, ומעתיקה אותם בדמיון לארץ, אשר בה אין הם יכולים לפעול ולהיאבק, כי הם אינם נמצאים בה ואף אינם חושבים ברצינות לבוא אליה. על הציבור היהודי בישראל משפיעה הצינונות השפעה קוסמופוליטית בכך, שהיא יוצרת אצלם מושג מסולת, כי אין העם בישראל ככל העמים, ומדינתו אינה מדינה בורגנית ככל המדינות הבורגניות; כי לא תושבי הארץ הם אזרחיה, אלא בני ה"אומה הכל-עולמית" הפזורה ב-90 ארצות הם אזרחי-ישראל "בכוח"; כי עמנו הוא עם נצחי עולמי, וישראל היא מדינה "עולמית", לא קשורה לשטח, לגבולות, אלא היא מעין יצור "קוסמי", בלתי-מוגדר; ממילא אין המושגים הרגילים של עצמאות וריבונות חלים על ישראל הבלתי-רגילה. ומכיוון שאין ישראל "סתם" מדינה במזרח-התיכון, ביבשת אסיה, אלא "מרפז" רוחני ומדיני ליהודי כל העולם, הרי אין זה כלל מעניינה של ישראל שיבשת אסיה כולה והמזרח-התיכון בכלל זה נתונים כעת במאבק היסטורי לשחרור לאומי ולתחייה לאומית כנגד האימפריאליזם הזר המשעבד. ומכיוון שאין זה מעניינה של ישראל, הרי יכולים שליטי ישראל בשם הצינונות להתייצב נגד תנועות השחרור של עמי-אסיה ואפריקה, מקוריאה ועד פרס ומצרים, ואף להתייצב לצד האימפריאליסטים נגד העמים התלויים הנאבקים לחרותם.

ההטפה הקוסמופוליטית של הצינונות בקרב המוני-היהודים בארצות קאפיטליסטיות מחוץ-לישראל מתכוונת להניא אותם מהיאבקות פעילה נגד האנטישמיות, נגד הגזענות, נגד הפאשיזם, נגד האימפריאליזם. בארצות הסוציאליזם מתכוונת הצינונות בהשפעתה הקוסמופוליטית להסחת-דעתם של היהודים מתפקידם לבנות את הסוציאליזם ביחד עם כל העמים הסוציאליסטיים, ולהחלשת הפאטריוטיזם שלהם למולדת הסוציאליסטית ע"י רעיונות-הבל בדבר שייכותם ל"אומה כל-עולמית". בתנאים של ישראל מופיע הקוסמופוליטיזם הציוני כמנוגד לפאטריוטיזם הישראלי של הפרולטריון בעל-ההכרה והשכבות העמלות הקשורות אליו; הוא מופיע בצורת זלזול והקלת-ערך לגבי הריבונות הישראלית, בצורת איבה או זרות כלפי תנועת-השחרור של העמים הקולוניאליים והתלויים,

בצורת הסכמה לבסיסים צבאיים זרים בישראל ובקירבתה ולבריתות צבאיות אימפריאליסטיות. הנאצינאליזם הציוני והקוסמופוליטיזם הציוני נפגשים בנקודה אחת: ישראל מוקפת אויבים מכל עבר (נאצינאליזם). ולכן מוכרחה ישראל להישען על ברית עם ארה"ב או עם איזושהי מעצמה אימפריאליסטית אחרת (קוסמופוליטיזם).

האידיאולגים הציוניים רגילים לומר, כי הציונות היא תשובת היהודים לאנטישמיות של ה"גויים". הרצל ביטא זאת במימרה, כי רעיון מדינת-היהודים Judenstaat הוא התשובה והתרופה למצוקת היהודים Judennot. אין זה נכון, הנכון הוא, כי האנטישמיות והציונות הן שתיקה תוצר של הקאפיטאליזם המתנוון, המונופוליסטי, של האימפריאליזם. המונח "אנטישמיות" נולד בשנת 1878, וכעבור שנים ספורות יצר נתן בירנבוים את המונח "ציונות". האנטישמיות היא הנשק האידיאולוגי, שהאימפריאליזם נותן לעמית-העולם, כדי שיילחמו לא בו, אלא ביהודים. הציונות היא הנשק האידיאולוגי, שאותו אימפריאליזם נותן לעם היהודי, כדי שלא יילחם בו יחד עם כל עמית-העולם, אלא ייבדל. מהם וישרת אותם.

על-כן אין תימה, אם אנו נתקלים בנקודות-מיפגש בין האנטי-שמיות והציונות. לשם הדגמה נביא פסקה אחת או שתיים מחיבורו של הסוציולוג הציוני, יעקב לשצ'ינסקי:

"הפורענויות למיניהן, הגירושים, הרדיפות והנגישות, שהיו עוקרות את היהודים מארצות-מגוריהם ומזמנות את יהודי צרפת עם יהודי גרמניה, את יהודי גרמניה עם יהודי פולין, את יוצאי מזרח-אירופה עם יהודי מערב-אירופה — נס היסטורי לאומי זה של נדודים, שהיה מציל את כלל-האומה מהתפוררות ומכליון, כוח האיחוד שלו בטל מחמת הפיצול של ההגירה, ושוב אינו בבחינת תרופה לאומית".

(יעקב לשצ'ינסקי, "נדודי ישראל", הוצ' עם עובד,

ירושלים, תש"ה, ע' 28)

ובכן, כל הגילויים האכזריים של ז'אנטישמיות, הרדיפות והגירושים, זה היה "נס היסטורי לאומי"! ו"נס" זה הוא אשר "היה מציל את כלל האומה", בחינת "תרופה לאומית"! פורענויות אנטי-

שמיות — תרופה לאומית ליהודים! הנה, לאיזה עיוות-המחשבה, לאיזה גיוון-החושים, לאיזה עקמומיות רעיונית מביאה האידיאולוגיה הציונית, שלמען האידיאה שלה על "כלל-עולמיותה" של "האומה היהודית" היא נדחפת להעדפת הרדיפות והגירושים המלכדים את הקיבוצים היהודיים בדם ודמעות, מאשר חי שוויון ואושר המחלישים את זיקתו של קיבוץ יהודי אחד למשנהו. הציונות מוכנה להפקיר ומפקירה את ההמונים היהודיים ל"נס" של "פורענויות למיניהן", ובלבד להציל את האידיאה שלה על בידוד היהודים מעמי-העולם ועל צירופם בעולם-הדמיון ל"אומה כל-עולמית" אחת. הציונות ניזונה מן האנטישמיות והיא זקוקה לה.

אותו סוציולוג ציוני מגיע גם לסניגוריה על ההיטלריזם ועל הטבח שעשה ביהודים מתוך "חשש", שמא יראו בכך חזיון שאפשר למנוע בעד הישנותו. למען הציונות יש לטהר את השרץ, להוכיח כי אין שום הבדל איכותי בין מה שהוא עשה ובין מה שנעשה ביהודים לפניו, אלא הבדל כמותי בלבד; כדי מכאן להסיק, כי גם להבא הטבח הוא בלתי-גמנע, כי הסבל הוא נצחי, והפקרות חיינו כיהודים תהיה נצחית, תמיד:

"ככל שאנו מעמיקים חקר במאורעות שאירעו בין שתי המלחמות, כן מתגברת בנו ההכרה, כי מעשי האכזריות של היטלר, ויהיו איומים ונוראים כאשר יהיו בפרטותם, הרי מעיקרם אינם אלא המשך הרדיפות והנגישות בשאר הארצות... אין כאן הפרש אלא במידת האכזריות ובמידת ההעזה של בני-אדם לנהוג ביהודים כטוב בעיניהם. צרת היהודים תמיד אחת היא מעיקרה: חיינו הפקר!

(שם, ע' 86—85)

בשביל הציונות אין הבדל בין מה שהיה לפני היטלר, בימי היטלר, ואחרי היטלר. בשביל הציונות יש הכרח ב"נצח הסבל", כי "נצח" זה מלכד את היהודים תחת דגל הכניעה לגורלם האכזרי, הוזה אומר: לאימפריאליזם.

זהו ההסבר לכל הפרשיות המחרידות בהיסטוריה הציונית של עשיית יד-אחת או נסיון לעשות יד-אחת עם שונאי-היהודים הגרועים

ביותר: פגישות הרצל ויורשו וולפסון — עם פלהוזה וסטוליפין; הצטרפותו של מנהיג ותיאורטיקן „פועלי-ציון” הד״ר דניאל פאסמאניק, למחנה הקונטר-רבולוציה ברוסיה (1917) ולמהגרים המלוכניים הרוסיים; הסכם ז'בוטינסקי עם פטלורה, רב-הפורעים ביהודי אוקראינה; שרותו של ז'בוטינסקי לקולונל בק בתוכניתו האוטופית ל„צואקואציה” של יהודי מזרח-אירופה, ושרותם של מנהיגי ציוני פולין עם הרב פרופ' שור בראשם לאותו קולונל בק בהקמת וועד להגירת היהודים לאי מאדאגאסקר; מנהיג ציוני עולמי (אלפרד נוסיג) ומנהיג ציוני מקומי (רומקובסקי) כעוזרים ראשיים לגיסטאפן בהשמדת היהודים של גיטו וורשה וגיטו לודז'; הסכם ה„טראנספאר” של ארלוזורוב עם ממשלת היטלר והסכם ה„שילומים” של גולדמן עם ממשלת אנדנואר. ועל רקע זה הרי תובן היריעה הרחבה שגולל משפט קסטנר.

לאר-דווקא „למען ציון” עושים כל זאת הציונים. כאשר הרצל הגה וכתב את „מדינת-היהודים”, לא היה איכפת לו, אם זו תהיה בארץ-ישראל ואם בארגנטינה, והיה ניחא לו אם שפתה תהיה גרמנית. ואחר-יכן הציע את האי קפריסין, והסכים לאוגנדה. וכאשר לפניו הגה וכתב פינסקר את ה„אוטואמאנסיפאציה”, הוא בפירוש לא הבין, למה יש לקשור את רעיון הטריטוריה היהודית דווקא עם ארץ-ישראל. המנהיג של תנועת „חובבי-ציון” לא חובב כלל את ציון, והמנהיג של התנועה הציונית לא הבין את „הבוכים” בקונגרס הששי, שבכו על שום שהמירו את ציון באוגאנדה, והרב הראשי של וורשה, הסינאטור מטעם הציונים, הפרופ' משה שור, היה מוכן יחד עם עוד מנהיגים ציוניים להטיף ל-3.5 מיליון יהודי פולין שיסעו לאי מאדאגאסקאר, מפני שכך ציווה עליו סוכן-היטלר בממשלת-פולין, הקולונל בק.

החוגים ה„שמאליים” בתנועה הציונית מנסים לתרץ את הליכת הציונות בתלם האימפריאליזם, והם טוענים כי למען הגשמת רעיונה היתה התנועה הציונית נאלצת „לנצל” את האינטרסים של המעצמות האימפריאליסטיות ואת הניגודים ביניהן. כל ההיסטוריה הציונית מוכיחה את ההיפך, דהיינו, שהאימפריאליזם מנצל את הציונות

למטרותיו הוא, ואילו הציונות נמצאת פועלת נגד האינטרסים היהודיים. למען הרעיון של "קיבוץ-הגלויות" היא נאלצת — כדבריה — להשיג את תמיכת המעצמה האימפריאליסטית הנתונה; כדי לרכוש את תמיכתה, נאלצת הציונות לשרת אותה מעצמה אימפריאליסטית; והשרות לאימפריאליזם הוא לרעת המוני העם היהודי, כשם שהוא לרעת כל עם ועם. המעגל מתחיל, איפוא, בנקודת הדאגה להגשמת הרעיון הציוני, והוא נסגר בנקודת הבגידה בעניינם של המוני העם היהודי.

זהו מקור המשבר הרעיוני החמור, העובר על התנועה הציונית בשנים האחרונות. הציונות מצביעה פעל פתרון לכל יהודי העולם — על יציאתם מארצותיהם ועלייתם לישראל, והנה, אין היהודים נשמעים לה לציונות, ובראש-ובראשונה אין נשמעים לציונות הציונים הכטיפים לה. מכאן נבע הריב הפנימי בתנועה הציונית, אם ציונות מחייבת עלייה, ואם לאו. והקונגרס הציוני ה-23 בירושלים (אוגוסט 1951) התפזר בלי שהיה מסוגל להגדיר מהי מטרת הציונות והפרו-גרמה שלה, אחרי קום המדינה. שיתוק רעיוני-פרוגרמתי זה נמשך עד היום הזה. משבר התנועה הציונית נובע מן הסתירה שבין אינטרס המוני העם היהודי, המעוניינים בכל ארץ וארץ במאבק למען השלום והדמוקרטיה, נגד המלחמה, הריאקציה, הפאשיזם והאימפריאליזם, — ובין דרכה של התנועה הציונית, המתחברת עם כל אימפריאליזם, ובייחוד בשנים האחרונות עם האמריקני והניאו-נאצי, והמשרתת את כוחות הריאקציה בעולם כולו. משבר הציונות נובע מן הסתירה בין "החזון" הציוני על "קיבוץ-הגלויות" ובין המציאות היהודית שאינה מוצאת לה מוצא בעלייה לישראל, מציאות הדוחפת את היהודים למאבק אחר, למען חזון השלום והסוציאליזם. משבר הציונות נובע מן הסתירה בין הציונים המחפשים בה בתום-לב את הדרך לפתרון שאלתם הלאומית כפי שהיא נראית להם, ובין מהותה של הציונות שהיא ההיפך מתנועת-שחרור לאומית.

תנועת-שחרור לאומית היא תנועה של לאום מדוכא בארץ מסויימת, הנאבק לשחרור ארצו מעול שלטונה של הבורגנות האימפריאליסטית

הזרה. המשעבד הוא האימפריאליזם, ולא תתכן תנועה משחררת שאינה אגטי-אימפריאליסטית. התנועה הציונות היתה תמיד, כפי שראינו לעיל, עם האימפריאליזם, עם מעצמה אימפריאליסטית זו או אחרת, ובהיותה תנועה פרו-אימפריאליסטית, היא אינה יכולה להיות ממילא תנועת-שחרור. קשה גם להגדיר אותה כתנועה לאומית, כי תנועה לאומית קשורה לטריטוריה, לארץ מסוימת, בעוד שהציונות היא תנועה "כל-עולמית", ואף היא מכנה את עצמה כך. היסוד של התנועה הציונית אינו ארצי, טריטוריאלי, מאטריאלי, אלא אותו נעלם "כל-עולמי" המבקש לצרף את יהודי העולם כולו לציבור אחד, והנעלם הזה יכול להיות רק המוצא, הגזע, הדת. על-כן דומה יותר התנועה הציונית, כתנועה עולמית כל-יהודית, לתנועה הכל-ערבית (פאן-ערביזם), הכל-מושלמית (פאן-איסלאמיזם), הכל-טורקית (פאן-טורקיוזם), הכל-סלאבית (פאן-סלאביזם), הכל-גרמנית (פאן-גרמאניזם), הכל-ספרדית (פאן-איבריוזם) וכו'. כל התנועות הללו, נאציונאליסטיות (או קלריקאליזם) וקוסמופוליטיות כפי שהן, אינן אלא מכשיר משעבד בידי האימפריאליזם.

לפיכך אין כל שחרר לנסיון הציונות להציג את עצמה כאידיאולוגיה הנצחית של העם היהודי הנצחי, כזוהה עם הנאמנות לעם היהודי, וכן עם הפאטריטיזם הישראלי. האמת היא, כי הציונות היא אידיאולוגיה חולפת בהיסטוריה היהודית — היא החלה אך עם ראשית האימפריאליזם, והיא הולכת ומתנוונת רעיונית, אירגונית ופוליטית, הולכת ומאבדת את הקשר עם המוני-היהודים, וכבר איבדה את הקשר עם הדור היהודי הצעיר, הפונה לה עורף. מרבית היהודים מעולם לא היו ציונים, ואינם ציונים אף כיום, עת איש בהנהגה הציונית אינו יודע להשיב תשובה מוסמכת ומוספמת מה זה ציוני, ואשר לפאטריוטיזם הישראלי, הרי הנאציונאליזם והקוסמופוליטיזם של הציונות נוגדים אותו תכלית הניגוד.

5. עלייה, התיישבות, בטחון, עצמאות — לא זאת הציונות

הדימאגוגיה הציונית אומרת :

„כל מה שקיים כיום הזה בישראל, כל היש היהודי שהוקם בארץ הזאת, הרי זה פרי הרעיון הציוני! הציונות היא שהניעה את העלייה, היא שבנתה את ההתיישבות ואת הארץ בכלל, היא שקיימה את ההגנה, היא שהביאה את העצמאות — בדיבור אחד, המדינה הזאת וכל מלואה זהו יצור-כפיה של הציונות...”

תפיסה כוזבת זו הריהי שאולה מאורח-המחשבה האידיאליסטי, הרואה את המציאות כהתגלמות של הרעיון, של האידיאה. אנו נוכיח על נקלה, כי לא הרעיון הציוני הוא ש„יצר” את העלייה, ההתיישבות, הבטחון והעצמאות, אלא שהרעיון הציוני נוצר ע”י הצרכים המעמדיים של הבורגנות הגדולה, הוא נילוה באופן טפילי אל תהליכים אובייקטיביים ומאבקים שנבעו מהם, כדי להטותם ולהפנותם לאפיק הרצוי לבורגנות היהודית והאימפריאליסטית הזרה.

(1) שאלת העלייה

העלייה היהודית לארץ-ישראל איננה תוצאה מן הציונות. יש ציונים ואינם עולים, ויש בלתי-ציונים שעלו. יש ארצות ובהן אין יודעים את הציונות, והיהודים עלו משם לישראל בהמונים, ויש ארצות שהציונות שלטת שם בקיבוץ היהודי והיא רבת-השפעה אף מחוצה לו, ואין גפש חיה עולה משם לישראל. האמת ההיסטורית היא, כי העלייה היהודית לארץ-ישראל היא אחת ההסתעפויות הרבות מזרם ההגירה היהודית האדיר, שיצא בעיקר מאירופה, ובמקצתו מקידמת-אסיה ומצפון-אפריקה. אף זרם זה היה אך פלג מתנועת הגירה כללית, בעיקר מאירופה. לעומת התקופה משנת 1820 לשנת 1870, שבה היגרו מאירופה לארצות-הברית של אמריקה 6.700.000 איש בסך-הכל, גברה ההגירה הכללית מאירופה לארה”ב בתקופה משנת 1870 לשנת 1930 והגיעה ל-25.558.000 איש. ההגירה היהודית היתה חלק

מהגירה כללית זו. בהתחלת המאה ה־19 היו בארצות־הברית רק כאלפיים יהודים; במחצית המאה ה־19 היו שם בס״ה 50 אלף יהודים; בסוף המאה ה־19 עלה מספרם על מיליון אחד; ובמחצית הראשונה של המאה ה־20 גדל מספר היהודים עד 5.5 מיליון איש. — במאה השנים 1840—1940 היגרו לארגנטינה ולקנדה 380.000 יהודים בקירוב. — היישוב היהודי בדרום־אפריקה גדל במאה השנים האחרונות מ־500 ל־100.000 נפש. — חוץ מזה כמו, עקב ההגירה בתוך אירופה מערבה, קיבוצים יהודיים ניכרים בבריטניה, בצרפת, בבלגיה, עד שנת 1925 לא עלתה העלייה לארץ־ישראל על 4% מכלל ההגירה היהודית. הורם הגדול של ההגירה היהודית הלך לאמריקה ולארצות אחרות מעבר־לים, או למערב־אירופה, ולא לארץ־ישראל. לא הועיל, לא הרעיון הציוני, ולא זיקתם הנפשית של חלק ניכר מן היהודים לארץ־ישראל — זיקת המוצא ההיסטורי וזיקת הדת: כל עוד שערי הארצות הקאפיטאליסטיות המפותחות היו פתוחים, נהרו המהגרים היהודים אליהן, ולא לארץ־ישראל. כדי שייקרע גם אפיק הגירה לארץ־ישראל, צריכים היו להתמלא שני תנאים ביחד: רדיפות, הפליות ופרעות הדוחפות ליציאה מזה, ונעילת שערי הארצות הקאפיטאליסטיות המפותחות מזה. רק אז החל קילוח דק של הגירה לזרום בכיוון לארץ־ישראל. ואף בתקופת 1926—1942 לא היוותה העלייה לארץ־ישראל אלא שליש מכלל ההגירה היהודית (ראה: עמ׳ 67). בשנים הראשונות של קיום מדינת־ישראל גבר זרם העלייה והקיף כשלושת־רבעי מיליון נפש — ממחנות־העקורים ובכלל מארצות הכיבוש הנאצי לשעבר (בהשפעת השואה של יהדות־אירופה ובמקצת כתוצאה מבריחת יסודות בורגניים ואנטי־סוציאליים מפני המשטר הדמוקראטי־עממי), וכן מארצות צפון־אפריקה והמזרח־הקרוב (בהשפעת השיטנה שנתלוותה למלחמת ישראל־ערב 1948—1949). אולם השפעות אלו שככו במרוצת־השנים, החיים בארצות אירופה נכנסו למסלולם, ומצד שני החמיר בישראל המשבר הכלכלי, וזרם העלייה נפסק כמעט לחלוטין, ואף החל זרם של יציאה מישראל אל מעבר־לים. בצפון־אמריקה (ארה״ב וקנדה) נמצאת מרבית העם

היהודי — 6 מיליון נפש ומעלה — זשם קיימת גם תנועה ציונית גדולה ומקיפה (היכן, אם לא שם?), והקמתה של מדינת-ישראל עוררה הדים חזקים בקרב המוני-היהודים שם, ולכל זאת אין שום שייכות לעלייה: מצפון-אמריקה עלו מאז קום המדינה עד שנת 1953 רק 1809 נפש, דהיינו, פחות מ-0.03% או יהודי אחד משלושים אלף! באחרונה מתנהלת תעמולה ציונית חזקה לעליית יהודים מהארצות האנגלו-סאכסיות, ואין קול ואין עונה. אנו נמצאים למדים, איפוא, כי חזיון העלייה אינו קשור כלל-וכלל לרעיון-הציונות ואין הוא תלוי בו. חזיון ההגירה היהודית תלוי בדיכוי ובלחץ כלפי היהודים, והעלייה לארץ-ישראל התנהלה במסגרת תנועת ההגירה הכללית, במידה ששערי ארצות אחרות, מפותחות, ננעלו בפני המהגרים היהודים. עם בוא היטלר לשלטון בגרמניה ובאוסטריה, התפזרו היהודים של קהילת ווינה, למשל, על פני 84 ארצות, וכמוהם יהודי שאר הקהילות של גרמניה ואוסטריה. רק מיעוטם הגיע לארץ-ישראל.

אלא מה? — התנועה הציונית הרפיכה על פלג ההגירה היהודית הזורם לארץ-ישראל את המשמעות המדומה והכוזבת, המייחסת לעלייה את התפקיד של פתרון הבעייה של היהודים בעולם כולו ע"י קיבוץ-הגלויות. זוהי משמעות מדומה וכוזבת, יען כי העלייה של חלק מהיהודים אינה פותרת את בעיית שאר היהודים שאינם עולים, וכן אין העלייה פתרון שאלתם אף של העולים עצמם, אם אין הם נקלטים בישראל, בשיכון, בתעסוקה קבועה ויצרנית, בקבלת שרותים ציבוריים. שאלתם היסודית של העולים ושל אלה שאינם עולים — לא תיפתר אלא במאבק, יחד עם האחרים, נגד הקפיטאליזם. ההנהגה הציונית של מדינת-ישראל, האחראית למשבר הכלכלי, עקב שעבוד משקנו הלאומי להון האימפריאליסטי האמריקני, וממילא לכשלון קליטת-העלייה, היא אשר גרמה לכך, שרבבות רבות מבין העולים החדשים לא נקלטו עדיין, וממילא היא מונעת אפשרות של קליטת עלייה נוספת. הציונות — רוממות העלייה בגרונה, ובידיה חרב האבטלה והניוון במעברות. רק יהודים יכלה הציונות להניע לעלייה מתוך דחיפה רעיונית. —

אבל את קליטתם של רבבות עולים וממילא את העלייה גופא הכשילה הציונות האחראית לשעבודה הכלכלי ולמשברה הכלכלי של ישראל. אנו רואים את העלייה ראייה מציאותית. אין אנו רואים בה לא „גאולה“ לעם היהודי כולו, לא „פתרון“ הבעייה היהודית ה„כלי-עולמית“, לא הגשמה של חזון „קיבוץ-הגלויות“, אלא הסתעפות מתנועת ההגירה האופיינית לתקופת האימפריאליזם. בהתאם לגישתנו העקרונית הננו בעד חופש הכניסה לכל עולה שיתדפק על שערי ארצנו. אולם, שוב בהתאם לעמדתנו העקרונית, אין אנו מסתפקים בהכרזות זכויות פורמאליות להלכה בלבד, אלא דואגים להבטחת התנאים למימוש הזכות. בהיאבקותנו לכך, שהמדינה תבטיח לכל עולה שיכון-קבע, תעסוקה קבועה ויצרנית, שרותי בריאות, חינוך וכיו"ב, זכות העלייה מובטחת הלכה למעשה. מדיניותנו החיובית בשטח-העלייה מתבטאת בחופש הכניסה ובהבטחת הקליטה. הציונות מדקלמת על „קיבוץ כל הגלויות“, ומעוררת יהודים לצאת מארצותיהם, ועם זאת היא מפקירה את העולים שהגיעו מזה שנים ונועלת למעשה את שערי חארק. — ואילו אנחנו מזימים את המירמה שבסיסמת „קיבוץ-הגלויות“, ומבטיחים קליטה אנושית וכניסה חפשית לאלה העולים בפועל ממש. עלייה איננה ציונות. חזון „קיבוץ-הגלויות“ ובהלת-היציאה, הכשלת הקליטה והפקרת העולים — זאת היא ציונות. המפלגה הקומוניסטית הישראלית, היא שחשפה את המירמה שבזיהוי בין ציונות, „קיבוץ-גלויות“ ובין העלייה ;

„כל העתונות הריאקציונית התקיפה אותנו על עמדתנו לקיבוץ-גלויות וניסתה להציגנו על יסוד זה כמתנגדים לעלייה, אולם עמדתנו נוסחה בבחירות. אנו אומרים ש, קיבוץ-גלויות היא אנופיה... קיבוץ-גלויות, זוהי סיסמה פוליטית שמטרות רבות לה : א) לנהל תעמולה נגד ברה"מ והדמוקראטיות העממיות ; ב) לקשור את המוני ישראל ואת המוני היהודים בעולט עם האימפריאליזם האמריקני וניתוק היהודים בעולט ממלחמתם היום-יומית ; ג) התקפה על רמת חיי ההמונים העמלים בישראל ; ד) אמצעי לבלוימת מלחמת המעמדות ; ה) אמצעי לטיפוח מגמות כיבוש והתפשטות בארץ-ישראל. הננו שוללים את

הסיסמה, קיבוץ-גלויות' ומחייבים את העלייה, והננו לוחמים למשטר דמוקרטי המסוגל לאפשר את קליטתה".

(החועידה ה'11 של מק"י, חברי ש. חיקוניס

בתשובה לחיכות, אוקטובר 1949).

בעקבות המפלגה הקומוניסטית, נקט עמדה זו של אבחנה בין הציונות וסיסמתה ל"קיבוץ-הגלויות" ובין העלייה — השמאל הסוציאליסטי: שלילת האידיאולוגיה, כי העלייה תקבץ כאן את כל היהודים ובכך תפתור את "הבעייה היהודית הכל-עולמית" — ויחס חיובי לעלייה (חופש כניסה, הבטחת קליטה מבחינה משקית, תרבותית וחברתית).

(2) שאלת ההתיישבות ובניין הארץ

לא הציונות בנתה את הארץ. המשק היהודי שהוקם בארץ הוא משק קאפיטאליסטי, הוא הוקם ע"י עמלי העיר והכפר, שנוצלו ע"י ההון. הציונות טוענת, כי זכותה היא שנכנס הנה הון "לאומי". ובכן, בכל שאר הארצות הקולוניאליות בעולם אין ציונות, ושם גם-כן מוקם משק קאפיטאליסטי עם חדירת ההון מבחוץ, וע"י כך מוקם פרולטריון גם בארצות נחשלות אלו, אך הפרולטריון איננו אסיר-תודה להון שהקים אותו כדי לנצלו ולשעבדו, אלא הפרולטריון רואה את תפקידו במיגור שלטונו של ההון. הוא הדין גם לגבי הפרולטריון הישראלי ביחסו אל ההון שהושקע פאן וניצל את העמלים. אין ספק, כי הציונות מילאה וממלאה תפקיד בהחדרת ההון לארץ, אבל נצא ונראה, מהו תפקיד זה. קודם-כל איפשרה הציונות בעבר את השלטון הבריטי על ארץ-ישראל ופתחה את הארץ לחדירת הון פינאנסי, ליצוא הון מבריטניה לפלשתינה, ובשנים האחרונות היא פתחה את ישראל לרווחה לפני ההון הפינאנסי האמריקני, לפני היצוא של הון וסחורות מארה"ב לישראל. אולם בכך אין תפקידה של הציונות מתמצה. הציונות גם אוספת כספים בעצמה, היא אוספת אותם מיהודים בני שכבות הביניים וגם עמלים, התורמים את תרומותיהם בתום-ללב מתוך רצון פן לסייע לאחיהם הנרדפים, שימצאו להם מקלט ומולדת בישראל. הקרנות הציוניות אוספות את הכספים העממיים הללו, מרכוזות אותם,

ומעבירות אותם באמצעות המלצ'טים והווארבורגים, באמצעות הכאנ־קים בלונדון ובניו־יורק לרשותו של ההון הפינאנסי הבריטי והאמריקני, המשתלט בעזרת כספים אלה על המשק הישראלי. תפקידה של התנועה הציונית בבניין־הארץ הוא בכך, שהיא משמשת צינור והסוואה פאחד להון האימפריאליסטי, שהיא אשר עזרה לו להשתלט על השוק והמשק הישראלי. תגובתו של הפרולטריון הישראלי על תפקיד זה של הציונות, כסוכנות ההון הגדול, היא — מאבק מעמדי בלתי־נרתע. הציונות הצליחה במשך עשרות בשנים ומצליחה עד היום הנה להוליך שולל עמלים רבים בישראל ולהשלות אותם, כי היא מניעה את הקאפיטאליסטים היהודים שידאגו לפועלים בישראל, שיעזרו לעמלים בישראל, שיקימו משקים שיתופיים לחוצים בישראל, שיתרמו תרומות וינדבו נדבות לטובת אחיהם החיים מיגיע־כפיהם בארץ־הקודש... כל תעמולת־רמייה זו של הציונות היא כדי להניא את עמלי ישראל ממאבקם המעמדי, ואכן הצליחה הציונות לטמטם את מוחותיהם של עמלים רבים בישראל ב"תיאוריה" של "סינתזה בין מלחמת־מעמדות וקונסטרוקטיביזם ציוני". "תיאוריה" זו מסנוורת אה עיני העמלים מלראות את הניצול המחפיר לא רק של העובדים השכירים במפעלי "הקרן־הקיימת" ו"קרן־היסוד" ו"הסוכנות היהודית" ו"מפעלי ההסתדרות" של "המשק הפועלי העצמי", — אלא גם את הניצול המחפיר של עובדי הקיבוצים (המנוצלים "בהתנדבות") — ניצול המתבטא גם בגול הריבית הספטרית ע"י הבאנקים.

ההון הפינאנסי, שהציונות משמשת לו מאז ומתמיד צינור העברה לארץ זו, משתק את הייצור ואת הפיתוח של ישראל. ההון האמריקני בולם את התפתחות התעשייה הלאומית הישראלית ואת הפקת האוצרות המינראליים של הארץ, כדי לשמור את השוק בשביל היצוא מארצות־הברית, ובמידה שהוא נותן להקים מפעלים מסויימים, הרי זה רק במידה שהם עשויים לשרת את מטרותיו האסטרטגיות, או שהם מהווים ס:יפים של מפעלים אמריקניים. את החקלאות הישראלית תוקף ההון הפינאנסי מכיוונים שונים: הוא מרושש והורס אותה ע"י שער־הריבית הגבוה, ע"י מחירים גבוהים לחשמל ולמיים המעלים את הוצאות

הייצור, ע"י יבוא תוצרת חקלאית מחו"ל, ע"י הורדת רמת החיים וכוח הקנייה של מרבית האוכלוסיה וקשיי השיווק של התוצרת בעקבותיה. מצב זה פגע קשות במשקים החקלאיים השיתופיים, ובייחוד בקיבוצים הצעירים, הבלתי-מבוססים. הייצרנים החקלאיים הזעירים העצמיים הולכים ומתרוששים. וההון הפינאנסי פתח בשיטה של ייצור חקלאי גדול-קאפיטאליסטי הבנוי על עבודה שכירה — בהקמת חוות חקלאיות. משרד-החקלאות של הממשלה ומחלקת-ההתיישבות של ההנהלה הציונית (הסוכנות היהודית) קיבלו את התוכנית האמריקנית, שפירושה הכנסת ההתפתחות של החקלאות השיתופית הזעיר-קאפיטאליסטית ופתיחת הפרק של חקלאות גדול-קאפיטאליסטית. ריבוי האבטלה, אי-ניצול כושר-התפוקה של הציוד התעשייתי ברובו הגדול, המצב המנוון בהתיישבות החקלאית הצעירה והתרוששות היישובים החקלאיים הבינוניים, כיוון השוק וצמצום הייצור — כל אלה הם עדות לכך, כי השלטון הציוני, הפרו-אימפריאליסטי בישראל הוא בלם הבולם את גידול כוחות-הייצור, את הרחבת הייצור ופיתוח המשק, את בניין הארץ. רק שלטון עממי, אשר ישחרר את ישראל מכבלי ההון הפינאנסי הזר, וינהל מדיניות של שלום, עצמאות ופיתוח, רק שלטון כזה יהא מסוגל להוציא את ארצנו מן המשבר הכלכלי ולהעלותה על דרך של בניין מהיר ורב-מידות.

ובכן, לא הציונות "בנתה את הארץ" — הציונות שיעבדה את הארץ להון הזר הכולם את הבניין והפיתוח. את הארץ בנה העם העובד בעיר ובכפר, ורק נצחונו על ההון הגדול בדרך של מאבק מעמדי עקיב ובלתי-מתפשר, רק שלטונו שיקום במקום שלטון-ההון הוא אשר יתן לבניין הארץ תנופה גדולה ומעוף חדש.

המפלגה הקומוניסטית הישראלית היא שחשפה גם את הרמייה שבזיהוי בין ציונות לבין התיישבות :

"מדיניות של כיבוש, מדיניות של נישול פלחים ערביס מאדמתם כדי ליישב במקומם יהודים, זוהי ציונות... הציונות ואתה את העיקר בעלייה והתיישבות על יסוד כיבוש קרקע וכיבוש עבודה... יש מקום

להתיישבות מבלי לנשל אף פלח אחד. יש שטחים בנגב שיש ליישבם —
אין זאת ציונות".

המארכסיסטים, לא־זורבלבד שהם, בעד התיישבות, כשם שהם
בעד פיתוח התעשייה וכל ענפי המשק, אלא ע"י תוכניתם הכלכלית
הם מראים כיצד לבצעה באופן הרחב והמוצלח ביותר.

(הוועידה ה' 11 של מק"י, הרצאת מ. ווילנר)

"מדינת ישראל משועבדת מבחינה פוליטית וכלכלית לאימפריה
אליזם האמריקני. נציגי ממשלת ארה"ב מפקחים ומכתיבים לממשלה
את מדיניות החוץ והפנים, את מדיניותה הכלכלית ואת סחר־החוץ שלה.
מצב זה מונע כל אפשרות של תכנון כלכלי, של תיעוש הארץ, פיתוח
החקלאות וניצול האוצרות הטבעיים לטובת העם".

(הוועידה ה' 12 של מק"י, הפרוגרמה, סעיף ג')

עם דעה זו הודעה גם השמאל הסוציאליסטי:

"דרך ההצלה היחידה, המוצא היחיד מן המיצר, הוא בהקמת משטר,
אשר ישחרר את הארץ משליטת ההון האימפריאליסטי הזר ומשליטת
שותפיו וסוכניו הישראליים; אשר ינהל מדיניות נאמנה לעצמאות
הלאומית ולבטחון הלאומי, לשלום בעולם כולו ובמזרח־התיכון; אשר
יפתח את אוצרות הארץ בידי העם למען העם;
ירחיב את הייצור התעשייתי והחקלאי ויבנה את
שממות הארץ, וכו'..."

(הוועידה היסוד של מפלגת השמאל
הסוציאליסטי, מצע־היסוד, סעיף 11)

(3) שאלת הבטחון

הציונות מייחסת לעצמה את הדאגה לבטחונו של היישוב היהודי
בארץ־ישראל. ולא היא.

תנועת השחרור הלאומי של העם הערבי בארץ־ישראל
היתה — ככל תנועת־שחרור לאומית בארץ קולוניאלית —
קודם־כל תנועה לריפורמה אגרארית, וכן תנועה לעצמאות
מדינית, לשחרור מעול האימפריאליזם. השלטון האימפריאליסטי
הבריטי השתדל בכל האמצעים להטות את התנועה הערבית

שלא תכוון נגדו כִּי־אם נגד היישוב היהודי. השלטון הבריטי לא אחת הצליח בכך בעזרת עושי דברו בהנהגת התנועה הלאומית הערבית. וההנהגה הציונית עשתה מצידה הכל, כדי לסייע בידי השלטון הבריטי ללבות את האיבה בין ערבים ליהודים בהתאם לעקרונות העתיק „הפרד ומשול“. כל מקרה של גישול פלחים אריסים מן הקרקע; כל פעולה של משמרות „העבודה העברית“, שמנעו מפועלים ערבים עבודה אצל מעביד יהודי; הסעיף בחוקת „הקרן הקיימת“, האוסר לערבים לעבוד על אדמותיה; ההימנעות השיטתית מכל שיתוף־פעולה יהודי־ערבי בשטח הפוליטי, הכלכלי, התרבותי והחברתי; המדיניות של היבדלות ושל בידול; המדיניות של הקמת חומה בין שני העמים — כל זה עזר לאימפריאליזם הבריטי לסכסך בין הערבים לבין היהודים ולעורר שפיכות־דמים מדי פעם בפעם. המדיניות הציונית, אשר במקום ליצור יחד עם העם הערבי חזית מאוחדת לשחרור הארץ מידי השלטון הזר, ביקשה להסתייע בשלטון הזר נגד העם הערבי הפלשתינאי, ולמעשה סייעה לו לשלטון זה במלאכת ההפרדה וההסתה. — מדיניות ציונית זו לא שימשה הגנה על בטחון היישוב היהודי בארץ־ישראל, אלא סיכנה באופן מתמיד את בטחונו.

כך זה היה בימי השלטון הבריטי בארץ, וכך זה גם בתקופת קיומה של מדינת־ישראל. ראית האויב של ישראל בשכנים הערבים, ולא ב„משגיחים“ האימפריאליסטיים הגורמים לשפיכות־דמים בגבולותינו; ההיגררות אחרי הפרובוקאציות של „משגיחים“ אלה למעשי־„תגמול“ תוקפניים כלפי השכנים הערביים; הדיכוי של המיעוט הערבי בתוך ישראל — כל אלה מעמיקים את התהום בין שני העמים, מגבירים את המתיחות המלחמתית, ומערערים את הבטחון.

כמו בעבר, כן בהווה ובעתיד, יובטח הבטחון בארצנו ע"י חזית משותפת של עמי ערב וישראל נגד האויב המשותף, הוא האימפריאליזם האמריקני־בריטי, ע"י מאבק משותף של העמים לשלום, לעצמאות ולקידמה. זאת היא מאז ומתמיד דרכה של המפלגה הקומוניסטית הישראלית ולדרך זאת הצטרף מראשית קיומו גם השמאל הסוציאליסטי.

בכל שנות קיומו של השלטון הבריטי בארץ-ישראל העדיפו כל המפלגות הציוניות, מן הימין הקיצוני עד השמאל הקיצוני שבתוכן, את משטר המאנדאט האימפריאליסטי על פני עצמאות הארץ. כל התנועה הציונית ללא יוצא-מן-הכלל התנגדה לעצמאות הארץ, כל-עוד היהודים אינם רוב בה. ומכיוון שהשלטון הבריטי הטיל הגבלות מלאכותיות על העלייה בכל ימי שליטתו, והשגת רוב יהודי בארץ-ישראל היה בתנאי המאנדאט עניין לעתיד הרחוק והמפוקפק, — הרי דרשו הציונים בעצם את השארת השלטון הבריטי בארץ-ישראל לאורך-ימים, לזמן בלתי-מוגבל כמעט. גם כאשר היישוב היהודי נקלע לניגוד ולהתנגשות עם השלטון הבריטי, כיוונה ההנהגה הציונית את מאבק היישוב כך, שתכליתו תהיה „חידוש-הברית“ עם בריטניה, ולא השתחררות מעול בריטניה; שזה יהיה מאבק בתוך המערכת האימפריאלית הבריטית ולא נגדה. ועת נפתח בזירה הבינלאומית סיכוי ממשי להשגת עצמאות לאומית לישראל, והמוני העם והנוער היהודי בארץ חירפו את נפשם (במלחמת 1948) למען שחרור לאומי ועצמאות לאומית, — כִּי־אז הסגירה ההנהגה הציונית את עצמאות ישראל, בהעתיקה רק את מרכזו השיעבוד מלונדון לווינגטון, ובמוסרה לאימפריאליזם האמריקני את האפוטרופוסות-למעשה על מדינת-ישראל בטרם היא קמה. עוד לפני קבלת החלטת עצרת א״ם מיום 29 בנובמבר 1947, קיבלה ההנהלה הציונית את הוראתו של ג׳ורג מרשל, שר-החוץ האמריקני, שציווה (בשם בוויין) למנוע את הפלגת שתי האניות עם 16.000 מעפילים מגמל רומני מחמת החשש ל„הסתבנות קומוניסטית“... בימי מלחמת-העצמאות קיבל בן-גוריון הוראות מווינגטון באמצעות השגריר האמריקני, כיצד לנהל את המלחמה: למשל, הנסיגה בחזית עזה-רפיח. למלחמת-העצמאות גופא נתנה ההנהגה הציונית כיוון אנטי-ערבי, למרות העובדה שצויינה אף ע״י בן-גוריון כי העם הערבי בארץ-ישראל לא נענה לקריאות-איבה אנטי-יהודיות; ובכל-זאת קרה לא רק הפוגרום על ערביי דיר-יאסין

(אחריות אצל ולח"י), אלא גם הגירוש של התושבים הערבים מרמלה ולוד, ופגיעות אחרות באוכלוסייה הערבית השלווה (באחריות ישירה של הממשלה הזמנית ושל כמה אישים מרכזיים ממפ"ם ו"לאחדות-העבודה", ששירתו או בפיקוד הגבוה). והעיקר — בהשתתפות פעילה של ישראל נמנעה הקמת המדינה הערבית העצמאית והדמוקראטית בחלק הערבי של ארץ-ישראל, כדי לזכות יחד עם עבר-הירדן ועם מצריים באי-אלה סיפוחים טריטוריאליים על-חשבון אי-הקמתה של המדינה הערבית הפלשתינאית. כל אלה הכשילו את מלחמת-העצמאות הישראלית, וגרמו לכך שמדינת-ישראל אינה כיום עצמאית-באמת ודימוקראטית-באמת.

מארכס טען בשעתו, כי בלי פולין חפשית לא תתכן גרמניה חפשית; כן הוא טען, כי בלי שחרור אירלאנד לא ייתכן שחרורם של עמלי אנגליה; ולגין הדגיש בימי הצאריזם, כי בלי שחרור העמים המדוכאים ע"י הצאריזם לא תתכן דמוקראטיזציה של חיי העם הרוסי גופא ולא ייתכן שחרור עמליה. כן בתנאים שלנו — בלי עצמאותה של העם הערבי בחלק המזרחי של ארץ-ישראל, לא תתכן עצמאותה האמיתית של ישראל בשאר חלקי הארץ. הציונות, הדוגלת בעקרון-הרמייה "כל מה שרע לערבים, טוב ליהודים", היא שחיבלה במאבק המוני העמלים והנוער לעצמאות, ולא לה מגיע כתר העצמאות. לא לה. הציונות המירה את התלות בבריטניה — בשעבוד לאמריקה. כעת יש ציונים, המבקשים לחזור לתלות בבריטניה, ויש אף כאלה ציונים דגולים, הדוגלים בנאמנות מחודשת לאימפריאליזם הגרמני המחודש.

אך תולדות תקומתה של מדינת-ישראל הן אחרות לגמרי. העובדה, כי ההגירה היהודית לארץ-ישראל גרמה להיווי אומה יהודית, בעוד שההגירה היהודית לארצות אחרות לא גרמה לכך. אין לה הסבר בזיקה ההיסטורית של היהודים בני-זמננו למולדתו של העם העברי הקדמון. הסברה כזאת היא בריחה מן המציאות אל המיסטיקה. המציאות נראית אחרת. המהגרים היהודים שזרמו בהמוניהם לארצות-הכרית או

לארצות אחרות של קאפיטאליזם מפותח מצאו שם ארצות מיושבות והם נכנסו שם למשק הקאפיטאליסטי הקיים. התיישבו במרכזים עירוניים ובמקצת גם בכפרים קיימים וממילא היוו מיעוטים לאומיים ליד האומות של אותן ארצות. לא כן המהגרים היהודים לארץ-ישראל; הם פגשו כאן ארץ פיאודלית בעיקר, דלילת-אוכלוסין, והם התיישבו במרכזים עירוניים וכפריים נפרדים, שהחלו לקבל רציפות טריטוריאלית; על-אף המספר המוחלט הקטן הם היוו אחוז די גבוה ביחס לאוכלוסייה הקיימת; הם הקימו כאן משק קאפיטאליסטי חדש, ובשנות ה-40 גם תעשייה קאפיטאליסטית חדשה; התפתחות קאפיטאליסטית זו של היישוב היהודים על חלק מהשטח של ארץ-ישראל, היא אשר גרמה לתהליך התפתחותו לאומה. השלטון האימפריאליסטי הבריטי הגביל את אפשרויות התפתחותה של האומה המתהווה והטיל עליה משטר של דיכוי לאומי וניצול קולוניאלי. לא רק מעמד הפועלים והשכבות העמלות סבלו ממשטר-דיכוי זה, אלא גם הבורגנות הלאומית היהודית, בעיקר התעשייתית, שסבלה מההגבלות שהוטלו עליה מהיתרונות וההתחרות הבלתי שווה של הבורגנות האימפריאליסטית הזרה, הבריטית. על רקע זה פרץ הניגוד בין העם היהודי בארץ-ישראל ובין השלטון הבריטי בה.

בעקבות מלחמת-העולם השנייה והנצחון ההיסטורי של ברית-המועצות על האימפריאליזם הגרמני ההיטלריסטי והיאפאני, הוחלשה בהרבה חזית האימפריאליזם העולמי בכלל, והוחלשו המעצמות האימפריאליסטיות האירופיות בפרט, ובריטניה בתוכן, והעמיק הניגוד בין המעצמות האימפריאליסטיות, בייחוד הניגוד האנגלו-אמריקני. החרפה זו של המשבר הפללי של הקאפיטאליזם, שינוי יסודי זה ביחסים-הכוחות בעולם לרעת האימפריאליזם ולטובת מחנה הסוציאליזם, השלים והעצמאות, שבראשו עומדת ברית-המועצות — נתנו דחיפה להתגברות מאבקם של העמים הקולוניאליים והתלויים ולהישגיהם. על רקע כללי זה, ותודות לתמיכה הנמרצת של ברית-המועצות בזכותם ובמאבקם של עמי ארץ-ישראל להגדרה עצמית ולעצמאות מדינית, נתקבלה בעצרת או"ם ההחלטה ההיסטורית מיום 29 בנובמבר

1947 בדבר הקמת שתי מדינות בארץ-ישראל, דמוקראטיות ועצמאיות, יהודית וערבית, שתהיינה קשורות ביניהן באיחוד כלכלי.

ביצוע החלטה זו היה מקדם את התפתחותם של שני העמים, מקרב אותם לשיתוף-פעולה מתרחב והולך, מבצר את עצמאותם, מחזק את השלום ומחליש החלשה נוספת את האימפריאליזם במזרח-התיכון. על-כן קמו המעצמות האימפריאליסטיות לסכל את סיכוי העצמאות והשלום בארץ-ישראל. הממשלה האמריקנית יזמה באפריל 1948 מושב מיוחד של עצרת או"ם, כדי לדון בהצעתה לבטל את החלטת-העצמאות מ-29 בנובמבר ולהמירה בהחלטה על משטר נאמנות "בינלאומית", למעשה: אמריקנית-בריטית-צרפתית בשביל ארץ-ישראל. מאבקה הנמרץ של המשלחת הסובייטית, בעזרת המשלחות הדמוקראטיות-עממיות, דחה קבלת החלטה אימפריאליסטית זו, עד אשר מועצת-העם הכריזה בתל-אביב ביום 14 במאי 1948, עם גמר המאנדאט הבריטי, על הקמתה של מדינת-ישראל. אולם אז הפעיל האימפריאליזם הבריטי את המכשיר שלו — הליגה הערבית, שערכה ביוזמתו, בעזרתו ובהדרכתו פלישה צבאית, שמטרתה הראשונה היתה לחסל את מדינת-ישראל. תודות למאבק הגבורה של העם, ובראשו העמלים והנוער הפאטריוטי, ותודות לעזרה הכל-צדדית של מדינות-הסוציאליזם למלחמת-עצמאותנו, נהדפה הפלישה ומדינת-ישראל היתה לעובדה, על-אף החבלות שחיבלה ממשלת ארצות-הברית במאבק ישראל (תאמבארגו) על משלוח-נשק לישראל, ההפרעות המדיניות באו"ם, האיום בסאנקציות וכדו'). אולם הפלישה של צבאות הליגה הערבית לארץ-ישראל בהדרכה בריטית השיגה את מטרתה השנייה: לא הוקמה המדינה הערבית בחלק השני של ארץ-ישראל, גירוש מאות אלפי התושבים הערבים ממולדתם ואי-הקמת המדינה הערבית העצמאית — בשני אלה מנע האימפריאליזם האמריקני והבריטי את ביצוע החלטת או"ם במלואה, יצר את השאלה הממאירה של הפליטים הערבים, יצר את המתחות הישראלית-ערבית, עשה את עצמאות ישראל פלסטר, והפך שוב את ארץ-ישראל למוקד של איבה לאומנית וסכנה מלחמתית. והנהגה הציונית, שנהפכה

לממשלת-ישראל, סייעה בידי האימפריאליזם לבצע את זממו, ושימשה מכשיר ממושמע בידיו.

בעזרת ההסתדרות הציונית העולמית, הנמצאת בתקופה האחרונה תחת שליטתם המכרעת של ציוני אמריקה וממילא של הפלוטוקראטיה היהודית באמריקה, מסרו השליטים הישראליים את ארצנו להון המונופוליסטי האמריקני. המילוות של האכספורט-אימפורט-באנק של וושינגטון, ההענקות לפי "חוק הבטחון ההדדי", "הסיוע הטכני" לפי סעיף 4 של תוכנית-טרומאן, ההתקשרות עם "הבאנק העולמי" ו"קרן-המטבע הבינלאומית", "מילוה-העצמאות" ו"מילוה-הפיתוח" בראשותו של מורגנטאו, "המגבית היהודית המאוחדת" בראשותו של ווארבורג, המרכז להשקעות הון (פרטי), החברה הכלכלית הישראלית של ניו-יורק בראשותו של רוברט סולד, "אמפאל" למימון מוסדותיה המשקיים שי הסתדרות-העובדים בהון פינאנסי אמריקני, וכיו"ב — אלה הם הצינורות של השתלטות אמריקנית על ישראל, השתלטות כלכלית הכרוכה בתנאים של השתעבדות מדינית וצבאית לאסטרטגיה התוקפנית של שליטי ארצות-הברית. נוסף על אלה משחדת "קרן-נורמאן" את מוסדות-התרבות הישראליים בתרומות-דולארים, וכל המפלגות מ"אגודת-ישראל" ו"חרות" מימין ועד "השומר הצעיר" ו"לאחדות-העבודה—פועלי-ציון" משמאל מקבלות תמיכה כספית ממקורות ההון האמריקני הגדול.

האידיאולוגיה הציונית היא, איפוא, מכשול במאבק העם לעצמאות הלאומית של ישראל, ואין מירמה גדולה מזו אשר מייחסת לצינות את עצמאות ישראל. לעומת-זאת היתה המפלגה הקומוניסטית בארצנו הגורם המדיני היחיד, שבימי המאנדאט הציג לפניו כמטרה את ביטול השלטון הזר ועצמאות הארץ, תוך הבטחת זכויותיהם הצודקות של שני העמים, ובימי קיומה של מדינת-ישראל התייצבה המפלגה הקומוניסטית בראש המאבק לשחרור ישראל מתלות אימפריאליסטית זרה. השמאל הסוציאליסטי מראשית קיומו התייצב לימין המפלגה הקומוניסטית, והוא נאבק יחד אתה לעצמאות ישראל, לעצמאות של ממש.

מכל האמור בפרק זה ברור, כי הציונות היתה והינה תמיד עם
האימפריאליזם; כי היא משרתת, הן את הבורגנות היהודית והישראלית,
והן את האימפריאליסטית; כי היא איננה תנועת־שחרור לאומית; כי
היא אידיאולוגיה טפילית שהורכבה על ההגירה היהודית בהסתעפות
הארץ־ישראלית; וכי היא משמשת מעצור לבניין ישראל ופיתוחה,
לבטחונה ולעצמאותה.

דגלנו — האינטרנאציונאליזם הפרולטארי והפאטריוטיזם הישראלי

מעמד־הפועלים, מפלגתו — הוא נושא־הדגל של האינטר־נאציונאליזם הפרולטארי, אשר לא־זו־בלבד שאינו מונע אלא, אדרבה, מגביר את ההבנה העמוקה של התפקידים הלאומיים. אין מעמד־הפועלים יכול להיות אדיש, באיזה נסיבות הוא מנהל את מאבקו המעמדי, באיזה תנאי־התפתחות נמצאת מולדתו. האינטר־נאציונאליזם הפרולטארי אינו סותר, איפוא, אלא מחייב את הפאטריוטיזם, פהנחה הכרחית להצלחת המאבק המהפכני של מעמד־הפועלים, של המוני־העובדים.

האינטרנאציונאליסט הפרולטארי האוהב את האנושות העמלה, אוהב כמובן את העמלים בארצו, שהם הרוב של העם, הרוב של תושבי המולדת, — על־כן האינטרנאציונאליסט הריהו פאטריוט. ומצד שני, כל פאטריוט ישר, האוהב באמת את עמו ומולדתו, הריהו שואף לבטל את העוני, את החולי, את הבערות, את הסבל, את הדיכוי, את הניצול של בני־עמו במולדתו, ובכן הריהו שואף לסוציאליזם, ומכיוון שאין להבטיח את נצחון הסוציאליזם אלא ברית בינלאומית של כל העמלים נגד ההון, — על־כן מוכרח הפאטריוט העקבי להיות אינטרנאציונאליסט. „ההון הוא כוח בינלאומי — כתב לנין — כדי לנצח אותו, נחוצה ברית בינלאומית של הפועלים, אחותם הבינלאומית“ (לנין, כתבים, כ' 30, ע' 268). אין, איפוא, להיות אינטרנאציונאליסט פרולטארי בארצנו, בלי להיות פאטריוט ישראלי, ואין להיות פאטריוט ישראלי בלי להיות אינטרנאציונאליסט פרולטארי.

כאלה אנחנו — נאמנים ללא־גבול לסולידאריות הבינלאומית של

מעמד-הפועלים ואוהבים ללא-גבול את עם-ישראל, ואת ארצו-מולדתו. העובדה, שנושא הפאטריוטיזם שלנו הוא השטח של ישראל והעם שבישראל אך נותנת לו יסוד מוצק, ממשי ריאלי, — בעוד שההת-מוגנות ב"יהדות הכל-עולמית" מסיחה את הדעת של המוני-היהודים ממאבקם הממשי, הן בתבל כולה והן בישראל. סילוף הפאטריוטיזם שלנו כ"יישוביזם" צר-אופק הוא מעשה נואל וזדוני כאחד. מי כאינטר-נאצינאליסט יכול להעיד על עצמו, כלשון הפתגם העתיק: "שום ענין אנושי אינו זר לי"?! אכן, אין אנו אדישים לגבי גורלו של שום עם בשום ארץ, ובוודאי אין אנו אדישים לגבי גורלם של הקיבוצים היהודיים ברחבי תבל. דווקא מפני שאנחנו אוהבים אהבת-נפשי את אחינו היהודים העמלים והסובלים מניצול ומדיכוי ברחבי העולם האימפריאליסטי, הננו אומרים להם: — היאבקו יחד עם כל כוחות הקידמה בכל מקום הימצאכם למען השלום, למען הדמוקראטיה, למען הסוציאליזם, וייטב לכם, ותשיגו שוויון-זכויות, בטחון-קיום, ואפשרות של התפתחות חפשית; אנו עמלי ישראל, סולידאריים אתכם במאבקם נגד האנטישמיות, נגד הפאשיזם, נגד המלחמה, נגד האימפריאליזם, אבל תפקידנו הממשי הוא כאן, בישראל, כי עלינו לשחרר את ארצנו, את מולדתנו, את עמנו היושב בה, מכבלי ההון האימפריאליסטי המנצל את עמלנו, הגוזל את אוצרותינו, את בטחוננו, את עצמאותנו, את ריבונותנו.

ולהיפך, אלה המנתקים את היהודים בארצות האימפריאליזם ממאבקם האנטי-אימפריאליסטי, והמבקשים לנתק את היהודים בארצות הסוציאליזם ממאבקם להגשמת הסוציאליזם והקומוניזם, — אלה הם אויבי העם היהודי, אלה בוגדים באינטרסים האמיתיים, ההיסטוריים והאקטואליים של העם היהודי, שהם אינטרס הפלת האימפריאליזם, אינטרס נצחון השלום, הדמוקראטיה והסוציאליזם. רק אנחנו, הממלאים את תפקידנו הפאטריוטי כלפי ישראל; רק אנחנו, האומרים ליהודים בארצות האימפריאליזם להיאבק לשלום, דמוקראטיה וסוציאליזם; רק אנחנו, המתנגדים לסיסמאות-השיטנה הזוממות לנתק את יהודי העולם הסוציאליסטי ממיצעד-הנצחון אל הסוציאליזם ואל

הקומוניזם ; רק אנחנו הננו בנים נאמנים לעם היהודי, מפני שתשובתנו לשאלת קיומו, בטחונו ועתידו, היא תשובה ההולמת את האינטרסים החיוניים ביותר שלו. ואין ספק, כי בריכוז כל כוחנו, כל מרצנו, כל להטנו המהפכני במשימה ההיסטורית — לשחרר את ישראל משיעבוד לאימפריאליזם — להבטיח לארצנו שלום ועצמאות, בטחון ופיתוח — הננו משרתים נאמנה את הפאטריוטיזם הישראלי, בעוד אלה הממירים בהבל-פיהם את העם הממשי של ישראל ב"עם-עולם" ואת המולדת המוחשית הריבונית ב"מרכז רוחני ומדיני ליהדות הכל-עולמית", אלה ביגדים במולדת ובעצמאותה.

גישתנו המדעית להגדרת העם היהודי בזמננו, הבחנתנו בין האומה בישראל ובין המיעוטים היהודיים בארצות שונות — איננה מוציאה מכלל אפשרות את גידול האומה בישראל בדרך של עלייה, בדרך של הצטרפות העולים אל האומה המתהווה בישראל. אולם מכך, שאפשר וחלק מיהודי ארץ פלונית בזמן מן הזמנים יהגר ויגיע לישראל, אין אנו מסיקים את המסקנה חסרת-השחר, כי כל היהודים באותה ארץ פלונית ובכל הארצות בכלל היו, הינם ויהיו חלק בלתי-גפרד מהאומה היהודית הישראלית. הלאה: החוגים השליטים בישראל, שהשליטו בארץ את ההון האמריקני, גרמו לאבטלה, בייחוד בין העולים החדשים, המוחזקים עדיין ברבהור תיהם במחנות-מעבר, מבחינת תנאי השיכון והקיום, הלשון, ההווי וכו'; בכך מונעים הממשלה והמוסדות הציוניים את התמזגות העולים החדשים עם האומה היהודית-הישראלית, ויש לנו בארץ בליל של שפות, תרבויות וכו'. המשטר העממי בישראל, שיבטיח תעסוקה מלאה ויצרנית לכל, וממילא יכניס גם את העולים החדשים למעגל הייצור, יכניס אותם לשיכונים ביישובים קבועים, יבטיח בית-ספר לכל ילדי העולים המובהטלים כיום מלימוד, יתן השתלמות בשפה ובהשכלה למבוגרים, יזרוז בזו הדרך את התמזגותם של העולים עם האומה, האימפריאליזם והשלטון הכפוף לו מעכבים, בולמים את תהליך התגבשות האומה הישראלית, — הדמוקראטיה העממית תחיש אותו, ותביא עמה פריחת התרבות הלאומית, תחייה לאומית ממש.

הננו אוהבים את שפע הערכים הדמוקראטיים, הפרוגרסיביים, הנעלים
שבתרבות היהודית העתיקה והחדשה, והננו גאים עליהם. אנו
מפרידים ומבדילים אותם מן הערכים הריאקציוניים שבמסורת,
בהיסטוריה ובתרבות היהודית. במקום שהיהודים חיים מאונס בגיטו,
שם שלטת התרבות של הבורגנות והקלריקאליזם היהודי, — כתב
לנין — ובמקום שהיהודים חיים בתנאים של חופש, שם עולים ערכים
אחרים לגמרי של תרבות יהודית :

„שם הופיעו בתרבות היהודית במפורש סגולות גדולות, כלל-
עולמיות, פרוגרסיביות: האינטרנאציונאליזם שלה, הגבתה הערנית
על כל התנועות הקידמיות של התקופה (אזו היהודים בתנועות
הדמוקראטיות והפרולטארות הוא בכל מקום גדול יותר מאחוז
היהודים בכלל האוכלוסיה)“..

(לנין, כתבים, כ' 20, ע' 10)

על ערכים אלה, שלנין הרימם על נס, אנו גאים, אותם נצרף חוליה
לחוליה בשרשרת-הזהב של תרבותנו, ביחד עם מיטב הערכים של
היצירה התרבותית הדמוקראטית והסוציאליסטית של עמים אחרים.
כך נבנה את תרבותנו הדמוקראטית, הסוציאליסטית לפי תוכנה והלא-
מית לפי צורתה. גאוותנו הלאומית היא על הדמויות המהפכניות,
המתקדמות ועל קנייני-התרבות הדמוקראטיים, אשר עמנו נתן לאוצר
הציביליזציה האנושית, ושאיפתנו הלאומית היא להמשיך את המסורת
הגשגבה הזאת, לחדש אותה ולפתח אותה!

כמובן, יסוד מוסד לתחייה הלאומית התרבותית היא פיתוח המשק
הלאומי, גידול כוחות-הייצור והעלאת רמת-החיים החומרית והתרבותית
של המזונג-העם. לכן עיקר מאבקנו מכוון לשינוי יחסי-הייצור הבלומים
את גידול כוחות-הייצור בארצנו, וראשית-כל לגירוש ההון הזר ולביטול
שליטתו על ישראל. ארצנו איננה ארץ ענייה; יש לנו עוד שטחים
גדולים למזרע ולמרעה, בלתי-מעובדים, בלתי-מונצלים ובלתי-
מיושבים; יש לנו מים בנהרות, באגמים, בגיאיות ובזרמי-המעמקים;
יש לנו שמש של ברכה, המשפיעה אור וחום על אדמתנו, שתרבה
להניב תנובתה; יש לנו אוצרות דלק, מתכות ומינראלים בגנזי-

האדמה ובמצולות ים המלח; יש לנו ים-תיכון וים-סוף, צוהר ומסילה למערב ולמזרח. אך נסיר את הכבלים של ההון הזר המנצל והמשעבד, של סוכניו ושותפיו הרודים בנו, אך נמסור את המולדת לידי העם, וכל המעיינות יחלו מפכים שפע, עושר ואושר לעם העובד השליט בארצו.

כזה הוא הפאטריוטיזם שלנו. וודאי, בתנאים של חברה בורגנית, מושתתת על ניצול העמלים, הפאטריוטיזם שלנו הוא צירוף של אהבה למולדת עם שנאה למשטר של ניצול העם, למשטר של שיעבוד המולדת, עם מאבק להשתחררות מעולו, שהרי רק עם הפלת משטר-הניצול-והשיעבוד תהא המולדת לכל בניה, לכל עמליה — אם ולא אם-חורגת.

מן הפאטריוטיזם שלנו נובעת שאיפתנו להבטיח לעמנו ולארצנו את השלום והבטחון, להציל את ישראל מסכנת מלחמה אזורית ומסכנת מלחמה עולמית. ההבטחה ממלחמה אזורית מחייבת שלום בין ישראל לארצות-ערב. ההבטחה ממלחמת עולמית מחייבת אי-הצטרפות ואי-השתתפות ישראל בשום ברית מהבריתות הצבאיות ובשום תוכנית מהתוכניות הצבאיות, שהאימפריאליזם האמריקני והבריטי זוממים בסביבתנו, וזאת תהא גם תרומת ישראל למניעת המלחמה גופא. על-כן חייב השלום הישראלי-ערבי להיות שלום אנטי-אימפריאליסטי, שלום המיוסד על התנגדות משותפת ישראלית-ערבית דהפרכת המזרח-התיכון לבסיס תוקפנות אנטי-סובייטית. ברי, ששלום אנטי-אימפריאליסטי אין להשיג ע"י תיווך אימפריאליסטי, — על-כן תביעתנו הפאטריוטית היא משא-ומתן לשלום ישראלי-ערבי, ללא תיווך אימפריאליסטי. אולם כדי להביא את הצדדים הנוגעים בדבר לשולחן המשא-ומתן הישיר, יש להסיר את המכשול שבהצגת דרישות מוקדמות כתנאי לעצם המשא-ומתן, שהרי הצגת דרישות מוקדמות כאלה מסכלת מראש את האפשרות להסב לשולחן המשא-ומתן. לפיכך תביעתנו הפאטריוטית היא: שלום ישראלי-ערבי אנטי-אימפריאליסטי, שיושג ע"י משא-ומתן ישיר, ללא תנאים מוקדמים, וללא תיווך אימפריאליסטי. מדיניות יחידה נכונה זו של שלום ישראלי-ערבי, הרוכשת לעצמה

אהדה גוברת מיום ליום בחוגים ציבוריים שונים, הותוותה בראשונה ע"י המפלגה הקומוניסטית הישראלית ונתמכה ע"י מפלגת השמאל הסוציאליסטי.

את כל השאלות השנויות במחלוקת אפשר לפתור בדרך של משא ומתן, אם יש רצון טוב להגיע להסכם. על-כן לוחמים אנו, בשם הפאטריוטיזם הישראלי, לממשלה שתנקוט מדיניות פנה של שלום עם ארצות-ערב — במקום הממשלה הנוכחית, הנגררת אחרי פרובוקציות-הדמים של ה"מתווכים" האימפריאליסטיים, והמציגה להנאתם תנאים מוקדמים למשא-ומתן. על-כן אנו לוחמים, בטם הפאטריוטיזם הישראלי, נגד כל מהדורות התוכנית של מלחמת-כיבוש, מיסודם של חיגי ההרפתקנות הצבאית המצויים במפלגות שונות מהקצה הפאשיסטי עד הקצה ה"סוציאליסטי"-חלוצי של המחנה הציוני. מלחמה ישראלית-ערבית, שחוגים תוקפניים משני עברי הגבול דוחפים אליה, תהיה שרות ישיר למעצמות האימפריאליסטיות המעוניינות למשול בעזרת הפירוד, להגביר את מירוץ-הזיון, להשתלט על ארצות האזור כולו — תהיה זו מלחמה אימפריאליסטית, בלתי-צודקת, המשך למדיניות של עשיית רצון המעצמות האימפריאליסטיות. בשם הפאטריוטיזם הישראלי הגנו פוסלים מלחמה כזאת, שלא תהיה בה הגנת-מולדת אמיתית, ממשית. לעומת-זאת היינו, הננו ונהיה הראשונים להגנת-המולדת בפני כל תוקפנות אימפריאליסטית, ישירה או עקיפה, בפני כל נסיון ומזימה אימפריאליסטית לגזול או להצר את ריבונות ישראל על אדמתה, על מימיה, על נמליה, על אוצרותיה הטבעיים, על כוחותיה המזוינים, וכו'.

כאינטרנאציונאליסטים, הגנו תומכים בזכות העם הערבי הפלשתינאי להגדרה עצמית ולמדינה עצמאית דמוקרטית משלו. עמדתנו זו עולה בקנה אחד עם האינטרס הפאטריוטי של ישראל: הסיפוחים הטריטוריאליים, שמנעו את הקמתה של המדינה הערבית בחלק הערבי של ארץ-ישראל, והבסיסים האימפריאליסטיים הזרים הקיימים או עלולים לקום על שטח זה, הם הסיכון הכי חמור של בטחון ישראל. מדינה ערבית עצמאית ודמוקרטית, אילו כמה, היתה מחזקת את

עצמאותה ובטחונה של ישראל, ואת הכוחות הדמוקראטיים בפנים
ישראל.

הננו תומכים כאינטרנאציונאליסטים בזכותם של הפליטים
הערבים לחזור למולדתם ולשקם את חייהם ההרוסים, בהתאם לתוכנית
פיתוח ושיקום כוללת. אף עמדתנו זו מחוייבת הפאטריוטיזם הישראלי
הריהי: בעיית הפליטים מהווה מוקד של איבה ומתיחות בגבולות
ערב-ישראל, ובלי פתרונה הצודק לא תשקוט הארץ.

פתרונות אינטרנאציונאליסטיים אלה לשאלות העיקריות השנויות
למחלוקת בין ישראל למדינות-ערב הם הפתרונות הטובים ביותר.
אולם לשלום יש לחתור בכל התנאים, אף אם הם לא בשלו עדיין
לפתרון הטוב ביותר, וכדי להכשיר את הפתרון הטוב ביותר בעתיד.
"מכאן — סיסמתנו הקוראת למו"מ ישיר על שלום בין ישראל
וארצות-ערב ללא התערבות ותיווך אימפריאליסטי וללא תנאים
מוקדמים לשם פתרון יסודי ומלא של כל השאלות השנויות במחלוקת
ביניהן על יסוד כיבוד זכות ההגדרה העצמית של העמים המעוניינים"
(דבריי-סיכום של ש. מייקוניס, "זו הדרך", מס' 10, ע' 19). משאומתן
כזה עשוי לפתור את כל הבעיות השנויות במחלוקת — בדרך של
פשרה הדדית. הנסיון הבינלאומי (וועידת ז'נבה בעניין הודו-סין)
מוכיח, כי פשרה ניתנת להשיג אם רוצים להשיגה; כי דרך הפשרה
היא הדרך להחזרת השלום על כנו; וכי אפשר לפתור שאלות בינ-
לאומיות בלי האימפריאליזם האמריקני ובניגוד לרצונו.

לתעמולת הריאקציה, כי כל פשרה היא "לרעת ישראל", אין
כל שחר. נקח לדוגמה את הבעייה המרכזית, בעיית הפליטים הערביים:
"היה זמן, כאשר הריאקציה הישראלית הסיתה נגדנו, כי מתכוונים
אנו, לגרש, כביכול, את היהודים מיפו, רמלה, עכו וכו', ולהושיב
במקומם את הפליטים הערביים. הסתה זו לא ארכה ימים, כיוון
שהובהר והוברר לעולים החדשים, כי אין ולא יכולה להיות לנו כוונה
כזאת, כי תפיסתנו אנו את זכות הפליטים לחזור לארצם קשורה
בפעולה ממשלתית של שיקום — לא על-חשבון העולים החדשים,
כי-אם על-חשבון הממשלה והבורגנות הגדולה, שהרייהם המחזיקים

רכוש הגדול של הפליטים הערביים ונהנים ממנו" (שם, ע' 20). דא
 עקה, שהחוגים השליטים בישראל מוכנים לוותרים המרחיקים-לכת
 ביותר על ריבונות ישראל לטובת האימפריאליזם האמריקני, אולם
 אין הם מסכימים לפשרה הדדית והוגנת. עם השכנים, כדי ביחד
 להשתחרר מעול זר. על-כן אנו נאבקים ראשית-כל להחלפת הממשלה
 הקיימת — בממשלה שפניה יהיו מועדות לשלום ולעצמאות לאומית.
 בהתאם לעקרונ של התנגדות לכל גילוי של דיכוי לאומי, בהתאם
 לעקרונ: לא יכול להיות חפשי עם המדכא עמים אחרים — הננו
 נאבקים לשוויון אזרחי ולאומי גמור בשביל המיעוט הערבי בישראל.
 אנו נאבקים לזכויות האוכלוסיה הערבית, כמו של-נן והבולשביקים
 נאבקו בשעתו לזכויות האוכלוסיה היהודית: „יש לבטל את כל
 ההגבלות בלי יוצא-מן-הכלל, הנהוגות כלפי היהודים בשטח זכות-
 המגורים וחופש-התנועה, הזכות לחינוך, הזכות למילוי תפקידים
 בשרותי המדינה ובשרותים ציבוריים, ואת ההגבלות בשטח זכויות-
 הבחירות, חובת השרות הצבאי, הזכות לרכוש ולחכור מקרקעין בערים,
 בכפרים וכו', יש לבטל את כל ההגבלות על היהודים בנוגע למקצועות
 חפשיים, וכו' וכו'". הבולשביקים דרשו אז לבטל 100 חוקים ותקנות,
 שפגעו בשוויון היהודים. (לנין, כ 20, ע' 154). הננו רואים מה רב
 הדמיון בין ההגבלות שחלו בשעתו על היהודים ברוסיה הצארית ובין
 ההגבלות החלות כעת על הערבים בישראל—ומחובתנו להסיר פתם זה
 מעל שם ישראל: „וגר לא תלחץ, ואתם ידעתם את נפש הגר, כי גרים
 הייתם...” (שמות, כג', ט'). ואף זאת ידענו, כי הגבלת זכויות המיעוט
 הערבי היא רק התחלה לחיסול החירויות הדמוקראטיות של האוכלוסיה
 כולה. כן אנו דוגלים באירגון מעמדי אחד ומשותף — הן מקצועי,
 הן קואופרטיבי, הן תרבותי, והן מפלגתי — לעמלים יהודים וערבים
 בישראל. אירגון נפרד זורע זרות, אי-אימון ואף איבה בין עמלי ישראל,
 ומרחיק את שחרור העם העובד כולו בארצנו, דוחה את שחרור המולדת,
 ולהיפך, אירגון משותף מלכד ומאחד את העמלים ומקרב את שחרור
 ישראל מכבלי ההון המשעבד והמנצל.

כאינטרנאציונאליסטים וכפאטריוטים הננו נאבקים מרה נגד

הנאציונאליזם היהודי, כשם שחברינו הערבים לוחמים נגד הנאציונאליזם הערבי. והננו מוקיעים את סוכני הבורגנות בקרב מעמד הפועלים, המפרשים את ה"אינטרנאציונאליזם" כחובת מאבק נגד הלאומנות אצל... העם הזולת. נאציונאליסטים בורגניים אלה בתנועת הפועלים אינם אלא זורעים זרות, אי-אמון וחשדנות בין העמלים היהודים והערבים.

הסולידאריות האינטרנאציונאליסטית שלנו עם העמלים הערבים בישראל ובארצות השכנות, תואמת אף היא את ציוויי הפאטריוטיזם הישראלי. הננו עם קטן וחדש בחלק זה של תבל, וקימונו המדיני כאן היא עובדה שצריכה עדיין להשתרש במציאות ובתודעה של העמים השכנים. עם עמים אלה הועיד לנו הגורל לשפוך לעד, ורק אז נשפון כאן לבטח, אם בינינו ובין שכנינו יעוצבו יחסי אחווה וידידות. המדיניות הנאציונאליסטית של שליטי ישראל, המקיימת ומעודדת את האיבה הלאומנית בין יהודים ובין ערבים, משליכה את יהבה על ברית עם האימפריאליזם "מגן" נגד עמי-ערב. וזה מציין את אופייה הקוסמופוליטי. אולם האדונים האימפריאליסטים הזרים יגורשו מכאן במוקדם או במאוחר, כפי שגורשו כבר משטחים ענקיים אחרים. וכל שלטונם האדיר כעשן יחלוף, בעוד שהעמים יישארו כאן לעולמים. המדיניות של הישענות על האימפריאליסטים נגד העמים השכנים ותנועת-שחרורם היא, איפוא, מדיניות המבודדת את ישראל במזרח-התיכון, והמסכנת את קיומה ועתידה. לעומת-זאת, מדיניותנו אנו, הגורסת חזית אחת וברית-אחים עם עמי-ערב נגד האויב המשותף, האימפריאליזם, זוהי מדיניות התואמת את האינטרס הלאומי וההיסטורי של ישראל, כי זוהי מדיניות המבטיחה לישראל מקום של כבוד ושוויון במשפחת העמים החפשית העתידה של קידמת אסיה. נצחון המהפכה המשחררת של העם הסיני בן 600 המיליונים עודד את כל עמי אסיה התלויים והקולוניאליים למאבק על שחרורם מעול קולוניאלי או קולוניאלי-למחצה. מאבקנו האנטי-אימפריאליסטי בישראל, מאבקנו נגד סוכני האימפריאליזם הגלויים והנסתרים בארצנו, הוא הערובה

לשחרור ישראל מעול זרים והערובה לשילוב ישראל במערכת העמים
החפשיים של אסיה חדשה, הקמה לתחייה.

כל קווי האינטרנאציונאליזם והפאטריוטיזם מצטלבים ונפגשים
בנקודת-מוקד אחת: בסולידאריות עם ברית-המועצות.

ברית-המועצות היא המסד של המהפכה הסוציאליסטית בעולם
כולו. על-כן אין אדם יכול להיות נאמן לעניין הסוציאליזם בעמו
ובמולדתו, אם אין הוא רוחש סולידאריות מוחלטת לברית-המועצות
בכל הזמנים ובכל התנאים, ללא היסוסים וללא חשבונות, ללא סייג
וללא חייץ כלשהו. מי שמסתייג או מתגדר מברית-המועצות, פורץ
פירצה להשפעת האימפריאליזם, מזיק לעניין המאבק הכל-עולמי של
הסוציאליזם נגד האימפריאליזם, ובכך מזיק לעניין הסוציאליזם
בארצו, וממילא גם לעניין השחרור הלאומי של עמו, שאינו אלא חלק
של המאבק הכל-עולמי למען הסוציאליזם.

ברית-המועצות היא מסד השלום ועצמאות-העמים בעולם כולו.
„בשביל הממשלה הסובייטית, בשביל כולנו, האנשים הסובייטיים, —
אמר ג. מ. מאלנקוב בנאומו לפני הסובייט העליון — עניין ביצור
השלום והבטחת בטחון העמים אינו מהווה שאלה של טאקטיקה
ותימרון דיפלומאטי. זהו הקוו הגנרצלי שלנו בשטח המדיניות החי-
צונית.“ כל צעד, כל מעשה, כל תוכנית של ברית-המועצות הריהם
מכוונים להבטחת השלום, בטחון העמים ועצמאותם, לשמירת ריבונותן
של כל המדינות, כגדולות כקטנות. על-כן אין אדם יכול להיות
פאטריוט נאמן לעמו ולארצו, בלי להיות ידיד נאמן של גדול ידידי
עמו ושאר העמים — בלי להיות ידיד נאמן של ברית-המועצות. על-
כן אנחנו, האינטרנאציונאליסטים הפרולטאריים, הסולידארים בכל דבר
ובכל עת עם ברית-המועצות, מגייסים ומפעילים את כל הפאטריוטים
הישראליים לידידות עם ברית-המועצות, שהיא קודם-כל לטובתו של
עמנו אנו, לטובתה של ארצנו אנו. אמת היסטורית זו, שכוחה יפה
לגבי כל עמי-העולם, הוכחה בהיסטוריה שלנו בכל מיבחן היסטורי
מכריע. ברית-המועצות היא המדינה הראשונה בעולם, שהעמידה את
האנטישמיות מחוץ לחוק, והעניקה ליהודים שוויון גמור — אזרחי

ולאומי — הלכה למעשה. ברית-המועצות במלאה תפקיד מכריע במיגור ההיטלריום, הצילה את העם היהודי מגורל השמדה טוטאלית, כפי שזממו ההיטלריסטים, והיא עומדת כיום בראש המחנה הנאבק למניעת החייאת המיליטאריזם הגרמני, הוהרמאכט הנאצי. ברית-המועצות היא המעצמה הגדולה הראשונה והיחידה שהתייצבה בזירה הבינלאומית למערכה: בעד עצמאות ארץ-ישראל, בעד עצמאות שני העמים, היהודי והערבי, והיא הושיטה לנו את מלוא העזרה במלחמת-עצמאותנו, ועד היום הזה עשויים קשרי ידידות, מסחר ותרבות בין ישראל לסס"ר לחזק את אי-תלותה והתפתחותה של ארצנו, ולאפשר את הוצאת ישראל מן המיצר המדיני, מן המשבר הכלכלי.

תמיד עם ברית-המועצות! — סיסמתנו זו היא הביטוי המרוכז של האינטרנאציונאליזם ושל הפאטריוטיזם שלנו כאחד.

לפני שלושים שנה בקירוב סימן הח' סטאלין את התפקידים של התנועה המהפכנית בארצות הקולוניאליות והתלויות, המפנותיות מבחינה קאפיטאליסטית, כדלהלן:

1. "רכישת האַלמנטים הטובים ביותר של מעמד-הפועלים בשביל עניין הקומוניזם ויצירת מפלגות קומוניסטיות עצמאיות."
2. "יצירת גוש לאומי-מהפכני של פועלים, חקלאים והאינטליגנציה המהפכנית נגד הגוש של הבורגנות הלאומית הצייתנית והאימפריאליזם".

3. הבטחת ההגמוניה של הפרולטריון בגוש זה".

4. "מאבק לשחרור הזעיר-בורגנות הכפרית והעירונית מתחת להשפעות הבורגנות הלאומית הצייתנית" (לאימפריאליזם).

5. "הבטחת הזיקה של תנועת-השחרור עם התנועה הפרולטארית של הארצות הקידמיות".

(סטאלין, כ' 7, ע' 149)

בדרך זו צועדות, נאבקות ומנצחות המפלגות הקומוניסטיות בארצות הקולוניאליות והתלויות, בוו הדרך הולכת המפלגה הקומוניסטית בישראל. ועל זו הדרך עלה גם השמאל הסוציאליסטי בישראל בברית-אחים עם המפלגה הקומוניסטית הישראלית.

הזרהות השמאל הסוציאליסטי עם המפלגה הקומוניסטית הישראלית

עמדנו לעיל על עיקרי התורה המארכסיסטית-לניניסטית בנוגע לשאלה הלאומית בכלל, ובנוגע לשאלה הלאומית של עמנו בפרט. ראינו, כי חוקי ההתפתחות החברתית, אשר חלים על בעייתם הלאומית של כל העמים והארצות, הריהם חלים גם על עמנו ועל ארצנו, על העם שבישראל ועל הקיבוצים היהודיים שבשאר חלקי תבל. ראינו, איך הראייה הנאציונאליסטית את „הייחוד הלאומי“ של „האומה היהודית הכל-עולמית“, את „נצח הסבל“, את „בעיית הפיזור“ ואת „קיבוץ הגלויות“ כפתרונה, איך ראייה זו משרתת שרות מעמדי את הבורגנות היהודית, הישראלית, ואת הבורגנות האימפריאליסטית הזרה. ראינו, כי רק המאבק נגד האימפריאליזם ולמען הסוציאליזם, רק דרך האינטרנאציונאליזם הפרולטארי והפאטריוטיזם הישראלי היא הדרך לשחרור לאומי וסוציאלי, הדרך לתחייה לאומית, לפריחה כלכלית ולשגשוג תרבותי של עמנו, לעצמאות מולדתנו ולבטחונה, לקשרי אחווה ושלום עם שכנינו, פקרובים פרוקים.

זאת היא הראייה של השאלה הלאומית, כפי שרואים אותה לאור המארכסיזם-לניניזם. במצע-היסוד של מפלגת השמאל הסוציאליסטי נאמר:

„המפלגה משתיחה את תוכניתה, פעולתה, חינוכה ואירגונה על תורת הסוציאליזם המדעי, היא תורתם של מארכס-אנגלס-לנין-סטאלין.“
(סעיף 3)

ובנוגע לשאלה הלאומית נאמר שם:

„המפלגה גורסת, כי דרך השחרור הלאומי והסוציאלי של העם בישראל, וכן של העם היהודי בכל אתר ואתר, בדומה לדרך שחרורם של כל העמים, היא דרך המאבק העולמי נגד האימפריאליזם — לשלום, דמוקרטיה וסוציאליזם.“
(סעיף 5)

ובהמשך המצע נאמר :

„תורת הסוציאליזם המדעי — המארכסיזם-לניניזם — היא האידיאולוגיה היחידה של מעמד-הפועלים, המקיפה בביאור אחד ובהוראה אחידה את כל חזיונות הטבע והחברה ללא שיור. היא המתווה גם דרך לפתרון השאלה הלאומית של כל העמים ושל העם היהודי בתוכם, ואין הייחוד שבמצב העם היהודי, בדומה לייחוד של עם אחר, מערער את תחולת החוקים הכלליים של הסוציאליזם המדעי גם על הבעייה הלאומית היהודית. אין הייחוד שבבעייה הלאומית היהודית מצדיק יצירת אידיאולוגיה נפרדת מן המארכסיזם-לניניזם, ובכך מנוגדת לו.

„לפיכך שוללת המפלגה כל אפשרות של סינתזה בין הסוציאליזם לבין אידיאולוגיה לאומנית כלשהי, ובכך גם בין הסוציאליזם לבין הציונות. תורת הסוציאליזם המדעי — המצפן לשחרורו של מעמד-הפועלים — היא גם המצפן לשחרור העמים ועמנו בכללם מידי האויב האחד, הוא האימפריאליזם“.

(סעיף 19)

על יסוד כל האמור קבענו במצע, לגבי היחסים בין מפלגת השמאל הסוציאליסטי לבין המפלגה הקומוניסטית הישראלית, את ההנחה הבאה :

„... שתי המפלגות נמצאות במחנה משותף אחד — במחנה השלום, הקידמה והסוציאליזם, המנהל מאבק היסטורי גורלי בעולם כולו ובישראל נגד מחנה המלחמה, הריאקציה והאימפריאליזם“.

(סעיף 24).

יחד עם זאת נאמר באותו סעיף :

„מחמת ההבדלים בהתפתחות ההיסטורית של שתי המפלגות וביחסן לבעיות הריכוז הטריטוריאלי, — אין שאלת האיחוד של שתי המפלגות עומדת על הפרק“.

בוועידת-היסוד של מפלגת השמאל הסוציאליסטי, בהרצאה על יסודות המפלגה, הוספו ואמרנו על היחסים עם המפלגה הקומוניסטית ישראלית :

... בגלל ההבדלים שצויינו במצע, אין האיחוד של שתי המפלגות עומד על הפרק, אבל אין ולא ייתכן ניגוד בינינו, מפני ששתי המפלגות עומדות בשתי הרגליים באותו מחנה של השלום, הדמוקרטיה והסוציאליזם, שבראשו ברית-המועצות. אדרבה, האחדות בינינו תתמיד, תגבר ותעמיק..."

כעת הגיעה השעה לבחון את ההבדלים הנ"ל לאור הסיכומים שסיכמנו בשאלה הלאומית.

מה היה ההבדל ביחס «לבעיות הריכוז הטריטוריאלי»? — לא היה שום הבדל בינינו לבין מק"י בהכרה, כי «הריכוז הטריטוריאלי» איננו פתרון השאלה היהודית, כשם ש«הפיזור» איננו מהותה של השאלה; לא היה שום הבדל בינינו לבין מק"י בהכרה, כי אין להציג את «הריכוז הטריטוריאלי» כמטרה, שיש לשאוף אליה ולפעול למען הגשמתה, ואף הדגשנו זאת הדגשה מיוחדת בפירסומינו. ואף-על-פי-כן העמדנו במצע-היסוד את «התקדמות הריכוז הטריטוריאלי» בשורה אחת עם «בטחונם ושוויונם של המיעוטים היהודיים בארצות מגוריהם», וכן עם «בטחונה, עצמאותה, קידמתה ובניינה של מדינת-ישראל» — כשלושה אינטרסים לאומיים שווי-דרגה ושווי-מעלה (סעיף 16). היה זה ללא ספק שריד מן העבר האידיאולוגי — שריד אשר ביטא יחס סובייקטיביסטי-רצוני ל«התקדמות הריכוז הטריטוריאלי», שלא בהתאם לכל שאר ההנחות והעקרונות — הנכונים — של מצע-היסוד, אשר שללו את «הריכוז הטריטוריאלי» כפתרון, כשאיפה, כמטרה — והעמידו את תפקידיה של מפלגת השמאל הסוציאליסטי על בסיסה המאטריאלי היחיד, הטריטוריאלי הישראלי. אין ספק, כי על יסוד הסיכומים שסיכמנו עתה יש ביכולתנו לקבוע, כי באותה מידה שהיה קיים הבדל בינינו ובין מק"י «ביחס לבעיות הריכוז הטריטוריאלי» — הרי הבדל זה בוטל, נעלם ואיננו עוד. הבדל זה נעלם, מאחר שהשמאל הסוציאליסטי השתחרר כליל משרידי האידיאולוגיה הנאציאונאליסטית-בורגנית, קיבל במלואה את העמדה המארכסיסטית-לניניסטית העקבית בשאלה הלאומית, והודה ע"י כך לחלוטין עם המפלגה הקומוניסטית הישראלית.

הפרוגרמה של המפלגה הקומוניסטית הישראלית, שנתקבלה בוועידתה האחרונה, ה־12, קובעת כי החזית העממית האנטי־אימפרי־אליסטית תפעל בשטח העלייה והקליטה, כדלקמן :

1. מדינת־ישראל תהיה פתוחה לעלייה.

2. המדינה תדאג לקליטת העולים ע"י הבטחת תעסוקה, שיכון

ושרותים ציבוריים.

מדיניות זו כוללת הכל מה שדרוש, ומה שנכון לעשות, בשטח זה של העלייה וקליטתה.

במצע־היסוד קבענו עוד הבדל, והוא „בהתפתחות ההיסטורית של שתי המפלגות“. הבדל זה הוא בחזקת עובדה : מק"י התפתחה כמפלגה מארכסיסטית־לניניסטית מראשיתה, ואילו השמאל הסוציאליסטי הריהו ציבור אנשים, שמוצאם הרעיוני והאירגוני הוא מזרמים שונים של התנועה הציונית, שנפגשו רובם ככולם במפ"ם, התפתחו בתוכה בכיוון המארכסיזם־לניניזם, עד כדי ניתוק מן האידיאולוגיה הציונית, מן הנאציונאליזם הבורגני. אולם לא קביעת העובדה של העבר ההיסטורי השונה הוא העיקר, כי־אם הערכת העבר הזה. בשעת היפרדות השמאל הסוציאליסטי ממפ"ם לא נעשתה הערכה זו, כעת הגיעה השעה להערכת העבר של המפלגה הקומוניסטית הישראלית לעומת עברן של כל המפלגות הציוניות, בייחוד הציוניות־סוציאליסטיות, והשעה גם כשרה לכך, כי יש ביכולתנו כעת להעריך את העבור ההיסטורי לאור הראייה המארכסיסטית־לניניסטית של השאלה הלאומית, ללא השפעה כלשהי של אותה ראייה ציונית, שראינו בעבר את המפלגה הקומוניסטית. הדרך ההיסטורית של המפלגה הקומוניסטית הישראלית, נושאת דגל המארכסיזם־לניניזם בארצנו, מסתכמת בשלושת הדברים העיקריים הבאים :

א) המפלגה הקומוניסטית היא המפלגה היחידה, אשר במשך כל שנות קיומה קבעה לעצמה, כנקודת־מוצא בשאלה הלאומית הסבוכה בארץ הזאת, את המאבק לעצמאות נגד האימפריאליזם, את המאבק לשחרור עמי ארץ־ישראל משלטון קולוניאלי ;

ב) המפלגה הקומוניסטית היא המפלגה היחידה, אשר במשך כל

שנות קיומה נקטה עמדה פרולטארית אינטרנאציונאליסטית לגבי היחסים היהודיים-ערביים, וחתרה לשיתוף העמלים הערבים והיהודים במאבק משותף נגד השלטון האימפריאליסטי, נגד הניצול הקאפיטאליסטי, בעד שחרורם הלאומי והסוציאלי;

ג) המפלגה הקומוניסטית היא המפלגה היחידה בארצנו, אשר בכל הזמנים ובכל התנאים שמרה אמונים לסולידאריות בינלאומית עם מחנה השלום והסוציאליזם העולמי, שברית-המועצות עומדת בראשו.

ולהיפך, שום מפלגה ציונית-סוציאליסטית לא קיימה את שלושת הציוניים הפועליים הנ"ל. על-כן מחייבת הבחינה המארכסיסטית-לניניסטית להעריך את דרכה ההיסטורית של המפלגה הקומוניסטית הישראלית כדרך הנכונה, ולהעריך בשלילה את דרכן ההיסטורית של המפלגות הציוניות-הסוציאליסטיות, כדרך נאציונאליסטית-בורגנית. בזה האופן הוברר לנו ההבדל השני בינינו ובין מק"י — ההבדל „בהתפתחות ההיסטורית של שתי המפלגות” — לאמור: דרכה של מפלגת השמאל הסוציאליסטי כיום זהה עם הדרך המארכסיסטית-לניניסטית, שנסללה בתנאים הקשים ביותר ע"י המפלגה הקומוניסטית בארצנו, והיא מנותקת לחלוטין מן הדרך הנאציונאליסטית-בורגנית של המפלגות הציוניות השונות, שמהן יצאנו.

כתוצאה מלימוד המארכסיזם-לניניזם, ממאבק משותף עם המפלגה הקומוניסטית ומאחדות פעולה אתה, נעלמו ההבדלים האחרונים בין שתי המפלגות, ונשתררה ביניהן זהות רעיונית ופוליטית גמורה. כאשר ציבור-החברים של השמאל הסוציאליסטי ניתק את עצמו מזו הנאציונאליזם הבורגני ועלה על דרך המארכסיזם-לניניזם, אבל ראה את עצמו נבדל מן המפלגה הקומוניסטית בשני ההבדלים שפורטו לעיל, — היה צורך, היה הכרח להקים את מפלגת השמאל הסוציאליסטי. עכשיו, כאשר ההתפתחות הביאה לביטול מוחלט של שני הבדלים אלה בתודעתם של חברי השמאל הסוציאליסטי, להזדהות עם האידיאולוגיה ועם הפרוגרמה הפוליטית של המפלגה הקומוניסטית הישראלית, להזדהות בהערכת דרכה ההיסטורית, שוב אין

יסוד לקיום מפלגה נפרדת. והמסקנה מכאן — מקומנו במפלגה
הקומוניסטית הישראלית.

חברי השמאל הסוציאליסטי עברו בשנתיים האחרונות התפתחות
רעיונית, פוליטית ואירגונית סוערת: שלב ראשון היה הניתוק מן
הנאציאונאליזם הבורגני, מן האקלקטיקה הציונית-סוציאליסטית,
ההיפרדות ממפ"ם עקב עמידה איתנה במבחן הנאמנות האינטריא-
ציונאליסטית; שלב שני היה הגיבוש הרעיוני והאירגוני של השמאל
הסוציאליסטי, וכניסתו לשיתוף-פעולה ולחזית מאוחדת עם המפלגה
הקומוניסטית הישראלית בכל השטחים; שלב שלישי היה הידוק
אהדות הפעולה עם המפלגה הקומוניסטית וקביעת הפרספקטיבה של
אהדות אורגאנית איתה; עכשיו אנו עומדים על סף השלב הרביעי —
השלב של מימוש הפרספקטיבה הזאת, של חברות בשורות המפלגה
הקומוניסטית. קוו זה של התפתחות הוא קוו של התקדמות בלתי-
פוסקת, של צעידה מתמדת קדימה. המפלגה הקומוניסטית בישראל,
כמו בכל ארץ אחרת, היא הגדוד הקידמי של המעמד הקידמי
ביותר בחברה האנושית בכל הדורות, של מעמד-הפועלים. המפלגות
הקומוניסטיות, ובראשן המפלגה הקומוניסטית עטורת-הגבורה
ורבת-ההילה של ברית-המועצות, הן הכוח המדריך והמוליך את
פל העמים לעתיד המזהיר של שלום, סוציאליזם וקומוניזם. להיות חבר
במפלגה הקומוניסטית הרי זה אושר גדול, כבוד גדול וחובה גדולה.
חברי השמאל הסוציאליסטי בישראל הגיעו לשלב עליון זה של
ההפרה החברתית, ובסימן של התקדמות זו תתקיים בקרוב וועידתנו
הארצית.

תהא הוועידה: הכרעה להזדהות השמאל הסוציאליסטי עם
המפלגה הקומוניסטית הישראלית, תרומה להגברת האחדות בקרב
עמלי ישראל, דוגמה למעמד-הפועלים הישראלי כולו שיתלכד
סביב דגלה המנצח של תורת מארכס-אנגלס-לנין-סטאלין.
תחי הוועידה הארצית של מפלגת השמאל הסוציאליסטי!
תחי המפלגה הקומוניסטית הישראלית!

ירושלים, אוגוסט 1954.

בעיירות-דפוס

עמ' 12,	שורה 14:	במקום חיות צ"ל חיים.
עמ' 18,	שורה 16:	במקום ואיחוד צ"ל ואיגוד.
עמ' 23,	שורה 20:	במקום לאומיות צ"ל, עצמאות.
עמ' 30,	בסוף הציטאטא צ"ל:	(טסאלין, כ' 11, ע' 352—350).
עמ' 33,	שורה 13,	אחרי המלה למעשה: במקום פסיק צ"ל נקודה.
עמ' 39,	שורה 14:	המלה הזה, מיותרת.
עמ' 40,	שורה 14:	במקום יחסה צ"ל משמעותה.
עמ' 50,	שורה 11:	במקום חסו צ"ל מעמד.
עמ' 61,	שורה 8:	במקום וטאטלין צ"ל וטסאלין.
עמ' 69,	שורה 11:	במקום פרוגרופים צ"ל פונרוזים.
עמ' 71,	שורה 10	מלמטה: במקום העצמאות צ"ל עצמית.
עמ' 89,	בסוף הציטאטא:	במקום טוקרוב צ"ל טוקולוב.
עמ' 100,	שורה ראשונה	— הפוכה.
עמ' 120,	שורה 3	מלמטה: במקום המאמריקני צ"ל האמריקני.
עמ' 122,	שורה 12	מלמטה: במקום בלונדון צ"ל בני-יונק.
עמ' 143,	שורה 15:	במקום עמליה צ"ל עמלין.
עמ' 144,	שורה 10:	במקום היהודים צ"ל היהודי.
עמ' 152,	שורה 15:	במקום מחלחמת צ"ל מחלחמה.